

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL. BIBL.

14 FEB 1958

STOCKHOLM

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957: 6

Inrikesdepartementet

**STATENS INSTITUTS
FÖR FOLKHÄLSAN ARBETSUPPGIFTER
OCH ORGANISATION**

**BETÄNKANDE
AVGIVET AV FOLKHÄLSOINSTITUTSUTREDNINGEN**

Stockholm 1957

SOU

1957: 6 A

Statens offentliga utredningar 1957

Kronologisk förteckning

1. Nordiskt samarbete inom näringsforskningen.
Statsrådets tryckeri, Helsingfors. 28 s. **H.**
2. JO och kommunerna. Kihlström. 80 s. **Ju.**
3. Fullföljdsgränsning i skattemål. Idun. 146 s. **Fi.**
4. Oljelagring Kihlström. 117 s. **H.**
5. Krigsakada å egendom. Idun. 188 s. **H.**
6. Statens insituts för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation.
Victor Peterson. 191 s. **I.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957:6

Inrikesdepartementet

STATENS INSTITUTS
FÖR FOLKHÄLSAN ARBETSUPPGIFTER
OCH ORGANISATION

Betänkande avgivet av folkhälsoinstitutsutredningen

VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRI AKTIEBOLAG

STOCKHOLM 1957

STATENS OCH FOLKENS VÄLFARD

1919

STATENS INSTITUT
FÖR FOLKHÄLSAN ARBETSUPPGIFTER
OCH ORGANISATION

Beskrifning af arbetets och organisationsförhållanden

STATENS OCH FOLKENS VÄLFARD

1919

Innehållsförteckning

Skrivelse till chefen för inrikesdepartementet	7
<i>Kap. I. Inledning</i>	9
A. Inrättandet av statens institut för folkhälsan	9
B. Folkhälsoinstitutsutredningens tillkomst och direktiv	14
<i>Kap. II. Folkhälsoinstitutets utveckling och nuvarande organisation</i> ..	16
A. Allmänna synpunkter	16
B. Institutets allmänna arbetsuppgifter och organisation	17
C. Institutets styrelse och föreståndare samt kansli och övriga gemensamma organ	18
1. Styrelsen	18
2. Föreståndaren	22
3. Kansli och övriga gemensamma organ	23
D. Avdelningsindelningen och avdelningsföreståndarna	30
E. Den allmänhygieniska avdelningen och distriktssköterskeskolan ..	33
1. Allmänhygieniska avdelningen	33
2. Distriktssköterskeskolan	41
F. Yrkeshygieniska avdelningen	43
G. Födoämneshygieniska avdelningen	54
H. Vitaminavdelningen	64
I. Lokaler	71
J. Institutets ekonomi	74
<i>Kap. III. Allmänna synpunkter</i>	77
A. Den allmänna ramen för folkhälsoinstitutets verksamhet	77
B. Översikt av de viktigare behoven av förstärkning av folkhälsoinstitutet	78

C. Vissa frågor angående folkhälsoinstitutets organisation	79
1. Styrelsen	80
2. Inrättande av en särskild befattning som chef för folkhälsoinstitutet	81
3. Avdelningsföreståndarna	82
4. Undervisnings- och upplysningsverksamhet	87
5. Folkhälsoinstitutets lokalfråga	91
D. Frågan om forskningsarbetets ställning och inriktning vid folkhälsoinstitutet	92
E. Decentralisering	95
F. Verksamhetens fördelning på fackavdelningar	101
G. Vissa yrkeshygieniska frågor	107
1. Behovet av yrkeshygieniska undersökningar m. m.	107
2. Riktlinjer för utbyggnaden av den yrkeshygieniska organisationen	110
3. Den yrkeshygieniska avdelningen i Solna	114
4. Den yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg	115
5. Arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium	119
6. Utbildning i yrkeshygien för näringslivets behov	120
H. Vissa frågor angående vitaminavdelningens organisation	120
1. Vitaminkontrollens nuvarande och förutsedda omfattning	121
2. Behovet av personal, lokaler m. m. vid olika alternativ för kontrollverksamhetens förläggning	126
3. Utredningens ståndpunktstagande	128
<i>Kap. IV. Utredningen förslag</i>	132
A. Institutets styrelse	132
B. Institutets chef	133
C. Kansli och övrig för institutet gemensam personal	133
D. Fackavdelningarna	135
1. Allmänhygieniska avdelningen	139
2. Bostadshygieniska avdelningen	141
3. Yrkeshygieniska avdelningen i Solna	143
4. Yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg	148
5. Arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium	150
6. Födoämneshygieniska avdelningen	151

7. Vitaminavdelningen	155
E. Undervisnings- och upplysningssektionen	160
F. Apparaturutrustning för fackavdelningarna m. m.	160
G. Lokaler	165
H. Omorganisationens genomförande	171
I. Anslagsbehov m. m.	175
Sammanfattning	179

103	X. V.
106	E.
109	F.
112	G.
121	H.
125	I.
127	Zusammenfassung

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 december 1950 tillkallade dåvarande chefen för inrikesdepartementet den 9 juli 1951 förste stadsläkaren, docenten K. G. B. Roos, professorn E. L. Abramson, pappersarbetaren, ledamoten av riksdagens andra kammare G. L. Andersson, professorn S. P. M. Forssman och e. o. byrådirektören H. H. Wihlborg att inom inrikesdepartementet biträda med översyn av statens instituts för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation samt därmed sammanhängande spörsmål. Åt Roos uppdrogs att vara de sakkunnigas ordförande.

Såsom sekreterare åt de sakkunniga, vilka antagit namnet folkhälsoinstitutsutredningen, har efter förordnande tjänstgjort,

1 oktober 1951—13 juli 1953 e. o. kanslisekreteraren i inrikesdepartementet B. A. B. Langton,

14 juli 1953—31 januari 1956 förste kanslisekreteraren i civildepartementet Ingvar Rörs,

1 februari—22 april 1956 sekreteraren vid karolinska institutet Bengt Fogelberg samt

fr. o. m. den 23 april 1956 e. o. byrådirektören i arbetsmarknadsstyrelsen Waste Lingren.

Såsom biträdande sekreterare har tjänstgjort, under tiden 16 augusti—18 september 1954 fiskalen i kammarkollegium J. M. Lillieros och under tiden 20 september 1954—31 juli 1955 e. o. byråsekreteraren i bostadsstyrelsen Stig Kulle. Därjämte förordnades den 5 april 1956 förste byråsekreteraren Stig Linell att fr. o. m. den 6 samma månad t. v. biträda utredningen med sekreteraregöromål.

Såsom expert åt utredningen har tillkallats laboratorn vid universitetet i Uppsala F. Nydahl och, fr. o. m. den 1 februari 1956, förste kanslisekreteraren Ingvar Rörs (jfr ovan).

Utredningens ledamöter — i synnerhet ledamoten Wihlborg — har i olika

etapper påtagit sig arbetsuppgifter, avseende införskaffande och bearbetande av uppgifter samt utformning av redogörelser och förslag till ställnings- taganden.

Utredningen har under sitt arbete avgivit remissvar i ärenden som hän- skjutits till utredningen för särskilt yttrande.

Sedan utredningsuppdraget nu slutförts, får utredningen vördsamt över- lämna betänkande med förslag rörande statens instituts för folkhälsan ar- betsuppgifter och organisation. Betänkandet är enhälligt.

Stockholm den 26 oktober 1956

Bertil Roos

Ernst Abramson

Gösta Andersson

Sven Forssman

H. Wihlborg

/ Waste Lingren

Inledning

A. Inrättandet av statens institut för folkhälsan

Redan 1897 hemställde medicinalstyrelsen att en statsanstalt för allmän hälsovård och rättsmedicin skulle inrättas. En med anledning därav tillsatt kommitté föreslog i ett den 30 november 1899 avgivet betänkande, att en under medicinalstyrelsens ledning stående statsmedicinsk anstalt skulle inrättas. Dess verksamhet ansågs böra vara fördelad på tre sinsemellan skilda laboratorier, därav ett för bakteriologiska arbeten, ett för kemiska och fysikaliska undersökningar, hörande till hygienens och farmaciens områden, samt ett för rättsmedicinska undersökningar. I huvudsaklig överensstämmelse härmed föreslog Kungl. Maj:t i proposition till 1907 års riksdag, att en statsmedicinsk anstalt skulle inrättas, vari — med uteslutande av den ifrågasatta farmaceutiska avdelningen — skulle ingå en medicinskt-bakteriologisk, en veterinärbakteriologisk, en teknisk-hygienisk och en rättskemisk avdelning. Förslaget bifölls i så måtto att riksdagen på hemställan av statsutskottet beslöt att från och med ingången av år 1909 inrätta en *statsmedicinsk anstalt*, bestående av en medicinskt-bakteriologisk och en rättskemisk avdelning. Den veterinärbakteriologiska avdelningens uppgifter ansågs lämpligen kunna tillgodoses genom dåvarande veterinärinstitutet. 1908 års riksdag beslöt att inrätta en veterinärbakteriologisk anstalt. Behovet av en teknisk-hygienisk avdelning ansågs däremot icke så trängande.

Frågan om en hygieniskt-teknisk avdelning återkom vid 1914 års riksdag, sedan medicinalstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt att den statsmedicinska anstalten skulle utbyggas med en hygieniskt-teknisk avdelning och ett *farmaceutiskt laboratorium*. Riksdagen biföll enligt Kungl. Maj:ts förslag framställningen i sistnämnda hänseende. Någon proposition om inrättande av en hygieniskt-teknisk avdelning framlades icke, då vederbörande departementschef ansett att behovet därav icke vore mera brådskande än att med dess tillgodoseende kunde anstå.

I sitt utlåtande över ett av 1916 års *livsmedelslagstiftningskommitté* framlagt betänkande betonade medicinalstyrelsen ånyo nödvändigheten av att styrelsen erhöle biträde av ett tekniskt-hygieniskt laboratorium. Då emellertid det framlagda förslaget till livsmedelslag icke föranledde någon framställning till riksdagen, förföll därmed åter frågan om ett tekniskt-hygieniskt laboratorium.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 december 1935 hemställde medicinalstyrelsen om utredning rörande inrättandet av ett statens socialhygieniska institut.

Den 6 juni 1936 tillkallade Kungl. Maj:t särskilda *sakkunniga för utredning rörande inrättande av ett statens socialhygieniska institut jämte andra i samband därmed stående frågor*, i det följande kallade 1936 års sakkunniga eller de sakkunniga. Beträffande huvudpunkterna i de sakkunnigas direktiv hänvisas till 1937 års riksdagsberättelse (s. 46). Dessa sakkunniga avgav den 24 september 1937 ett betänkande med förslag angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan (SOU 1937: 31).

1936 års sakkunniga framhöll i sitt betänkande, att behovet av ett socialhygieniskt institut genom den vetenskapliga utvecklingen hade nått en sådan omfattning, att ett tillgodoseende av hithörande uppgifter icke längre kunde uppskjutas. Sådana institutioner hade under det sistförflutna årtiondet inrättats såväl i våra grannländer som i ett antal stater, vilka i övrigt icke uppnått samma sociala och kulturella utveckling som vårt land. Även här hade utvecklingen inom angränsande områden redan medfört åtgärder, som ytterligare accentuerade det sedan länge föreliggande behovet. Medan sålunda den allmänna sjukvården genom samhällseliga åtgärder och förbättrade behandlingsmetoder medfört ett förstärkt försvar mot inträffade sjukdomar, hade den förebyggande hälsovården i vissa avseenden kommit i efterhand. Ehuru behovet av ett statligt organ på detta område vid upprepade tillfällen understrukits, hade realiserandet därav av olika anledningar fått anstå. Men om sålunda en lösning av detta spörsmål numera icke längre utan olägenheter kunde undanskjutas, hade likväl utvecklingen under tiden medfört en successiv förskjutning med avseende å det föreslagna institutets allmänna uppgifter och inriktning. Av i medicinalstyrelsens ursprungliga förslag år 1897 skisserade uppgifter hade numera flertalet successivt förverkligats genom tillkomsten av en rad sinsemellan självständiga institutioner. Att under sådana omständigheter inom en och samma ram söka tillgodose samtliga inom den allmänna hälsovården förekommande uppgifter skulle innebära en i olika avseenden svårlöst och ingripande omorganisation av dessa "specialinstitut". För den socialhygieniska avdelningens vidkommande hade dessutom problemställningen under tiden vidgats på så sätt, att ett dylikt organ icke längre kunde betraktas enbart såsom en del av den medicinska förvaltningsorganisationen. Av dithörande uppgifter fölle sålunda yrkeshygien, livsmedelskontroll och läkarutbildning inom områden, vars myndigheter med lika stor rätt borde erhålla anknytning till det nya institutet.

På grundval av nu återgivna synpunkter angav de sakkunniga de arbetsuppgifter, som borde tillkomma ett socialhygieniskt institut. Såsom ett organ för hälsovården borde dess verksamhet företrädesvis inriktas på förebyggande åtgärder, ägnade att bevara och höja folkhälsan. För täckande

av dittills föreliggande behov finge sålunda till institutets verksamhetsfält hänföras allmän hygien, yrkeshygien samt födoämneshygien och livsmedelskontroll, inom vilka huvudområden i första hand de praktiska synpunkterna borde tillgodoses. Institutet borde sålunda på uppdrag av myndigheter och enskilda utföra *undersökningar* ävensom i erforderlig utsträckning bedriva därav direkt eller indirekt betingad *vetenskaplig forskning*. Med hänsyn till det på dessa områden föreliggande behovet av utbildning av olika funktionsgrupper måste dessutom bland institutets uppgifter stort utrymme beredas åt *undervisning*. Då emellertid denna åtminstone i första hand endast riktade sig till inom hälso- och sjukvård arbetande personer, måste jämsides härmed även bedrivas en mera allmän, systematisk *upplysningsverksamhet* i hygieniska frågor.

Vid genomgången av de uppgifter, som ur praktisk undersöknings- och forskningssynpunkt kunde tänkas bli föremål för institutets verksamhet, hade de sakkunniga tills vidare ansett sig böra anbefalla en viss återhållsamhet. Genom att giva institutet ett alltför omfattande och mångskiftande arbetsprogram riskerade man nämligen, att uppgifterna redan från början skulle kunna medföra en alltför stark splittring i arbetet på bekostnad av resultatet i dess helhet. I stället syntes försiktigheten bjuda, att vid gränsdragningen för institutets verksamhetsområde sådana uppgifter uteslöts, som kunde förutsättas bearbetade vid universitetsinstitutionerna eller för vilka organ med sannolikhet kunde tänkas komma till stånd i annan ordning.

På basis av nu framkomna arbetsuppgifter uppdrog de sakkunniga därefter riktlinjerna för institutets organisation. Uppgifterna hade vid den föregående prövningen visat sig kunna inrangeras inom tre sinsemellan skilda huvudområden, vilka såsom självständiga avdelningar borde ingå i den nya organisationen. Sammanfattningsvis skulle sålunda *avdelningen för allmän hygien* dels utföra hithörande undersökningar av praktisktvetenskaplig natur, dels meddela undervisning i socialhygien för tjänsteläkare, distriktssköterskor och hälsovårdstillsyningsmän. *Avdelningen för yrkeshygien* skulle såsom en allmän uppgift ha att tillvarata och på ett auktoritativt sätt företräda grundläggande hygieniska synpunkter på arbetarskyddets område. *Avdelningen för födoämneshygien och livsmedelskontroll* skulle främst tillkomma att företaga erforderliga undersökningar i syfte att förebygga tillverkning och försäljning av för hälsan skadliga livsmedel och att söka närmare bestämma olika födoämners värde ur folknäringsynpunkt samt med ledning därav giva råd och anvisningar rörande kostens lämpliga sammansättning i olika hänseenden. Delvis i anslutning härtill men även i övrigt skulle avdelningen stå myndigheter och enskilda till tjänst med undersökningar beträffande vitaminer i livsmedel, fodermedel och läkemedel ävensom bedriva självständig forskningsverksamhet på området. Till denna avdelning borde av praktiska skäl även förläggas den

hygieniska vattenkontrollen. Slutligen skulle avdelningen meddela undervisning i födoämneslära, näringshygien och livsmedelskontroll. För att ernå önskvärt samarbete med karolinska institutets hygieniska avdelning förut-sattes därvarande professor i hygien ingå i institutet såsom chef för dess avdelning för allmän hygien med uppgift att leda och övervaka dithörande praktiskt-vetenskapliga undersökningar. För de båda övriga fackavdelning-arna skulle tillsättas chefer i professors ställning.

Institutet beräknades erhålla en sådan omfattning, att det uppenbarligen kunde ifrågasättas, huruvida icke för institutet i dess helhet borde inrättas en särskild *administrativ chefsbefattning*. I avsaknad av säkra hållpunkter för ett bedömande av verksamhetens framtida omfattning förordade emel-lertid de sakkunniga, att den omedelbara ledningen av institutet i dess hel-het anförtroddes åt en av avdelningscheferna. En förutsättning härför vore dock, att till dennes förfogande ställdes tillräckligt kvalificerad personal för ombesörjande av flertalet löpande ärenden.

För att tillgodose behovet av erforderlig samverkan mellan institutet och av dess verksamhet berörda verk och institutioner borde för institutet till-sättas en särskild *styrelse*, där de intressen, som berördes av verksamheten, kunde erhålla tillbörligt inflytande. I styrelsen borde såsom självskrivna ledamöter ingå medicinalstyrelsens chef, en av karolinska institutets lärar-kollegium inom kollegiet utsedd ledamot, riksförsäkringsanstaltens chef samt den avdelningsföreståndare, som tjänstgjorde såsom institutets chef.

På förslag av intresserade korporationer borde dessutom Kungl. Maj:t för viss tid förordna tre, eventuellt fyra ledamöter jämte suppleanter. Vid förfall för de självskrivna ledamöterna skulle i stället resp. ställföreträdare eller vikarie såsom ledamot inträda i styrelsen. Ordförande och vice ordfö-rande borde förordnas av Kungl. Maj:t.

Efter att ha dryftat institutets förläggning, lokalbehov och utrustning hemställde de sakkunniga därefter på grundval av gjorda kostnadsberäk-ningar att för budgetåret 1938/1939 måtte beräknas anslag för inrättandet av ett statens institut för folkhälsan i överensstämmelse med i betänkandet uppdragna riktlinjer.

Vid ärendets föredragning i statsrådet (se prop. 1938 nr 139) uttalade de-partementschefen sin principiella anslutning till de synpunkter, som av de sakkunniga andragits rörande behovet av ett statligt organ för tillgodoseende av praktiska undersöknings- och forskningsuppgifter inom socialhygien.

En för utformningen av institutet grundläggande fråga vore dess förhål-lande till läkarutbildningen. Den av de sakkunniga härutinnan föreslagna anordningen, varigenom utbildningen i hygien förlades till institutet, före-föll innebära avsevärda och påtagliga fördelar. För hälsovårdsarbetets ut-veckling syntes nämligen intet mera angeläget än att ett tillräckligt omfat-tande material tillhandahölles den grundläggande läkarutbildningen. Sam-tidigt som denna i detta avseende blev jämbördig med den kliniska utbild-

ningen vore det i hög grad ägnat att främja undervisningen i hygien, därest ämnets målsman vid den medicinska högskolan i sitt dagliga arbete hade anledning att sysselsätta sig med de praktiska uppgifter, som möter vid hygienens tillämpning i liv och samhälle. Medicinalstyrelsen hade vid remissbehandlingen i denna del velat modifiera förslaget så till vida att karolinska institutets hygieniska institution visserligen skulle lokalt förenas med institutet men för övrigt göras oberoende av detsamma. Då man emellertid på denna väg icke skulle nå det med förslaget avsedda syftet, förordade departementschefen, att den grundläggande läkarutbildningen förlades till folkhälsoinstitutet, i vilket karolinska institutets hygieniska institution alltså skulle ingå som en integrerande del.

Av institutet tillkommande arbetsuppgifter syntes åtskilliga med hänsyn till sin heterogenitet komma att bearbetas av olika specialister. Så vore bl. a. fallet inom yrkeshygienen, där på olycksfallsskyddets område flertalet för sin behandling förutsatte tillgång till såväl teknisk som medicinsk sakkunskap. I övrigt hade arbetsuppgifterna genom sin mångfald och heterogenitet visat sig erfordra såväl en begränsning som ett internt samarbete mellan målsmännen för de olika grenarna av socialhygien och medicin, vilket ävenledes syntes ha beaktats vid de sakkunnigas bedömande av frågan om institutets organisation.

Bland de organisatoriska spörsmålen framstode i synnerhet frågorna om *institutets administrativa ställning och ledning* såsom de mest betydelsefulla. Beträffande institutets ledning fann departementschefen den av de sakkunniga förordade lösningen tills vidare vara den mest ändamålsenliga. Även om de egentliga chefsgöromålens omfattning åtminstone till en början måhända icke motiverade inrättandet av en särskild befattning, torde likväl de faktiska förhållandena snart nog göra den i och för sig naturliga anordningen med en särskild chef nödvändig. Vad åter angick frågan om institutets administrativa ställning funnes utöver de av de sakkunniga framhållna andra intressen, vilka vid remissbehandlingen under åberopande av sin anknytning till institutet framställt krav på att bliva företrädda i styrelsen. I vad mån dessa skulle beaktas borde lämpligen avgöras i samband med utformandet av erforderliga författningsföreskrifter, varvid man emellertid måste tillse, att styrelsen icke blev så mångtalig, att den riskerade att förlora i arbetsförhet.

Då sakkunnigförslaget i övrigt i stort sett icke givit anledning till några erinringar, hemställde Kungl. Maj:t till riksdagen att den måtte godkänna föreliggande personalförteckning och avlöningsstat för institutet för budgetåret 1938/39 samt anvisa för ändamålet erforderliga medel.

Sedan förslaget efter behandling i statsutskottet bifallits av riksdagen, utfärdades den 27 maj 1938 (nr 327) instruktion för statens institut för folkhälsan (ändr. 534/1939, 661/1947, 754/1948, 328/1950, 261/1952 och 446/1953). Efter det institutet till en början bedrivit sin verksamhet i provi-

soriska lokaler kunde det under 1940 och 1941 successivt taga i bruk de byggnader, som för institutet uppförts på Norrbackaområdet i Solna och till vilka verksamheten fortfarande är förlagd.

B. Folkhälsoinstitutsutredningens tillkomst och direktiv

Den 29 december 1950 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för inrikesdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom nämnda departement biträda med översyn av statens instituts för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation samt därmed sammanhängande spörsmål.

I anförande till statsrådsprotokollet ovannämnda dag lämnade dåvarande chefen för inrikesdepartementet en kort redogörelse för institutets tillkomst, arbetsuppgifter och organisation samt anförde vidare:

Då institutet planerades, beräknades kostnaderna vid full verksamhet till, för avlöningar 240 000 kronor och omkostnader 110 000 kronor. Det framhölls emellertid, att dessa beräkningar voro i hög grad approximativa. Kostnaderna ha sedan dess ständigt stegrats och uppgingo sålunda för budgetåret 1949/50 till 1 423 000 resp. 576 000 kronor. För innevarande budgetår ha avlönings- och omkostnadsanslagen uppförts med 1 516 000 resp. 614 000 kronor. Även om man vid bedömandet av särskilt avlöningskostnadernas stegring måste beakta de relativt betydande höjningar av löner och arvoden, som föranleddes av bl. a. 1947 års lönereglering, framgår tydligt av de redovisade siffrorna, att institutet utvecklats i en betydligt större omfattning än man ursprungligen räknade med. Till en del berodde detta säkerligen på med andra världskriget och därav följande avspärning, ransoneringar m. m. sammanhängande förhållanden. Dessa satte nämligen i hög grad sin prägel på de födoämneshygieniska och yrkeshygieniska avdelningarnas verksamhet. Men därtill kom som en mycket väsentlig omständighet, att det uppenbarligen förelåg ett oväntat stort latent och dittills icke tillgodosett behov av praktisktvetenskapliga undersökningar på hygienens olika områden. Ehuru någon principiell utvidgning av de arbetsuppgifter, som ålades institutet vid dess tillkomst, icke ägt rum, har arbetsbördan under de gångna åren därför oavbrutet ökat. Styrelsen för institutet har också vid flera tillfällen framhållit, att allt större krav ställas på institutet från myndigheters, organisationers och enskildas sida. Huvuddelen av institutets arbete utgöres nämligen av utifrån kommande framställningar om utredningar och undersökningar. Endast i begränsad omfattning har institutet därför haft möjlighet att själv taga initiativ till undersökningar och utredningar av större omfattning. De utifrån kommande uppdragen ha numera nått en sådan omfattning, att institutet i icke obetydlig utsträckning måst avböja nya uppdrag, bl. a. sådana, som påkallats av myndigheter och gällt spörsmål av stor allmän betydelse. Härvid har i flera fall angivits, att undersökningarna endast kunna utföras, om särskilda medel anvisas för erforderlig arbetskraft och material. Svårigheterna ha varit särskilt framträdande på det yrkeshygieniska området.

Här berörda omständigheter synas motivera en utredning med syfte att angiva ramen för institutets verksamhet och åstadkomma en rationell inre organisation. Möjligheterna att få till stånd förenklingar och besparingar böra härvid särskilt uppmärksammas. Åtgärder i detta syfte torde i vissa fall kunna genomföras redan under utredningens gång och i direkt samarbete med institutets ledning. Även i övrigt är det angeläget, att utredningen bedrivs under dylik samverkan.

En av de frågor, som i detta sammanhang synes böra upptagas till behandling, är, i vilken utsträckning målforskning och mera abstrakt vetenskaplig forskning skall bedrivas vid institutet. Det är uppenbart, att praktiskt-vetenskapliga undersökningar i många fall förutsätta undersökningar av mera abstrakt natur eller av målforsknings karaktär. Å andra sidan är det klart, att dessa icke böra få göras vidlyftigare än som är nödvändigt med hänsyn till lösandet av de praktiskt-vetenskapliga uppgifterna. Det är angeläget, att institutets tjänstemän i första hand tagas i anspråk för lösande av föreliggande sådana uppgifter. Den lämpliga avvägningen mellan de olika vetenskapliga arbetsuppgifter, som institutet bör ägna sig åt, måste därför närmare klarläggas. För att avdelningsföreståndarna mera odelat än hittills varit möjligt skola kunna ägna sig åt större problem och direkta forskningsuppgifter, synes böra övervägas, i vilken utsträckning en minskning av dessas och övriga högre tjänstemäns administrativa arbetsbörda och befattning med rutinärenden kan ske utan men för kontinuitet och överblick. Eventuellt kan därvid en ytterligare uppdelning av verksamheten inom avdelningarna befinnas lämplig. Vidare bör undersökas i vad mån tjänstemännens utbildning och kvalifikationer anpassats efter göromålens art och omfattning.

Även om en översyn av den inre organisationen kan medföra en ökad effektivitet är det tydligt att institutet likväl icke utan betydande personalförstärkning, ökade materielanslag och avsevärd utbyggnad kan åtaga sig alla de undersökningar och utredningar, om vilka önskemål nu föreligger. Det blir därför en angelägen uppgift att undersöka, huruvida det är nödvändigt eller ens ändamålsenligt, att alla dessa uppdrag hänskjutas till institutet. Det bör sålunda prövas, om uppgifter, som nu åvila institutet, kunna överföras på andra, mindre hårt belastade organ eller om de kunna lösas utan det allmännas medverkan. Man bör därvid bl. a. undersöka, huruvida icke en minskning av institutets nuvarande arbetsbelastning kan ernås genom en decentralisering av vissa uppgifter.

Verkningarna av den sedan ett tiotal år pågående alltmer utbyggda och effektiviserade utbildningen av hälsovårdstillsyningsmän har förbättrat tillgången på sakkunniga medhjälpare åt de olika hälsovårdsnämnderna. På grund härav torde institutet — framför allt sedan verkningarna av den nya kommunindelningen gjort sig gällande — i viss utsträckning kunna frigöras från enklare undersökningar, vilka kunna och böra utföras lokalt av hälsovårdsnämndernas tjänstemän eller av landstingens hälsovårdskonsulenter. En på så sätt framkallad avlastning torde kunna få betydande verkningar särskilt för de allmänhygieniska och yrkeshygieniska avdelningarnas verksamhet. Vissa enklare undersökningar av mera teknisk art torde sålunda i ökad utsträckning kunna utföras genom yrkesinspektionens försorg. Därest en sådan avlastning icke skulle vara tillräcklig, bör frågan om en uppdelning av den yrkeshygieniska avdelningen prövas. Enär det ur flera synpunkter måste anses värdefullt, om andra industriorter än Stockholm ha tillgång till yrkeshygieniska laboratorier, bör samtidigt undersökas, huruvida en yrkeshygienisk institution icke kunde knytas till något av universiteten eller till den nya medicinska högskolan i Göteborg. I fråga om födoämneshygieniska avdelningen torde åtskilliga undersökningar vid dess vattenlaboratorium kunna decentraliseras till enskilda behöriga vattenundersökare eller till vissa lokala laboratorier, där andra bakteriologiska undersökningar utföras. Sedan numera de viktigaste kemiska undersökningsmetoderna för livsmedel publicerats, torde förutsättningar för en decentralisering även av vissa andra undersökningar föreligga.

I anledning av utredningen eller eljest uppkommande byggnadsfrågor rörande institutet böra jämväl prövas.

Utredningen bör bedrivas i samråd med statens organisationsnämnd och statens sakrevision.

Folkhälsoinstitutets utveckling och nuvarande organisation

A. Allmänna synpunkter

Redogörelsen för den nuvarande organisationen avser läget i juli 1956. Avdelningarnas personal redovisas enligt den indelning av personalen i underavdelningar, som då tillämpades. Underavdelningarna har upptagits med benämningar, som användes internt inom institutet. Utredningen vill betona, att den medtagit den interna indelningen enbart av praktiska skäl. Den omständigheten att utredningen redovisar underavdelningar, vilka är att anse såsom arbetsgrupper, enligt läget i juli 1956 får sålunda icke tolkas som ett fastlåsande av den ifrågavarande interna organisationen eller ett godkännande av dennas lämplighet. Personalens indelning i grupper är genomgående betingad av den aktuella arbetssituationen och vederbörande avdelningsföreståndares bedömning av hur den tillgängliga personalen vid varje tillfälle bäst utnyttjas.

Redogörelsen för respektive avdelningars och arbetsgruppers arbete upp-tar endast de huvudsakliga arbetsuppgifterna. Stundom har redogörelsen kunnat anslutas till tabeller. Beträffande dessa måste emellertid framhållas, att det icke är möjligt att med ledning av dem utläsa arbetsbördans storlek eller jämföra arbetsbördan vid skilda arbetsgrupper. Tabellerna upptager nämligen i allmänhet endast det antal prov eller analyser, som undersökts eller utförts på begäran utifrån, och återspeglar således icke det arbete av samma slag som utförts t. ex. för metodprövningar. Men även om antalsuppgifterna kompletterades, erfordras för jämförelser av ovan antydd art ett närmare studium av bl. a. de arbetsinsatser, som fordras för varje prov eller analys etc. I anslutning till denna redogörelse lämnas även i viss omfattning uppgifter om de organisatoriska förändringar som skett sedan institutets tillkomst och om utvecklingen av verksamheten, det senare i första hand i form av tabeller över antalet ärenden m. m. vid avdelningarna under de gångna verksamhetsåren.

Gränsen mellan utifrån begärda praktiskt-vetenskapliga undersökningar och forskningsverksamhet är med hänsyn till arbetsuppgifternas art mycket obestämd och de olika arbetsuppgifterna av forskningskaraktär har icke kunnat närmare utredas och redovisas. Det ligger emellertid i sakens natur, att de praktiskt-vetenskapliga undersökningarna, vare sig de är rutinbeto-

nade eller mera av utredningskaraktär, alltid förr eller senare medför forskningsarbete och metodutveckling.

Av den på nu antytt sätt upplagda redogörelsen för de nuvarande arbetsuppgifterna framgår endast mera specifika större uppgifter. Vid bedömning av arbetsbelastningen och det däremot svarande personalbehovet måste i fråga om den vetenskapligt utbildade personalen även beaktas, att arbetstiden i icke obetydlig omfattning tages i anspråk av rådföringar per telefon eller brev eller vid personliga besök, av diskussioner och överläggningar med andra befattningshavare vid institutet i frågor inom angränsande ämnesområden m. m. samt av handläggning av inkommande remisser från myndigheter och domstolar. Bland annat inforas icke så sällan institutets yttrande i olika författningsfrågor. Att nu berörda personalgrupp också i betydande omfattning deltar i institutets undervisningsverksamhet framgår av redogörelsen för denna. Främst avdelningsföreståndare och laboratorer men även andra med vetenskaplig utbildning anlitas i varierande utsträckning för att företräda institutet vid sammanträden med myndigheter och organisationer. I fråga om all vetenskaplig personal tillkommer slutligen att den för att bibehålla sin kapacitet och användbarhet måste ha tillfälle och tid att följa den vetenskapliga litteraturen på området.

B. Institutets allmänna arbetsuppgifter och organisation

Statens institut för folkhälsan har enligt sin instruktion till uppgift att på uppdrag av myndigheter, sammanslutningar och enskilda utföra praktiskt-vetenskapliga undersökningar ävensom eljest idka forskningsverksamhet inom den allmänna hygienens, yrkeshygienens och födoämneshygienens områden i syfte att förbereda och främja förebyggande åtgärder, ägnade att bevara eller befördra folkhälsan, samt att utgöra centralt undersökningsorgan för livsmedelskontrollen enligt livsmedelsstadgan.

Institutet utgör tillika karolinska mediko-kirurgiska institutets hygieniska institution och fullgör i denna egenskap de uppgifter, som, enligt vad därom finnes stadgat, åligger sagda institution.

Genom institutets försorg skall jämväl bedrivas undervisnings- och upplysningsverksamhet i de hänseenden, som närmare angives i instruktionen.

De sålunda angivna allmänna arbetsuppgifterna fördelas inom institutet mellan ursprungligen tre, numera fyra fackavdelningar, nämligen

- allmänhygieniska avdelningen,
- yrkeshygieniska avdelningen,
- födoämneshygieniska avdelningen samt
- vitaminavdelningen.

Den sistnämnda utbröts fr. o. m. budgetåret 1947/48 ur födoämneshygieniska avdelningen.

Vidare finnes ett för institutet gemensamt kansli och vissa övriga gemensamma organ.

I instruktionen föreskrives att närmare bestämmelser rörande undersökningsverksamhetens bedrivande skall meddelas av institutets ledning. Därvid skall särskilt iakttagas, att företräde i möjligaste mån gives åt undersökningar, som påkallas av medicinalstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen eller andra statliga myndigheter, att undersökningar, som påkallas av medicinalstyrelsen eller arbetarskyddsstyrelsen, planeras och genomförs i samråd med nämnda myndigheter, samt att tillfälle till självständig forskning, i den mån så lämpligen kan ske, beredes vid institutet anställda vetenskapsidkare ävensom andra forskare inom institutets verksamhetsområde.

Institutets avdelningar skall, var och en inom sitt ämnesområde, meddela undervisning åt befattningshavare, verksamma å det socialhygieniska arbetsfältet, samt yrkeshygieniska avdelningen jämväl åt personal inom yrkesinspektionen. På grundval av de vid institutet vunna undersökningsresultaten ävensom annat tillgängligt material av betydelse skall genom institutets försorg bedrivas en på allmänheten inriktad upplysningsverksamhet i socialhygieniska frågor, därvid institutet har att söka samarbete med organisationer och institutioner, som är lämpliga och villiga att medverka. Planer för undervisnings- och upplysningsverksamheten fastställs av institutets ledning efter samråd med medicinalstyrelsen samt, i vad angår yrkeshygienen, jämväl med arbetarskyddsstyrelsen.

Enligt stadgan för statens distriktssköterskeskola den 26 maj 1954 (nr 353) ingår skolan som ett led i den av statens institut för folkhälsan bedrivna undervisningsverksamheten och har till uppgift att bibringa sina elever särskild utbildning för vinnande av behörighet till sjuksköterskebefattning inom den förebyggande hälso- och sjukvård, till vilken statsbidrag utgår, samt att anordna repetitions- och kompletteringskurser för dessa befattningshavare.

Såsom nedan närmare framgår skall institutets styrelse tillika vara styrelse för skolan.

En översikt över den nuvarande organisationen framgår av tablån på följande sida.

C. Institutets styrelse och föreståndare samt kansli och övriga gemensamma organ

1. Styrelsen

Institutet ansågs redan från början böra erhålla en självständig ställning. Det inordnades direkt under det dåvarande socialdepartementet. Ledningen av institutet anförtroddes åt en styrelse, i vilken olika av institutets verksamhet berörda intressen skulle vara representerade.

Styrelsen skulle ursprungligen bestå av minst 8 och högst 10 personer. Enligt numera, från den 1 januari 1949 gällande föreskrifter skall styrelsen

Styrelse

Institutets föreståndare

Statens distriktssköterskeskola; utbildning och fortbildning av distriktssköterskor

Pressombudsmannen

Kansli och övriga gemensamma organ

Förste byråsekreterare
Expedition och kassa
Centralförråd
Verkstad
Vakt- och städpersonal m. m.

Allmänhygieniska avdelningen

Föreståndare och expedition
Bakteriologisk hygien
Fysiologisk hygien och "renhållningshygien"
Undervisning för tjänste- o. ämbetsläkare, hälsovårdsinspektörer m. fl.

Yrkeshygieniska avdelningen

Föreståndare och expedition
Föreståndarens laboratorium (dammlaboratorium m. m.)
Allmän sektion
Kemisk specialsektion
Teknisk "
Medicinsk "
Konsulter
Djuravdelning

Födoämneshygieniska avdelningen

Föreståndare och expedition
Föreståndarens laboratorium
Kostassistenter
Livsmedelskemiskt laboratorium
Biologiskt laboratorium
Vattenlaboratorium

Vitaminavdelningen

Föreståndare och expedition
Kemisk sektion
Mikrobiologisk sektion
Djurlaboratorium

bestå av minst 10 och högst 12 personer; det faktiska antalet är för närvarande 11.

Av styrelsens ledamöter är fem självskrivna, nämligen chefen för medicinalstyrelsen, chefen för riksförsäkringsanstalten, chefen för arbetarskyddsstyrelsen, en av karolinska institutets lärarkollegium inom kollegiet för en tid av högst fyra år i sänder utsedd ledamot samt institutets föreståndare.

Övriga ledamöter utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst fyra år. Av dessa utses en efter förslag av socialstyrelsen, en efter förslag av veterinärhögskolans lärarkollegium, en efter förslag av kommerskollegium sedan samråd ägt rum med styrelsen för Sveriges industriförbund, en efter förslag av lantbruksstyrelsen sedan samråd ägt rum med lantbruksakademins förvaltningsutskott och styrelsen för Sveriges allmänna lantbrukssällskap samt, därest institutets verksamhet bedrivs i organiserat samarbete med Stockholms stad, en efter förslag av Stockholms stadsfullmäktige. Den ledamot som nu finnes utöver de självskrivna och de fem efter förslag enligt ovanstående utsedda är en förtroendeman inom fackföreningsrörelsen. Utan att denna rörelse haft förslagsrätt vid förordnande av ledamöter har den kontinuerligt haft företrädare inom styrelsen.

Vid förfall för verkschef, som är självskriven ledamot av styrelsen, inträder såsom ledamot i styrelsen verkschefens ställföreträdare eller den person, som verkschefen sätter i sitt ställe, samt vid förfall för föreståndaren vikarien för denne. För övriga ledamöter inträder suppleanter, som utsetts i enahanda ordning som de ordinarie ledamöterna.

Avdelningsföreståndare fick från den 1 januari 1949 (SFS 1948:754) rätt att, därest hans mening i ärendet avviker från styrelsens, låta till protokollet anteckna sin skiljaktiga mening.

För besluts fattande fordras, att jämte tjänsteförrättande ordföranden och institutets föreståndare eller vikarien för denne minst fem ledamöter är närvarande, dock att vid tillsättning av arbetsutskott samtliga ledamöter skall vara tillstädes. Vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst.

För utövande av styrelsens beslutanderätt beträffande löpande ärenden eller angelägenheter av mindre vikt äger styrelsen enligt instruktionen utse ett *arbetsutskott*. Ett dylikt arbetsutskott utsågs vid styrelsens andra sammanträde i september 1938 men fungerade endast under byggnadstiden och upplöstes i samband med att ledamöterna avgick ur styrelsen.

I maj 1948 föreslog föreståndarna för yrkeshygieniska och allmänhygieniska avdelningarna i skrivelse till institutets styrelse inrättande av ett råd, bestående av avdelningsföreståndarna och eventuellt även några andra befattningshavare vid institutet, en förste provinsialläkare och en förste stadsläkare samt eventuellt även chefen för medicinalstyrelsens hälsovårdsbyrå. Rådet skulle enligt förslaget avgöra de fackliga ärenden, som ankommer på styrelsen, och styrelsen skulle förbehålla sig budget- och personal- samt andra administrativa frågor. Vid sammanträde den 22 december 1948 beslöt

styrelsen, att skrivelsen icke skulle föranleda någon åtgärd. Styrelsen uttalade samtidigt att

det syntes värdefullt, om institutets avdelningsföreståndare och eventuellt andra institutets befattningshavare under föreståndarens ordförandeskap regelbundet samlades för överläggning i vetenskapliga eller andra frågor, som kunde anses vara av värde att gemensamt diskutera inom institutet.

Så kallade avdelningsföreståndarsammanträden har därefter årligen förekommit i växlande antal. De har huvudsakligen ägnats åt diskussion av administrativa frågor.

Styrelsen åligger enligt instruktionen

att, med iakttagande av vad i 6, 15 och 17 §§ sägs, fastställa arbetsordning för institutets befattningshavare ävensom efter samråd med avdelningsföreståndarna meddela i övrigt erforderliga föreskrifter rörande arbetets planläggning och bedrivande samt angående arbetsresultatens offentliggörande,

att, i den mån så erfordras, efter samråd med rektor vid karolinska medikokirurgiska institutet utfärda ordningsföreskrifter för de befattningshavare och elever, som deltaga i den till institutet förlagda akademiska undervisningen i hälsovårdslära,

att besvara eller genom institutets föreståndare eller föreståndaren för den avdelning, till vilken ärendet hör, låta besvara från Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartementet inkommande remisser,

att tillsätta och entlediga, respektive hos Kungl. Maj:t föreslå tillsättande och entledigande av befattningshavare i den omfattning denna instruktion angiver,

att handlägga frågor om tjänstledighet för institutets befattningshavare,

att årligen avgiva förslag och äskanden rörande institutets stat och anslagsbehov,

att vaka över, att institutets anslag och övriga inkomster i behörig ordning handhas och redovisas,

att fastställa i 6 § omnämnda taxa,

att genom en av styrelsens ledamöter vid varje budgetårs utgång förrätta inventering till styrkande av den i räkenskaperna utbalanserade behållningen,

att före den 1 november varje år till inrikesdepartementet avgiva berättelse över institutets verksamhet under det sistförflutna budgetåret,

samt att i egenskap av styrelse för statens distriktssköterskeskola fullgöra de särskilda uppgifter, som, enligt vad därom finnes stadgat, åvila sagda styrelse.

I fråga om styrelsens arbetsuppgifter må framhållas, att bestämmelsen att styrelsen skall fastställa taxa för vid institutet utförda undersökningar tillkom 1950 (SFS 1950: 328). Utfärdandet av ny taxa skall ske efter samråd med statens sakrevision ävensom i förekommande fall andra myndigheter och institutioner. Tidigare skulle taxan fastställas av Kungl. Maj:t. Ändringen syftade till att ernå en smidigare anpassning till rådande kostnadsläge. Styrelsen har utfärdat taxa med giltighet från den 1 juli 1950, varefter reviderade taxor utfärdats med giltighet från den 1 juli 1951 och från den 1 april 1952. En betydelsefull ändring i taxans tillämpningsområde genomfördes från den 1 juli 1952 (SFS 1952: 261), då tidigare stadgande att ersättning endast skulle utgå för undersökningar, som påkallats

av kommunala myndigheter, organisationer och enskilda (alltså ej statliga myndigheter) ändrades därhän att ersättning skulle utgå för alla undersökningar, alltså för såväl statliga som kommunala organs och enskildas räkning. För undersökningar eller utlåtanden, för vilka avgifter icke är angivna i taxan, bestämmes avgifterna av institutets föreståndare enligt samma grunder, som gäller för i taxan upptagna avgifter.

Enligt den förutnämnda stadgan för statens distriktssköterskeskola är institutets styrelse tillika styrelse för skolan och har i denna egenskap

att efter samråd med medicinalstyrelsen fastställa plan för utbildningen;
att övervaka utbildningen samt tillse, att denna meddelas enligt fastställd plan;
att antaga elever vid skolan samt, då anledning därtill föreligger, besluta om elevs skiljande från skolan;

att träffa erforderliga avtal angående elevernas praktiska utbildning i därför lämpade distrikt eller institutioner;

att antaga lärare samt bestämma arvoden för dem; samt

att före juli månads utgång varje år till medicinalstyrelsen avgiva berättelse över skolans verksamhet under nästföregående budgetår.

Av praktiska skäl har styrelsens beslutanderätt i skolans angelägenheter i huvudsak delegerats till institutets föreståndare. Denne samråder härvid regelmässigt med laboratorn och överläraren samt med skolans föreståndare.

Protokoll vid styrelsens sammanträden föres av förste byråsekreteraren vid institutet.

2. Föreståndaren

Institutets föreståndare utses bland avdelningsföreståndarna och förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av styrelsen för en tid om högst sex år.

1936 års sakkunniga övervägde — som förut framgått — att utrusta institutet med en särskild administrativ chef. Med hänsyn till att säkra hållpunkter då ej ansågs föreligga för ett bedömande av verksamhetens omfattning föreslog de sakkunniga dock att den omedelbara ledningen av institutet i dess helhet skulle anförtros åt en av avdelningsföreståndarna. Denne skulle härför äga uppbära ett särskilt arvode, 2 000 kronor för år. Departementschefen, som fann ett av medicinalstyrelsen framfört alternativ ej praktiskt realiserbart, ansåg den av de sakkunniga förordade lösningen vara ändamålsenlig och att närmare erfarenhet borde avvaktas innan frågan om särskild institutschef upptoges till ny prövning. Riksdagen följde departementschefens förslag. Nuvarande föreståndaren för födoämneshygieniska avdelningen har alltsedan institutets tillkomst fungerat som institutets föreståndare. Annan ändring i föreståndarens formella ställning har ej företagits än att han, som förut nämnts, från och med den 1 januari 1949 är medlem i styrelsen. Föreståndararvodet nedsattes till 1 200 kronor för år från den 1 juli 1952 i samband med löneregleringen för professorer.

Föreståndaren är närmast under styrelsen ansvarig för arbetet och ordningen inom institutet. Han har enligt instruktionen särskilt

att leda och övervaka fullgörandet av de för institutet i dess helhet gemensamma arbetsuppgifterna,

att efter samråd med vederbörande avdelningsföreståndare förbereda och handlägga personalärenden i den omfattning denna instruktion anger,

att tillse, att å institutet föras diariet över inkommande och utgående skrivelser, journal över utförda arbeten, konceptbok över avgivna utlåtanden ävensom i övrigt erforderliga anteckningar rörande verksamheten vid institutet,

att hava tillsyn å institutets lokaler, inventarier och övriga tillhörigheter samt låta föra erforderlig inventarieförteckning,

att årligen efter samråd med vederbörande avdelningsföreståndare i god tid upprätta förslag till dels inkomst- och utgiftsstat för institutet, dels arbetsplan och anslagsäskanden, dels ock styrelsens årsberättelse,

att meddela beslut rörande utanordning av institutets medel; skolande anordningsbeslut tecknas å vederbörlig avlöningslista eller räkning, varvid skall angivas den riksstats- eller räkenskapstitel, varå utgiften bör avföras i räkenskaperna,

att övervaka, att institutets inkomster vederbörligen redovisas, samt ansvara för att de till institutets förfogande ställda medel användas i enlighet med gällande föreskrifter.

att inom föreskriven tid till riksräkenskapsverket insända institutets räkenskaper,

samt att minst en gång varje budgetår på förut ej beaktad tid hos kassören verkställa kassainventering med särskilt beaktande av att kassaposterna äro på ett tillfredsställande sätt verifierade samt att inga utbetalningar verkställts utan anordningsbeslut; skolande instrument över sålunda förrättad inventering biläggas räkenskaperna.

Dessa instruktionsföreskrifter har i huvudsak varit oförändrade sedan institutets tillkomst.

3. Kansli och övriga gemensamma organ

Kansliet liksom övrig för institutet i dess helhet gemensam personal står — med undantag för pressombudsmannen, som lyder direkt under institutets föreståndare — under närmaste chefskap av en förste byråsekreterare. Organisationen i nu förevarande hänseenden framgår av följande:

Chef:

1 förste byråsekreterare Ca 29

Kansli (expedition och kassa):

1 kassör Ce 15¹

1 kanslibiträde Ce 11

2 kontorsbiträden Ce 8

1 telefonist Ce 8

¹ Vikariatslön i Cg 17 enl. kungl. brev den 12 maj 1955.

Vakt- och städpersonal m. m.:

1 förste expeditionsvakt	Ca 11
1 expeditionsvakt	Cg 10
1 stallförman	Ce 12
8 städerskor	kollektivanställda

Verkstad:

1 instrumentmakare	Ca 14 ¹
1 institutionsvaktmästare	Ce 12
2 hantverkare (snickare)	Cg 12

Centralförråd:

1 materialförvaltare	Ce 14 ²
1 vaktmästare (förrådsbiträde)	Ce 10
1 vaktmästare (förrådsbiträde)	Cg 10
1 maskinist (deltidsarbetande)	arvode

Institutets pressombudsman årsarvode 7 404 kr

För att biträda föreståndaren med administrativa och ekonomiska göromål fanns ursprungligen endast en kassör i lönegrad Eo 11 (motsvarande nuvarande Ce 15), ett kontorsbiträde och en vaktmästare. I den ursprungliga personalstaten för institutet upptogs även en förste aktuarietjänst i dåvarande lönegrad B 26 (motsvarande nuvarande Ca 29). Innehavaren av ifrågakörand tjänst skulle som huvuduppgift ha att bearbeta statistiskt material i anslutning till socialhygieniska uppgifter, men därutöver var det enligt de sakkunnigas förslag avsett, att han skulle biträda institutets chef med handläggning av organisatoriska spörsmål samt andra ärenden, som kunde uppdragas åt honom. Tjänsten besattes aldrig och indrogs från och med den 1 juli 1947.

Beträffande tillkomsten av *förste byråsekreterartjänsten* må anföras följande. Under de första tio åren av institutets verksamhet hade såväl utgifter som inkomster mångdubblats, och institutet hade från den 1 juli 1946 blivit huvudförvaltning. Ökningen av de administrativa arbetsuppgifterna medförde, att en befattning som kamrerare i lönegrad Ca 25 inrättades från och med den 1 juli 1947. I samband därmed indrogs kassörstjänsten. Kamreraren fick övertaga förutom de löpande kamerala göromålen även de arbetsuppgifter, som åvilat styrelsens arvodesavlönade sekreterare. Av formuleringen av kamrerarens åligganden i institutets instruktion samt av kompetenskraven för befattningen (SFS 1947: 661, 14 a och 20 §§) framgår, att kamreraren skulle ha vissa rent administrativa uppgifter. Det successiva övertagandet av administrativa göromål från föreståndaren och dessas ökning både totalt och proportionellt föranledde, att kamrerarbefattningen enligt förslag i 1952 års statsverksproposition omändrades till en förste byråsekreterar-

¹ Förordnad i Cg 16.

² Förordnad i Cg 16.

befattning i lönegrad Ca 27. Samtidigt inrättades en kassörstjänst i lönegrad Ce 15, varvid den förutvarande kanslibiträdestjänsten å kansliet indrogs. Befattningen som förste byråsekreterare uppflyttades till lönegrad Ca 29 i samband med den allmänna tjänsteförteckningsrevisionen vid 1952 års höstriktsdag (prop. 1952: 241 s. 110). Befattningens ökade administrativa karaktär medförde jämväl vissa mindre ändringar i de befattningshavaren enligt instruktionen åvilande arbetsuppgifterna, vilket emellertid endast utgjorde ett stadfästade av i praktiken redan tillämpat förfarande.

Förste byråsekreteraren åligger enligt gällande instruktion

att bereda och i den omfattning styrelsen bestämmer föredraga kamerala och administrativa ärenden,

att med biträde av institutets kassör handhava institutets kassarörelse och ansvara för dess skötsel,

att i överensstämmelse med gällande föreskrifter låta upprätta ävensom granska institutets avlöningslistor,

att granska till institutet inkommande räkningar samt därå teckna granskningsbevis,

att enligt föreståndarens anordningsbeslut verkställa utbetalningar,

att föra institutets räkenskaper i enlighet med fastställt formulär,

att noga följa de särskilda för institutet anvisade anslagens ställning samt att, såvitt på honom beror, tillse, att utgifter ej göras i vidare mån än medel därför finnas anslagna,

att tillse, att betalning inflyter för verkställda uppdrag m. m., ävensom ombesörja indrivning av förfallna fordringar,

att i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrifter fullgöra särskilda åligganden i avseende å kassaärenden,

att biträda vid upphandling av förnödenheter och inventarier,

att föra styrelsens protokoll och föredragningslistor,

att uppsätta och kontrasignera skrivelser i ärenden, som avgöras av styrelsen eller föreståndaren, ävensom tillse, att skrivelserna expedieras,

att under överinseende av föreståndaren utöva tillsyn över institutets fasta och lösa egendom samt byggnadernas uppvärmning, belysning m. m. ävensom tillse, att institutets vägar, öppna platser och planteringar väl vårdas,

att hava tillsyn över vaktmästarpersonalen

samt att föra institutets matrikel och förteckning över inventarier.

De diarietförda föreståndarärendena utgöres till huvudsaklig del av personalärenden (98 % av antalet under budgetåret 1954/55), av vilka huvudparten handlägges av förste byråsekreteraren under föreståndarens överinseende.

I samband med de förändringar med avseende å den administrativa personalen vilka, enligt vad ovan nämnts, genomfördes 1947, ändrades den ditillsvarande arvodestjänsten såsom styrelsens sekreterare till en på samma sätt avlönad tjänst som administrativ-juridisk rådgivare åt föreståndaren. På förslag av institutets styrelse har denna arvodestjänst indragits fr. o. m. budgetåret 1956/57.

Som i det föregående omnämnts inrättades vid avdelningen en *kassörs-*

tjänst i lönegrad Ce 15 samtidigt med omändringen av kamrerarbefattningen till en förste byråsekreterarbefattning. Innehavaren av kanslibiträdestjänsten hade redan förut fullgjort kassörsgöromålen med förordnande enligt styrelsens medgivande i lönegrad Cg 13 från den 1 mars 1951. Från och med budgetåret 1955/56 har institutet medgivits rätt att förordna kassören att med vikariatslön bestrida göromål, som ankommer på tjänsteman i 17:e lönegraden.

Särskild verksregistrator saknas vid institutet. Diarieföring och registrering ombesörjes vid respektive avdelningar, därvid kassören svarar för registreringen av föreståndar- och styrelseärenden. Före 1947 diariefördes avdelningsärendena såväl vid avdelningsexpeditionerna som vid kansliet.

Kansliets övriga personal utgöres av ett kanslibitråde, som huvudsakligen handhar fakturagranskning och upprättande av utanordningsbeslut i samband härmed, två kontorsbiträden för utskrift av skrivelser, protokoll m. m. och för expediering av post från samtliga avdelningar — det ena kontorbiträdet hjälper även centralförrådet med bokföring angående in- och utgående materiel — en växeltelefonist samt två expeditivsvakter. De sistnämnda har förutom sedvanliga expeditivsgöromål att ombesörja stencildragning. Under budgetåret 1955/56 drogs på stencil 306 500 exemplar, varav 100 000 för undervisningsverksamheten.

Beträffande vaktmästarpersonalen upptogs i de sakkunnigas förslag endast två befattningshavare, den ene för expeditivsgöromål, den andre för reparation och underhåll av apparatur. Personalen utökades under åren 1942—46 med två vaktmästare. Sistnämnda år utfärdade institutet instruktion för vaktmästarna med sådan fördelning av arbetsuppgifterna att *en* vaktmästare ställdes till kansliets förfogande för expeditivsgöromål, *en* skulle biträda laboratorierna med skötsel och reparation av apparatur, *en* avdelades till djurhuset för skötsel av djuren och *en* skulle se till värme- och ventilationsanläggningarna, motorer m. m. och lämna ut destillerat vatten till avdelningarna. På grund av ökad arbetsbelastning har ytterligare personal måst anställas för nämnda och liknande arbetsuppgifter. Därvid har benämningen vaktmästare oegentligt bibehållits för samtliga. Inom den interna personalredovisningen har emellertid med arbetsuppgifterna korresponderande benämningar använts, såsom expeditivsvakt, mekaniker, snickare och stallförman. Den ordinarie vaktmästaren erhöll i samband med löneregleringen den 1 juli 1952 tjänstebenenämningen förste expeditivsvakt.

Den här redovisade *stallförmannen* i Ce 12, som är arbetsledare för de sammanlagt fyra djurvårdare, som finnes vid allmänhygieniska och yrkeshygieniska avdelningarna, är ansvarig för skötseln av dessa avdelningars försöksdjur, i huvudsak kaniner och möss. I detta sammanhang må omnämnas att vitaminavdelningen har egen djuravdelning, vilken även sköter födoämneshygieniska avdelningens försöksdjur.

I fråga om *verkstaden*, som sorterar under byråsekreteraren, avdelades,

som nyss nämnts, ursprungligen en vaktmästare för underhåll och reparation av apparatur. Särskilt under krisåren visade det sig nödvändigt att få erforderliga service- och reparationsarbeten utförda på en verkstad inom institutet. Kostnaderna för till andra verkstäder utlämnade arbeten för tillverkning av apparatur kom vid verksamhetens ökning att uppgå till stora belopp (för budgetåret 1945/46 ca 35 000 kronor). Då verksamheten tagit denna omfattning, genomfördes en väsentlig utökning av verkstaden åren 1947—48. En mekaniker nyanställdes och verkstaden försågs med erforderlig maskinutrustning. Senare lades till verkstaden ett intilliggande rum, som inreddes som snickarverkstad och utrustades med maskiner för sådant arbete. Två yrkesutbildade snickare nyanställdes. Som arbetsledare och närmast ansvarig för arbetet på såväl den finmekaniska som snickarverkstaden har den först anställda "vaktmästaren" tjänstgjort. Tjänsten har i olika omgångar höjts och är fr. o. m. den 1 juli 1956 upptagen som instrumentmakare i Ca 14.

Till verkstadens åligganden hör även att utöva tillsyn över motorer, fläktar, kompressorer, autoklaver, ett större antal in- och utsugningsfläktar med regleringsaggregat, kyl- och tryckluftsanläggningar, elektriska ledningar, vatten och avlopp på laboratorierna och dusch- och toaletterum, luftskydds- och eldsläckningsmateriel. Därjämte fordrar aggregaten för institutets förseende med värme och varmvatten ständig tillsyn, så att en jämn temperatur erhålles, vilket är av särskild betydelse för arbetet i laboratorier och djurum. Nu nämnda tillsyn och underhållsarbeten i samband därmed handhaves sedan 1947 på deltid av en pensionerad maskinmästare. Till denne utgår arvode per timme.

Under byråsekreteraren sorterar även *centralförrådet*. Laboratoriebehovet av förbrukningsartiklar av skilda slag anskaffades ursprungligen genom att var och en av avdelningarna själv gjorde erforderliga inköp. Emellertid genomfördes successivt en centralisering av inköpen, och därvid fick till en början förste avdelningsingenjören på födoämneshygieniska avdelningens vattenlaboratorium ansvara för inköpen. Lagerhållning och utlämning ombesörjdes av en vaktmästare. År 1947 inrättades ett centralförråd. En materialförvaltare anställdes mot arvode och centralförrådet inordnades under kansliet. Från den 1 juli 1948 erhöll institutet en materialförvaltartjänst i lönegrad Ce 14. Under förrådet har därefter lagts allt fler sortiment. Under senare delen av 1952 överfördes till kansliet även inköpen av glasvaror. Kansliet handhar numera inköp, lagerhållning och utlämning till avdelningarna av samtliga kemikalier, glasvaror (inkl. glasapparatur), kontorsförnödenheter och städmateriel. Materiel, som inköpes för den för budgetåret 1956/57 till 265 000 kronor uppgående anslagsposten till förbrukningsmateriel, handhas av centralförrådet liksom vissa artiklar, som inköps med anlåtande av anslagsposten till övriga expenser. Mindre inköp sker enligt av materialförvaltaren uppgjorda skriftliga rekvisitioner. I likhet med rekvisi-

tioner från avdelningarna granskas dessa rekvisitioner av förste byråsekreteraren, innan de expedieras; beslut om större inköp och upphandlingar fattas av institutets föreståndare och föregås i allmänhet av anbudsförfarande. De senaste årens utveckling av centralförrådet har nödvändiggjort ökad personal och större lokalutrymmen. För uppackning, sortering och utlämning av varorna har måst anställas två förrådsbiträden med placering i högst Cg 10, den ene från maj 1950 och den andre från oktober 1952. Behovet av ökade lokalutrymmen har endast kunnat tillgodoses genom ianspråktagande av mindre utrymmen på olika håll och för närvarande är centralförrådet splittrat på sex ställen, varjämte verkstadskorridoren måst utnyttjas för skåputrymmen.

Pressombudsmannen arbetar direkt under institutets föreståndare. Han är redaktör och ansvarig utgivare för institutets tidskrift "Vår föda" och ombesörjer även redaktionellt arbete med avseende å den propaganda som institutet, ensamt eller i samarbete med andra, bedriver genom artiklar i dagspressen och tidskrifter, speciella ströskrifter, film och filmband, studiebrev, utställningar m. m. Därjämte tillställer han i den mån det anses lämpligt pressen uppgifter om institutets verksamhet. Han besvarar även muntliga och skriftliga förfrågningar från allmänheten och pressen i ämnen, som har samband med institutets arbete.

1936 års sakkunniga föreslog, att en arvodestjänst för en institutets propagandachef skulle inrättas, under framhållande av att till institutets uppgifter skulle höra att organisera och bedriva en lämpligt lagd hälsovårdspropaganda, varvid särskilt åsyftades den upplysningsverksamhet, som riktar sig direkt till allmänheten. De sakkunniga framhöll i detta sammanhang bl. a. följande.

Principiellt bör det åligga varje avdelning och varje till institutet knuten arbetskraft med vetenskaplig eller hygienisk facklig utbildning att i större eller mindre utsträckning medverka i detta arbete. Härmed åsyftas närmast, att de skola ställa sina kunskaper till förfogande vid utövandet av institutets upplysningsverksamhet. Organiserandet av propagandan kräver emellertid en särskild målsman, vilken jämväl bör handhava hithörande undervisning för läkare och övriga hälsovårdsfunktionärer. Att för detta ändamål tillskapa en ordinarie befattning synes dock knappast lämpligt. Möjlighet bör nämligen finnas att tid efter annan byta innehavare av ifrågavarande post och därmed tillföra verksamheten nya impulser och uppslag. Ej heller föreligger visshet, att för sagda verksamhet erfordras en persons hela arbetstid. Befattningen såsom institutets propagandachef torde därför böra givas karaktären av en arvodestjänst med en relativt väl tillmätt ersättning, förslagsvis 6 000 kronor för år. Befattningen bör enligt de sakkunnigas mening i första hand besättas med en därför lämpad läkare, men även andra för ändamålet väl ägnade krafter böra kunna komma i fråga.

På grund av den kritik, som från vissa håll mötte de sakkunnigas förslag, fann sig departementschefen vid institutets inrättande endast böra förorda, att visst belopp anvisades för ändamålet utan att detsamma bundes vid viss

person. Han uttalade därvid att erfarenheten av en sådan anordning finge bli vägledande för upplysningsverksamhetens vidare utformning.

I anslagsframställningen för budgetåret 1940/41 begärde styrelsen ett belopp av 2 000 kronor för propagandaverksamhet. I dåvarande statsfinansiella situation ansåg emellertid departementschefen att medel icke borde anvisas för ändamålet.

Styrelsen för institutet återkom till frågan i sin anslagsframställning för budgetåret 1945/46 och anförde bl. a. följande:

Då styrelsen nu återkommer med en hemställan i ämnet vill styrelsen, som under hand fått del av medicinalstyrelsens synpunkter på frågan, framhålla, att det med tiden blivit alltmera klart för den medicinska sakkunskapen, att en mängd sjukdomsfall lätteligen skulle kunna förebyggas, om den för sjukdomsrisk utsatte besutte vissa elementära hygieniska kunskaper. En på medicinskt-hygieniska frågor inriktad upplysningsverksamhet skulle fördenskull med all säkerhet kunna bidra till en allmän förbättring av hälsotillståndet bland olika befolkningslager, under förutsättning givetvis att verksamheten bedreves på ett lämpligt sätt.

Det upplysningsarbete, varom här är fråga, kan antingen hava formen av allmän hälsovårdspropaganda eller vara med hänsyn till vissa aktuella förhållanden specialiserat. Den allmänna hälsovårdspropagandan syftar till att bibringa landets befolkning i dess helhet eller vissa grupper inom densamma grunderna för hälsovården. Propaganda av detta slag mötes dock tyvärr icke alltid av intresse. I sin andra form utgår hälsovårdspropagandan från vissa aktuella förhållanden: inträffade sjukdomsfall, utbrutna epidemier m. m. Den vid propagandainstitutionen bedrivna upplysningen kan vidare ske antingen direkt, då institutionens medarbetare själva hålla föredrag m. m., eller ock indirekt, då institutionen går enskilda intresserade personer eller sammanslutningar på hälsovårdens område tillhanda genom utlåning eller anskaffande av litteratur m. m.

En efter dessa riktlinjer organiserad propaganda torde naturligt ansluta sig till den av institutet bedrivna verksamheten inom allmänhygienens, födoämneshygienens och yrkeshygienens områden. På medicinalstyrelsen torde böra ankomma att handhava upplysning i övrigt. Mellan dessa båda myndigheter bör för främjande av enhetlighet och effektivitet i verksamheten ett intimt samarbete äga rum.

Under åberopande av det ovan anförda hemställde styrelsen att en särskild befattningshavare för handhavande av upplysningsverksamheten skulle få anställas med ett årsarvode av 10 000 kronor. Departementschefen, som fann det ur hälsosynpunkt angeläget, att en populär men vetenskapligt försvarlig upplysning bedreves genom institutets försorg, ansåg att upplysningsverksamheten vid såväl institutet som medicinalstyrelsen borde handhavas av en och samma befattningshavare. Ett anslag på 5 000 kronor ställdes till institutets förfogande för bedrivande i samråd med medicinalstyrelsen av ifrågavarande upplysningsverksamhet. Anslaget har i samband med allmänna lönekostnadsutvecklingen höjts och utgår för närvarande med 7 404 kronor per år. För samma ändamål har anslag med lika stort belopp ställts till medicinalstyrelsens förfogande. Sedan november 1945 har institutet och medicinalstyrelsen haft en gemensam pressombudsman anställd. Denne är därjämte mot särskilt arvode chef för statens upplysningsbyrå.

D. Avdelningsindelningen och avdelningsföreståndarna

På sätt framgår av instruktionen träder vid sidan av institutets undervisningsuppgifter särskilt tre huvudområden i förgrunden såsom verksamhetsfält för institutet, nämligen 1. allmänhygien 2. yrkeshygien samt 3. födoämneshygien med livsmedelskontroll. Med hänsyn härtill organiserades institutet ursprungligen på tre avdelningar, motsvarande dessa huvudområden. Det sist nämnda av dessa, födoämneshygien med livsmedelskontroll, kom emellertid efter hand att omfatta så många arbetsuppgifter på skilda forskningsfält att en delning av avdelningen syntes nödvändig. Då vitaminlaboratoriet så småningom fått en relativt självständig ställning, beroende bl. a. på att dess arbetsuppgifter var väl avgränsade och huvudsakligen fordrade en speciell metodik, förelåg naturliga förutsättningar för den omorganisation som skedde, då vitaminlaboratoriet från den 1 juli 1947 bröts ut ur födoämneshygieniska avdelningen och gjordes till en självständig avdelning, benämnd vitaminavdelningen.

Som chef att leda och planlägga respektive avdelningars arbete står avdelningsföreståndare i professors ställning. Löneställningen för dessa var ursprungligen lönegrad A 30 (motsvarande nuvarande Ca 33). Från och med den 1 juli 1951 flyttades de upp till lönegrad Ca 37 i samband med lönerevisionen för vissa statliga cheftjänstemän. I anslutning till 1952 års löne- och pensionsreglering för professorer och vissa andra akademiska lärare vid universitet och fackhögskolor beslöts ändrad lönegradsplacering för professorsbefattningarna vid vissa institutioner, däribland statens institut för folkhälsan. Professorsbefattningarna vid såväl universitet och fackhögskolor som ifrågasvarande institutioner är sålunda från och med den 1 juli 1952 placerade i lönegrad Co 14 enligt löneplan 2.

Avdelningsföreståndare åligger enligt instruktionen

att besvara sådana remisser från Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement, vilka av styrelsen överlämnas till honom, ävensom skrivelser och remisser i övrigt, som inkomma till institutet och angå avdelningens verksamhet,

att leda den underordnade personalens arbete ävensom tillse, att densamma är å tjänsterummet tillstädes föreskriven tid dagligen,

att utan dröjsmål företaga och med så stor skyndsamhet, som är förenlig med vinnande av tillförlitligt resultat, utföra eller låta utföra på avdelningen ankommande undersökningar och andra arbeten, dock att avdelningsföreståndare, som tillika är professor i hälsovårdslära vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, äger att, i den mån han så finner nödigt och det kan ske utan men för uppdragets fullgörande, överlåta dessa undersökningar å laboratorn och överläraren i enlighet med vad i 14 § sägs,

att, då så påkallas, inför institutets styrelse föredraga inom avdelningens verksamhetsområde fallande ärenden ävensom inom medicinalstyrelsen och riksför-säkringsanstalten deltaga i handläggning av ärende, som varit föremål för behandling å institutet,

att med uppmärksamhet följa den vetenskapliga utvecklingen inom avdel-

ningens verksamhetsområde samt, då han därtill finner anledning, efter samråd med föreståndaren framställa förslag rörande verksamheten å avdelningen,

att inom området för sin kompetens meddela undervisning i den omfattning styrelsen efter samråd med honom bestämmer,

samt att fullgöra de andra uppdrag vid eller utom institutet, som för dess räkning anförtros honom, ävensom att, i den mån ärendenas art så påkallar, företaga resor till annan ort, dock att avdelningsföreståndare, som tillika är professor i hälsovårdslära vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, äger rätt att låta sig företrädas av laboratorn och överläraren.

Genom ändringar år 1953 (SFS 1953: 446) i instruktionsbestämmelserna för styrelsens och avdelningsföreståndarnas åligganden fastställdes, att remisser från Kungl. Maj:t och departementschef skulle utgöra styrelseärenden; styrelsen dock obetaget att genom institutets föreståndare eller föreståndare för den avdelning, till vilken ärendet hör, låta besvara remisserna.

Såsom tidigare angivits utgör folkhälsoinstitutet karolinska institutets hygieniska institution och professorn i hälsovårdslära vid karolinska institutet skall vara föreståndare för en av folkhälsoinstitutets avdelningar. Instruktionen anger vidare att han, därest ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, skall förestå den allmänhygieniska avdelningen. Något sådant förordnande har hittills icke givits, varför professorn i fråga alltsedan institutets tillkomst varit chef för nämnda avdelning. Som ersättning för chefskapet för avdelningen och därmed förenad övervakning av undersökningsverksamheten har ett arvode utgått, som ursprungligen sattes till 1 000 kronor men som från den 1 juli 1945 höjdes till 2 000 kronor per år. I samband med löneregleringen för professorerna nedsattes arvodet från den 1 juli 1952 till 1 500 kronor. Denna samordning av karolinska institutet och folkhälsoinstitutet har vid flera tillfällen kritiserats. Bland annat uttalade medicinalstyrelsen under 1945 att styrelsen icke ansåge det vara lyckligt, att allmänhygieniska avdelningen eller annan avdelning inom institutet samtidigt utgjorde karolinska institutets hygieniska institution och att denna fråga efter ytterligare erfarenhet borde upptagas till omprövning. Sedan professuren i hälsovårdslära vid karolinska institutet under 1956 blivit vakant, har Kungl. Maj:t den 11 maj 1956 föreskrivit, att i kungörelsen om ledigförklarande av professuren skall intagas förbehåll om skyldighet för blivande innehavare av professuren att underkasta sig de förändringar med avseende å professurens förenande med befattning vid folkhälsoinstitutet som Kungl. Maj:t kan finna skäl föreskriva.

Vid tillsättning av befattning som avdelningsföreståndare skall sakkunnigförfarande tillämpas sålunda, att styrelsen skall inhämta yttrande rörande de sökandes kompetens och skicklighet och därefter uppföra på förslag tre sökande, om så många anmält sig och befunnits kompetenta till tjänsten, i den ordning de anses böra ifrågakomma, varefter samtliga handlingar skall överlämnas till Kungl. Maj:t. Tillsättning av avdelningsföreståndarbefattning, som är förenad med professuren i hygien vid karolinska

institutet, sker i den ordning, som är föreskriven för karolinska institutets professorsbefattningar, varjämte styrelsen för statens institut för folkhälsan skall, sedan ansökningstiden utgått, yttra sig angående de sökandes kompetens såsom avdelningsföreståndare där.

Beträffande kompetenskraven gäller *för* befattningen som föreståndare för den allmänhygieniska eller den yrkeshygieniska avdelningen, förutom legitimation som läkare, grundlig vetenskaplig utbildning samt beprövad erfarenhet i de ämnen, som tillhör avdelningens verksamhetsområde, *för* befattningen som föreståndare för födoämneshygieniska avdelningen grundlig vetenskaplig utbildning och beprövad erfarenhet i näringsfysiologi och födoämneshygien samt ingående förtrogenhet med upprättande av koststater för olika anstalter och ändamål *och för* befattningen som föreståndare för vitaminavdelningen grundlig vetenskaplig utbildning samt beprövad erfarenhet rörande vitaminernas kemi och biologi.

På grund av de speciella förhållanden som råder vid den allmänhygieniska avdelningen genom sammankopplingen med karolinska institutets hygieniska institution har vid denna avdelning inrättats en befattning som *laborator och överlärare*. Innehavaren av denna befattning skall företräda professorn vid dennes frånvaro och svara för den del av avdelningens arbete, som professorn icke personligen handlägger. Han skall dessutom leda avdelningens utbildningsverksamhet för icke-läkare. Det åligger sålunda laboratorn och överläraren enligt instruktionen

att övervaka och ansvara för sådana på avdelningen ankommande praktisktvetenskapliga undersökningar, med vilka avdelningsföreståndaren icke själv tager befattning,

att, i den mån avdelningsföreståndaren icke själv tager befattning därmed eller annorlunda förordnas, organisera och leda undervisningen vid institutet,

att inom området för sin kompetens meddela undervisning i den omfattning styrelsen efter samråd med honom bestämmer,

samt att i övrigt fullgöra de uppdrag vid eller utom institutet, som för dess räkning anförtros honom.

Vid tillsättning av befattningen som laborator och överlärare skall samma sakkunnigförfarande tillämpas som ovan angivits för avdelningsföreståndarbefattningarna. För att komma i fråga såsom laborator och överlärare erfordras, förutom legitimation såsom läkare, god vetenskaplig utbildning och erfarenhet i något av de ämnen, som tillhör den allmänhygieniska avdelningens verksamhetsområde. Sökande bör därjämte ha ådagalagt särskild förtrogenhet med bostadshygienens undersökningsmetoder och problem.

Befattningen som laborator och överlärare ordinarie sättes vid institutets tillkomst i 28:e lönegraden eller två lönegrader högre än institutets övriga laboratorer. Den högre lönesättningen motiverades med att denne laborator skall dels träda i avdelningsföreståndarens ställe när så erfordras och dels leda avdelningens undervisningsverksamhet. Lönegradsskillnaden bibehölls

vid den allmänna löneregleringen 1952, då befattningen som laborator och överlärare placerades i lönegrad Ca 33 och övriga laboratorbefattningar i 31:a lönegraden.

E. Den allmänhygieniska avdelningen och distriktssköterskeskolan

1. Allmänhygieniska avdelningen

Alltsedan folkhälsoinstitutets tillkomst har professorn i hälsovårdslära vid karolinska institutet varit föreståndare för allmänhygieniska avdelningen. Detta innebär bl. a. att under samma chef arbetar såväl personal tillhörande folkhälsoinstitutets stat som personal tillhörande karolinska institutets stat. Därjämte har i enlighet med instruktionen huvuddelen av den till folkhälsoinstitutet knutna undervisningsverksamheten organisatoriskt tillhört denna avdelning. En redovisning av avdelningens utveckling påverkas av dessa förhållanden.

Under de första åren av folkhälsoinstitutets verksamhet upptog avdelningens personalstat endast en avdelningsföreståndare (tillika professor i hälsovårdslära vid karolinska institutet), en laborator och överlärare, en läkarassistent, en föreståndare för distriktssköterskeskolan samt ett kontorsbiträde.

Den nuvarande personalen vid avdelningen framgår av följande tablå:

Chef och gemensam personal:

1 avdelningsföreståndare (tillika professor vid karolinska institutet)	arvode 1 500 kr
1 laborator och överlärare	Ca 33
1 förste laboratoriebiträde	Ce 15
1 kontorist	Ce 13
1 laboratoriebiträde	Ce 13
2 kontorsbiträden	Ce 8
1 djurvårdare	Ce 6

Personal, huvudsakligen sysselsatt med bakteriologiskt-epidemiologiska arbetsuppgifter:

1 laborator	Ce 31
1 laboratorieläkare	Ce 29
2 laboratoriebiträden	Ce 11 varav 1 för substratberedn.
2 laboratoriebiträden	Ce 8
4 diskbiträden	Ce 6 varav 2 substratbitr.

Personal, huvudsakligen sysselsatt med bostadshygieniska samt fysiologiska arbetsuppgifter:

1 laborator	arvode 19 464 kr
1 hälsovårdsassistent	Ce 23 ¹
2 laboratoriebiträden	Ce 11

¹ Förordnad i Cg 25.

Därutöver anlitas för undervisningen även personal från de andra avdelningarna samt personal utom institutet.

Vid karolinska institutets hygieniska institution är för närvarande förutom professorn anställda en docent i lönegrad Cg 30, en kontorist i Ce 13, två laboratoriebiträden, varav ett i Ce 13 och ett i Ce 11, samt en vaktmästare i Ce 10. Kontoristen är bl. a. handsekreterare åt professorn.

De arbetsuppgifter, som enligt instruktionen tillkommer allmänhygieniska avdelningen, är företrädesvis

att utföra erforderliga undersökningar till främjande av en förbättrad hygien i fråga om bostäder, sjukhus, skolor och andra offentliga byggnader, att ägna uppmärksamhet åt vatten- och avloppsfrågor samt andra spörsmål av hygienisk-teknisk natur,

att även i övrigt såsom centralt undersökningsorgan biträda vid övervakningen av den allmänna hygien i riket

samt att i de delar, som icke tillhör institutets övriga verksamhetsområden, meddela undervisning i socialhygien och socialmedicin åt tjänsteläkare, distriktssköterskor och hälsovårdstillsyningsmän ävensom, i den mån så lämpligen kan ske, åt andra, som är verksamma på det socialhygieniska arbetsfältet.

Med hänsyn till de ovannämnda arbetsuppgifternas fullgörande kan den allmänhygieniska avdelningens undersökningsverksamhet hänföras till följande områden:

1. Frågor rörande dricksvatten, avlopp, bad, bakteriologiska luftföroreningar och luftdesinfektion, smittor och smittspridning, smittrening och desinfektion samt andra frågor av bakteriologisk-epidemiologisk natur.

2. Frågor som berör bostäder och individens omgivning i allmänhet utanför arbetet, dvs. ljus, värme, kyla, fukt, ventilation, buller, kemiska och fysikaliska luftföroreningar m. m.

3. Återstående allmänhygieniska frågor, bland vilka kan nämnas spörsmål om offentlig renhållning och anordnande av begravningsplatser samt om utrotning av vissa skadedjur och skadeinsekter.

För ärenden tillhörande den första gruppen, vilken här benämnes *bakteriologisk-epidemiologisk hygien*, används väsentligen bakteriologiska och virologiska samt i viss mån även kemiska undersökningsmetoder. För ärenden tillhörande den andra gruppen, som här benämnes *bostads- och annan fysiologisk hygien*, fordras främst fysiologiska, fysikaliska, kemiska och meteorologiska arbetsmetoder. Inom den tredje gruppen, vilken lämpligen kan sammanfattas under benämningen *renhållningshygien*, ligger tyngdpunkten på det bakteriologiska området, men där fordras tillgång till sakkunskap även från andra områden, bl. a. det kemiska och zoologiska.

Undersökningsverksamhetens fördelning på olika grupper av ärenden framgår av *tabell 1*.

Tabell 1. Fördelning på ämnesgrupper m. m. av ärenden, inkomna till allmänhygieniska avdelningen budgetåren 1944/45—1954/55

Budgetår	Bakteriologisk-epidemiologisk hygien	Renhållningshygien	Fysiologisk hygien	Undervisningsärenden	Diverse ärenden	Hela antalet ärenden
1944/45	44	12	17	—	37	110
1945/46	115	46	40	—	4	205
1946/47	107	34	47	—	2	190
1947/48	115	26	29	—	8	178
1948/49	73	27	54	12	22	188
1949/50	74	38	72	9	30	223
1950/51	68	31	65	35	39	238
1951/52	49	26	71	9	35	190
1952/53	49	17	76	8	45	195
1953/54	71	33	70	11	57	242
1954/55	46	21	95	11	38	211

Forskningsarbetet vid avdelningen har delvis utförts av personal som varit anställd vid karolinska institutet. Ett klart särskiljande av forskningsuppgifter, utförda av denna personal och av personal vid allmänhygieniska avdelningen, är icke möjlig. Forskningsuppgifterna har berört olika problem inom den allmänna hygien med tydlig övervikt för bakteriologiskt-epidemiologiska spörsmål. Särskilt under de senaste åren har bostadshygieniska och fysiologiska problem fått en något större plats. Från avdelningen under de fjorton verksamhetsåren t. o. m. 1954/55 publicerade arbeten av vetenskaplig karaktär samt översikts- och populärvetenskapliga arbeten fördelar sig på ämnesområden på följande sätt:

	Vetenskapliga arbeten	Översikts- och populärvetenskapliga arbeten	Summa
Bakteriologisk-epidemiologisk hygien	77	41	118
Fysiologisk hygien	18	16	34
Renhållningshygien	11	27	38
Andra områden	13	51	64
Summa	119	135	254

Vad angår arbetsuppgifternas fördelning inom avdelningen må framhållas, att i den förut intagna tablån över den nuvarande personalen avdelningen icke uppdelats i sektioner eller andra underavdelningar. Någon sådan uppdelning av personalen förekommer heller icke i verkligheten, enär den icke ansetts påkallad av verksamhetens art eller eljest. Tablåns uppdelning av personalen i tre grupper får endast betraktas som ett försök att åskådliggöra hur avdelningens personal för närvarande fördelar sig mellan de två huvuddelarna av verksamheten i den mån fråga är om prak-

tiskt-vetenskapliga undersökningar och forskningsverksamhet. Såsom följande redogörelse för arbetsfördelningen visar tar undervisningsverksamheten i ett par fall en betydande del av befattningshavarnas arbetsinsats i anspråk.

Chef och gemensam personal

Avdelningsföreståndaren fullgör de på avdelningsföreståndare ankommande allmänna åliggandena. Som förut nämnts har hans ställning såsom tillika professor vid karolinska institutet medfört inrättandet av en tjänst som laborator och överlärare i Ca 33, på vilken föreståndaren kan överlåta praktiskt-vetenskapliga undersökningar och uppgifter i samband med undervisningen i den mån han själv icke tager befattning därmed. Laboratorn inträder i dessa fall i avdelningsföreståndarens ställe. De till laboratorn överlämnade undersökningarna fördelas av denne bland avdelningens personal, och laboratorn är under avdelningsföreståndaren ledare för avdelningens hela verksamhet i den mån icke personal direkt arbetar åt avdelningsföreståndaren. Undervisningsfrågorna handläggs i praktiken helt av laboratorn, som beräknas ägna närmare halva sin tid däråt.

Utöver sina uppgifter som avdelningsföreståndarens ställföreträdare handlägger laboratorn och överläraren själv ärenden tillhörande renhållningshygien i förut angivna bemärkelse och remissärenden i vissa lagstiftningsfrågor o. d. Han svarar även själv för organiserandet och genomförandet av de nedan redovisade kurserna för läkare och meddelar undervisning vid dessa och andra kurser i avsevärd omfattning.

Avdelningsföreståndaren anlitar som handsekreterare kontoristen vid hygieniska institutionen även i fråga om göromål för folkhälsoinstitutet. Den vid avdelningen anställda kontoristen biträder laboratorn och överläraren, svarar för avdelningens diarieföring m. m. och leder arbetet vid avdelningens expedition.

Avdelningens laboratoriebiträden i Ce 15 och Ce 13, vilka redovisats som gemensam personal, biträder avdelningsföreståndaren respektive laboratorn och överläraren med laboratoriearbeten men fungerar också som ledare för avdelningens övriga biträdespersonal.

Djurvårdaren tjänstgör tillsammans med yrkeshygieniska avdelningens djurvårdare i djurhuset, där denna avdelning har gemensam djurhållning med allmänhygieniska avdelningen. För dennas del erfordras djurförsök såväl för den bakteriologiskt-epidemiologiska som den fysiologiska delen av verksamheten.

Personal, huvudsakligen sysselsatt med bakteriologiskt-epidemiologiska arbetsuppgifter

Laboratorn i Ce 31 svarar under laboratorn och överläraren för den bakteriologiskt-epidemiologiska delen av verksamheten, huvudsakligen ärenden

rörande vatten och avlopp. Han handlägger också vissa remissärenden samt meddelar undervisning. Överslagsvis torde hans arbete med undervisningen taga ca 30 % av hans tid i anspråk. Laboratorieläkaren biträder honom och handlägger även vissa ärenden på egen hand.

Den här redovisade diskpersonalen ombesörjer all disk vid avdelningen och vid karolinska institutets ifrågavarande institution.

Personal, huvudsakligen sysselsatt med bostadshygieniska och andra fysiologiska arbetsuppgifter

För nu ifrågavarande del av verksamheten, som i dagens läge främst avser ärenden rörande olägenheter av flygplanbuller och rökgaser från industrier, svarar den arvodesanställda laboratorn under laboratorn och överläraren.

Hälsovårdsassistenten, som har viss lägre ingenjörsutbildning, är avdelningens ende tekniker. Han biträder i fråga om tekniska spörsmål huvudsakligen i bostadshygieniska sammanhang men även i den mån sådana spörsmål blir aktuella inom avdelningens verksamhet i övrigt. Under laboratorn och överlärarens tillsyn ombesörjer assistenten det väsentliga arbetet med organiserandet och genomförandet av kurserna för hälsovårdstillsyningsmän. Denna del av hans verksamhet beräknas taga halva hans tid i anspråk. Under senare år har en extra hälsovårdsassistent måst anställas under de tider den teoretiska delen av dessa kurser pågått.

Anmärkas må, att på grund av bristande utrymme och utrustning sedan 1950 en väsentlig del av avdelningens arbete inom den fysiologiska hygien utförts vid Uppsala universitets klimatlaboratorium, vilket tidigare tillhörde fysiologiska institutionen men numera är självständigt. Den tidigare innehavaren av den arvodesavlönade laboratorsbefattningen hade sitt arbete förlagt till klimatlaboratoriet men är nu docent vid universitetet och föreståndare för laboratoriet. Han anlitas alltjämt som expert av folkhälsoinstitutet, företrädesvis i frågor rörande flygplansbuller.

Undervisningsverksamheten är en väsentlig del av avdelningens uppgifter och organisation och medför såsom förut anförts en avsevärd arbetsbelastning för avdelningens personal, vartill kommer personalens medverkan vid distriktssköterskeskolans kurser. Avdelningens egen undervisning avser huvudsakligen undervisning i socialhygien och socialmedicin åt tjänsteläkare och hälsovårdstillsyningsmän. En översikt över antalet kurser jämte kursdeltagare under verksamhetsåren fr. o. m. 1938/39 lämnas i *tabell 2*, vilken även omfattar distriktssköterskeskolan. Angående undervisningsbördans fördelning på lärarkrafter inom och utom institutet lämnas uppgifter i *tabell 3*. Motsvarande uppgifter beträffande distriktssköterskeskolan lämnas för budgetåret 1955/56 i nästa avsnitt.

Tabell 2. Antal kurser och kursdeltagare vid allmänhygieniska avdelningens kursverksamhet

Budgetår	Tjänsteläkarekurser		Ämbetsläkarekurser		Kurser för distriktssköterskor		Kurser för hälsoödrds-tills.-män	
	kurser	Antal deltagare	kurser	Antal deltagare	Repetitionskurser		kurser	Antal deltagare
					kurser	Antal deltagare		
1938/39	2	28	—	—	2	68	1	20
1939/40	1	11	—	—	2	67	—	—
1940/41	1	14	—	—	1	58	1	20
1941/42	—	—	1	10	—	95	—	—
1942/43	1	9	—	—	—	97	—	—
1943/44	—	—	1	10	—	100	—	—
1944/45	1	11	—	—	1	101	1	30
1945/46	—	—	—	—	—	108	—	—
1946/47	1	15	—	—	—	123	—	—
1947/48	—	—	1	13	1	94	1	36
1948/49	1	9	—	—	1	101	1	28
1949/50	1	12	—	—	1	91	1	38
1950/51	—	—	1	14	1	98	1	28
1951/52	—	—	—	—	1	104	1	23
1952/53	—	—	1	16	1	102	1	20
1953/54	—	—	—	—	2	93	—	—
1954/55	—	—	—	—	2	82	1	19
Summa 1938/55	9	109	5	63	17	1.582	12	222
						58		545

Tabell 3. Antal föreläsningar (F) och demonstrationer (D) samt medverkan av tjänstemän vid institutet samt av utomstående experter vid kurser för ämbetsläkare, tjänsteläkare och hälsovårdsinspektörer.¹

Budget- år	Allmänhygieniska avd.				Yrkeshygieniska avd.				Fodoämnesshygieniska avd.				Utomstående experter				S u m m a										
	Tjäns- telä- kar- kur- ser		Hälso- vårds- insp. kur- ser		Tjäns- telä- kar- kur- ser		Hälso- vårds- insp. kur- ser		Äm- bets- läkar- kur- ser		Tjäns- telä- kar- kur- ser		Hälso- vårds- insp. kur- ser		Äm- bets- läkar- kur- ser		Allm.- hyg. avd.		Yrkes- hyg. avd.		Födo- äm- nes- hyg. avd.		Utom- stå- ende exp.		Totalt		
	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D	F+D
1943/44	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	3	7	129	159	—	—	—	—	—	
1944/45	—	—	39	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	39	3	6	120	168	—	—	—	—	—	
1945/46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1946/47	—	39	111	—	17	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	23	35	148	481	—	—	—	—	—	
1947/48	48	—	81	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129	7	21	148	457	—	—	—	—	—	
1948/49	—	18	87	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105	15	30	176	448	—	—	—	—	—	
1949/50	—	21	90	—	8	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111	18	35	176	472	—	—	—	—	—	
1950/51	47	—	61	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108	3	56	189	518	—	—	—	—	—	
1951/52	—	—	74	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74	6	76	181	337	—	—	—	—	—	
1952/53	6	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	14	—	149	—	—	—	—	—	
1953/54	—	—	123	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	11	46	181	361	—	—	—	—	—	
1954/55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1955/56	29	—	96	6	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	20	241	159	577	—	—	—	—	—	

¹ I tabellen redovisas utbildningskurserna för hälsovårdsinspektörer. Under 1955/56 anordnades dessutom en fortbildningskurs för hälsovårdsinspektörer, vid vilken hölls 119 föreläsningar, varav resp. 45, 2 och 24 av tjänstemän vid allmänhygieniska, yrkeshygieniska och fodoämnesshygieniska avdelningarna samt 48 av utomstående experter. Dessutom hölls vid denna kurs 22 timmars seminarieövningar, samtliga ledda av tjänstemän vid allmänhygieniska avdelningen.

² Därav 60 laborationer.

Avdelningens kurser är följande.

Tjänsteläkarkurserna syftar till att meddela tjänsteläkare och blivande tjänsteläkare ökade kunskaper i hygien och socialmedicin. De har anordnats på uppdrag av medicinalstyrelsen, som redan före folkhälsoinstitutets tillkomst organiserat liknande kurser. Genomgång av tjänsteläkarkurs utgör icke kompetenskrav för erhållande av befattning som tjänsteläkare. Kurserna har omfattat 7 veckor. Före budgetåret 1950/51 anordnades kurser varje eller vartannat år. Från och med 1950/51 har annonserade kurser ej anordnats, då antalet sökande varit för litet. Skälen till att kurserna ej varit så attraktiva torde enligt uppgift vara, att de ej anses ge tillräcklig meritering så länge de är frivilliga samt att den ekonomiska uppoffring deltagande däri medför har syntts relativt stor.

Ambetsläkarkurserna har tillkommit för att ge läkare möjlighet att förvärva i allmänna läkarinstruktionen angiven kompetens till befattning som förste provinsialläkare. Kurser av denna typ anordnades tidigare av medicinalstyrelsen. Sedan folkhälsoinstitutets tillkomst har kurserna på medicinalstyrelsens uppdrag anordnats vid allmänhygieniska avdelningen. Kursprogrammet har huvudsakligen omfattat hygien, statsmedicin och apotekskontroll. Kurser av denna typ, som tagit en tid av ca 7 veckor, har anordnats när behov därav ansetts föreligga, vanligen med 2—4 års mellanrum.

De ordinarie kurserna för hälsovårdstillsyningsmän omfattar för närvarande 9 månader. Efter 5 månaders praktik vid någon större hälsovårdsnämnd meddelas teoretisk undervisning vid folkhälsoinstitutet under 4 månader. För deltagande i kursen fordras i regel realexamen eller styrkta kunskaper motsvarande denna examen. Som regel har antalet sökande till kurserna varit stort. Sedan institutets tillkomst har en kurs anordnats årligen med undantag för några enstaka år, då kurserna inställts. Vid antagande till utbildning har avseende fästs utom vid kunskapsbetyg även vid teknisk och socialpolitisk utbildning samt lämplig praktisk verksamhet exempelvis i byggnadsverksamhet eller livsmedelshantering. Det ligger i sakens natur att den teoretiska utbildningen vid denna kurs delvis måste vara ganska elementär. Detta gäller särskilt bakteriologi, epidemiologi, fysiologi och statistik. Den tekniska hygien och bostadshygiene får en ganska stor plats i kursprogrammet. Även livsmedelshygiene och hälsovårdsförfattningar får en noggrann genomgång. I övrigt ges översikter över yrkestillsyn och delar av socialmedicinen. Undervisningen omfattar också demonstrationer, laborationer och instrumentövningar. I fråga om de senare har uppgivits, att de icke kunnat ges erforderlig omfattning på grund av att det tillgängliga instrumentbeståndet varit otillräckligt. Då kurstiden ej medger tillräcklig utbildning i byggnadsmateriallära och husbyggnadslära, har kursledningen verkat för att eleverna genom korrespondensundervisning skall förskaffa sig extra kunskaper på dessa områden. Flertalet elever har också utnyttjat denna möjlighet.

Ett av styrelsen sedan många år anmält behov av *efterutbildningskurser för hälsovårdstillsyningsmän* har icke kunnat förverkligas förrän våren 1956, då en första sådan kurs om 6 veckor anordnades.

Upplysningsverksamheten har för avdelningens vidkommande varit koncentrerad till tidskriften *Hygienisk Revy*, avsedd bl. a. för hälsovårdsnämndernas ledamöter och personal samt andra inom den allmänna hälsovården verksamma personer. I mindre omfattning har också andra tidskrifter, exempelvis berörande vattenhygien och byggnadsverksamhet, försetts med uppsatser av upplysningskaraktär. I övrigt har avdelningens personal i ganska stor omfattning ställt sig till förfogande som föredragshållare åt Föreningen för Allmän Hälsovård, hälsovårdsförbund och liknande sammanslutningar inom hälsovårdens område.

2. Distriktssköterskeskolan

Personalen vid statens distriktssköterskeskola omfattar, förutom tillfälligt anlitate lärarkrafter, följande.

1 föreståndare	Ca 23
1 biträdande föreståndare	Ce 20
1 kanslibitråde	Ce 11 ¹

Föreståndarens arbetsuppgifter är angivna i 3 § stadgan för skolan (nr 1954: 353) och innebär i huvudsak ansvaret för den omedelbara ledningen av skolans verksamhet och skyldighet att medverka vid undervisning. Biträdande föreståndaren är föreståndaren behjälplig vid fullgörandet av dennes åligganden i fråga om såväl skolans ledning som undervisningen.

Fördelningen av undervisningsarbetet vid skolan på skolans egen personal (föreståndaren och biträdande föreståndaren), befattningshavare vid fackavdelningarna och utom institutet stående lärarkrafter belyses av nedanstående uppgifter, som avser verksamhetsåret 1955/56. Under året anordnades 4 ordinarie utbildningskurser, beträffande den teoretiska undervisningen samordnade till två dubbelkurser, samt 2 repetitionskurser för distriktssköterskor. Föreläsnings- och lektionstimmarerna vid dessa kurser fördelar sig i nu berörda hänseende enligt tabellen på följande sida.

Skolans undervisning omfattar följande kurser.

De ordinarie kurserna för distriktssköterskor omfattade t. o. m. budgetåret 1953/54 en tid av 6 månader. Utbildningen var uppdelad på en 3 månaders teoretisk kurs vid institutet och en efterföljande 3 månaders hospiteringstjänstgöring inom olika grenar av hälsovården. Från och med budgetåret 1954/55 är utbildningen förlängd med ca 2 månader, som ägnas åt teoretisk undervisning. Vid distriktssköterskeskolan anordnades t. o. m. bud-

¹ Förordnad som kontorist i Cg 13.

Undervisare	Antal föreläsnings- och lektionstimmar				
	vid utbildnings- kurserna		vid repetitions- kurserna		sam- man- lagt
	1:a dub- belkur- sen	2:a dub- belkur- sen	1:a kur- sen	2:a kur- sen	
1. Befattningshavare vid distriktssköterskeskolan	110	106	35	30	281
2. Befattningshavare vid folkhälsoinstitutets					
a) allmänhygieniska avdelning	34	31	10	8	83
b) födoämneshygieniska avdelning .	12	8	6	2	28
3. Lärare utom institutet					
a) läkare och andra akademiker ..	200	184	100	93	577
b) övriga	29	29	6	6	70
Summa	385	358	157	139	1039

getåret 1944/45 3 kurser per år med i allmänhet ca 30 deltagare per kurs. Från och med 1945/46 har årligen 4 kurser anordnats, samtidigt som viss ändring av kurserna vidtagits på försök. Intagning av elever sker nu två gånger årligen, vardera gången samtidigt för två kurser, vilka genomförs som parallellkurser. Varje kurs omfattar ca 25 elever och tillsammans intages alltså ca 100 elever per år. Genom denna koncentration av de fyra kurserna har den förut berörda förlängningen av kurstiden från 6 till ca 8 månader varit möjlig och en bättre samordning av teoretisk och praktisk utbildning ernåtts. Efter ca 8 veckors teoretisk utbildning följer 12 veckors praktisk utbildning. Därefter avslutas kursen med en andra period av 8 veckors teoretisk utbildning. Ett avbrott på 3 veckor göres vid jul—nyårstiden, vilket utnyttjas för obligatoriskt hemarbete.

Kompletterings- och fortbildningskurser för distriktssköterskor. Dessa kurser, som är frivilliga, omfattar 6 veckor och avser att meddela nyare erfarenheter inom hygien och socialmedicin. Därjämte ges undervisning i bl. a. psykologi, mentalhygien och sociallagstiftning. Besök på olika sociala institutioner ingår också i kursprogrammet. En kompletterings- och fortbildningskurs har tidigare i allmänhet anordnats varje år. Sedan budgetåret 1953/54 har två kurser givits per år. Antalet deltagare har i allmänhet varit omkring 35 per kurs. Dessa kurser har också fungerat som kompletteringskurs för sådana sjuksköterskor, som under vissa villkor kunnat få dispens som distriktssköterskor.

Kurser för första distriktssköterskor började anordnas 1947 efter framställning från medicinalstyrelsen. Vid 1947 års kurs, som omfattade 6 veckor, behandlades såväl allmänhygieniska som socialmedicinska ämnen, och särskild uppmärksamhet ägnades åt nya medicinförfattningar och frågor rörande distriktssköterskornas praktiska arbetsuppgifter. Denna kurs avsågs huvudsakligen för i tjänst varande första distriktssköterskor. Våren

1955 anordnades en 4 månaders kurs, avsedd för blivande första distrikts-sköterskor. I kursprogrammet ingick nu också arbetsledning och pedagogik.

För fullständighetens skull bör framhållas, att undervisningslokalerna vid folkhälsoinstitutet icke endast används för de vid allmänhygieniska avdelningen och distriktssköterskeskolan anordnade, här redovisade kurserna. Sålunda hålls där av karolinska institutet kurser i hygien för medicine kandidater 3 gånger per år. Varje sådan kurs pågår 2 månader med ca 8 timmar föreläsningar eller demonstrationer per vecka. Vidare tillkommer de i redogörelsen för yrkeshygieniska och födoämneshygieniska avdelningarna nämnda kurserna för industriläkare, industrisköterskor och tjänstemän vid yrkesinspektionen i yrkeshygien, för hälsovårdstillsyningsmän i preliminär livsmedelsanalys samt för skolköks- och lanthushållslärarynnor i näringslära och näringshygien m. m.

F. Yrkeshygieniska avdelningen

Från början var avdelningens personal en läkare såsom professor och chef för avdelningen, en läkare i laborators ställning, en läkarassistent med arvode och en kemist med förste avdelningsingenjörs tjänstebestämmelse, varjämte en yrkesinspektörsassistent kunde förordnas på viss tid mot arvode för att tillgodose behovet av mekanisk sakkunskap och samtidigt ge yrkesinspektionens personal tillfälle till utbildning i yrkeshygien. Personalen indelades på en medicinsk och en kemiskt-teknisk underavdelning. Laboratorstjänsten tillsattes först fr. o. m. mars 1944.

Arbetsuppgifterna och personalen tillväxte successivt. Från och med den 1 juli 1949 genomfördes en ny intern organisation och personalen — förutom chefen och 38 biträden — hade då nått följande omfattning:

<i>Medicinska lab.</i>		<i>Tekniska lab.</i>		<i>Analytiska lab.</i>	
1 laborator	Ca 29	1 1:e avd.ing.	Ca 27	1 1:e avd.ing.	Ce 27
1 laborator	Ce 29	1 assistent	Ce 24	1 1:e kemist	Ce 25
3 läkarass.	Ce 27	1 assistent	Ce 20	2 assistenter	Ce 24
1 sjuksköt.	Ce 13			1 assistent	Ce 23
1 hudläkare	(arvode 4 500)			1 assistent	Ce 20

Sedan hösten 1952 tillämpas i huvudsak den indelning i arbetsgrupper, som framgår av följande tablå:

<i>Chef och expedition</i>		<i>Föreståndarens laboratorium</i>	
		a) Dammlaboratoriet	
1 professor	Co 14	1 assistent	Ce 23
1 kontorist	Ce 13	1 assistent	Cg 21
1 kanslibitråde	Ce 11	2 laboratoriebiträden	Ce 11
3 kontorsbiträden	Ce 8	1 laboratoriebitråde	Ce 8

b) Övrig personal (för övriga arbetsuppgifter, arbetsuppgifter gemensamma för samtliga sektioner samt för enskilt arbetande forskare):

1 laboratorieläkare	Ce 29
1 1:e laboratoriebitr.	Ce 15
2 laboratoriebiträden	Ce 13
1 laboratoriebiträde	Ce 8
1 diskbiträde	Ce 6

Allmänna sektionen

1 laborator	Ce 31
2 laboratorieläkare	Ce 29
1 1:e kemist	Ce 27
2 assistenter	Ce 25
1 assistent	Ce 21 (Cg 23)
1 laboratoriebiträde	Ce 13
3 laboratoriebiträden	Ce 11
3 laboratoriebiträden	Ce 8

Kemiska specialsektionen

1 laborator	Ce 31
1 assistent	Ce 21
1 laboratoriebiträde	Ce 13
1 laboratoriebiträde	Ce 11
4 laboratoriebiträden	Ce 8
1 diskbiträde	Ce 6

Tekniska specialsektionen

1 laborator	Ca 31
1 avdelningsingenjör	Ce 27
1 laboratoriebiträde	Ce 13
1 laboratoriebiträde	Ce 11

Medicinska specialsektionen

1 laborator	Ca 31
1 sjuksköterska	Ce 14
1 laboratoriebiträde	Ce 8

Konsult

1 hudläkare arvode	4 500:—
1 laboratoriebiträde (för hudläkaren)	Ce 11

Djuravdelning

1 djurvårdare	Ce 10
2 djurvårdare	Ce 6

Förutom konsulterna omfattar personalen för närvarande 51 personer, varav 35 i 15:e lönegraden eller lägre.

Avvikelser från den nuvarande indelningen i arbetsgrupper förekommer i den utsträckning, som erfordras för att lösa avdelningens arbetsuppgifter, vilka ofta kräver ett från uppgift till uppgift växlande samarbete mellan personal från de av yrkeshygienen berörda skilda vetenskapsområdena. Men för arbetet i allmänhet gäller, att avdelningens personal är organiserad på ovan angivna sätt.

De i instruktionen särskilt angivna uppgifterna på det yrkeshygieniska området, vilka sålunda i första hand faller på avdelningen, är

att utföra undersökningar rörande skador och ohälsa, som uppkommer genom ogynnsamma yttre inflytanden i samband med arbete, ävensom rörande yrkesskador av infektiös natur,

att ägna noggrann uppmärksamhet åt arbetstidsproblemens samband med hälsan, särskilt beträffande minderåriga och kvinnor,

att utarbeta förslag till såväl allmänna hygieniska anvisningar rörande arbetslokalers anordnande och användande som speciella hygieniska föreskrifter under anpassning till olika industriers särförhållanden,

att föreslå åtgärder, som ur medicinsk synpunkt finnes påkallade för att minska risken för olycksfall och ohälsa i arbetet,

Tabell 4. Ärenden vid yrkeshygieniska avdelningen, fördelade efter uppdragsgivare.

Budgetår	Sjukhus	Läkare utanför sjukhus	Arbetsgivare och fackorganisationer	Medicinalstyrelsen	Arbets- skydds- styrelsen	RFA, yrkes- och spräng- ämnes- inspekt.	Försva- rets institu- tioner	Övriga statli- ga myn- digheter	Kommu- nala myndig- heter	Enskilda	Övriga	Summa
1944/45		72	146	6	—	31	29	37	12	17	—	350
1945/46	104	33	178	6	—	37	24	25	18	27	—	459
1946/47	126	32	227	9	—	35	18	41	27	32	—	557
1947/48	211	28	245	11	—	32	19	43	16	22	—	629
1948/49	216	43	251	6	—	29	30	54	25	39	2	695
1949/50	218	53	307	5	15	13	22	37	17	41	24	752
1950/51	225	41	265	8	14	20	23	74	27	50	5	756
1951/52	263	39	238	8	12	18	27	32	14	36	17	704
1952/53	277	43	276	6	13	10	26	47	17	46	11	772
1953/54	162	30	252	7	14	13	11	42	20	23	8	582
1954/55	150	33	254	9	8	3	23	59	20	29	15	603

Tabell 5. Fördelning på vissa grupper av till yrkeshygieniska avdelningen inkomna ärenden (exkl. ärenden, som huvudsakligen omfattat kemiska analyser)

Budgetår	Ärenden, som avse skador till följd av inverkan av kemiska agens				Ärenden, som avse skador till följd av inverkan av fysikal. agens och av arbetets mekaniska natur				Ärenden, som avse skador till följd av inverkan av fysikal. agens och av arbetets mekaniska natur				Övrig ärenden (skiftes, nattarb., paus)	Ärenden, som avse allm. yrkeshyg. frågor, remisser o. dyl.	Summa		
	gaser	lösningsmedel	metaller, -oider	andra kemiska agens	temp. och fuktighet	dammer	arbetsrörelser, arbetsställn.	vibrationer	buller	skadlig ljusstrålning	elektriska skador	andra skador av fysik. eller mek. genes				Ärenden, som avse in-fek-tio-ner	
																	7
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1942/43	6	42	17	13	18	2	4	—	—	—	—	—	2	1	1	7	113
1943/44	19	33	14	11	21	1	5	1	—	—	—	1	1	—	—	3	110
1944/45	34	31	24	25	13	3	10	—	—	—	—	—	3	—	5	18	166
1945/46	34	33	31	18	18	10	14	1	—	—	—	—	6	2	2	18	187
1946/47	50	40	48	19	24	6	18	1	—	1	—	—	1	1	13	15	237
1947/48	55	35	38	21	26	2	25	5	—	2	5	2	4	—	8	13	241
1948/49	59	29	32	20	20	5	17	2	1	2	4	1	2	1	11	15	221
1949/50	50	43	23	22	35	4	19	3	—	6	4	1	3	—	6	25	244
1950/51	58	41	56	16	26	7	27	2	—	15	1	2	5	1	3	23	283
1951/52	60	35	45	20	23	1	12	2	—	12	3	—	1	—	5	28	247
1952/53	60	40	35	28	26	2	16	1	—	3	3	2	5	1	3	29	255
1953/54	65	42	28	12	23	2	10	1	1	13	3	1	14	—	7	20	242
1954/55	79	44	28	26	34	9	26	1	1	11	5	—	12	—	1	39	316
Summa	629	488	419	251	307	54	203	20	4	65	28	10	59	7	65	253	2862

2094

443

att föra ett för läkare och myndigheter avsett specialregister över preparat, som kommer till användning inom industrin eller annan verksamhet och som kan eller antages kunna inverka menligt på hälsan,

samt att meddela undervisning i yrkeshygien åt de i 2 § angivna grupperna befattningshavare, som är verksamma på det socialhygieniska området, ävensom åt personal inom yrkesinspektionen.

De vid avdelningen förekommande undersökningarna är i fråga om art och omfattning så varierande att det icke är möjligt att närmare analysera arbetsbördans fördelning mellan olika kategorier arbetsobjekt. *Tabellerna 4 och 5* torde dock ge en allmän bild av läget. Tabell 4 utvisar de till avdelningen inkomna ärendenas fördelning på olika uppdragsgivare. Ärendena från sjukhus och läkare utanför sjukhus omfattar huvudsakligen analyser å biologiskt material (blod, urin etc.). De från arbetsgivare- och fackorganisationer härrörande ärendena omfattar till alldeles övervägande delen utredningar på arbetsplatser, där yrkeshygieniska risker befaras eller har konstaterats. Tabell 5 visar ärendenas fördelning på vissa grupper men upptar icke ärenden, som huvudsakligen omfattat kemiska analyser. Antalet diarieförda dylika ärenden åren 1952/53—1954/55 var följande

Budgetår	Hela antalet	Därav enbart analys å biol. material
1952/53	479	270
1953/54	393	219
1954/55	376	234

Då antalet diarieförda ärenden icke ger någon bild av det därmed förenade analysarbetets omfattning, har gjorts en undersökning av antalet utförda analyser i anledning av sådana ärenden. Resultatet framgår av *tabell 6*. Undersökningen har av praktiska skäl måst knytas till kalenderår, varvid åren 1948, 1950 och 1954 valts för att ge en bild av utvecklingen. Av tabellen framgår, att analysantalet i många fall är betydande. Emellertid måste kraftigt understrykas, att tabell 6 endast anger antalet analyser i diarieförda ärenden. Därutöver utföres inom avdelningen en mycket betydande analysverksamhet i samband med arbetet på att finna nya eller förbättra och förenkla kända analysmetoder. Som exempel må nämnas att det krävdes ca 5 000 analyser för att komma fram till den nu använda metoden för att fastställa trikloretylen i luftprover.

För vissa större undersökningar, som utförts vid avdelningen, har särskilda medel ställts till förfogande. För fullföljande av en på enskilt initiativ påbörjad undersökning av hälsoriskerna vid smältverket i Rönnskär beviljades sålunda reservationsanslag för budgetåret 1945/46 med 55 000 kronor och för budgetåret 1947/48 med 35 000 kronor. Resultatet av undersökningen har i vissa delar sammanställts och publicerats. Genom ett reservationsanslag å 105 000 kronor för budgetåret 1946/47 ställdes medel till

Tabell 6. Antal analyser i diarieförda ärenden vid yrkeshygieniska avdelningen åren 1948, 1950 och 1954

Slag av analyser m. m.	Antal år		
	1948	1950	1954
1	2	3	4
I. Analyser å biologiskt material.			
a) Koloxid i blod	777	942	552
b) Triklorättiksyra i urin	1.172	1.224	394
c) Porfyrin i urin	312	289	259
d) Kvicksilver, bly, arsenik m. m. i urin, blod och organ	1.187	826	1.174
Summa	3.448	3.281	2.379
II. Analyser å icke biologiskt material.			
A. Insända prover.			
a) Tvättmedel och lösningsmedel	139	153	92
b) Diverse	26	135	4
Summa	165	288	96
B. Luftprover, uttagna på arbetsplatser.			
Med direktvisande instrument.			
a) Koloxid	1.329	780	c:a 2.500
b) Kvicksilver	130	154	» 123
c) Trikloretylen			» 2.000
d) Bensol och lösningsmedel		8	» 100
Summa	1.459	942	c:a 4.720
Med icke direktvisande apparater.			
e) Kemiska analyser av koloxid, kolsyra, syre, bensol, nitroösa gaser, svaveldioxid, aldehyder, metan och bly	390	210	c:a 2.650
f) Kemiska analyser av diverse ämnen	113	45	» 150
g) Dammätningar genom impigner-, konimeter- och damm- filterupptagning	249	533	700
Summa	752	788	c:a 3.500
Summa ärenden med analyser	385	469	341

Anm. 1. Som serianalyser av mera rutinbetonad karaktär kan räknas samtliga analyser utom de under II. A. b. och II. B. f. upptagna.

Anm. 2. Förutom de under II. B. a.—d. har även en del av de under II. B. e.—g. angivna analyserna utförts på de undersökta arbetsplatserna.

förfogande för en undersökning av skiftarbetets inverkan på hälsotillståndet. För budgetåret 1948/49 beviljades 45 000 kronor för att yrkeshygieniska avdelningen skulle kunna speciellt studera frågan, om en förkortning av arbetstiden eller förlängning av semestern kunde väntas minska de med skiftarbete förenade skadeverkningarna. I anslutning härtill utfördes undersökningar om metoder för studiet av trötthet. Budgetåren 1951/52 och 1952/53 anvisades sammanlagt 112 000 kronor för undersökning rörande vissa ryggsador och dessas samband med tungt arbete. Sedan institutet fått i uppdrag att utreda behovet av en utvidgning av lagbestämmelserna om försäkring för vissa yrkessjukdomar såvitt anginge yrkeshudsjukdomar, anvisades för budgetåret 1951/52 27 000 kronor. Resultatet av undersökningen, som innefattade en kartläggning av yrkeshudsjukdomarna i Sverige, har redovisats bl. a. i en vetenskaplig uppsats. Landsorganisationen och arbetsgivareföreningen har gemensamt bidragit med 22 000 kronor för utförande av en teknisk undersökning beträffande arbetsförhållandena i bergverksstäder.

Ett första reservationsanslag å 47 000 kronor har anvisats för budgetåret 1955/56 för en undersökning rörande hörselskador till följd av buller. För budgetåret 1956/57 har för samma ändamål anvisats 45 000 kronor. Till denna undersökning har arbetsgivareföreningen utfäst sig att bidra med 35 000 kronor.

Den vid avdelningen bedrivna forskningsverksamheten ansluter till de praktiskt-vetenskapliga undersökningarna. Det må nämnas, att sedan 1942 till våren 1955 från avdelningen utgivits 177 tryckta skrifter. Av dessa behandlar 92 skador till följd av inverkan av gaser, lösningsmedel, metaller och metalloider samt andra kemiska agens, 13 hudskador, 10 skador till följd av inverkan av fysikalisk agens, exempelvis damm, och av arbetets mekaniska natur, 1 infektioner och de 61 återstående andra frågor. Vissa skrifter innehåller redogörelser av informationstyp för allmänna och speciella yrkeshygieniska frågor, under det andra utgör redovisning av vid avdelningen utförda praktiskt-vetenskapliga och vetenskapliga undersökningar, vilka i flera fall utförts i samarbete med andra institutioner. Därutöver har tjänstemän vid avdelningen närmast som ett led i upplysningsverksamheten bidragit med korta notiser om aktuella yrkeshygieniska frågor under rubriken *Aktuellt om Yrkeshygien* i tidskriften *Arbetarskyddet*.

Angående arbetsfördelningen mellan de i ovan intagna uppställning över den nuvarande organisationen redovisade arbetsgrupperna må här anföras följande.

Chef och expedition

Avdelningsföreståndaren är — som förut berörts — tillika förordnad som överläkare i arbetarskyddsstyrelsen. Han uppbär härför ett årligt arvode av 9 600 kronor för en tjänstgöringstid av 6 timmar i veckan.

Kontoristen svarar för, leder och fördelar arbetet inom expeditionen, för diariet i vad angår avdelningen samt svarar för expediering av avdelningens skrivelser. I samband härmed skall kontoristen tillse, att i förekommande fall uppgift lämnas till kansliet om avgifter, som skall uttagas. Kontoristen svarar också för övriga inom avdelningen förekommande register. Det i instruktionen omnämnda registret över farliga eller misstänkt farliga preparat påbörjades men arbetet blev så omfattande att det efter något år efter beslut av styrelsen inställdes. Däremot har upprättats ett register över de ämnen, som berörts av inom avdelningen handlagda ärenden eller verkställda utredningar. För detta register svarar kontoristen, som härvid samråder med vederbörande tjänstemän. Vidare ansvarar kontoristen för ett numera i anslutning till diariet fört register över uppdragsgivare och arbetsplatser. Med hänsyn till den omfattande utländska korrespondensen, frekvensen av utländska besökare samt behovet av översättningar av utländska tidskriftsartiklar m. m. måste kontoristen behärska engelska, tyska och franska i tal och skrift.

Kanslibiträdet tjänstgör som kontoristens ställföreträdare och sysselsätts med mera kvalificerat kontorsarbete bl. a. i samband med diarieföringen. Tillsammans med kontorsbiträdena utför hon utskrift av utländska manuskript, registrering och ordnande av särtryck samt utsändningen av avdelningens informationsblad "Aktuellt om yrkeshygien". Kanslibiträdet deltar jämte kontorsbiträdena i skrivarbetet för avdelningens behov.

Föreståndarens laboratorium

Vid föreståndarens laboratorium, som står under avdelningsföreståndarens direkta ledning, handlägges särskilt ärenden av yrkesmedicinsk eller allmänt yrkeshygienisk natur berörande främst damm, metaller och metalloider. Personalen fördelar sig på ett dammlaboratorium och övrig personal.

Dammlaboratoriet har organiserats för att man skall kunna i tillräcklig omfattning bearbeta silikosfrågan. Trots tekniska åtgärder för dammbekämpning och trots att personal i arbeten med misstänkt silikosfara ställts under medicinsk kontroll, har på senare tid silikosfall likväl uppträtt. Det har därför ansetts nödvändigt med en ökad förebyggande kontroll på arbetsplatserna. Härvid har svårigheter framträtt, i det att nu tillämpade metoder anses osäkra, men det har likväl ansetts bättre att anlita dessa något osäkra metoder än att avstå från all förebyggande kontroll. Kontrollen bygger bl. a. på impingermetoden, en metod att bestämma luftdamm. Dammlaboratoriets främsta uppgift är att kartlägga dammsituationen vid landets olika arbetsplatser med silikosrisk. Samtidigt ägnas uppmärksamhet åt utprövning av nyssnämnda metod. Kartläggningen av arbetsplatserna kombineras med det nedan omnämnda centrala silikosregistret för att man om

möjligt skall kunna få fram en bedömningsgrund för riskerna vid olika dammhalter. I samband med nu berörda verksamhet har beräknats, att enbart ersättningarna till silikosdrabbade arbetare i anledning av att de nödgas övergå till ofarliga men lägre betalda arbeten uppgår till närmare 0,5 milj. kronor om året.

Ett laboratoriebiträde i Ce 11 är helt sysselsatt med ett register, vari alla fall av silikosskada, om vilka avdelningen i samarbete med enskilt arbetande forskare fått kännedom, redovisas med uppgifter om tidigare arbetsförhållanden, sjukdomsförloppet, eventuella sjukersättningar och livräntor m. m. Registret kompletteras fortlöpande.

I vad angår den till föreståndarens laboratorium hörande övriga personalen må framhållas, att laboratorieläkaren fungerar som assistent åt avdelningsföreståndaren i sådana ärenden angående damm och metaller, som kräver ett medicinskt bedömande. Han svarar även för undersökningar med syfte att få en biologisk bedömning av silikosrisken vid förekomst av damm av skilda slag. Assistenten handlägger mera rutinbetonade undersökningar av dammfaran på arbetsplatser i den mån dessa undersökningar icke kan inordnas i den av dammlaboratoriet omhändertagna kartläggningen av arbetsplatserna. Assistenten i Ce 25, som för närvarande är civilingenjör, utför analyser å kvarts i damm och — som ett försök att få fram en ny metod — även i urin. Därjämte sysslar denne befattningshavare med försök att få fram bättre metoder för koloxidbestämningar. Slutligen svarar assistenten för analyser å porfyrin i blod (se tabell 6).

Laboratoriebiträdet i Ce 15 har viss statistisk utbildning och är numera helt upptagen med mera kvalificerade och omfattande räknearbeten för hela avdelningens behov.

Allmänna sektionen

Här handlägges i huvudsak ärenden av allmänt yrkeshygienisk natur, huvudsakligen berörande gaser och lösningsmedel.

Till sektionen överlämnas inkommande ärenden inom sektionens verksamhetsområde. Detta medför, att arbetsplatsundersökningar och i samband därmed stående forskning är en av de huvudsakliga arbetsuppgifterna. Därtill kommer en mot de löpande uppgifterna svarande metodforskning.

I arbetsplatsundersökningarna deltagar — förutom laboratorn eller någon av laboratorieläkarna i sådana fall då medicinsk sakkunskap anses erforderlig vid själv undersökningen — förste kemisten, som är civilingenjör, eller assistenten i Ce 21, som likaledes avlagt civilingenjörsexamen.

Assistenten i Ce 25 svarar bl. a. för de i tabell 6 upptagna analyserna av koloxid i blod och triklorättiksyra i urin. Åt assistenten överlämnas även större utredningsuppdrag i kemiska frågor.

Kemiska specialsektionen

Denna sektion är i princip ett hjälporgan för hela avdelningen i fråga om kemiska analyser, ehuru praktiska hänsyn ansetts motivera att det kemiska analysarbetet i viss utsträckning även förlägges till andra arbetsgrupper.

Vid sektionen utföres de i tabell 6 upptagna analyserna å kvicksilver och bly i biologiskt material, analyserna av tvätt- och lösningsmedel samt de kemiska analyserna med icke direktvisande apparatur.

Laboratorn är främst sysselsatt med ledningen av det omfattande löpande analysarbetet men ägnar sig även åt metodforskning.

Tekniska specialsektionen

Denna sektion är i princip avsedd att vara ett hjälporgan i tekniska frågor för hela avdelningen. Sektionen biträder i enlighet härmed övriga arbetsgrupper i den mån teknisk specialkunskap erfordras.

Till sektionens handläggning överlämnas ärenden, som huvudsakligen eller endast fordrar teknisk bedömning, bl. a. vissa ärenden rörande personliga skydd.

Laboratorn, som är civilingenjör, har på senare tid huvudsakligen varit sysselsatt med en i samarbete med arbetarskyddsstyrelsen bedriven utredning om risker i samband med svetsning.

Medicinska specialsektionen

Vid sektionen handlägges vissa av de i tabell 5 under kol. 9 och 10 redovisade ärendena angående arbetsrörelser och arbetsställningar samt angående skador till följd av vibrationer. I princip skall vid sektionen handläggas större utredningar av medicinsk karaktär. Emellertid har laboratorstjänsten varit vakant i flera år, varunder den uppehållits på vikariatsförordnande av olika legitimerade läkare. Detta har nödvändiggjort en viss anpassning av arbetsuppgifterna efter respektive vikariers förutsättningar.

För närvarande är sektionen i första hand sysselsatt med undersökningar rörande olika individers känslighet för koloxid. Till sektionen överlämnas sådana inkommande ärenden, som står i samband med de vid sektionen bedrivna större undersökningarna.

Konsult

Hudkonsulten är tillika underläkare vid karolinska sjukhusets hudklinik. Han handlägger inkommande hudärenden (se tabell 5 kol. 6) och bedömer härvid av avdelningens kemister verkställda analyser av misstänkta ämnen ur dermatologisk synpunkt. Han utför även arbetsplatsundersökningar, vilka i hudärenden i allmänhet icke endast omfattar en teknisk-hygienisk

och kemisk bedömning utan också undersökningar av berörd personal. Vid arbetsplatsundersökningarna biträder ofta den till medicinska specialsektionen knutna sjuksköterskan.

Utöver vad i tablån angives har nyligen med anlitan av tillgängliga medel kunnat anställas en tekniker, som biträder med tekniska specialkunskaper vid handläggningen av ärenden angående störningar genom buller. Han meddelar även utbildning i bullermätning åt den personal vid avdelningen och vid yrkesinspektionen, som deltar i den förutnämnda utredningen om bullerskador. Denna undersökning utföres i samarbete mellan folkhälsoinstitutet och arbetarskyddsstyrelsen, och den omhänderhas av avdelningsföreståndaren och en vid avdelningen icke tjänstgörande forskare (med. doktor) med biträde av en med. kand., som förordnats uppehålla hälften av den under allmänna sektionen redovisade vakanta laboratorieläkartjänsten.

Den vid avdelningen bedrivna *undervisningsverksamheten* har — utöver undervisning, som meddelats vid allmänhygieniska avdelningens olika kurser — omfattat kurser för industriläkare och industrisköterskor samt personal vid yrkesinspektionen.

Industriläkarkurser har anordnats under åren 1948, 1949, 1950, 1951 och 1954 och omfattat ca 15 deltagare utom sista året, då deltagarantalet uppgick till 26. Kurserna, som pågått under tre veckor, har i huvudsak hållits som fortbildnings- eller översiktskurser för redan verksamma industriläkare, under det att grundläggande kurser ännu ej kunnat anordnas på grund av lokal- och personalbrist.

I samarbete med distriktssköterskeskolan har avdelningen under oktober 1955 anordnat en *kurs för industrisköterskor* under fyra veckor. Denna kurs, som är den första i sitt slag i landet, har kunnat anordnas sedan svenska arbetsgivareföreningen ställt medel till förfogande för avlöning av föreläsare, som icke är tjänstemän vid institutet. Kursen har avsetts som en fortbildningskurs för i industrins tjänst anställda sjuksköterskor. Dessutom har anordnats *kurser i yrkeshygien för yrkesinspektionens befattningshavare*. Under 1956 har sålunda ordnats en kurs för förste distriktsingenjörer vid den allmänna yrkesinspektionen och en kurs för socialinspektörer, vardera kursen av omkring en veckas längd och med ca 10 deltagare.

I institutets *upplysningsverksamhet* har avdelningen medverkat dels genom deltagande i den av vissa organisationer anordnade vandringsutställningen "Industriens säkerhetstjänst", vilken visats i olika delar av landet, dels genom medverkan i filmen "Folkhälsans detektiver", som visar avdelningens arbetsätt, och dels genom att tjänstemän vid avdelningen medverkat i skilda facktidskrifter bl. a. i tidskriften Arbetarskydd, där aktuella yrkeshygieniska problem behandlas under rubriken "Aktuellt om yrkeshygien" under redaktion av en av avdelningens tjänstemän. Slutligen bedrivs av avdelningens tjänstemän en omfattande föredragsverksamhet.

G. Födoämneshygieniska avdelningen

Avdelningens vetenskapliga personal, utöver vitaminlaboratoriets, utgjordes från början av en avdelningsföreståndare i professors ställning, en arvodessavlönad kostassistent samt två laboratorer, varav en kemist och en biolog-bakteriolog, en förste kemist och två arvodesavlönade assistenter (kemist resp. biolog-bakteriolog).

Åt avdelningen uppdrogs vid institutets grundande fullföljandet av vissa utredningar angående lämplig sammansättning av kosten såväl för befolkningen i allmänhet som vid olika offentliga inrättningar, vilka tidigare hade omhändertagits av det den 1 januari 1936 inrättade näringsrådet. Avdelningen övertog också från början de uppgifter, som tillkommit hälsovårdsnämndens i Stockholm kemiska och biologiska laboratorier. En uppgörelse härom träffades mellan Kungl. Maj:t och Kronan samt staden, och den innebar i huvudsak, att staden mot viss ersättning överlät laboratoriernas utrustning och boksamlingar till institutet. Institutet förband sig därjämte att under 10 år mot ersättning av 30 000 kronor per år för stadens räkning utföra ett visst antal undersökningar, som erfordrade sakkunskap inom dess ämnesområden. Därjämte avtalades att staten skulle överta huvuddelen av laboratoriernas personal. Övertagandet av laboratorierna skedde från den 1 juli 1941, då institutets byggnader i sin helhet var färdiga. Numera betalar Stockholms stad för dess räkning utförda undersökningar efter vanlig taxa.

Avdelningens nuvarande organisation framgår av följande sammanställning:

<i>Chef och expedition</i>		6 laboratoriebiträden	Ce 8
1 professor	Co 14	2 diskbiträden	Ce 6
1 kontorist	Ce 13 ¹	<i>Biologiska laboratoriet</i>	
3 kanslibiträden	Ce 11	1 laborator	Ca 31
3 kontorsbiträden	Ce-Ca 8	1 laboratorieläkare	Ce 29
<i>Föreståndarens laboratorium</i>		1 assistent	Ce 25
1 1:a laboratoriebiträde	Ce 15	1 1:a laboratoriebiträde	Ce 15
2 laboratoriebiträden	Ce 11	1 laboratoriebiträde	Ce 13
1 laboratoriebiträde	Ce 8	3 laboratoriebiträden	Ce 11
<i>Kostassistenter</i>		5 laboratoriebiträden	Ce 8,
1 kostassistent	Ce 25	varav 1 substratbitr.	
1 bitr. kostassistent	Ce 21	6 diskbiträden	Ce 6,
<i>Livsmedelskemiska laboratoriet</i>		varav 3 substratbitr.	
1 laborator	Ca 31	<i>Vattenlaboratoriet</i>	
1 assistent	Ce 27	1 laborator	Ce 31
1 1:e kemist	Ce 27	2 assistenter	Ce 25
1 assistent	Ce 25	2 assistenter	Ce 21
1 assistent	Ce 21	2 laboratoriebiträden	Ce 13
1 1:a laboratoriebiträde	Ce 15	5 laboratoriebiträden	Ce 11
2 laboratoriebiträden	Ce 13	8 laboratoriebiträden	Ce 8
6 laboratoriebiträden	Ce 11	3 diskbiträden	Ce 6,
		varav 1 packbiträde	

¹Förordnad i lönegrad Cg 15.

Folkhälsoinstitutets arbetsuppgifter i fråga om *födoämneshygien* och såsom *centralt undersökningsorgan för livsmedelskontrollen* enligt livsmedelsstadgan omhänderhas av födoämneshygieniska avdelningen jämte vitaminavdelningen, vilken 1947 utbröts ur förstnämnda avdelning. I dessa hänseenden tillkommer det enligt instruktionen institutet huvudsakligen

att utföra erforderliga undersökningar i syfte att förebygga framställning och försäljning av livsmedel, som äro skadliga att förtära eller på annat sätt otjänliga till människoföda,

att för dylikt ändamål, bland annat, verkställa systematiska undersökningar av livsmedel, som förekomma i marknaden, samt att, då dessa undersökningar giva anledning till anmärkning, söka åstadkomma rättelse genom förhandlingar med tillverkaren eller säljaren eller genom annan liknande åtgärd,

att bestämma olika födoämnenas värde ur folknärings synpunkt,

att utföra undersökningar rörande vitaminer i livsmedel, läkemedel och fodermedel samt handhåva för ändamålet erforderliga standardpreparat,

att utarbeta och pröva erforderliga analysmetoder samt meddela anvisningar rörande vad som skall iakttagas vid provtagning och analys av livsmedel,

att tillhandahålla förteckning över personer och anstalter i olika delar av landet, åt vilka undersökning av prov av olika slag av livsmedel lämpligen kan uppdragas,

att på begäran tillhandagå med råd och anvisningar rörande kostens lämpliga sammansättning vid anstalter och institutioner av skilda slag, där utspisning i större omfattning förekommer,

samt att meddela undervisning i födoämneshygien, näringslära och livsmedelskontroll åt befattningshavare, om vilka förmäles i 2 §.

I vissa författningar har institutet särskilt ålagts uppgifter, som inom institutet handläggas vid födoämneshygieniska avdelningen. Dessa uppgifter är i huvudsak följande:

1. *Livsmedelsstadgan*. Enligt livsmedelsstadgan den 21 december 1951 (nr 824) tillkommer tillsynen över stadgans efterlevnad i högsta instans medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen. Statens institut för folkhälsan utgör centralt undersökningsorgan för livsmedelskontrollen samt har i sådan egenskap bland annat att utföra systematiska undersökningar av olika i handeln förekommande livsmedels sammansättning. Enligt särskild bestämmelse i stadgan skall godkännande av vara eller ämne såsom tillsats av livsmedel meddelas av kommerskollegium. Vid handläggningen av sådant ärende i kollegium skall bl. a. representanter för institutet vara närvarande. Avdelningen utför vidare på institutet ankommande granskning av i handeln förekommande förpackningar av barnmat (32 §) samt av reklam för livsmedel, vari antytts att varan innehåller vitaminer, mineralämnen och liknande näringsämnen (34 §).

Beträffande vara, som anges innehålla vitaminer, sker granskningen i samarbete med vitaminavdelningen, som utför erforderliga undersökningar av vitaminhalt.

De ifrågavarande systematiska undersökningarna är avsedda att genomföras såsom mera ingående undersökningar angående kvalitet m. m. av visst livsmedel. Arbetet utföres i regel såsom undersökning av ett större antal genom institutets försorg införskaffade stickprov.

2. *Utminuteringsapparater för mjölk.* Enligt kungl. brevet den 25 april 1952 (nr 402) angående fastställelse av normallivsmedelsordning enligt livsmedelsstadgan får särskild utminuteringsapparat för mjölk användas, om typen godkänts av folkhälsoinstitutet efter samråd med statens maskinprovningar.

3. *Margarinvarukontroll.* Enligt förordningen den 21 december 1951 (nr 830) om införsel och utförsel av margarinvaror samt om kontroll över tillverkningen av dessa varor står tillverkningen inom riket av margarinvaror under särskild kontroll av folkhälsoinstitutet. Hälsovårdsnämnd, som godkänt lokal för tillverkning av margarin, skall genast till institutet översända under rättelse om tillverkarens namn m. m. Det åligger institutet beträffande varje fabrik i landet, där margarinvara tillverkas, att minst fyra gånger årligen låta i allmänna handeln inköpa eller från fabriken lager uttaga prov av tillverkningen samt att utföra de undersökningar av dessa prov, som är erforderliga för kontrollen av efterlevnaden av livsmedelsstadgans bestämmelser. Dessa undersökningar avser fett-, vatten- och stärkelsehalt. Då prov insänts i originalförpackning, skall institutet jämväl tillse, att förpackningen är så märkt, som livsmedelsstadgan föreskriver, samt att å varan eller dess förpackning, omslag eller dylikt icke förekommer benämning, uppgift, bild, teckning eller meddelande, som står i strid mot 63 § livsmedelsstadgan. Angående provtagning och undersökning av prov samt skyldighet att ersätta kostnader därför gäller bestämmelserna i 92 § livsmedelsstadgan. Den som annorledes än till förbrukning i eget hushåll tillverkar margarinvara är skyldig att enligt de närmare bestämmelser som meddelas av institutet över tillverkningen föra bok, upptagande de myckenheter av olika fettämnen samt av smör, grädde, mjölk, potatisstärkelse, sesamolja och andra varuslag, som används vid tillverkningen. Sådan bok skall vid anfordran hållas tillgänglig för den, som jämlikt förordnande av institutet för dess räkning verkställer inspektion av tillverkningen.

I livsmedelsstadgan lämnas föreskrifter angående margarinvaras fett- och vattenhalt samt angående sådan varas försättning med potatisstärkelse eller sesamolja m. m. Vidare lämnas föreskrifter angående märkning och saluhållande.

4. *Vitaminerade livsmedel.* Institutets åligganden beträffande vitaminerade livsmedel redovisas i avsnittet om vitaminavdelningen. Den bedömning av vitaminerade livsmedels värde ur folknärings synpunkt som författ-

ningsenligt skall verkställas företas i samarbete mellan vitamin- och födoämneshygieniska avdelningarna.

5. *Automatapparater*. Enligt kungörelsen den 21 juli 1948 (nr 609) om typgranskning av automatapparater skall sådan apparat, som avses i 2 § 6 butikstängningslagen, vara till typen godkänd av folkhälsoinstitutet efter samråd med statens kriminaltekniska anstalt.

6. *Vattenlaboratoriet*. Enligt förordningen den 19 juli 1941 (nr 654) om kontroll av vattenledningsvatten är ägare av vattenverk skyldig att i viss omfattning låta vattnet undergå fysikalisk-kemisk och bakteriologisk undersökning. Fysikalisk-kemisk undersökning må utföras allenast av folkhälsoinstitutet eller av den, som av medicinalstyrelsen förklarats behörig därtill. Bakteriologisk undersökning må utföras allenast av institutet, av statens bakteriologiska laboratorium eller av den, som av medicinalstyrelsen förklarats behörig därtill. Angående sättet för undersökningarnas utförande samt om avfattande av protokoll meddelas närmare föreskrifter av medicinalstyrelsen, som därjämte skall utfärda allmänna råd och anvisningar till ledning för bedömandet av undersökningarna. Fysikalisk-kemisk undersökning skall i princip ske en gång om året. Bakteriologisk undersökning skall ske en gång i veckan eller en gång i månaden eller var tredje månad alltefter det antal personer, till vilka vattenverket tillhandahåller vatten.

Enligt kungörelsen den 19 december 1941 (nr 984) med föreskrifter om förvärv av behörighet för vissa vattenundersökningar enligt förordningen om kontroll av vattenledningsvatten fordras för sådan behörighet bland annat praktisk erfarenhet från tjänstgöring vid folkhälsoinstitutet eller — i fråga om bakteriologiska undersökningar — alternativt vid statens bakteriologiska laboratorium eller annat av medicinalstyrelsen för ändamålet godkänt vattenlaboratorium.

7. *Växtskyddsmedel*. Enligt kungörelsen den 22 september 1953 (nr 589) angående registrering av växtskyddsmedel m. m. omhänderhas registreringen av statens växtskyddsanstalt, som har att granska anmälan samt bevilja eller avslå registrering. På folkhälsoinstitutet ankommer att, för den händelse växtskyddsmedlet finnes ha giftverkan eller annan skadlig verkan på människor och föreskrifter till skydd mot sådan verkan av medlet ej ges i giftstadgan den 26 november 1943 (nr 877), fastställa sådana föreskrifter, avsedda att upptagas i påskrift på förpackning.

Antalet vid avdelningen undersökta prov m. m. framgår av *tabellerna 7 och 8*.

Vid avdelningen bedrivs forskning i anslutning till de praktiskt-vetenskapliga undersökningarna. Det kan nämnas, att från avdelningen under tiden 1/7 1941—30/6 1955 utgått omkring 150 tryckta skrifter, av vilka dock ett 20-tal får anses falla utanför avdelningens egentliga ämnesområde. Av de övriga har ca $\frac{1}{3}$ karaktären av vetenskapliga arbeten, medan åter-

Tabell 7. Fördelning efter analysmetod m. m. av vid födoämnesshygieniska avdelningen analyserade prover å livsmedel

Budgetår	Biologiska laboratoriet			Kemiska laboratoriet				Summa för båda lab.		
	System. under-sökn.	Andra	Summa	System. under-sökn.	Andra	Summa	Charkuteriprov ¹	Totalsumma	exkl. charkuteriprov	inkl. charkuteriprov
	1941/42	—	1.000 ²	1.000	—	1.061 ²	1.061	4.913	5.974	2.061
1942/43	—	1.487	1.487	—	1.461	1.461	6.313	7.774	2.948	9.261
1943/44	—	2.727	2.727	—	2.403	2.403	8.006	10.409	5.130	13.136
1944/45	—	1.272	1.272	—	2.600	2.600	7.511	10.111	3.872	11.383
1945/46	—	944	944	—	2.632	2.632	7.603	10.235	3.576	11.179
1946/47	—	1.416	1.416	—	2.497	2.497	6.825	9.322	3.913	10.738
1947/48	—	1.250	1.250	—	2.276	2.276	6.977	9.253	3.526	10.503
1948/49	—	1.596	1.596	—	2.596	2.596	7.319	9.915	4.192	11.511
1949/50	—	1.444	1.444	—	1.997	1.997	7.506	9.053	3.441	10.947
1950/51	1.012	1.367	2.379	426	1.453	1.879	6.000 ³	7.900 ³	4.258	10.250 ³
1951/52	1.229	1.514	2.743	310	832	1.142	—	1.142	3.885	3.885
1952/53	1.715	2.292	4.007	540	1.059	1.599	—	1.599	5.606	5.606
1953/54	1.833	2.130	3.963	483	1.020	1.503	—	1.503	5.466	5.466

¹ Hit ha hänförts rutinanalyser å vissa charkuterivaror.

² Provens fördelning mellan laboratorierna uppskattad till ungefär hälften på varje.

³ Ungefärlig siffra.

stoden är översiktsartiklar och populärvetenskapliga uppsatser. Ett tiotal av de tryckta arbetena har författats av tjänstemän vid vattenlaboratoriet och likaså ett tiotal berörande vitaminfrågor av tjänstemän, som den 1 juli 1947 överflyttades från födoämnesshygieniska avdelningen till den då nybildade vitaminavdelningen.

Angående arbetsuppgifternas fördelning inom avdelningen må i anslut-

Tabell 8. Fördelningen efter vattnets art av vid vattenlaboratoriet analyserade prover

Budgetår	Vatten- lednings- vatten	Dricks- och hus- hålls- vatten	Badvatten (bassäng)	Badvatten (friluft)	Avlopps- vatten (utredning)	Övriga vatten	Summa prover		
							Totalt	därav	
								bakteriol.	kemisk
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1941/42	515	510	243	115	—	720	2.103	1.320	783
1942/43	1.465	1.417	283	256	—	699	4.120	2.978	1.142
1943/44	1.917	2.528	351	157	—	502	5.455	4.182	1.273
1944/45	2.555	3.993	672	406	—	779	8.405	6.002	2.403
1945/46	2.733	5.606	381	638	—	1.875	11.233	7.508	3.725
1946/47	2.433	7.792	458	638	—	3.124	14.445	9.116	5.329
1947/48	2.798	8.655	686	839	—	3.091	16.069	10.570	5.499
1948/49	3.123	6.774	647	953	—	3.658	15.155	10.505	4.650
1949/50	2.849	8.731	923	969	—	3.303	16.775	11.370	5.405
1950/51	1.033	6.135	891	633	1.271	2.323	12.286	7.515	4.771
1951/52	680	3.149	966	588	2.582	2.289	10.254	5.946	4.308
1952/53	562	3.054	972	572	1.115	2.454	8.729	4.979	3.750
1953/54	583	2.842	817	704	1.167	2.601	8.714	5.395	3.319
1954/55	438	1.786	995	543	258	3.844	7.864	4.414	3.450

ning till den interna organisation, som framgår av ovan intagna uppställning rörande den nuvarande personalen, anföras följande.

Chef och expedition

Som förut framgått har föreståndaren för födoämneshygieniska avdelningen tillika varit institutets föreståndare alltsedan dess tillkomst. På

föreståndaren såsom avdelningschef ankommer i instruktionen angivna uppgifter för sådan befattningshavare. Föreståndaren har därutöver själv påtagit sig den direkta ledningen av vissa laboratoriearbeten och andra arbetsuppgifter.

Kontoristen svarar för samt leder och fördelar arbetet inom expeditionen. Kontoristen för avdelningens diarium samt svarar för expediering av avdelningens skrivelser. Kontoristen svarar också för övriga inom avdelningen förekommande register, delvis av hemlig karaktär. Därutöver tjänstgör kontoristen som föreståndarens handsekreterare och har i denna egenskap bl. a. att svara för mera kvalificerade statistiska räknearbeten. Med hänsyn till den omfattande utländska korrespondensen samt det stora antalet utländska besökare måste kontoristen behärska engelska, tyska och franska i tal och skrift. Kontoristen är tillika ansvarig för institutets bibliotek och anskaffande av tidskrifter, utlåning m. m. Tjänstens nuvarande innehavare har med hänsyn till göromålen placerats i Cg 15.

Av kanslibiträderna tjänstgör ett som kontoristens ställföreträdare och sysselsätts med mera kvalificerat kontorsarbete bl. a. i samband med diarieföringen. Hon utför utskrivning av svårare tabeller och utländska manuskript. Ett kanslibitråde utför uteslutande räknearbete åt kostassistenter. Det tredje kanslibiträdet är uteslutande avdelat för diarieföring och skrivarbeten i samband med vattenlaboratoriets rutinärenden. Ett kontorsbitråde sysselsättes uteslutande med skrivarbeten för avdelningens behov och ett huvudsakligen med räknearbeten åt kostavdelningen. Den i staten upptagna tredje kontorsbiträdestjänsten är tillsatt endast på halvtid och innehavaren ägnar sig uteslutande åt att biträda kontoristen med bibliotekets skötsel.

Föreståndarens laboratorium

Det på senare år framkomna behovet av ökad kännedom om giftigheten hos olika växtskyddsmedel och medel som tillsättes livsmedel har föranlett institutet att särskilt uppmärksamma dessa problem, vilka behandlas vid födoämneshygieniska avdelningen. För detta arbete har inom avdelningen under föreståndarens direkta ledning sammanförts ett första laboratoriebitråde, två laboratoriebiträden i Ce 11 och ett i Ce 8, vilka enligt vad nedan sägs sysselsättes med fysiologiska försök (djurförsök) och andra försök i syfte att bland annat konstatera i vad mån förut berörda medel kan framkalla skador, såväl av akut som kronisk art. I viss utsträckning har föreståndaren vid arbetet härmed biträtts av innehavaren av laboratorieläkartjänsten (se under biologiska laboriet). Djurförsök erfordras främst för arbetsuppgifterna vid föreståndarens laboratorium men behövs undantagsvis även vid avdelningens andra arbetsgrupper. Vissa kortvariga försök ombesörjes helt av personal från nämnda laboratorium. — Utfodnings- och tillväxtkontroll vid långtidsförsök utföres (efter samma principer som vitaminförsök på djur) av vitaminavdelningens djurbiologiska labora-

torium, som i regel tillhandahåller försöksdjuren även för korttidsförsök från sin uppfödning. Övriga undersökningar vid långtidsförsök (ämnesom-sättnings-, blod- och organundersökning) utföres på föreståndarens labora-torium. Det under föreståndarens laboratorium redovisade laboratoriebiträ-det i Ce 8 är placerat i djurhuset och närmast underställt vitaminavdel-ningens laboratorieassistent i Ca 19.

Att ett särskilt föreståndarens laboratorium inrättats beror på att avdel-ningen i fråga om fysiologiska undersökningar icke har tillgång till annan vetenskapligt utbildad befattningshavare än föreståndaren själv.

Kostassistenterna

Folkhälsoinstitutets uppgift att på begäran tillhandagå med råd och an-visningar rörande kostens lämpliga sammansättning har föranlett att två kostassistenter anställts vid födoämneshygieniska avdelningen. De syssel-sättes under föreståndarens direkta ledning med uppgörande av förslag till nya koststater och beräkning av näringsvärdet i tillämpade koststater m. m. En viktig uppgift för dem är att lämna råd och upplysningar till allmän-heten och andra av kostfrågor intresserade. Inom avdelningen deltar de vid organoleptiska undersökningar och beredning av maträtter m. m. för under-sökning. Som förut framgått anlitas personal vid expeditionen för räkne-arbeten, som erfordras i samband med kostassistenternas verksamhet.

Livsmedelskemiska laboratoriet

Här utföres på folkhälsoinstitutet ankommande kemiska livsmedelsunder-sökningar (med undantag för vitaminundersökningar), bl. a. alla under-sökningar i anledning av bestämmelserna om margarinvarukontroll. Varje kvartal undersökes ett 70-tal prover å margarin i fråga om fett-, vatten- och stärkelsehalt. Liksom det biologiska laboratoriet utför förevarande labora-torium systematiska undersökningar enligt livsmedelsstadgan.

Laboratorn sysslar — förutom med ledning av arbetet inom laborato-riet — i stor utsträckning med metodologiska undersökningar. Han är för närvarande sekreterare i den svenska nationalkommittén av nordisk meto-dikkommitté för livsmedel. Den nordiska kommittén är en organisation för enhetlig beskrivning och klassifikation av livsmedel samt för utarbetande av föreskrifter för provtagning och undersökningsmetoder. Med hänsyn till att motsvarande laboratorium saknas i grannländerna utföres vid folkhälso-institutet åtskilliga arbeten även för de övriga nordiska länderna. På förste kemisten faller företrädesvis ärenden av utredningsnatur angående tillsats-medel till livsmedel. Han arbetar även med metodstudier. Tillsammans med assistenten i Ce 25 leder han på laboratoriet ankommande livsmedelskemi-ska rutinundersökningar. Under dem sorterar direkt den övervägande delen av den tillgängliga biträdespersonalen. Assistenten i Ce 27 är till övervägande delen sysselsatt med kvalificerat forskningsarbete.

Det kemiska laboratoriet samarbetar med det bakteriologiska i alla ärenden där såväl kemiska som biologiska metoder måste användas. Självfallet samarbetar de båda laboratorierna även vid utarbetandet av metodföreskrifter m. m.

Biologiska laboratoriet

Inom biologiska laboratoriet bedrivs dels en mikrobiologisk och dels en botanisk och zoologisk verksamhet. Mikrobiologiska metoder kommer till användning exempelvis i ärenden angående uppkomsten av matförgiftning och bakterieförekomst i olika livsmedel (mjölk, glass, charkuterivaror, mjöl m. m.). Vid den botaniska och zoologiska verksamheten användes främst mikroskopi. De här tillämpade vetenskaperna är växt- och djuranatomi samt histologi. I allmänhet är det fråga om att konstatera beståndsdelarna i de undersökta proven. Verksamheten vid biologiska laboratoriet avser icke endast att konstatera om livsmedel är farliga att förtära utan också om livsmedel är otjänliga ur estetiska synpunkter eller med hänsyn till smakligheten (organoleptiska undersökningar). På laboratoriet handlägges också ärenden angående automatapparater och mjölkportioneringsapparater enligt förutberörda författningsbestämmelser.

Laboratorn sysslar — förutom med ledning av arbetet inom laboratoriet — i stor utsträckning med ärenden enligt kungörelsen om registrering av växtskyddsmedel. För det mikrobiologiska arbetet svarar i första hand innehavaren av laboratorieläkartjänsten, f. n. en veterinär, och för den botanisk-zoologiska delen en assistent i Ce 25, fil. kand. i botanik och zoologi. Av laboratoriebiträdena sysslar ungefär två tredjedelar med mikrobiologiska och resten med botanisk-zoologiska arbeten. Till biologiska laboratoriet har knutits en relativt stor disk med tre biträden. Denna disk svarar även för diskmaterialet från vattenlaboratoriets bakteriologiska undersökningar, såsom petriskålar, provrör etc. Därjämte sorterar under laboratoriet ett för detta och vattenlaboratoriet gemensamt substratkök.

Vattenlaboratoriet

Laboratorn handlägger vid sidan av sina allmänna åligganden som chef för vattenlaboratoriet till detta överlämnade remissärenden i vattenhygieniska frågor. I stor utsträckning behandlas dessa ärenden i samråd med allmänhygieniska avdelningen.

Laboratoriets kvantitativt största arbetsuppgift är bakteriologiska och kemiska rutinundersökningar av inkomna vattenprover. De flesta proven kommer från statliga och kommunala myndigheter. Laboratoriet tar i regel hand om prov från hälsovårdsnämnder i Stockholms närhet, oavsett om proven är av speciell art eller ej. I övrigt mottages prov från hälsovårdsnämnder och enskilda endast om det är fråga om rättegång — särskilt omfattande undersökningar förekommer i samband med de stora vattenregle-

ringsföretagen — eller fråga är om något specialproblem. Laboratoriets kapacitet i övrigt ägnas praktiskt-vetenskapliga undersökningar och forskning i anslutning till rutinverksamheten.

En assistent i Ce 25 är sysselsatt med forskning angående förorening av vattentäkter med oljor och bensin. Den andre assistenten är avdelad för utveckling av metoder för bakteriologiska vattenundersökningar.

De två assistenterna i Ce 21 svarar för rutinverksamheten och sysslar därjämte med metodprövning. Assistenterna undertecknar själva analysbevisen. Den ene assistenten svarar med hjälp av 5 biträden för de bakteriologiska undersökningarna, den andre har till sitt förfogande 6 biträden för de kemiska proven.

Två laboratoriebiträden tjänstgör hos den assistent, som sysslar med olje- och bensinföroreningar. Av de tre diskbiträdena arbetar två huvudsakligen åt den personal, som utför kemiska rutinanalyser. Det tredje diskbiträdet svarar för mottagning och uppackning av inkommande lådor med vattenprov samt ställer i ordning och expedierar lådor, som rekvirerats av olika beställare. Den av de bakteriologiska undersökningarna föranledda disken omhänderhas som förut nämnts av biologiska laboratoriets diskerskor.

Utöver de ovan redovisade arbetsuppgifterna för olika arbetsgrupper inom avdelningen tillkommer avdelningens befattning med *undervisnings- och upplysningsverksamhet*.

Befattningshavare vid födoämneshygieniska avdelningen deltar i allmänhygieniska avdelningens undervisningsverksamhet för tjänste- och ämbetsläkare, hälsovårdstillsyningsmän och distriktssköterskor samt yrkeshygieniska avdelningens kurser för industriläkare och industrisköterskor.

Därutöver har födoämneshygieniska avdelningen anordnat särskilda kurser. Sålunda anordnade avdelningen under budgetåren 1940/41 och 1941/42 samt 1949/50 en kurs i näringslära och näringshygien m. m. för skolköks- och lantushållningslärarinnor. Årligen utbildas ett antal personer vid avdelningen för att få författningsevenlig behörighet att utföra vattenundersökningar. För att utbreda kunskapen om de vid avdelningen utarbetade förenklade analysmetoderna för undersökning av livsmedel anordnade avdelningen under budgetåret 1951/52 kurser i preliminär livsmedelsanalys, i vilka deltog ett 50-tal vid hälsovårdsnämnderna verksamma personer, huvudsakligen hälsovårdstillsyningsmän. Redogörelser för metoder som används för undersökning av livsmedel har dessutom tillhandahållits i en stencil. Därjämte har i stencilerade upplagor utgivits "Kemiska undersökningsmetoder för livsmedel", "Förslag till materialutrustning av laboratorium för kemisk livsmedelskontroll" och "Anvisning rörande provtagning och undersökning av prov enligt livsmedelsstadgan".

Avdelningens upplysningsverksamhet sker numera i huvudsak genom tidskriften *Vår Föda*, som utges gemensamt med vitaminavdelningen. På

försök intogs 1949 ett fysisidigt avsnitt om födoämneshygieniska frågor under denna samlingsrubrik i tidskriften Hygienisk Revy. Sedan den 1 januari 1955 har Vår Föda utgivits som självständig tidskrift och har därmed vunnit ökad spridning inom den läsekrets den i första hand vänder sig till. I Vår föda, som utges med 10 nummer per år, redovisas de viktigaste framstegen inom livsmedelsforskningen och behandlas praktiska problem inom näringsområdet. Kostnaderna för tidskriftens utgivande täckes numera till betydande del av intäkterna.

Vid sidan av Vår Föda har från födoämneshygieniska avdelningen publicerats vissa särtryck, som delvis gått ut i stora upplagor.

H. Vitaminavdelningen

1936 års sakkunniga uttalade att en central vitaminkontroll avseende livsmedel, läkemedel och fodermedel borde inordnas som ett led i folkhälsoinstitutets verksamhet i fråga om födoämneshygien. De framhöll, att de hade övervägt att redan från början föreslå inrättandet av en självständig vitaminavdelning inom institutet. Med hänsyn till den ringa erfarenheten inom landet på detta område föreslog de emellertid att ett vitaminlaboratorium tills vidare skulle inordnas som en med det kemiskt-biologiska laboratoriet jämställd underavdelning inom den födoämneshygieniska avdelningen. Så skedde också. Vitaminlaboratoriets personal utgjordes till en början av en laborator i lönegrad B 26, en vetenskapligt utbildad assistent och en amanuens, båda arvodesanställda, ett första laboratoriebiträde i lönegrad B 11 för de vid vitaminundersökningarna nödvändiga djurförsöken samt ett antal laboratoriebiträden. Arbetsuppgifternas ökning föranledde undan för undan förstärkning av laboratoriets personal. Från den 1 juli 1947 uppdelades den dittillsvarande födoämneshygieniska avdelningen i två avdelningar, i institutets instruktion benämnda avdelningen för födoämneshygien i allmänhet och avdelningen för vitaminundersökningar. Chefen för vitaminavdelningen erhöll professors ställning.

Avdelningens nuvarande organisation framgår av följande tablå:

Chef och gemensam personal

1 professor	Co 14
1 laborator	Ce 31
1 kanslibiträde ¹	Ce 11

Kemisk sektion

1 assistent	Ce 27
1 assistent	Ce 23
1 1:a laboratoriebiträde	Ce 15
1 1:a laboratoriebiträde	Cg 15
1 laboratoriebiträde	Ce 13
6 laboratoriebiträden	Ce 11
1 laboratoriebiträde	Cg 11
1 laboratoriebiträde	Ce 8
2 diskbiträden	Ce 6

¹ Förordnad i Cg 13.

*Mikrobiologisk sektion**Djurlaboratorium*

1 assistent	Cg 21	1 laboratorieassistent	Ca 19
1 laboratoriebiträde	Ce 13	1 laboratoriebiträde	Ce 13
1 laboratoriebiträde	Ce 11	1 laboratoriebiträde	Ce 11
1 laboratoriebiträde	Cg 11	7 laboratoriebiträden	Ce 8
1 laboratoriebiträde	Cg 8	3 diskbiträden	Ce 6
1 diskbiträde	Ce 6	summa 37 befattningshavare.	

Vad angår *vitaminavdelningens arbetsuppgifter* må först framhållas, att folkhälsoinstitutets instruktion icke anger någon egentlig uppdelning mellan födoämneshygieniska avdelningen och vitaminavdelningen. I 4 §, som anger institutets huvudsakliga uppgifter i fråga om födoämneshygien och såsom centralt undersökningsorgan för livsmedelskontrollen enligt livsmedelsstadgan, anges emellertid bl. a., att institutet har att utföra undersökningar rörande vitaminer i livsmedel, läkemedel och fodermedel samt handhåva för ändamålet erforderliga standardpreparat. Det får anses ligga i sakens natur, att vitaminavdelningen närmast får hand om de inom nyss angivna ram för institutets verksamhet fallande ärenden, vilka berör vitaminspörsmål.

Vitaminavdelningens arbetsuppgifter fördelar sig på praktiskt-vetenskapliga undersökningar, forskning, främst rörande metoder för vitaminbestämningar, samt kontrollverksamhet.

Praktiskt-vetenskapliga undersökningar

A. Praktiskt-vetenskaplig forskning

1. På uppdrag av myndigheter och andra
2. På eget initiativ

B. Forskning rörande metoder för vitaminbestämningar (metodikforskning)

De praktiskt-vetenskapliga undersökningar och den forskningsverksamhet, som avdelningen bedrivit utöver metodikforskningen, har i flertalet fall avsett inventeringar av vitaminhalten i olika slag av födoämnen. I en del fall har därjämte studerats olika faktorer, som inverkar på vitaminhalten, såsom sort-, odlings-, ras- och utfodringsförhållanden, hållbarhetsförhållanden vid lagring m. m. Vidare har undersökts vitaminförlusterna vid industriella beredningar av livsmedel och vid tillredning i köket. Vissa tandkariesfrågor har studerats i samarbete med födoämneshygieniska avdelningen och tandläkarhögskolan i Malmö. Hittills vid avdelningen utförda undersökningar av nu berörd art har emellertid i regel endast gällt smärre och mindre arbetskrävande problem. Sådana forskningsuppgifter har måst väljas, vilkas bearbetning kunnat kombineras med det löpande kontrollarbetet. De personella och materiella tillgångarna har till allra största delen tagits i anspråk för vitaminkontrollverksamheten och för den metodikforskning som varit nödvändig för att avdelningen över huvud skall kunna fungera som kontrollorgan på vitaminområdet.

Den vid avdelningen bedrivna kontrollverksamheten fördelar sig med hänsyn till de varor, som kontrolleras, och till uppdragsgivarna på följande sätt:

- A. På uppdrag av myndigheter eller med anledning av stadganden i författningar (statsbegärda kontrollanalyser)
 1. Läkemedel
 - a) Farmaceutiska specialiteter
 - b) Farmakopévaror
 - c) Andra apoteksvaror
 2. Livsmedel
 - a) Vitaminerade livsmedel (SFS 1941: 268)
 - b) Livsmedel enligt 34 § livsmedelsstadgan (SFS 1951: 824)
 3. Fodermedel (SFS 1950: 521)
 - a) Vitaminfodermedel och fodertran
 - b) Vitaminerade foderblandningar
- B. På uppdrag av industri- och affärsföretag, sjukhus och andra institutioner samt enskilda personer (privatbegärda kontrollanalyser)
 1. Läkemedel
 2. Livsmedel
 3. Fodermedel
 4. Kliniskt material

Kontrollverksamheten, vars omfattning närmare belyses i kap. III, föranleder ett betydande antal analyser såsom framgår av *tabell 9*. Allmänt må påpekas, att kraven på vitaminanalysernas precision och specificitet undan för undan skärpts, allteftersom utvecklingen på vitaminområdet fortskridit.

Kontrollen i fråga om farmaceutiska specialiteter, farmakopévaror och andra apoteksvaror bygger på förut berörda föreskrifter i institutets instruktion och utföres på uppdrag av statens farmaceutiska laboratorium och apoteksinspektionen.

Kontrollen rörande vitaminerade livsmedel grundar sig på förordningen den 23 maj 1941 (nr 268) om framställning och införsel av dylika varor. Jämlikt denna får vitaminering av livsmedel för avsalu inom riket eller införsel dit för avsalu av sådana livsmedel ske endast efter tillstånd av kommerskollegium. Innan ansökning om tillstånd göres, skall prov av den vitaminerade varan undersökas vid folkhälsoinstitutet, som har att över undersökningen avge utlåtande, angående dels varans halt av det eller de vitaminer som vitamineringen avsett, dels huruvida varan särskilt med hänsyn till vitamineringen kan anses äga någon för hälsan menlig egenskap, dels ock andra omständigheter av betydelse för bedömning av vitamineringens värde. Sedan tillstånd meddelats, skall prov av varan av institutet inköpas i allmänna handeln och kontrolleras å sin halt av det eller de vitaminer som

Tabell 9. Antal analyser vid vitaminavdelningen, verksamhetsåren 1950/51—1954/55

Verksamhetsår	biologiska analyser					kemiska analyser					mikrobiologiska analyser					hela antalet analyser						
	läke- medel	livs- medel	foder- medel	sum- ma		läke- medel	livs- medel	foder- medel	di- verse	sum- ma		läke- medel	livs- medel	foder- medel	di- verse	sum- ma		läke- medel	livs- medel	foder- medel	di- verse	total s:a
	30	110	53	193		264	2.163	257	72	2.756		36	141	98	169	444		330	2.414	408	241	3.393
1950/51	30	110	53	193		264	2.163	257	72	2.756		36	141	98	169	444		330	2.414	408	241	3.393
1951/52	43	94	42	179		301	1.056	284	6	1.647		61	135	128	—	324		405	1.285	454	6	2.150
1952/53	33	94	69	196		222	1.396	264	151	2.033		91	185	101	3	380		346	1.675	434	154	2.609
1953/54	36	72	52	160		173	1.703	310	27	2.213		61	246	149	12	468		270	2.021	511	39	2.841
1954/55	31	83	56	170		184	1.290	304	57	1.835		49	341	144	11	545		264	1.714	504	68	2.550

vitamineringen avsett. Sådana kontrollundersökningar företas två till fyra gånger årligen. Folkhälsoinstitutets befattning med vitaminerade livsmedel faller huvudsakligen på vitaminavdelningen, där alla analyser utföres. Det förutnämnda utlåtandet från institutet, vilket skall åtfölja ansökning om vitamineringstillstånd, avser jämväl en bedömning av den begärda vitamineringen ur folknäringssynpunkt. Dylika utlåtanden avges därför — såsom förut nämnts — av vitamin- och födoämneshygieniska avdelningarna gemensamt eller av vitaminavdelningen efter samråd med födoämneshygieniska avdelningen.

Folkhälsoinstitutet skall enligt 86 § 2 mom. livsmedelsstadgan den 21 december 1951 (nr 824) utföra systematiska undersökningar av olika, i handeln förekommande livsmedels sammansättningar för att kontrollera efterlevnaden av föreskrifterna i 34 § samma stadga. Dessa undersökningar utföres vid vitaminavdelningen i vad de avser vitaminer. De återopade föreskrifterna anger bl. a. att uttryck, som antyder att en vara innehåller vitaminer, får användas å förpackning vari livsmedel saluhålles eller i annons eller annan reklam rörande varan endast om tillika närmare angives arten och halten av dylika ämnen. Uppgift om halten behöver dock icke lämnas beträffande vissa i paragrafen uppräknade varor.

Enligt kungörelsen den 29 september 1950 (nr 521) om tillverkning av och handel med vissa fodermedel, ändrad den 30 juni 1953 (nr 500), skall folkhälsoinstitutet verkställa kontroll av vitaminhalten i s. k. vitaminfodermedel ävensom i andra fodermedel, som uppges vara försatta med vitaminer. Tillsynsmyndighet är i detta fall statens jordbruksnämnd.

Från verksamhetens början har vitaminlaboratoriet och sedermera vitaminavdelningen i mycket stor utsträckning anlåtats av myndigheter, sammanslutningar och enskilda för utförande av vitaminanalyser. De privatbegärda analysernas omfattning belyses av att under budgetåret 1954/55 ca 41 procent av inkomsterna av samtliga på avdelningen utförda analyser härrörde från sådana analyser.

Vid avdelningen används kemiska, mikrobiologiska och djurbiologiska analysmetoder. Såsom framgår av tabell 9 var av 2 550 under budgetåret 1954/55 utförda vitaminanalyser 1 835 kemiska, 545 mikrobiologiska och 170 djurbiologiska; för de sistnämnda användes omkring 5 000 försöksdjur (albinoråttor). Bestämningar av vitamin D₃, som måste utföras på kycklingar, verkställles på folkhälsoinstitutets begäran vid statens husdjursförsök. Enligt avtal med denna institution översänder vitaminavdelningen dit de prov som fordrar sådana försök.

I anslutning till den interna organisation, som framgår av förut intagna sammanställning angående den nuvarande personalen, må framhållas följande rörande de huvudsakliga arbetsuppgifterna för viss personal och fördelningen av biträdespersonalen:

Chef och gemensam personal

Avdelningsföreståndaren fullgör de uppgifter, som enligt instruktionen ankommer på avdelningsföreståndare. Han har själv den direkta ledningen av det djurbiologiska arbetet och viss del av det kemiska analysarbetet samt utarbetar på avdelningen ankommande remissvar och andra större skrivelser. Han omhänderhar även själv de med de nedan omnämnda internationella kontakterna sammanhängande arbetsuppgifterna.

Laboratorn är avdelningsföreståndarens ställföreträdare. Han handhar den direkta ledningen av det kemiska och mikrobiologiska analysarbetet, i den mån denna enligt vad nyss sagts icke ankommer på avdelningsföreståndaren, samt leder tillsammans med avdelningsföreståndaren hithörande vetenskaplig verksamhet.

Kanslibiträdet fungerar som avdelningsföreståndarens handsekreterare, omhänderhar avdelningens diarium och svarar för expedieringen av ärendena. Hon utför därjämte avdelningens skrivarbete.

Kemisk sektion

Vid sektionen utföres i första hand de kemiska kontrollanalyserna men även övriga för avdelningen erforderliga kemiska analyser samt det kemiska metodforskningsarbetet.

Assistenten i Ce 27 är praktiskt taget helt avdelad för metodforskningsarbete. Han disponerar i regel ett laboratoriebiträde för sina uppgifter.

Assistenten i Ce 23 har närmast under avdelningsföreståndarens hand om vissa kontrollanalyser (B₁- och E-vitamin) samt vissa detaljer i metodikforskningsarbetet. Han har till sitt förfogande 3 laboratoriebiträden.

Sektionens biträdespersonal sorterar i övrigt direkt under laboratorn och biträder med den del av det kemiska arbetet, för vilken denne svarar.

Mikrobiologisk sektion

Vid denna sektion utföres avdelningens mikrobiologiska analyser och erforderlig metodikforskning på detta område.

Den direkta ledningen åvilar — såsom förut nämnts — laboratorn, som själv svarar för det i samband med analyserna förekommande kemiska arbetet. Detta omfattar väsentligen dels extraktion av de vitaminer, som skall prövas mikrobiologiskt, och dels tillredning av de komplicerade specialsustrat, som användes vid de mikrobiologiska bestämningarna.

Assistenten i Cg 21 svarar under laboratorn för de bakteriologiska arbetsoperationerna (sterilisering, framställning av ympkulturer, ympning etc.). Han deltar även i metodikforskningsarbetet och ombesörjer viss distribution till andra laboratorier av stamkulturer för mikrobiologiska vitaminanalyser. Han har sig underställt ett laboratoriebiträde.

Sektionens övriga biträdespersonal lyder direkt under laboratorn.

Djurlaboratorium

Som angivits i det föregående svarar avdelningsföreståndaren själv för ledningen av arbetet vid detta laboratorium, dit det djurbiologiska arbetet med tillhörande uppfödning av erforderliga försöksdjur är förlagt. Laboratoriet har också, vilket redan berörts, hand om huvuddelen av födoämnes-hygieniska avdelningens försöksdjur.

Laboratorieassistenten i Ca 19 leder och övervakar den vid aveln och de djurexperimentella arbetena sysselsatta biträdespersonalen. Aveln sysselsätter 3 laboratoriebiträden.

På grund av avdelningens omfattande kontrollverksamhet och ett ökat antal sådana uppdrag hade i början av 1950-talet arbetsbelastningen blivit så stor, att det i fråga om de fasta kontrollåliggandena uppstått en eftersläpning, som måste inhämtas. Då institutets framställningar om personalförstärkning icke givit resultat, tvingades vitaminavdelningen hösten 1951 meddela enskilda uppdragsgivare att institutet tills vidare icke kunde åtaga sig att verkställa sådan vitaminkontroll, som påkallades av enskilda.

I underdånig skrivelse den 17 januari 1952 hemställde Sveriges kemiska industrikontor, att åtgärder skyndsamt måtte vidtagas i syfte att möjliggöra för vitaminavdelningen att erhålla den arbetskraft och den materiel, som kunde finnas erforderlig för att avdelningen skulle kunna åtaga sig att — intill dess folkhälsoinstitutsutredningen avslutat sitt arbete och dess förslag prövats av statsmakterna — verkställa sådan vitaminkontroll som påkallas av enskilda. Industrikontoret anförde i sin framställning bl. a. följande:

Ur allmänhetens synpunkt kan det visserligen vara tillräckligt, om institutet i fråga om margarin, fodertran, läkemedel och övriga nämnda varor utövar den författningensliga kontrollen. Men näringslivet synes ha full rätt att kräva, att avdelningen även åtager sig vitaminanalyser i fråga om de råvaror, som användas vid tillverkningen av de kontrollerade produkterna. Detta har bl. a. mycket stor ekonomisk betydelse vid inköp av sådana råvaror från utlandet. Särskilt i fråga om vitamin A finnes intet annat laboratorium i världen, som de utländska säljarna och de svenska köparna skulle kunna ena sig om för att utföra de analyser, som skola vara avgörande för betalningen av varan. För att ge en uppfattning om storleken av de ekonomiska värden, det här rör sig om, kan nämnas, att ett enda parti A-vitaminolja, som importeras för margarinindustrins räkning, kan representera ett värde av flera hundratusentals kronor. Det måste utan tvivel anses vara en riktig lösning, att praktiskt taget alla vitaminanalyser på så sätt centraliserats till institutets laboratorium, särskilt som detsamma såsom chef har en vetenskapsman med höga kvalifikationer och som ägnar hela sitt intresse åt laboratoriets arbetsuppgifter. Det kan här vitsordas, att institutets vitaminavdelning vunnit t. o. m. internationellt erkännande.

Även Föreningen svensk trankontroll hemställde i underdånig skrivelse den 15 februari 1952 av liknande skäl om en förstärkning av vitaminavdelningen. I till 1952 års riksdag avlämnad proposition (nr 117) föreslog departementschefen att medel skulle anvisas för en förstärkning av vitamin-

avdelningen och framhöll bl. a. att den snabba utveckling, som under de senaste åren ägt rum inom vitaminområdet, ställt allt större krav på avdelningen och dess kontrollerande verksamhet och att det var angeläget, att institutet bereddes möjlighet att återupptaga de undersökningar för det enskilda näringslivet som det varit nödsakat att frånsäga sig. Departementschefen föreslog sålunda, att vid avdelningen tills vidare fr. o. m. budgetåret 1952/53 skulle i enlighet med ett av avdelningens föreståndare framlagt förslag anställas en assistent i högst lönegrad Cg 20, 1 första laboratoriebiträde i lönegrad Cg 15, två laboratoriebiträden i lönegrad Cg 11 och ett laboratoriebiträde i lönegrad Cg 8. Ifrågavarande personal föreslogs erhålla Cg-anställning för att icke pågående utredning om institutets organisation och arbetsuppgifter skulle föregripas. Riksdagen beslöt i enlighet med departementschefens förslag. Sedan denna förstärkning sålunda erhållits från den 1 juli 1952 kunde vitaminavdelningen återupptaga undersökningar på uppdrag av enskilda. Det blev även möjligt för avdelningen att i fortsättningen mera systematiskt än tidigare bedriva metodikforskningsarbete rörande mikrobiologiska vitaminbestämningar.

Vitaminavdelningen har stått i livlig kontakt med det internationella arbetet rörande standardisering av vitaminbestämningsmetoder för livsmedel och fodermedel samt med det inom Världshälsoorganisationen bedrivna standardiseringsarbetet rörande biologiska bestämningsmetoder i allmänhet.

Avdelningen har deltagit i institutets allmänna undervisningsverksamhet för olika kategorier hälsovårdstjänstemän.

Som tidigare nämnts utger födoämneshygieniska avdelningen och vitaminavdelningen gemensamt tidskriften Vår Föda. Avdelningen har intill den 1 juli 1955 av trycket utgivit ett 60-tal skrifter. Ett 40-tal av dessa har karaktären av vetenskapliga arbeten, i vilka rönen från avdelningens forskningsverksamhet redovisats.

I. Lokaler

De för institutet avsedda byggnaderna beräknades ursprungligen vara färdigställda vid årsskiftet 1940/41. För att institutet skulle kunna börja sin verksamhet i enlighet med 1938 års riksdags beslut blev det därför nödvändigt att anskaffa provisoriska lokaler. Under budgetåret 1939/40 var institutets verksamhet förlagd till fyra olika delar av staden. Lokalerna i institutets nya byggnader togs successivt i bruk i den ordning de blev färdigställda. Institutsbyggnadernas invigning förrättades den 20 oktober 1941.

Då verksamheten snabbt tillväxte visade sig institutets lokalresurser snart ej tillräckliga för ett rationellt bedrivande av verksamheten. Redan i juni 1945 ansåg sig styrelsen nödsakad hemställa om åtgärder för utvidgning av institutets lokaler. Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen

att i samråd med styrelsen utarbeta förslag till utvidgade lokaler för institutet, hemställde byggnadsstyrelsen i skrivelse den 17 oktober 1946 att Kungl. Maj:t måtte föreslå årets riksdag att anvisa ett anslag av 1 080 000 kronor för beredande av utvidgade lokaler för institutet i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen i samråd med institutets styrelse uppgjort förslag. Förslaget föränledde emellertid icke proposition till riksdagen.

I december 1948 erhöll institutets föreståndare uppdrag av statssekreteraren i inrikesdepartementet att verkställa utredning rörande möjligheten för institutet att genom påbyggnad av den i en våning uppförda nordöstra flygeln kunna dels utbilda ytterligare 30 distriktssköterskor och dels till institutet överflytta centralskolans för specialutbildning för barnsjuksköterskor B-kurs, som var förlagd till Norrtulls sjukhus. Ifrågasvarande utredning resulterade i en framställning från institutets styrelse den 10 februari 1949 om en påbyggnad med en våning av dels förenämnda undervisningsflygel och dels av den av karolinska institutet disponerade s. k. stora föreläsningssalen. Styrelsen framhöll därvid bl. a. att redan innan institutionsbyggnaden färdigställdes var det uppenbart, att det för distriktssköterskeskolan tillmätta utrymmet var för litet för den från början avsedda undervisningen, som därefter ökat såväl beträffande kursernas antal som längd. Den ökade undervisningen för distriktssköterskeeleverna hade dock kunnat genomföras tack vare att för andra ändamål avsedda lokaler kunnat utnyttjas. Sålunda hade skolan vid många tillfällen kunnat disponera den för karolinska institutets undervisning av medicine kandidater avsedda stora föreläsningssalen, varjämte från det för samma studerande avsedda kurslaboratoriet avdelats först ett dagrum för distriktssköterskeeleverna och därefter ett rum för biträdande föreståndaren. Resterande del av kurslaboratoriet hade även utnyttjats som föreläsningssal, ehuru denna lokal såväl till form som inredning och beträffande ventilationsanordningar vore olämplig som föreläsningssal. Det vore därför enligt styrelsens mening utslutet att i institutets undervisningslokaler bereda plats jämväl för undervisningen vid de sociala barnavårdskurserna. Även om den av byggnadsstyrelsen i dess förenämnda förslag den 17 oktober 1946 förordade utvidgningen av undervisningslokalerna komme till stånd, kunde nämnda kurser icke inrymmas i lokalerna.

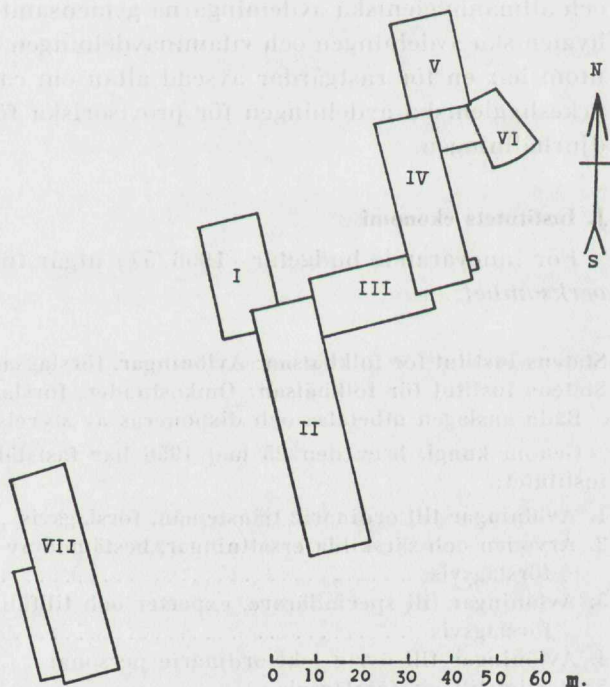
I skrivelse den 31 augusti 1949 till chefen för inrikesdepartementet framhöll styrelsen att kraven på undervisnings- och kursverksamhet vid institutet ökat samt hemställde att i styrelsens skrivelse den 10 februari 1949 föreslagna utbyggnad för utökade undervisningslokaler snarast måtte igångsättas. I anslagsframställningarna för följande budgetår har styrelsen upprepat sitt framhållande av nödvändigheten av att undervisningslokalerna utökades i enlighet med det av byggnadsstyrelsen år 1949 till 300 000 kronor kostnadsberäknade förslaget.

Institutet är inrymt i sex med varandra sammanställda byggnader på sätt som framgår av nedanstående skiss. Två av byggnaderna, på skissen betecknade II och IV, har tre våningsplan, två (I och III) har två våningar, en (V) har ett våningsplan, och den segmentformade byggnaden (VI) upptages till dubbel våningshöjd av en amfiteatraliskt utformad hörsal. Dessutom finns en fristående djurbyggnad (VII).

Byggnadernas huvudsakliga disposition framgår av följande tablå.

N:r	Bottenvåning	Våning 1 tr.	Våning 2 tr.
I	Yrkeshygien. avd.	Yrkeshygien. avd.	
II	Födoämneshyg. avd.	Födoämneshyg. avd.	Vitaminavd. samt ett styrelse- och biblioteksrum, lunchrum
III	Födoämneshyg. avd., Yrkeshygien. avd., Admin.	Admin. (kansli m. m.), Födoämneshyg. avd., Yrkeshygien. avd.	
IV	Admin. (verkstäder, förråd m. m.), Allmänhygien. avd., skyddsrum	Allmänhygien. avd. samt Karolinska institutets hygien. institution + rum för telefonväxel	Allmänhygien. avd. samt KI:s hygieniska institution
V	Allmänhygien. avd. (statens distriktssköterskeskola) samt KI:s hygieniska institution		

- VI Aula för KI:s hygieniska institution
- VII Djurbyggnad

Fördelningen av laboratorierum och andra lokaler på avdelningarna m. m. belyses av nedanstående tablå, som avser rumsfördelningen den 1 september 1956. Lokalutrymmena har däri angivits i fönsterenheter (varje enhet = = 8,75 m²).

	Antal fönsterenheter			
	labora- torier	tjänste- rum	övriga lokaler	summa
Allmänhygieniska avdelningen med statens distrikts- sköterskeskola samt karolinska institutets hygie- niska institution:				
KI:s hörsal	—	—	11	11
övriga lokaler	39	24	18	81
Yrkeshygieniska avdelningen	39	31	2	72
Födoämneshygieniska avdelningen	72	30	23	125
Vitaminavdelningen	33½	5	1½	40
Kansli, styrelse- och biblioteksrum, centralförråd, verkstäder m.m.	—	8	41	49
Lunchrum med kök	—	—	4	4
Summa	183½	98	100½	382
Djurbyggnad	—	—	51	51
Totalt	183½	98	151½	433

Utöver ovan angivna lokaler finns toaletter, skyddsrum, pannrum, trappor och korridorer etc., varav dock skyddsrummet delvis inräknats i ovanstående tablå. Av utrymmena i djurbyggnaden disponerar yrkeshygieniska och allmänhygieniska avdelningarna gemensamt ca 120 m² samt födoämneshygieniska avdelningen och vitaminavdelningen gemensamt ca 350 m². Dessutom har en för rastgårdar avsedd altan om ca 130 m² tagits i anspråk av yrkeshygieniska avdelningen för provisoriska förråd m. m. i samband med djurhållningen.

J. Institutets ekonomi

För innevarande budgetår (1956/57) utgår följande *anslag till institutets verksamhet*:

	Kronor
Statens institut för folkhälsan: Avlöningar, förslagsanslag	2 593 000
Statens institut för folkhälsan: Omkostnader, förslagsanslag	667 200
Båda anslagen utbetalas och disponeras av styrelsen för institutet.	

Genom kungl. brev den 25 maj 1956 har fastställts följande *avlöningsstat* för institutet:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	320 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	32 000
3. Avlöningar till speciallärare, experter och tillfälliga biträden, förslagsvis	226 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 548 000
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	467 000
Summa	2 593 000

Av anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, må enligt nyssnämnda kungl. brev för nedan angivna ändamål disponeras följande belopp:

	Kronor
Ersättningar till ordförande och ledamöter i institutets styrelse, förslagsvis	2 000
Arvode till institutets föreståndare	1 200
Arvode till en avdelningsföreståndare	1 500
Arvode till en laborator	19 464
Arvode till en pressombudsman	7 404
Ersättningar till vikarier för institutets föreståndare och en avdelnings- föreståndare, förslagsvis	432
Summa	32 000

Av anslagsposten till speciallärare, experter och tillfälliga biträden må disponeras till

arvoden till speciallärare, högst	65 000
ersättning för hospitering av distriktssköterskeskolans elever, förslagsvis	16 300
ersättning för hospitering av elever i nybörjarkurs för hälsovårdstillsy- ningsmän, förslagsvis	2 500
ersättningar till experter och tillfälliga biträden, förslagsvis	142 200
Summa	226 000

Genom samma kungl. brev har fastställts följande omkostnadsstat för institutet:

1. Sjukvård m. m., förslagsvis	14 000	
2. Reseersättningar, förslagsvis	40 000	
3. Expenser, förslagsvis	176 000	
4. Publikationstryck, förslagsvis	3 500	
5. Övriga utgifter:		
a) Inköp och underhåll av inventarier, högst	85 000	
b) Inköp och underhåll av djur, förslagsvis	58 000	
c) Inköp av förbrukningsartiklar, förslagsvis	265 000	
d) Inköp av undervisningsmateriel, förslagsvis	3 000	
e) Inköp av böcker, högst	7 000	
f) Stipendier till deltagare i tjänsteläkarkurs, högst	6 000	
g) Yttre renhållning och underhåll av planteringar m. m., högst	2 500	
h) Diverse utgifter, högst	7 200	433 700
Summa	667 200	

Av anslagsposten till expenser må tagas i anspråk, till bränsle, lyse och vatten förslagsvis 75 000 kronor och till övriga expenser högst 101 000 kronor.

Institutet har också inkomster vid sidan av riksstatsanslagen. Till övervägande del utgöres dessa inkomster av ersättningar för vid institutet på uppdrag från enskilda samt från statliga och kommunala organ verkställda undersökningar.

Tabell 10. Avlönings- och omkostnadsanslag till statens institut för folkhälsan m. m.

Budget- år	Avlöningar		Omkostnader		Inkomster	
	Anslag Kronor	Belastning Kronor	Anslag Kronor	Belastning Kronor	Beräknade Kronor	Verkliga Kronor
1938/39	120.000	50.571: 46	60.000	43.427: 48	—	—
1939/40	194.000	129.568: 31	90.000	67.989: 59	—	4.682: —
1940/41	200.000	156.543: 99	80.000	72.992: 79	50.000	22.131: —
1941/42	255.000	271.846: 34	120.000	128.836: 69	60.000	86.333: 09
1942/43	269.000	343.474: 35	125.000	255.582: 36	70.000	133.217: 81
1943/44	282.500	375.818: 47	128.000	230.303: 05	120.000	141.712: 84
1944/45	290.000	491.672: 49	148.800	310.263: 62	130.000	141.999: 21
1945/46	404.000	669.445: 42	200.000	374.591: 53	200.000	224.249: 41
1946/47	640.000	900.595: 27	309.000	544.110: 51	230.000	260.311: 19
1947/48	1.230.000	1.242.704: 27	549.800	568.364: 76	250.000	277.432: 55
1948/49	1.387.000	1.319.895: 58	550.000	582.241: 95	260.000	276.941: 58
1949/50	1.465.000	1.383.489: 33	555.000	564.573: 05	325.000	291.578: 57
1950/51	1.516.000	1.520.631: 68	614.000	621.341: 77	300.000	262.107: 66
1951/52	1.493.000	1.745.161: 19	571.000	580.963: 82	275.000	234.516: 01
1952/53	1.871.000	2.040.015: 29	674.000	679.744: 89	275.000	430.463: 97
1953/54	2.305.000	2.162.055: 35	662.200	680.112: 03	300.000	460.915: 04
1954/55	2.337.000	2.197.722: 79	627.200	578.753: —	450.000	433.477: 54
1955/56	2.388.000	2.350.296: 78	667.200	597.492: 71	450.000	399.900: 78

Institutets ekonomiska utveckling belyses av den såsom *tabell 10* intagna sammanställningen av uppgifter om avlönings- och omkostnadsanslag samt belastningen på dessa anslag ävensom beräknade och verkliga inkomster vid sidan därav från institutets första verksamhetsår till och med budgetåret 1955/56. Den avsevärda ökningen av sistnämnda inkomster från och med budgetåret 1952/53 sammanhänger med att undersökningar på begäran av statliga myndigheter, vilka tidigare utförts utan att kostnaderna därför debiterats uppdragsgivarna, avgiftsbelagts från och med ingången av nämnda budgetår.

För att ge en bild av fördelningen på institutets olika delar av avlöningskostnader och inkomster utöver anslagen återges här nedan uppgifter i nämnda hänseende för budgetåret 1954/55.

Avdelning m. m.	Belastning på avlöningsanslag	Inkomster
Allmänhygieniska avd.	288.795: 55	7.350: 85
Yrkeshygieniska avd.	616.366: 80	69.877: 95
Födoämneshygieniska avdelningen	766.112: 51	158.122: 05
Vitaminavdelningen	363.539: 25	195.575: 64
Kansli m. m.	162.908: 68	2.551: 05
Summa kronor	2.197.722: 79	433.477: 54

TREDJE KAPITLET

Allmänna synpunkter

I detta kapitel lämnas en redogörelse för de allmänna synpunkter, som i anledning av utredningsdirektiven eller av vad som framkommit under utredningsarbetet varit bestämmande för utredningens i det följande framförda förslag. Den närmare motiveringen har i allmänhet anslutits till förslagen i nästföljande kapitel rörande de särskilda avdelningarna, under vilka avsnitt även diskuteras vissa ytterligare synpunkter, som framkommit.

De i direktiven angivna riktlinjerna för utredningsarbetet kan i korthet angivas på följande sätt:

1. Angivande av ramen för folkhälsoinstitutets verksamhet.
2. Åstadkommande av en rationell inre organisation, därunder inbegripet undersökning i vad mån tjänstemännens utbildning och kvalifikationer anpassats efter göromålens art och omfattning samt frågan om avlastning av avdelningsföreståndarna och övriga högre tjänstemän från administrativa bestyr och rutinärenden.
3. Klarläggande, i vilken utsträckning målforskning och mera abstrakt vetenskaplig forskning skall bedrivas vid folkhälsoinstitutet, samt avvägningen mellan de olika vetenskapliga arbetsuppgifter, som folkhälsoinstitutet bör ägna sig åt.
4. Decentralisering av vissa uppgifter från folkhälsoinstitutet.
5. Eventuell ytterligare uppdelning av verksamheten inom avdelningarna.
6. Uppdelning av yrkeshygieniska avdelningen och upprättande av en yrkeshygienisk institution, ansluten till något av universiteten.

A. Den allmänna ramen för folkhälsoinstitutets verksamhet

Avvägningen av folkhälsoinstitutets arbetsområde är i princip bestämd därigenom att institutet inrättats för att vara ett socialhygieniskt undersökningsorgan, företrädesvis inriktat på förebyggande åtgärder, som medelbart eller omedelbart är ägnade att bevara eller höja folkhälsan. Inom denna ram är institutets verksamhet främst inriktad på uppgifter, som kräver laboratorie- och fältundersökningar. Man bör också tillägga, att folkhälso-

institutets verksamhet även inkluderar utbildning av personal för olika grenar av den socialhygieniska verksamheten samt upplysningsverksamhet inom området.

Enligt utredningens åsikt har den utveckling, som ägt rum efter institutets inrättande, icke gjort en förändring av den nu angivna allmänna gränsdragningen för institutets arbetsområde påkallad. Icke heller har utredningen funnit anledning framlägga något förslag angående ändrad gränsdragning för folkhälsoinstitutets kompetens i förhållande till andra myndigheter och institutioner.

B. Översikt av de viktigare behoven av förstärkning av folkhälsoinstitutet

Även om utredningsarbetet sålunda icke givit anledning till förslag om ändring av den allmänna ramen för folkhälsoinstitutets verksamhet, har utredningen likväl funnit det nödvändigt föreslå en rad åtgärder för förstärkning av institutets kapacitet.

De mest framträdande behoven av ökad kapacitet kan sammanfattas på följande sätt. Såvitt angår allmänhygieniska avdelningen har samhällets behov av undersökningar i bostadshygieniska frågor, klimatfrågor och andra till avdelningens verksamhetsområde hörande spörsmål, som för sin lösning kräver tillämpning av fysiologiska metoder, undan för undan blivit alltmer framträdande utan att institutet beretts motsvarande möjligheter att taga upp dem till behandling. Vid yrkeshygieniska avdelningen är arbetsbalansen särskilt stor. Därtill kommer ett betydande latent behov av yrkeshygieniska undersökningar även om institutets yrkeshygieniska program icke utvidgas till att omfatta arbetsfysiologiska och mentalhygieniska frågor i större omfattning. I vad angår födoämneshygienien må erinras om att utredningen i remissutlåtande den 15 november 1955 över ett förslag om inrättande av ett näringsforskningsinstitut uttalat, att utredningen hade för avsikt att i sitt kommande förslag förordna en sådan organisation, att folkhälsoinstitutet såväl inom födoämneshygieniska avdelningens som vitaminavdelningens områden kunde bedriva en i förhållande till nuläget betydligt utökad forsknings- och undersökningsverksamhet, inriktad på direkta folkhälsoproblem. Genom beslut den 29 juni 1956 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för handelsdepartementet att tillkalla särskilda sakkunniga för att delta i utredning om nordiskt samarbete på näringsforskningens område. Enligt utredningens uppfattning är en utbyggnad av folkhälsoinstitutet på det nu aktuella området ofrånkomlig med hänsyn till de uppgifter, som — alldeles oavsett om ett näringsforskningsinstitut organiseras eller ej — måste kunna fullgöras av institutet såsom samhällets praktiskt-vetenskapliga undersökningsorgan inom socialhygienien. På det toxikologiska området föreligger ett särskilt behov av förstärkning av avdelningen. På vitaminavdelningens

område erfordras en kraftig utbyggnad, om en tillfredsställande kontroll av livsmedel, läkemedel och fodermedel, som innehåller vitaminer, skall kunna upprätthållas och om institutet skall kunna utföra bl. a. vissa ur allmänna näringsssynpunkter angelägna utredningar i vitaminfrågor. I första hand vid allmänhygieniska men också vid andra avdelningar föreligger behov av förstärkning av undervisnings- och upplysningsverksamheten.

Vid samtliga avdelningar erfordras ökad metodikforskning för att tillgodose institutets eget behov av metoder för olika analyser och andra bestämningar för att få fram metoder, som kan användas vid andra laboratorier och göra det möjligt att decentralisera motsvarande analyser m. m. från institutet.

Omfattningen av de nu erforderliga åtgärderna bör bedömas mot bakgrunden av att under institutets verksamhetstid den vetenskapliga utvecklingen inom arbetsområdet medfört att flera delar av verksamheten, som förut icke var så krävande, numera icke kan upprätthållas på en tillfredsställande nivå utan att institutet beredes tillgång till specialutbildad personal. Utbyggnaden av institutet har visserligen varit betydande, men trots detta har den varit otillräcklig, vilket medfört att på flera väsentliga punkter kraven på kapacitet icke tillnärmelsevis blivit tillgodosedda. Den alltsedan institutets tillkomst pågående utbyggnaden av personalen nödvändiggör vissa ganska ingripande åtgärder i fråga om såväl ledningen som den inre organisationen. Slutligen har institutets lokaler icke undergått någon utvidgning sedan institutet inrättades. Genom att institutets behov av ökad kapacitet och ökade lokaler på nu antytt sätt icke successivt tillgodosetts, har behovet undan för undan ackumulerats. Följden har blivit att den nu företagna översynen med nödvändighet måste leda till konstaterande av behov av betydande förstärkningar i fråga om såväl personal som lokaler och annan utrustning.

C. Vissa frågor angående folkhälsoinstitutets organisation

I utredningsdirektiven har åstadkommande av en rationell inre organisation angivits som ett av huvudsyftena med utredningarbetet. Utredningen, som ansett sig i princip icke böra ingå på lönegrads- och löneplansspörsmål, har vid fullgörande av sin uppgift sökt systematiskt granska den nuvarande organisationen. I detta avsnitt har upptagits vissa frågor, som måste lösas, för att folkhälsoinstitutets verksamhet skall få en sådan organisation, att de medel, som anvisas till löner och omkostnader, kan förväntas bli effektivt utnyttjade. De förordade åtgärderna avser främst en omorganisation av institutets ledning, avlastning av en del av fackavdelningsföreståndarnas och annan kvalificerad vetenskaplig personals arbetsbörda samt förbättrade lokalförhållanden.

1. Styrelsen

De uppgifter, som ankommer på folkhälsoinstitutets styrelse, kan i stort sett hänföras till tre grupper, nämligen

- a) uppdragande av riktlinjerna för institutets verksamhet inom hygienens olika områden samt planläggning och samordning av verksamheten,
- b) verksamhetens administration i vidsträckt mening (anslag, personal, planering och ledning av arbetet etc.) och
- c) ärenden, till vilka institutet som sådant har att taga ställning i egen- skap av fackmyndighet.

Styrelsens nuvarande storlek och urvalet av ledamöter torde närmast ha bestämts med tanke på att styrelsen skulle vara ett forum för de av folkhälsoinstitutets verksamhet berörda intressena. Erfarenheterna under den tid folkhälsoinstitutet varit i verksamhet har emellertid visat, att en annan sammansättning av styrelsen är erforderlig. Den nuvarande styrelsen med minst 10 och högst 12 ledamöter är för stor för att den skall kunna göra en tillräckligt aktiv insats i institutets verksamhet. Med undantag för institu- tets föreståndare är ledamöterna dessutom representanter för andra myn- digheter eller organisationer, vilka direkt kan beröras av samma frågor, som kommer före i folkhälsoinstitutets styrelse och där bör beaktas och bedömas ur institutets synpunkter i första hand. Det kan även förekomma, att de i folkhälsoinstitutets styrelse representerade myndigheterna och orga- nisationerna har sinsemellan stridande önskemål rörande ett ärendes ut- gång eller avstå från att yttra sig i styrelsen, enär de skola yttra sig i samma fråga i annat sammanhang. Nu berörda förhållanden medför, att ett utta- lande av folkhälsoinstitutets styrelse alltför ofta blir en kompromisslösning, avvägd i första hand så att den icke innehåller något, som icke kan accep- teras av något av de i styrelsen representerade intressena. Det ligger i sa- kens natur, att en sådan kompromisslösning icke på avsett sätt represen- terar de folkhälsosynpunkter, som institutet förväntas och även bör före- träda t. ex. vid ett ärendes remissbehandling.

Spörsmålen angående folkhälsoinstitutets högsta ledning och den erforderliga representationen av olika intressen inom verksamhetsområdet synes böra lösas så, att institutet får en mindre och främst med hänsyn till insti- tutets egna intressen och behov sammansatt styrelse. — I detta samman- hang har diskuterats att vid sidan av en på detta sätt sammansatt styrelse inrätta ett folkhälsoinstitutets råd, vari skulle ingå representanter i första hand för de intressen, som nu är företrädde i styrelsen men enligt utred- ningens förslag icke längre skulle vara detta, och eventuellt även represen- tanter för andra av institutets verksamhet berörda intressen. Emellertid skulle ett råd av detta slag medföra en komplicerad av institutets ledning samt en viss oklarhet i fråga om ansvaret för inriktningen av verksamheten vid institutet. Erforderliga kontakter med allmänna och enskilda intressen

torde kunna upprätthållas utan att man inrättar ett särskilt organ därför. Utredningen har med hänsyn härtill icke ansett sig böra framlägga förslag om inrättande av ett rådsorgan vid institutet. Om erfarenheterna skulle komma att visa att ett sådant organ behövs, erbjuder ett inrättande därav vid en senare tidpunkt inga organisatoriska svårigheter.

2. Inrättande av en särskild befattning som chef för folkhälsoinstitutet

Institutets föreståndare är nu tillika avdelningsföreståndare. Vid bedömningen av denna ordnings lämplighet må först erinras om att de sakkunniga i betänkandet med förslag om folkhälsoinstitutets inrättande beräknade lönekostnaderna till 240 000 kronor för institutet vid full utbyggnad. Vid 1937 års löneläge var denna summa tillräcklig för 40 à 50 anställda. För närvarande är antalet anställda omkring 210 och avlöningsutgifterna budgetåret 1955/56 uppgick till ca 2 350 000 kronor. Denna tillväxt, som inneburit en i viss mån proportionerlig ökning av bestyret med folkhälsoinstitutets administration, har icke medfört annan förstärkning av den administrativa ledningen än att fr. o. m. den 1 juli 1947 tillkommit en kamrerare, numera förste byråsekreterare. Antalet ärenden, som handlagts av institutets föreståndare, var 1 574 under budgetåret 1945/46 och 2 423 budgetåret 1955/56. Låt vara att huvuddelen härav utgjorts av enkla personalärenden, så är det likväl uppenbart, att redan den del av arbetsbördan som består av löpande ärenden numera är avsevärd. Det är utan vidare klart, att utvecklingen av det med föreståndarskapet förenade arbetet för länge sedan överskridit den gräns, vid vilken en avlösning av provisoriet bort ske, icke minst med tanke på den avdelning, vars föreståndare tillika är institutets föreståndare. Det är icke längre möjligt för en och samma person att i längden bära det direkta ansvaret såväl för institutets administration som för arbetet inom en av fackavdelningarna.

Utredningen vill här nämna några av de mera betydelsefulla arbetsuppgifterna, som bör åvila institutets chef. Verksamheten vid institutet berör icke blott vidsträckta och olikartade områden inom förvaltning, forskning och undervisning utan också i stor utsträckning näringslivet och dess organisationer. Detta medför, att frågor om samarbete och samordning med andra institutioner, myndigheter och organisationer är vanliga. De kräver ofta en bedömning icke blott ur facksynpunkt utan också ur mera allmänna synpunkter, som knappast bör företrädas av en fackavdelnings föreståndare. Den stora betydelsen av att institutet i sådana sammanhang har en chef, som företräder icke en viss avdelning utan hela institutet, är uppenbar. Anslags-, personal- och byggnadsfrågorna kommer alltid att kräva avsevärda arbetsinsatser. Ansvaret för dessa frågor bör vara en av chefens huvuduppgifter. Folkhälsoinstitutets internationella förbindelser vidgas undan för undan. Härvid är det önskvärt att institutets chef kan påtaga sig vissa uppgifter, även om den fackliga delen av det internationella samarbetet

även i fortsättningen främst bör ankomma på avdelningscheferna. Vad angår chefens befattning med institutets interna förhållanden framstår det såsom både ur principiella och praktiska synpunkter angeläget att chefen icke samtidigt företräder en viss del av institutet. Det i direktiven angivna önskemålet om avlastning av avdelningsföreståndarnas administrativa arbetsbörda kan icke tillgodoses, om icke vissa uppgifter övertas av en särskild chef. Härvid kan särskilt nämnas organisatoriska och ekonomiska problem i samband med delegering av ärenden från folkhälsoinstitutet. Ett ytterligare skäl för inrättande av en särskild chefsbefattning har varit, att genomförandet och upprätthållandet av en rationell inre organisation vid folkhälsoinstitutet eljest icke kan förväntas. Utan en chef, som har en samlad överblick över avdelningarnas arbete och resurser, är det icke möjligt att samordna avdelningarna och få till stånd ett ändamålsenligt utnyttjande av resurserna. Avdelningarnas verksamhetsområden tangerar varandra, och samarbete mellan två eller flera avdelningar är ofta nödvändigt för att undgå dubbelarbete. Ansvar för erforderligt samarbete och samordning bör ligga på en särskild chef, som även bör genom sammanträden med avdelningsföreståndarna verka för främjande av det vetenskapliga samarbetet mellan avdelningarna och för vetenskaplig information dem emellan. Beträffande den inre organisationen bör också understrykas, att de flesta avdelningar nu nått en sådan storlek, att berättigade krav på ett planmässigt och effektivt utnyttjande av personal m. m. icke alltid kan väntas bli tillgodosedda utan att en särskild chef ägnar härmed sammanhängande spörsmål ständig uppmärksamhet. Om utredningsförslaget genomföres och institutet får fler avdelningar, varav en i Göteborg, kommer behovet av särskild verksamchef att ytterligare skärpas.

Utredningen har av nu anförda skäl funnit, att inrättandet av en särskild chefsbefattning vid folkhälsoinstitutet är en nödvändig förutsättning för en effektivisering och rationalisering av folkhälsoinstitutets verksamhet. Förslag framlägges i kap. IV.

3. Avdelningsföreståndarna

Folkhälsoinstitutets och därmed fackavdelningarnas successiva utbyggnad har bl. a. haft till följd, att avdelningsföreståndarnas arbetsbörda i olika hänseenden ökat så avsevärt att det är nödvändigt att systematiskt avlasta dem göromål för att de skall kunna huvudsakligen ägna sig åt sin centrala uppgift, nämligen att som den främste vetenskaplige representanten för avdelningens verksamhetsområde leda och främja utvecklingen. I direktiven har också framhållits, att utredningen bör undersöka i vad mån avdelningsföreståndarnas och övriga högre tjänstemäns administrativa arbetsbörda och befattning med rutinärenden kan minskas utan men för kontinuitet och överblick.

Innan berörda frågor närmare behandlas bör framhållas ett par omstän-

digheter, som — oavsett vilka åtgärder som vidtas för att lätta arbetsbördan — måste beaktas vid en bedömning av de faktiska möjligheterna att effektivt utnyttja avdelningsföreståndarnas kapacitet som chefer för sina respektive avdelningar. Utredningen syftar här på frågorna om avdelningarnas storlek och avdelningsföreståndarnas övriga engagemang.

Blir en avdelning för stor, kan följden snart nog bli att avdelningsföreståndarens möjligheter att leda och överblicka avdelningens arbete försvaras i så hög grad att effektiviteten i arbetet nedgår. Detta innebär ett slöseri med personal och övriga resurser. Det är därför nödvändigt att avdelningarnas tillväxt följes med ständig uppmärksamhet av institutets ledning. Utredningen har för sin del sökt att beakta den nu berörda synpunkten bl. a. genom att föreslå en uppdelning av den nuvarande allmänhygieniska avdelningen på två avdelningar och upprättande i Göteborg av en parallellavdelning till den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen. I samma riktning verkar förslaget i fråga om överföring av vattenfrågor från födoämneshygieniska avdelningen till den avsevärt mindre allmänhygieniska avdelning, som förslaget avser, samt utbrytning av vitaminkontrollen från institutet.

Tre av de nuvarande fyra avdelningarnas föreståndare har betydande arbetsuppgifter vid sidan av chefskapet för avdelningen. Chefen för födoämneshygieniska avdelningen är sålunda tillika institutets föreståndare, chefen för allmänhygieniska avdelningen är samtidigt professor i hälsovårdslära vid karolinska institutet och föreståndaren för yrkeshygieniska avdelningen tjänstgör på deltid i arbetarskyddsstyrelsen som dess överläkare. Utredningen har funnit, att dessa dubbelengagemang permanent inskränker avdelningsföreståndarnas möjligheter att ägna sig åt respektive avdelningars skötsel i sådan grad, att engagemangen i samtliga fall så snart förhållandena det medger bör bringas att upphöra. Därest, såsom nyss förordats, en särskild chefsbefattning inrättas, frigöres en av avdelningsföreståndarna från arbetet med institutets gemensamma angelägenheter. Olägenheterna för allmänhygieniska avdelningen av att avdelningsföreståndaren är chef för karolinska institutets hygieniska institution kommer visserligen att begränsas något, därest denna avdelning uppdelas på två, såsom utredningen föreslår i det följande. Arbetsuppgifterna för var och en av de nya avdelningarna blir dock så omfattande och betydelsefulla, att varje avdelning måste anses kräva avdelningsföreståndarens hela kapacitet. Utredningen har emellertid ansett det tills vidare, tills avdelningarna efter delningen blivit utbyggda och fått sin slutliga storlek, kunna godtagas att chefen för karolinska institutets hygieniska institution är chef för en av dem. Att föreståndaren för yrkeshygieniska avdelningen tillika är överläkare vid arbetarskyddsstyrelsen är i vissa hänseenden till fördel för institutets arbete. Bland annat får avdelningen därigenom tillfälle att kontinuerligt följa utvecklingen inom den praktiska arbetarskyddsverksamheten. Arbetsbelastningen vid yrkeshygieniska avdelningen är emellertid så stor, att det likväl

skulle vara en alldeles övervägande fördel för institutet om denna personalunion upphörde. Till dess det i det följande föreslagna yrkeshygieniska laboratoriet inom arbetarskyddsstyrelsen hunnit byggas upp och verksamheten där stabiliserats, erfordras dock i särskilt hög grad en nära och fortlöpande kontakt mellan institutet och styrelsen, vilket det nuvarande sambandet möjliggör. Utredningen förordar med hänsyn härtill icke någon åtgärd för att bringa nu berörda personalunion till ett omedelbart upphörande. Framdelen bör emellertid på annat sätt sörjas för den kontakt mellan institutet och arbetarskyddsstyrelsen som alltjämt behöver finnas.

Den administrativa arbetsbördan, till vilken här torde böra räknas även frågor om avdelningarnas inre organisation, tilltar oundvikligen med avdelningarnas stigande storlek. Det är icke möjligt att helt befria den kvalificerade vetenskapliga personalen från befattning med administration, men tillkomsten av en särskild chef för institutet kommer att medföra, att avdelningsföreståndarna kan avlastas visst arbete i samband med anslagsäskanden, lokalfrågor, åtgärder för delegering av ärenden från folkhälsoinstitutet etc. Även det i det följande framlagda förslaget om tillsättande av en ingenjör som ledare för folkhälsoinstitutets verkstad m. m. kommer att medföra att åtskilliga frågor om personalens effektivare utnyttjande genom anskaffning av arbetsbesparande apparatur m. m. kan avlastas avdelningsföreståndarna och deras närmaste medhjälpare.

Det är ur många synpunkter angeläget, att de mest kvalificerade befattningshavarna, dvs. avdelningsföreståndarna, i största möjliga utsträckning kan ägna sig åt särskilt kvalificerade uppgifter i den mån deras arbete mera direkt inriktas på vid avdelningen aktuella problem. Avdelningsföreståndarna bör sålunda avlastas icke blott administrativa ärenden och rutinärenden utan även viss del av de uppgifter, som kräver vetenskaplig självständig insats. I detta sammanhang aktualiseras den i kap. IV närmare berörda frågan om rekryteringen till laboratoristjänsterna.

För det vetenskapliga arbete som avdelningsföreståndarna själva utföra måste de givetvis disponera laboratorieutrymme och personal. Utredningen har emellertid ej räknat med att särskilda laboratorieutrymmen eller viss personal skall permanent avdelas för avdelningsföreståndarnas egna arbeten utan har förutsatt såsom självfallet att avdelningsföreståndarna i den mån så erfordras skall kunna disponera avdelningens resurser i båda nu nämnda avseenden för arbetsuppgifter, vilkas fullgörande föreståndarna anser sig själva böra omhänderha.

Under utredningsarbetets gång har framförts förslag om inrättande av särskilda befattningar som avdelningsföreståndarnas ställföreträdare. Utredningen har emellertid ansett sig böra framlägga förslag härom endast med avseende å allmänhygieniska avdelningen, där en sådan anordning ansetts nödvändig med hänsyn till avdelningsföreståndarens ställning som chef för karolinska institutets hygieniska institution. I övrigt har förutsatts, att insti-

tutets styrelse genom särskilt beslut skall kunna ålägga viss laborator såsom ett tjänsteåliggande, för vilket särskild ersättning icke skall utgå, att under avdelningsföreståndarens tillsyn handlägga vissa av en avdelnings ärenden på eget ansvar.

I fråga om den högre vetenskapliga personalens befattning med rutin-ärenden torde en viss avlastning kunna vinnas genom att varje kategori av ärenden fortlöpande och systematiskt granskas i syfte att i möjligaste mån delegera ansvaret för enklare ärenden till lägre personal. Utredningen har icke kunnat på denna punkt framlägga något utformat förslag, då det praktiska genomförandet av den avsedda arbetsfördelningen i hög grad är beroende av befattningshavarnas personliga kvalifikationer.

I detta sammanhang bör närmare beröras förhållandet mellan styrelsen och institutets föreståndare, å ena, samt fackavdelningarnas föreståndare, å andra sidan. Enligt gällande instruktion skall, såsom förut framgått, styrelsen bl. a. övervaka verksamheten och efter samråd med avdelningsföreståndarna meddela utöver arbetsordningen erforderliga föreskrifter rörande arbetets planläggning och bedrivande. Institutets föreståndare har bl. a. att leda och övervaka de för institutet gemensamma arbetsuppgifterna, att efter samråd med avdelningsföreståndarna förbereda och handlägga personal-ärenden, att tillse att diaries m. m. föras samt att årligen efter samråd med vederbörande avdelningsföreståndare upprätta förslag till dels inkomst- och utgiftsstat för institutet, dels arbetsplan och anslagsäskanden. Avdelningsföreståndare är ansvarig för arbetet och ordningen vid den avdelning, som av honom förestås. Instruktionens reglering av avdelningsföreståndarnas ställning synes icke tillfredsställande, enär övervakningen av verksamheten och befogenheten att ge föreskrifter om arbetets planläggning och bedrivande förlagts till styrelsen, vars praktiska möjligheter att utöva en effektiv ledning av verksamheten enligt sakens natur är begränsade. Den ledande och övervakande verksamhet som institutets föreståndare skall utöva är uttryckligen inskränkt till för institutet gemensamma ärenden. Hans befogenhet att ingripa i avdelningarnas verksamhet är därmed reducerad till vad styrelsen möjligen kan delegera till honom. Detta kan emellertid förutsättas ske endast i undantagsfall. Någon egentlig övervakning av verksamheten inom avdelningarna är kort sagt icke förutsatt i instruktionen och förekommer icke heller i praktiken. Med denna organisation är det uteslutet, att styrelsen eller — efter dess uppdrag — institutets föreståndare skall kunna följa arbetet inom avdelningarna i den utsträckning som är oundgänglig för att styrelse och föreståndare i realiteten skall kunna bära något ansvar t. ex. för att en avdelnings personal utnyttjas så effektivt som möjligt eller för att ett gott samarbete mellan avdelningarna äger rum.

Enligt utredningens uppfattning erfordras av olika skäl en förstärkning av styrelsens och institutets föreståndares ställning i förhållande till avdelningarna. Urvalet i stort av arbetsuppgifter och avvägningen av arbetskapä-

citetens fördelning mellan praktiskt-vetenskapliga undersökningar och uppgifter, som tages upp efter initiativ inom institutet, samt avgörandet om den ordning, vari arbetsuppgifterna skall tagas upp, bör ankomma på styrelsen och institutets föreståndare i intimt samarbete med och i allmänhet efter förslag från avdelningsföreståndarna. Även överläggningar med representanter för berörda intressen inom stats- och kommunalförvaltningen, vetenskap och näringsliv bör förekomma i samband med valet av arbetsuppgifter. Däremot bör det vara avdelningsföreståndarens sak att bestämma, hur föreliggande uppgifter skall lösas, varvid skall beaktas att arbetet icke göres vidlyftigare än som erfordras härför. Avdelningsföreståndarna skall sålunda bära ansvaret för att ärendena får en ur fackliga synpunkter riktig behandling. Emellertid får detta icke innebära, att styrelsen och institutets föreståndare anses befriade från allt ansvar för hur avdelningarnas arbete bedrivs. Dessa instanser måste följa arbetet så, att de kan ingripa, om det i något fall skulle visa sig att en avdelning icke arbetar med tillräcklig effektivitet eller icke följer arbetsplanerna.

Vad nu anförts bör föranleda ändringar och tillägg i nu gällande instruktion. Denna bör uttryckligen fastslå, att undersökningar och försök vid en avdelning skall utföras enligt fastställd arbetsplan samt i förekommande fall enligt direktiv som lämnats av styrelsen eller, efter dess bemyndigande, av institutets föreståndare. Förslag till arbetsplan eller ändring av sådan skall framläggas i första hand för institutets föreståndare. Styrelsen bör ha en i instruktionen särskilt angiven generell befogenhet att i arbetsordning eller eljest meddela bestämmelser angående sättet för ärendenas handläggning och avgörande samt angående den ordning, i vilken utgående skrivelser och utlåtanden skall undertecknas och expedieras. Vad i 10 § 3 och 4 styckena instruktionen sägs om skiljaktig mening vid handläggning av ärende i styrelsen bör gälla jämväl, då ärende handlägges av institutets föreståndare. Det kan ifrågasättas om icke till protokollet antecknad skiljaktig mening bör bringas till uttryck i den utgående expeditionen även om denna icke är ställd till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement.

Utredningen vill framhålla, att förslaget om inrättande av en särskild chefstjänst och om ökat inflytande över avdelningarnas verksamhet icke på något sätt motiverar en sänkning av kompetenskraven för avdelningsföreståndarna, som alltjämt skall bära det fackliga ansvaret för institutets verksamhet, var och en inom sitt område. Enligt utredningens åsikt bör i fråga om dessa befattningshavare i sak upprätthållas samma krav på vetenskaplig kompetens som i fråga om universitets- och högskoleprofessorer och därjämte fordras ådagalagd duglighet som ledare för arbete av det slag, som förekommer vid folkhälsoinstitutet. Däremot bör det nu i instruktionen för uppförande på förslag som föreståndare för den allmänhygieniska eller den yrkeshygieniska avdelningen uppställda kravet på legitimation som läkare

utgå. Meritering till dessa tjänster bör kunna vinnas inom respektive avdelnings hela ämnesområde, och rekryteringen av tjänsterna bör enligt utredningens uppfattning ske utan den begränsning av kretsen av sökande som kravet på legitimation som läkare innebär.

4. Undervisnings- och upplysningsverksamhet

Undervisningen avser personer, som aktivt deltar i hälsovårdsarbetet — läkare, hälsovårdstillsyningsmän, sjuksköterskor och befattningshavare hos yrkesinspektionen samt distriktssköterskor. Upplysningsverksamheten riktar sig icke blott till dessa kategorier utan även till myndigheter och organisationer samt till den stora allmänheten och grupper därav.

För undervisningsverksamhetens nuvarande organisation och omfattning har redogjorts i kap. II i samband med redogörelsen för respektive avdelningar och för distriktssköterskeskolan.

Den nuvarande undervisningsverksamheten vid folkhälsoinstitutet har ansetts otillräcklig på flera punkter. Behovet av kursverksamhet hos institutet beräknas därjämte öka avsevärt under en nära framtid. Sålunda har läkarutbildningskommittén i sitt betänkande (SOU 1953: 7) föreslagit, att tjänsteläkarkursen vid institutet skall göras ungefär dubbelt så omfattande som nu samt att, i motsats till vad nu är fallet, kursen skall vara obligatorisk för den som avser att bli tjänsteläkare. Vidare har anmälts ökat behov av kurser för industriläkare, och i ett betänkande med förslag till hälsovårdsstadga (SOU 1953: 31) påyrkas, att antalet undervisningstimmar vid kurserna för hälsovårdstillsyningsmän skall ökas avsevärt. Önskemål om ordnande vid institutet av särskilda kurser för förste hälsovårdsinspektörer har framförts. Enligt beräkningar, som utförts inom medicinalstyrelsen, förutses en icke oväsentlig ökning av behovet av distriktssköterskor under de närmaste tio åren, vilket kommer att ställa ökade krav på distriktssköterskeskolans kapacitet. I olika sammanhang har påyrkats att fortbildningskurser för hälsovårdstillsyningsmän och för distriktssköterskor skall anordnas i ökad omfattning. Utredningen vill därutöver framhålla som ett angeläget behov att personer, som erhållit behörighet som vattenundersökare, får tillfälle att genomgå kortare repetitionskurser vid institutet bl. a. för att få del av nya erfarenheter inom detta område. Å andra sidan må nämnas, att utredning pågår om utbildning av ämbetsläkare i samarbete mellan de nordiska länderna och att förslag framförts om inrättande av en nordisk hälsovårdshögskola i Göteborg. Skulle en sådan inrättas, kan man förutse att så småningom större delen av utbildningen för ämbetsläkare kommer att övertagas av denna. För varje land finns emellertid en del författningar och speciella ämbetsläkaruppgifter, som ej lämpligen kan genomgå vid en samnordisk undervisning. För Sveriges del torde detta komma att gälla vissa delar av statsmedicinen, visitation av apoteksinrättningar m. m. I dessa hänseenden torde under alla förhållanden undervisningen komma att åvila folkhälso-

institutet. Ämbetsläkarkurserna utgör emellertid endast en liten del av undervisningen vid institutet, och en minskning i detta hänseende skulle endast i obetydlig mån motverka den ökning av undervisningsverksamheten som förutses enligt ovanstående.

Enligt utredningens uppfattning bör även i fortsättningen *undervisningen för andra kategorier än distriktssköterskor* vara förlagd till institutet. Starka skäl kan åberopas härför och någon annan förläggning synes i praktiken icke kunna ifrågakomma. Emellertid innebär undervisningen, såsom framgått av tabell 2 och av redogörelsen i kap. II för undervisningens fördelning mellan olika grupper lärare, en icke ringa belastning för institutet, vars kapacitet med avseende å andra arbetsområden minskas i den mån fackmännen ägnar sin arbetstid åt undervisning eller förberedelser därför. Undervisningen kräver också ett betydande administrativt arbete och utgör en kännbar belastning i lokalhänseende. Institutet saknar f. n. möjligheter att påtaga sig en ökad utbildningsverksamhet, och redan den nuvarande verksamheten bereder allvarliga svårigheter. En utvidgning och intensifiering av undervisningsverksamheten vid institutet är dock nödvändig för att detta i tillräcklig omfattning skall kunna sprida kännedom om den vetenskapliga utvecklingen inom hygien, vilket i vissa hänseenden är av den största betydelse för det praktiska nyttiggörandet av institutets verksamhet. Detta erfordras även för att institutet skall kunna sörja för utbildning av den personal i allmän eller enskild tjänst som erfordras för att det skall bli möjligt att från institutet delegera olika uppgifter.

Den allvarligaste bristen ur organisatorisk synpunkt är att institutet saknar tillgång till pedagogisk sakkunskap, som kan svara för att utbildningen planeras och genomföres på ett ur undervisningssynpunkt riktigt sätt och med användande av moderna hjälpmedel. Denna brist blir särskilt framträdande på grund av att utbildningen i stor utsträckning bygger på ett mer eller mindre tillfälligt anlitage av befattningshavare vid institutet och andra experter, vilka saknar pedagogisk utbildning och i många fall icke heller har nämnvärd praktisk erfarenhet av att undervisa. Detta är en väsentlig brist och utan tvivel skulle en sakkunnig pedagogisk handledning åt dessa experter bidra till ett bättre utbildningsresultat. Även för distriktssköterskeskolan torde behov av pedagogisk fackkunskap föreligga. Vidare saknas nu tillgång till en särskild befattningshavare, till vilken kan koncentreras bestyret att planera kurser, skaffa lärare till dem samt ombesörja andra sådana uppgifter i samband med undervisningsverksamheten. Dessa organisatoriska och administrativa uppgifter har visat sig mer och mer svårlösta och arbetskrävande. De måste nu fördelas på olika befattningshavare vid institutet allt efter arbetsläget. De kräver, när de kommer i oerfarna händer, orimligt lång tid, och trots detta blir resultatet stundom ändock mindre gott. Någon bättring är icke att vänta så länge uppgifterna i fråga på nu antytt sätt måste påläggas än den ene och än den andre vid

sidan av de vanliga arbetsuppgifterna. För att råda bot för de nuvarande svagheter och skapa förutsättningar för en effektivisering och utvidgning av kursverksamheten föreslår utredningen, att vid institutet inrättas en befattning för en studierektor med främsta uppgift att svara för den nu berörda undervisningsverksamheten i pedagogiskt och organisatoriskt hänseende.

Vidare har erfarenheten visat, att det med hänsyn till folkhälsoinstitutets kontakter med allmänheten och samarbete med olika organisationer skulle vara fördelaktigt om undervisnings- och upplysningsverksamheten för hela institutets vidkommande samordnades och koncentrerades till en särskild enhet. Detta skulle i hög grad främja planmässighet och effektivitet i nu berörda hänseenden. Utredningen har med beaktande härav och även med hänsyn till kraven på en lämplig inre organisation funnit sig böra föreslå inrättande av en särskild undervisnings- och upplysningssektion, direkt underställd institutets föreståndare. Studierektorn bör vara chef för denna sektion, i vilken även pressombudsmannen bör ingå. Angående denne hänvisas till sista delen av detta avsnitt.

Till undervisnings- och upplysningssektionens arbetsuppgifter bör även höra skötseln av *institutets bibliotek*. Detta, som är både omfattande och värdefullt, ligger nu under institutets föreståndarens direkta tillsyn, och det löpande arbetet ombesörjes av personal vid födoämneshygieniska avdelningens expedition. Det synes böra anförtros studierektorn att ha vård om biblioteket och tillsyn över utlåningen därifrån samt att inför institutets chefen föredraga ärenden om komplettering av bibliotekets bok- och tidskriftsbestånd. Det löpande arbetet med bibliotekets skötsel (katalogisering, prenumeration på tidskrifter, övervakning av låneverksamheten och allmän kontroll av bok- och tidskriftsbeståndet) bör ingå i arbetsuppgifterna vid sektionens expedition.

Vad därefter angår *undervisningen för distriktssköterskor* må erinras om att 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildning i sitt betänkande (del II) om högre utbildning av sjuksköterskor m. m. (SOU 1951: 33) föreslagit upprättande av ett särskilt institut för sådan utbildning. I samma betänkande behandlas frågor angående den praktiska utbildningen för elever vid statens distriktssköterskeskola. Kommittén har därvid utgått från att distriktssköterskeskolan icke skulle ingå i det föreslagna institutet för högre sjuksköterskeutbildning utan fortfarande inrymmas inom institutet för folkhälsan.

Enligt utredningens uppfattning föreligger icke lika starka skäl för distriktssköterskeundervisningens anknytning till institutet som i fråga om undervisningen för läkare, hälsovårdstillsyningsmän, yrkesinspektionens personal m. fl. Nackdelarna för institutet med den nuvarande anordningen är betydande, samtidigt som en förläggning av undervisningen för distriktssköterskor till annat håll knappast kan medföra egentliga olägenheter för

denna. Ett utbrytande av distriktssköterskeskolan skulle minska undervisningsarbetet för institutets befattningshavare och även medföra ett friställande av lokaler, av vilka institutet är i trängande behov. En samordning av distriktssköterskeskolan med det planerade institutet för högre sjuksköterskeutbildning skulle erbjuda avsevärda fördelar med avseende å ledning, undervisning och anordningar för praktiskt elevarbete. Förläggs det nya institutet i anslutning till statens sjuksköterskeskola i Solna, vilket nyssnämnda kommitté förordat, kommer kontaktmöjligheter med folkhälsoinstitutet alltså att finnas. Med hänsyn till vad nu anförts förordar utredningen, att frågan om distriktssköterskeskolans framtida förläggning göres till föremål för fortsatta överväganden. I enligt härmed har utredningen utgått från att distriktssköterskeskolan endast tills vidare skall kvarligga vid folkhälsoinstitutet med bibehållande av nuvarande organisation och uppgifter.

Slutligen må här nämnas ett förslag om att till folkhälsoinstitutet överflytta den fyra månaders kurs i social barnavård, som för närvarande anordnas vid karolinska sjukhusets barnklinik av centralskolan för specialutbildning av barnsjuksköterskor. Denna kurs är en påbyggnad på en vid samma skola anordnad ettårig utbildning i barnsjukvård och barnavård och är främst avsedd för sådana sjuksköterskor som vill vinna kompetens för befattning vid barnavårdscentral eller såsom skolsköterska. Medicinalstyrelsen hemställde i skrivelse den 11 juli 1946 att styrelsen för folkhälsoinstitutet måtte undersöka möjligheterna att i institutets lokaler ordna kurser i social barnavård. Institutets styrelse ställde sig positiv till förslaget men meddelade, att institutets lokalförhållanden för det dåvarande icke medgäve den föreslagna inordningen. I skrivelse den 13 januari 1949 upprepade medicinalstyrelsen sin tidigare framställning och framhöll bl. a. följande:

Av skäl, som styrelsen utvecklat i sin tidigare skrivelse i ämnet, anser styrelsen — bortsett från lokalfrågan — det angeläget, att de sociala barnavårdskurserna överflyttas till statens distriktssköterskeskola där utbildning gives, vilken i många avseenden sammanfaller med den, som lämnas i de sociala barnavårdskurserna.

Med anledning härav föreslog institutets styrelse, som redan 1945 gjort framställning om utökning av undervisningslokalerna, i underdånig skrivelse den 10 februari 1949, en påbyggnad av distriktssköterskeskolan, varvid styrelsen bl. a. framhöll:

Av handlingarna framgår, att den sociala barnavårdundervisningen inom kort måste lämna sina gamla lokaler vid Norrtulls sjukhus samt att någon överflyttning av denna undervisning till karolinska sjukhuset icke är möjlig. Under sådana förhållanden återstår intet annat än att antingen bygga särskilda lokaler för dessa kurser eller ansluta dem till någon redan befintlig likartad undervisning. Det är uppenbart att, såsom medicinalstyrelsen särskilt framhållit, det måste innebära betydande fördelar ur organisatorisk och ekonomisk synpunkt att i lokalt avseende förena undervisningen för B-kurserna med distriktssjuksköterskeundervisningen.

Denna skrivelse överlämnades den 28 juli 1951 till folkhälsoinstitutsutredningen att tagas i beaktande vid utredningsuppdragets fullgörande. Ungefär vid samma tidpunkt överflyttades den sociala barnavårdskursen till karolinska sjukhuset, där den fortfarande bedrivs.

Utredningen har granskat den senaste planen för ifrågavarande kurs och därvid funnit, att gemensam undervisning för deltagarna i denna kurs och distriktssköterskeskolans elever lämpligen skulle kunna ske i flera ämnen, vilket kan tala för den ifrågasatta samordningen. Emellertid är endast en mycket ringa del av undervisningen vid kursen — 8 lektioner av sammanlagt ca 250 — av sådan art, att det kan anses innefatta särskild fördel att denna del av undervisningen ombesörjs av andra befattningshavare vid folkhälsoinstitutet än distriktssköterskeskolans. Med hänsyn härtill och till det ökade lokalbehov för institutet som ett överflyttande av kursen till institutet skulle medföra anser utredningen sig böra bestämt avstyrka att kursen samordnas med distriktssköterskeskolan, så länge denna skola fortfarande utgör en del av folkhälsoinstitutet.

För *institutets upplysningsverksamhet* har pressombudsmannen varit till stor nytta. Han har effektivt bidragit till att institutets verksamhet och de där nådda resultaten blivit kända icke blott i fackligt intresserade kretsar utan också bland den stora allmänheten. Erfarenheten har visat, att institutet har stort behov av en erfaren journalist med förmåga att i populär och lättläst form förmedla vederhäftig upplysning. Under nuvarande förhållanden motsvarar pressombudsmannens deltidstjänstgöring emellertid endast ungefär en fjärdedelstjänst. Detta medför, att upplysningsverksamheten med nödvändighet blir allt för begränsad. En intensifiering måste anses synnerligen angelägen, och utredningen föreslår därför, att pressombudsmannen anställas med halvtidstjänstgöring för att kunna i väsentligt ökad grad ägna sig åt institutets problem.

Även i övrigt bör upplysningsverksamheten intensifieras. I den samordnade undervisnings- och upplysningsverksamheten bör ingå att institutet anordnar eller biträder vid anordnande av korta upplysningskurser även för andra kategorier än dem som den egentliga undervisningen avser. — Som led i upplysningsverksamheten kan även räknas de många visningar av institutet för utomstående som äger rum. För närvarande måste institutets föreståndare och andra befattningshavare ställa en icke ringa del av sin tid till förfogande för ciceronskap vid sådana visningar. Det synes lämpligt att studierektorn ombesörjer och delvis själv leder sådana visningar av institutet, när det gäller besök av grupper och enskilda utan fackkunskap inom institutets arbetsfält.

5. Folkhälsoinstitutets lokalfråga

En följd av att institutets lokaler icke utökats sedan dess tillkomst är att praktiskt taget för alla delar av institutet nu föreligger en avsevärd lokal-

brist. I många fall hindrar den i hög grad ett effektivt utnyttjande av personal och andra resurser. Särskilt gäller detta yrkeshygieniska och vitaminavdelningarna. I flera fall har personal där måst anvisas arbetsplatser i korridorändar, och vidare har skrivplatser måst anordnas i laboratorier till förfång för laboratoriearbetet. Vid yrkeshygieniska avdelningen måste djurförsök och kemiska arbeten utföras i samma lokaler, vilket medför stora olägenheter. För undervisningen är lokalbehovet mycket trängande. Därjämte råder brist på arkiv-, förråds- och liknande lokaler.

Mot denna allmänna bakgrund har utredningen funnit, att betydande lokalökningar måste ingå som ett led i åtgärderna för att uppnå en rationell inre organisation och ökad effektivitet samt bättre arbetsförhållanden för personalen. Utredningen har företagit en ingående prövning av de olika lokalbehoven och framlägger i nästföljande kapitel förslag till åtgärder för tillgodoseende av de viktigaste av dessa behov.

D. Frågan om forskningsarbetets ställning och inriktning vid folkhälsoinstitutet

I utredningsdirektiven har upptagits frågan om i vilken utsträckning målforskning och mera abstrakt vetenskaplig forskning skall bedrivas vid folkhälsoinstitutet samt avvägningen mellan de olika vetenskapliga uppgifter, som folkhälsoinstitutet bör ägna sig åt.

Institutet skall enligt sin instruktion på uppdrag av statliga myndigheter m. fl. utföra praktiskt-vetenskapliga undersökningar ävensom eljest idka forskningsverksamhet inom sitt område. Vid sidan av dessa huvuduppgifter skall institutet även bedriva viss undervisnings- och upplysningsverksamhet. Den formulering, som använts vid angivande av de två huvuduppgifterna praktiskt-vetenskapliga undersökningar och forskningsverksamhet, visar, att man vid instruktionens tillkomst dels beaktat, att praktiskt-vetenskapliga undersökningar kan innefatta viss forskningsverksamhet, och dels velat understryka, att folkhälsoinstitutet även eljest, dvs. på eget initiativ, skall kunna taga upp viss forskning.

Alla praktiskt-vetenskapliga undersökningar vid folkhälsoinstitutet måste med hänsyn till institutets ställning som landets centrala undersökningsorgan inom sitt område genomföras på sådant sätt, att vetenskapens krav i fråga om använd metod och noggrannhet blir uppfyllda. Härför erfordras bl. a. tillgång till vetenskapligt utbildad personal av tillräcklig standard. Emellertid tillkommer, att många hos folkhälsoinstitutet begärda praktiskt-vetenskapliga undersökningar för att över huvud taget kunna genomföras kräver en arbetsinsats, som helt eller delvis innebär ett vetenskapligt forskningsarbete. Den vetenskapliga forsknings- och utvecklingsverksamhet, som föranledes av att folkhälsoinstitutet vid sidan av de praktiskt-vetenskapliga undersökningarna har att "eljest idka forskningsverksamhet", är icke till art och beskaffenhet avvikande från den motsvarande verksamhet, som er-

fordras för genomförandet av vissa praktiskt-vetenskapliga undersökningar. Skiljaktigheten ligger endast däri, att den förra upptages av folkhälsoinstitutet på eget initiativ. Bland annat framträder detta i fråga om arbetet med utprovning och utveckling av olika analys- eller andra metoder eller vad man vanligen benämner metodforskningen. På detta område bestämes arbetsuppgifterna i vissa fall av att hos folkhälsoinstitutet begärts praktiskt-vetenskapliga undersökningar, som förutsätter utarbetande av en analysmetod, men i andra fall upptages en motsvarande arbetsuppgift på institutets initiativ därför att institutet skall kunna avlastas vissa praktiskt-vetenskapliga undersökningar.

Enligt utredningens mening bör den vetenskapliga verksamheten vid folkhälsoinstitutet liksom vid andra praktiskt-vetenskapliga inrättningar inriktas på frågor av direkt och aktuell betydelse för arbetet vid folkhälsoinstitutet. De vid institutet verksamma vetenskapsidkarnas val av forskningsuppgifter blir härigenom mera bundet än vid högskole- och andra forskningsinstitutioner. Denna ståndpunkt, som ofrånkomligen måste upprätthållas för att folkhälsoinstitutets egna intressen skall tillgodoses, innebär emellertid i och för sig icke något hinder för att vid folkhälsoinstitutet bedrivs även grundforskning. Ehuru forskningen vid folkhälsoinstitutet enligt sakens natur till övervägande delen måste bli målforskning, ställs institutet stundom inför nödvändigheten att taga upp arbetsuppgifter av grundforsknings natur för att få möjlighet att genomföra sin instruktionsenliga verksamhet. Utredningen vill emellertid här framhålla, att i princip grundforskning bör förläggas till forskningsinstitutionerna och upptagas vid folkhälsoinstitutet endast i den mån erforderlig sådan forskning icke utföres vid forskningsinstitutionerna.

Beträffande frågan om den lämpligaste fördelningen av den vetenskapliga kapaciteten mellan utifrån begärda praktiskt-vetenskapliga undersökningar och på folkhälsoinstitutets initiativ upptagna undersökningar eller utvecklings- och forskningsarbeten har utredningsarbetet med all tydlighet visat, att det är av grundläggande betydelse för folkhälsoinstitutets verksamhet, att institutet har tillräcklig möjlighet att på eget initiativ taga upp olika arbetsuppgifter, vare sig dessa fordrar mera omfattande vetenskapliga insatser eller icke. Härunder faller bl. a. angelägna större undersökningar för att få överblick över läget i visst hänseende beträffande olika grupper människor, arbetslokaler, vattentäkter osv. Vidare erfordras, att folkhälsoinstitutet på eget initiativ kan taga upp frågor, som visserligen icke direkt aktualiserats av begärda praktiskt-vetenskapliga undersökningar men som måste lösas för att folkhälsoinstitutet på längre sikt skall kunna fylla sin uppgift som centralt undersökningsorgan eller för att viss grupp av ärenden skall kunna decentraliseras från folkhälsoinstitutet. I förra fallet avses huvudsakligen frågor, vilka man kan förutse bli aktuella på grund av utvecklingen. Det kan gälla undersökningar rörande en ny grupp av ämnen, t. ex.

plaster, växtskyddsmedel eller de hygieniska konsekvenserna av nya arbetsmetoder. I det senare fallet avses främst arbete för att få fram analysmetoder av sådant slag, att de kan användas vid andra laboratorier som standardmetoder. Denna metodforskning är på längre sikt nödvändig för att kunna successivt avlasta folkhälsoinstitutet olika rutinuppgifter. Genom utarbetandet av lämpliga metoder har ett stort antal analyser redan kunnat avlastas födoämneshygieniska avdelningen.

Med anledning av nyss berörda förhållanden vill utredningen framhålla, att den på folkhälsoinstitutets eget initiativ upptagna undersöknings- och forskningsverksamheten är av stor vikt. Det måste därför alltid för institutets ledning vara en väsentlig uppgift att avväga arbetet inom institutet på sådant sätt, att de utifrån kommande kraven på praktiskt-vetenskapliga undersökningar icke hindrar att tillräcklig kapacitet avdelas för arbetsuppgifter, upptagna på institutets eget initiativ. Utredningen har vid sina förslag angående personal m. m. sökt beakta detta.

Förut har framhållits, att forskningsverksamhet måste ingå i många praktiskt-vetenskapliga undersökningar. Härvid aktualiseras det i utredningsdirektiven berörda problemet om hur långt en undersökning bör drivas. Detta är ett svårt avvägningsproblem. Å ena sidan är det klart, att en praktiskt-vetenskaplig undersökning icke får göras vidlyftigare än som är nödvändigt med hänsyn till vad som erfordras för att besvara den aktuella problemställningen. Åsidosättes detta krav mera allmänt, minskas med nödvändighet antalet slutförda ärenden och därmed folkhälsoinstitutets kapacitet i ett avgörande hänseende. Men å andra sidan förekommer icke allt för sällan ärenden, där den uppställda frågan i och för sig icke kräver något vidlyftigare arbete men där det är klart, att en begränsad ytterligare insats av forskningskaraktär kan ge värdefulla resultat. Det är icke möjligt att meddela detaljerade direktiv angående sättet för undersökningsverksamhetens bedrivande. Det måste ankomma på institutets ledning att med beaktande av nu anförda synpunkter från fall till fall taga ställning till uppkommande avvägningsfrågor av detta slag.

Beträffande forskningens ställning vid institutet må vidare erinras om att instruktionen förutsätter, att institutets ledning skall meddela närmare bestämmelser rörande undersökningsverksamhetens bedrivande. Därvid skall särskilt iakttagas bl. a., att tillfälle till självständig forskning, i den mån så lämpligen kan ske, beredes vid institutet anställda vetenskapsidkare ävensom andra forskare inom institutets verksamhetsområde. Det är nödvändigt att möjlighet till sådan forskning finnes vid folkhälsoinstitutet i icke alltför obetydlig omfattning. Detta betingas dels av hänsyn till folkhälsoinstitutets möjligheter att över huvud taget rekrytera vetenskaplig personal och dels för att den vid folkhälsoinstitutet anställda personalen av denna kategori skall hålla kontakt med vetenskapens utveckling och därmed bevara sin förmåga att utföra kvalificerat vetenskapligt arbete. Att den nu

berörda forskningen rubriceras som "självständig" bör emellertid icke tolkas så, att de berörda vetenskapsidkarna skall kunna vid folkhälsoinstitutet taga upp vilka uppgifter som helst. Tvärtom synes det ligga i sakens natur, att denna forskning i allt väsentligt bör inriktas på frågor, som är av direkt och aktuellt intresse för folkhälsoinstitutets verksamhet. Även i detta avseende bör ledningen följa utvecklingen och i fråga om ämnesvalet söka tillgodose nyss berörda synpunkt.

Det är slutligen med hänsyn till rekryteringen av kvalificerad vetenskapligt utbildad personal inom de ämnen, som faller inom institutets verksamhetsområde, nödvändigt att verksamheten även innefattar viss utbildning av forskare. Tillkomsten av hygieniska institutioner vid högskolorna m. m. kan visserligen sägas minska detta behov, men det är likväl alltså nödvändigt att folkhälsoinstitutet kan sörja för viss utbildning av forskare. Med hänsyn härtill har utredningen ansett sig böra avväga personalkadern så att ett mindre antal tjänster kan användas som utbildningstjänster och rekryteras i enlighet härmed. Främst avses härmed att tillgodose institutets eget behov, men utbildningen blir givetvis av värde även i fall, då tjänsternas innehavare framdeles övergår till annan institution. Det bör tilläggas, att utbildningen förutsättes ske på så sätt att innehavarna av dessa tjänster samtidigt utföra ett forskningsarbete av värde för institutets verksamhet i övrigt.

E. Decentralisering

I utredningsdirektiven har framhållits, att, även om en översyn av den inre organisationen kunde medföra ökad effektivitet, det vore tydligt, att institutet likväl icke kunde åtaga sig alla undersökningar, om vilka önskemål föreläge. Man borde därför undersöka möjligheterna till decentralisering av vissa uppgifter. Utredningen har för sin del funnit, att en genomgripande rationalisering av den inre organisationen efter de förut uppdragna linjerna kan väntas medföra en betydande effektivitetsökning. Dennas storlek låter sig icke uppskattas i siffror lika litet som landets behov av undersökningar och utredningar inom institutets arbetsområde. Man nödgas härvidlag bygga på en allmän uppskattning och bedömning. Även den mest restriktiva bedömning av angelägenheten bakom olika framkomna krav på folkhälsoinstitutets kapacitet ger emellertid vid handen, att vad som kan vinnas genom inre rationalisering är klart otillräckligt. De nu framlagda förslagen om utökad personal m. m. medger icke heller, att folkhälsoinstitutet kan tillmötesgå mer än mycket angelägna anspråk. En utbyggnad så att alla önskemål kan tillgodoses ligger långt utanför det möjligas gräns. Även om utredningens utbyggnads- och rationaliseringsförslag genomföres till fullo, kommer därför behovet av decentralisering att kvarstå.

Principiellt bör folkhälsoinstitutet av flera olika skäl, bl. a. ekonomiska, vara inriktat på kvalificerade arbetsuppgifter inom den allmänna ramen för

verksamheten, främst utifrån begärda eller på eget initiativ upptagna undersökningar av krävande art, men också i stor omfattning på utvecklings- och forskningsarbete av direkt och aktuell betydelse för institutets verksamhet som praktiskt-vetenskapligt undersökningsorgan. Detta leder dels till att arbeten av grundforsknings- eller liknande karaktär — såsom förut uttalats — i möjligaste mån bör förläggas till de egentliga forskningsinstitutionerna och dels till att ärenden av enklare rutinkaraktär bör avlastas folkhälsoinstitutet. Även om den nu angivna principen i praktiken icke kan följas utan avvikelser på viktiga punkter, har den likväl av utredningen tagits till allmän utgångspunkt för bedömningen av decentraliseringsfrågan.

Det har icke varit möjligt, att under utredningsarbetet taga upp och bearbeta olika uppslag till decentralisering så att utformade förslag kunnat framläggas. Utredningen har i denna del måst begränsa sig till att framföra mera allmänna synpunkter på avlastningsproblemet och vill härvid till en början framhålla några synpunkter på frågan om den omfattning, i vilken folkhälsoinstitutet bör åläggas utföra i lag eller författning föreskrivna analyser, vilket redan skett i åtskilliga fall.

Vid födoämneshygieniska avdelningen utförs således systematiska undersökningar av livsmedel enligt föreskrift i livsmedelsstadgan och viss kontroll av margarin enligt kungörelsen SF 1951/830. Samma avdelning har enligt kungörelsen angående registrering av växtskyddsmedel m. m. den 22 september 1953 (nr 589) att biträda statens växtskyddsanstalt med viss granskning av växtskyddsmedel ur toxikologisk synpunkt. Vid vitaminavdelningen utförs enligt olika författningar kontrollanalyser å läkemedel, livsmedel och fodermedel för utrönande av vitamininnehållet. Det har visat sig, att även en relativt begränsad men ofrånkomlig skyldighet att utföra rutinanalyser kan allvarligt inkräkta på en avdelnings laboratorieresurser till förfång för andra arbetsuppgifter. Denna tendens har framträtt i flera fall. Det är enligt utredningens uppfattning nödvändigt att icke blott minska folkhälsoinstitutets nuvarande skyldighet att utföra rutinanalyser utan också för framtiden systematiskt undvika att belasta folkhälsoinstitutet med nya sådana skyldigheter. I vissa fall torde en begränsning av den nu föreskrivna frekvensen av rutinanalyser vara möjlig. Beträffande nya ålägganden har erfarenheten visat, att de har en tendens att öka utöver den från början beräknade omfattningen och inkräkta på folkhälsoinstitutets möjligheter att utföra andra uppgifter. I den mån nya analyser likväl åläggs institutet, måste detta beredas speciella, för ändamålet anpassade resurser så att genomförandet av folkhälsoinstitutets övriga uppgifter icke eftersättes.

I vad angår frågan om delegering av arbeten av grundforsknings- och liknande karaktär har tillkomsten av forskningsinstitutioner av olika slag inom det socialhygieniska området medfört, att möjligheterna att få kvalificerade arbeten utförda icke längre — såsom fallet var, då folkhälsoinstitutet inrättades — är väsentligen begränsade till institutet. Denna utveck-

ling har redan beaktats av institutet, varifrån man sökt intressera forskningsinstitutionerna till att taga upp ur folkhälsosynpunkt aktuella problem. I viss mån har detta lyckats. Det är av vikt att denna linje fullföljes och att grundforskning eller annan forskning av sådan art, att problemens bearbetning vid forskningsinstitutionerna är lämplig, i möjligaste mån förläggas till institutionerna i fråga.

Om man bortser från uppgifter av den karaktär, att de bör omhänderas av forskningsinstitutioner, kvarstår som möjliga delegeringsobjekt vissa grupper av ärenden av mer eller mindre utpräglad rutinkaraktär i vidsträcktare mening, vilka utförs vid folkhälsoinstitutet antingen på begäran utifrån eller enligt författningsbestämmelse. I allmänhet innefattar dessa ärenden enbart analysarbete och eventuella åtgärder i anledning av analysresultaten, men även ett par grupper egentliga praktiskt-vetenskapliga undersökningar av mindre omfattning synes kunna avlastas folkhälsoinstitutet.

De nu avsedda praktiskt-vetenskapliga undersökningarna omfattar vissa utredningar i vatten- och avloppsärenden samt yrkeshygieniska utredningar om förhållandena på olika arbetsplatser, vid vilka ärendens handläggning relativt standardiserade utredningsmetoder kan tillämpas. De nu berörda två grupperna bör med fördel kunna överföras till den föreslagna vattenvårdsinspektionen respektive arbetarskyddsstyrelsen, därest dessa myndigheter utrustas med erforderlig vetenskapligt utbildad personal och nödvändiga laboratorieresurser. Genom en decentralisation av nu ifrågavarande praktiskt-vetenskapliga undersökningar från folkhälsoinstitutet skulle ernås icke blott en avlastning för folkhälsoinstitutet utan också att de berörda myndigheterna får bättre möjligheter att tillgodose uppkommande undersökningsbehov av brådskande art. Med nuvarande ordning försenas ofta dessa utredningsärenden i väntan på att kapacitet skall bli ledig vid folkhälsoinstitutet. Visserligen föreskriver instruktionen företrädesrätt för undersökning, som begärs av statlig myndighet, men genom att folkhälsoinstitutet måste tillgodose flera olika statliga myndigheters önskemål kan konkurrens om folkhälsoinstitutets kapacitet och därav föranledda förseningar även av brådskande ärenden icke undvikas. Vid utformningen av sitt nedan framlagda förslag har utredningen utgått ifrån att vattenvårdsinspektionen kommer till stånd och blir så utrustad att en del av de praktiskt-vetenskapliga undersökningarna inom vatten- och avloppsområdet kan överföras dit. Vidare föreslår utredningen inrättande av ett yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen.

Vad därefter angår de undersökningar, som uteslutande eller praktiskt taget uteslutande innefattar utförande av en eller flera analyser, har man att ur laboratorieteknisk synpunkt hålla i sär två grupper vid övervägande av decentralisationsmöjligheterna. Till den första gruppen kan hänföras de fall, då den erforderliga analysen är av den art, att den icke kan överföras till annat laboratorium på grund av sin svårighetsgrad eller därför att den

är så sällan förekommande, att det icke anses ekonomiskt möjligt att utföra den vid andra laboratorier. I den mån dessa ärenden icke kan överföras till nyinrättade speciallaboratorier, är en delegering från institutet knappast möjlig. De största kategorierna analyser i denna grupp utgöres av de med den offentliga vitaminkontrollen sammanhängande analyserna samt vissa vid yrkeshygieniska avdelningen utförda analyser. Den andra gruppen omfattar analyser, vilka redan utförs eller utan egentlig olägenhet kan utföras vid andra laboratorier. Hit hör främst ett betydande antal konventionella vattenanalyser, som utförs vid folkhälsoinstitutet.

Rent allmänt gäller, att institutet — både med tanke på det lämpligaste utnyttjandet av institutets resurser och av ekonomiska skäl — bör, om icke särskilda skäl talar däremot, avlastas sådana analyser, som kan utföras vid andra laboratorier med organisation och utrustning för att huvudsakligen arbeta med oftare förekommande analyser efter kända och utprovade metoder. Detta gäller även de fall, där analyserna utförs vid folkhälsoinstitutet till följd av författningsbestämmelser.

Det praktiska genomförandet av en avlastning begränsas och kompliceras av en mängd faktorer, däribland självfallet främst bristen på laboratorieresurser på annat håll. Utredningen har undersökt möjligheterna att helt eller delvis avlasta folkhälsoinstitutet den största gruppen kontrollanalyser, nämligen vitaminkontrollen, men har icke kunnat finna något annat befintligt laboratorium, dit en överflyttning skulle kunna ske med fördel. I detta fall har dock utredningen av skäl, som redovisas närmare nedan, funnit, att olägenheterna med den nuvarande ordningen är så stora att en särskild organisation bör komma till stånd för att folkhälsoinstitutet skall kunna avlastas den nuvarande kontrollverksamheten. (Se nedan under H.) Vissa vid yrkeshygieniska avdelningen utförda analyser bör kunna överföras till något kvalificerat kemiskt laboratorium av övervägande rutinkaraktär. Något sådant står icke nu till buds, men det bör framdeles gå att finna en avlastningsmöjlighet. Härför erfordras emellertid ett energiskt och systematiskt arbete från folkhälsoinstitutets sida.

I fråga om den grupp analyser, som utföres eller kan utföras vid andra laboratorier utan egentlig olägenhet, har institutet på senare år på ett par punkter kunnat avsevärt begränsa antalet analyser. Såsom framgår av tabell 8 har antalet vattenanalyser från budgetåret 1949/50 till budgetåret 1954/55 nedgått från 16 775 till 7 864. Här må också erinras om att de vid födoämneshygieniska avdelningen undersökta livsmedelsproven kunnat nedbringas från 9 053 förstnämnda budgetår till ca 5 500 budgetåret 1953/54. I båda fallen har avlastningen möjliggjorts bl. a. genom att folkhälsoinstitutet kunnat få fram vissa enkla metoder eller sörja för utbildning av personal åt perifera organ. Avlastningsmöjligheterna är emellertid icke blott beroende av andra laboratoriers möjligheter att åtaga sig analyser. En viss begränsning i fråga om den utsträckning, vari analyser i förevarande grupp kan av-

lastas folkhälsoinstitutet, ligger även däri, att folkhälsoinstitutet av olika skäl bör mottaga ett begränsat antal rutinanalyser av olika slag. Bland annat måste folkhälsoinstitutet såsom det centrala organet på sitt område ha erforderlig kontakt med utvecklingen och egen erfarenhet av tillämpade standardmetoder. Det senare är betydelsefullt även ur den synpunkten att folkhälsoinstitutet i sin nyss berörda egenskap icke kan undgå att i sådana fall, då riktigheten av ett perifert laboratoriums analyser ifrågasättes, utföra för en kollationering erforderliga analyser. Vidare tillkommer, att folkhälsoinstitutet för att kunna genomföra undersökningar av olika slag måste ha möjligheter att utföra ofta ganska omfattande serier standardanalyser av rutinkaraktär. Särskilt framträdande är detta behov i fråga om metodforskningen, som regelmässigt kräver ett vidlyftigt analysarbete för att utprova ett nytt förfarande. Utredningen har särskilt velat påpeka dessa förhållanden, vilkas sakliga konsekvens är att även med en omfattande delegering av rutinanalyser folkhälsoinstitutet likväl måste ha icke obetydliga laboratorieresurser för sådana analyser.

Utredningen vill härefter närmare beröra några faktorer, som enligt utredningens mening måste beaktas för att delegering av ärenden från folkhälsoinstitutet skall kunna genomföras i den utsträckning som är möjlig och önskvärd.

I samband med undersökningen av frågan om delegering har framträtt ett starkt behov av ett utvidgat och ständigt fortgående systematiskt arbete vid institutet för att få fram i möjligaste mån enkla och tillförlitliga metoder för utförande av olika slag av analyser. En omfattande verksamhet av denna art är en grundläggande förutsättning för att delegering i större skala skall kunna äga rum och därmed för att folkhälsoinstitutet på längre sikt skall kunna begränsa omfattningen av verksamheten. Utredningen har i sina förslag beaktat folkhälsoinstitutets behov i nu berört hänseende. Här må också framhållas, att en delegering av analyser och även andra arbetsuppgifter från folkhälsoinstitutet kräver, att man vid institutet kan taga emot personal från andra håll för utbildning. Så sker redan i viss omfattning, men det är likväl angeläget understryka, att en konsekvent och omfattande sådan utbildning är en av förutsättningarna för att delegeringssträvandena skall kunna genomföras med framgång.

Även om metodutveckling och personalutbildning är förutsättningar för delegering, skulle denna säkerligen i många fall underlättas, om folkhälsoinstitutet, även sedan delegering av visst slag av analyser skett, genom någon form av övervakning följde utvecklingen vid de institutioner och laboratorier, dit delegering skett. En sådan övervakning i syfte att garantera att fastställda metoder verkligen tillämpas och att bestämmningarna utföres med erforderlig noggrannhet skulle i många fall underlätta godtagandet av en delegering över huvud taget och vidga kretsen av organ, till vilka en delegering kan komma i fråga. Med en betryggande övervakning från

folkhälsoinstitutets sida torde delegeringsmöjligheterna bl. a. kunna vidgas till att även omfatta privata laboratorier av olika kategorier, vilka stundom har bättre möjligheter än de icke privata att snabbt taga upp en ny verksamhetsgren eller anpassa sig efter arbetsbelastningens växlingar. Analysarbetets svårighetsgrad är icke något hinder i och för sig för en delegering till ett privat laboratorium. De ifrågakommande analysernas betydelse ur allmänna synpunkter kan emellertid medföra, att de ansvariga myndigheterna icke vill taga på sitt ansvar att lämna dem till ett privat laboratorium utan att detta blir underkastat en sådan insyn från folkhälsoinstitutets sida att man kan anse säkerheten för korrekta analyser vara lika stor som vid en delegering till ett statligt eller kommunalt laboratorium. Institutets möjlighet att efter överenskommelse med andra — även privata — laboratorier låta där utföra analysarbeten av olika slag bör därför förenas med en sådan kontroll från institutets sida, att analyserna kan godtagas som om de utförts vid folkhälsoinstitutet. I vissa fall kan det endast bli fråga om delegering av analysarbetet, medan bedömningen av analysresultatens innebörd ur hygienisk synpunkt måste förbehållas institutet. Så kan bli fallet vare sig analysarbetet utförs vid statliga, kommunala eller privata laboratorier.

Utredningen vill i detta sammanhang ifrågasätta om icke folkhälsoinstitutet borde genom särskilda författningsbestämmelser ges formell befogenhet att utöva kontroll över verksamheten vid andra laboratorier, som övertagit uppgifter från institutet eller eljest utför kontroll, som faller inom institutets arbetsområde, t. ex. enligt livsmedelsstadgan.

Ytterligare må i fråga om delegeringsproblemen framhållas de tekniska, administrativa och organisatoriska insatser dessa för en framgångsrik lösning kräver från folkhälsoinstitutets sida, i första hand ledningens. För att ett visst slag av analyser skall kunna avlastas, erfordras till en början att analysmetoden och för denna erforderlig apparatur grundligt genomarbetas och i möjligaste mån förenklas. Sedan den nödvändiga metodforskningen och apparatutvecklingen genomförts, måste institutet vidtaga åtgärder för att få den nya metoden godkänd, för den händelse denna skall fastställas av Kungl. Maj:t eller av annan myndighet. Vidare ankommer på folkhälsoinstitutet att söka finna något laboratorium, som är villigt åtaga sig analysarbetet, och få till stånd erforderlig överenskommelse med detta laboratorium. Denna överenskommelse kan icke träffas utan att övervakningsfrågan klarlägges och övervakningsåtgärderna fixeras. Vidare skall ersättningsfrågan lösas. Utarbetandet av metoden bör falla på vederbörande avdelning. Även de övriga momenten i samband med delegeringens genomförande ankommer med nuvarande ordning närmast på denna avdelnings föreståndare. De bör dock, om institutet får en särskild chef, i första hand övertagas av denne, så att avdelningsföreståndarens arbete begränsas till att bevaka ärendet ur facksynpunkt. Sedan delegeringen genomförts, bör för avdelningsföreståndaren i huvudsak återstå att övervaka, att hans avdelning

sköter kontrollen av det anlitade laboratoriet systematiskt och effektivt. Det nu anförda är ägnat att på en viktig punkt närmare belysa behovet av en förstärkt ledning vid folkhälsoinstitutet och vad därigenom kan vinnas i fråga om avlastning av fackavdelningarnas föreståndare.

Sammanfattningsvis får utredningen i fråga om delegeringsmöjligheterna framhålla följande. Om vattenvårdsinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen får tillräckliga laboratorieresurser och ett särskilt organ inrättas för vitaminkontrollen, kan vissa praktiskt-vetenskapliga undersökningar av mindre omfattning samt den av vitaminkontrollen föranledda kvalificerade analysverksamheten avlastas folkhälsoinstitutet. Av analysärenden, som nu handlägges vid folkhälsoinstitutet men kan övertagas av befintliga laboratorier, kan vissa grupper delegeras utöver de stora grupper vatten- och livsmedelsanalyser, som redan överförs till annat håll. För den fortsatta delegeringen fordras dock i allmänhet metodutveckling och utbildning av personal för analysernas utförande vid andra laboratorier. Man har att räkna med att nya delegeringsobjekt framkommer undan för undan, varför arbetet med att avlasta folkhälsoinstitutet uppgifter, som kan anförtros andra organ, får anses permanent ingå i institutledningens verksamhet, även om institutet av olika skäl alltid självt måste syssla med rutinärenden i begränsad omfattning och även vara till vissa delar organiserat härför. Så snart en undersökningsverksamhet får karaktären av rutin, bör frågan om dess överförande till annat laboratorium tagas under övervägande. Målet härvidlag måste vara att alltid hålla rutinverksamheten vid institutet inom gränserna för vad som behövs med hänsyn till institutets ställning och hindra den från att inkräkta på möjligheterna att vid institutet taga upp kvalificerade uppgifter.

F. Verksamhetens fördelning på fackavdelningar

Den i kap. II lämnade redogörelsen för allmänhygieniska avdelningens nuvarande organisation och arbetsuppgifter visar, att verksamheten på ett naturligt sätt med hänsyn till de vetenskapliga metoder, som huvudsakligen kommer till användning vid arbetsuppgifternas fullgörande, kan i huvudsak uppdelas i en fysiologisk och en bakteriologisk-epidemiologisk del. Inom den fysiologiska delen av verksamheten intager de klimathygieniska frågorna och av dessa främst de bostadshygieniska en dominerande ställning. Beträffande de problemställningar, som faller inom klimathygienien med dess delområden, må framhållas följande.

Klimathygienien behandlar de fysiologiska och kemiska faktorer i människans omgivning — värme, kyla, fukt, drag, ljus, radioaktiv strålning, vibrationer, ljud och buller, luftföroreningar m. m. — vilka direkt eller

indirekt kan påverka hälsotillståndet. I princip gäller problemen de nu angivna faktorernas inverkan på den mänskliga organismen och vilka åtgärder som kan vidtagas för att skydda kroppen mot skadlig inverkan och för att bevara ett gott hälsotillstånd. Klimathygienien omfattar inte bara utomhusklimat utan även inomhusklimat, i vilket fall man talar om bostadshygien, samt klimatet närmast kroppen, vilket influeras av klädedräkten (beklädnadshygien).

Klimathygienens praktiska tillämpningsområden utgör i första hand hygienen inom bostäder, samlingslokaler och arbetslokaler. Den snabba utvecklingen inom de grenar av tekniken som formar dessa miljöer — byggnadsteknik, uppvärmnings- och ventilationsteknik, belyningsteknik, byggnadsakustik etc. — har medfört allt starkare krav på att de hygieniska fordringarna i berörda avseenden kan utredas, motiveras och preciseras. Problemen är både av allmän och speciell karaktär och leder ofta in på rent medicinska och fysiologiska problemkomplex av stor betydelse.

Såsom exempel på aktuella problem inom bostadshygienien kan nämnas: betydelsen av kalla rumsytor för den lokala respektive den allmänna värmebalansen hos kroppen; möjligheten att genom ökning av lufttemperaturen kompensera det ensidiga "strålningsdraget" från en sådan yta; kroppens topografi i fråga om känsligheten för lokal avkylning t. ex. av ansiktet, fötterna eller korsryggen; reaktioner vid sådan avkylning beträffande njurrarnas och luftvägsslemhinnornas genomblödning; tolerabla temperaturskillnader i ett rum mellan fot- och ansiktshöjd;

sambandet mellan luftkuben per person och ventilationsbehovet i en lokal; inverkan av luftfuktigheten på den subjektiva förnimmelsen av värmegrad och på slemhinnornas uttorkning och infektionskänslighet; motiv för fuktning eller avfuktning av luften i vissa lokaler; anledningen till att kombinationen av fukt och kyla är så fruktad av personer med s. k. reumatiska åkommor;

betydelsen ur luftdesinfektions- och liknande synpunkter av dagsljuset och solljuset i bostäder;

hänsyn vid planering av bostadsområden till olägenheter — befarade eller verkliga — av trafikmedel och industrier m. m. i fråga om buller, besvärande lukt etc.

Ovanstående exemplifiering av bostadshygieniska problem kan kompletteras med ett påpekande, att åtskilliga praktiska rekommendationer inom bostadshygienien är utformade endast på grundval av allmänna erfarenheter och icke bygger på vetenskaplig grund beträffande de skadliga faktorernas inverkan på människan. Detta gäller även i stor utsträckning de krav på bostäders hygieniska kvalitet, som f. n. tillämpas och som har utformats i hälsovårdsstadgans tämligen allmänt hållna bestämmelser om bostäder och andra lokaler. Frånvaron av teoretiskt vetenskaplig bakgrund försvårar ofta möjligheterna att vinna förståelse för praktiska hygieniska åtgärder och hindrar

en på vetenskapliga rön baserad bedömning ur hygienisk synpunkt av olika uppslag och önskemål i samband med den tekniska utvecklingen på området. Denna osäkerhet i bedömningen kan i vissa fall tvinga de hygieniska synpunkternas företrädare att för säkerhetens skull ställa högre krav i olika hänseenden än vad som med en bättre kunskap om de inverkan faktorerna skulle varit nödvändigt. Det säger sig självt att även en relativt obetydlig fördyring av bostadsbyggandet till följd av opåkallat höga krav i fråga om t. ex. luftkub och luftomsättning medför stora onödiga kostnader, när de skall tillämpas generellt. Å andra sidan kan uppställandet av för låga krav föra med sig, att i enlighet därmed uppförda byggnader blir mindre värdefulla till följd av att de anses otrivsamma eller obekväma. Bostadshygienen berör emellertid icke endast tekniska och ekonomiska frågor. Även sociala aspekter måste beaktas vid bostadshygienisk forskning, som bör ske i samarbete med bl. a. representanter för socialmedicinen.

Inom beklädnadshygienen är många grundfrågor rörande den ur fysiologisk synpunkt lämpligaste beklädnaden t. ex. för vistelse i olika klimat ännu olösta. Här kan även nämnas sådana frågor som hur värmskyddet bör fördelas mellan bål och extremiteter, hur fuktcondensering skall kunna undvikas vid tjock och köldskyddande beklädnad osv. Åtskilliga problem har aktualiserats genom tillkomsten av nya syntetiska textilmaterial.

Utöver ovannämnda praktiska problem och tillämpningsområden finns åtskilliga frågor av såväl bostads- som beklädnadshygienisk natur, vilka måste lösas i samarbete med klinisk forskning. Här kan nämnas sådana frågor som olika klimatfaktorers inverkan på reumatiska och andra smärttillstånd (neuralgier och myalgier).

Fysiologin utgör den viktigaste grundvetenskapen för denna del av hygien. Forskning i större omfattning inom klimat- och bostadshygien påbörjades i mitten på 1800-talet i Tyskland och har sedan utvecklats vid diverse hygieniska institutioner och vid särskilda bioklimatologiska laboratorier. I England och USA finns även på flera håll institutioner i s. k. fysiologisk hygien, på vissa håll kombinerade med forskning i muskelfysiologi och arbetsfysiologi.

Tidigare verksamhet inom bostadshygienen i Sverige har framför allt bestått i praktiskt-vetenskapliga undersökningar. Sedan omkring 1940 har emellertid vid fysiologiska institutionen i Uppsala upptagits viss forskning angående klimathygieniska problem. Ett klimatfysiologiskt laboratorium inrättades i Uppsala 1953, sedan riksdagen beviljat medel därtill och bidrag lämnats från flyg- och navalmedicinska nämnden samt statens tekniska forskningsråd. Statens nämnd för byggnadsforskning har beviljat ett forskningsanslag under perioden 1954—59, och samarbete med folkhälsoinstitutet bedrivs genom att en av laboratorerna vid allmänhygieniska avdelningen fungerat som det nyssnämnda klimatfysiologiska laboratoriets föreståndare. Vissa specialproblem inom klimathygien, såsom arbete i stark värme, har bear-

betats på fysiologiska institutionen vid Gymnastiska centralinstitutet samt vid den nyinrättade industrifysiologiska avdelningen där. Behovet av ytterligare såväl grundforskning som målforskning inom bostadshygienen har under senare tid framhållits från olika håll, bl. a. inom statens nämnd för byggnadsforskning, där expertutskottet för byggnadsvärme ansett problemet om "människan och inomhusklimatet" som den viktigaste forskningsuppgiften för närvarande.

Utredningen har från byggnads- och bostadsstyrelserna samt från statens nämnd för byggnadsforskning inhämtat yttranden rörande behovet av forsknings- och utvecklingsarbete inom detta område. Yttrandena ger ett klart belägg för att stora möjligheter till betydande besparingar i såväl investerings- som driftskostnader för bostadsbeståndet till icke ringa del beror av den bostadshygieniska forskningen. Yttrandena visar också på det stora otillfredsställda behovet av ett kvalificerat permanent utrednings- och undersökningsorgan, som kan bearbeta de med utvecklingen inom samhällsplanering och byggnadsteknik sammanhängande hygieniska problemen. Då folkhälsoinstitutet synes böra fungera som det centrala praktiskt-vetenskapliga undersöknings- och utredningsorganet på dessa områden, har utredningen med hänsyn till bostadsfrågans centrala sociala och ekonomiska betydelse funnit det nödvändigt, att det bostadshygieniska forsknings- och utvecklingsarbetet vid folkhälsoinstitutet ges avsevärt större resurser än hittills.

Den nuvarande anordningen med en allmänhygienisk avdelning, som skall ansvara för såväl frågor inom fysiologisk hygien som frågor med övervägande bakteriologisk-epidemiologiska aspekter, är icke tillfredsställande. Med den utveckling som ägt rum finnes icke någon vetenskapsman, som kan behärska båda delarna av allmänhygieniska avdelningens nuvarande verksamhetsområde. Svårigheterna att leda en sådan avdelnings arbete ökar genom att föreståndaren för avdelningen har stora arbetsuppgifter vid sidan av föreståndarskapet, då han tillika är professor i allmän hälsovårdslära vid karolinska institutet.

Som framgår av redogörelsen för folkhälsoinstitutets verksamhet i kap. II har mera ingående forskning inom bostadshygienen bedrivits vid institutet endast i begränsad omfattning. Den allmänhygieniska avdelningen har huvudsakligen varit upptagen av bakteriologiskt-hygieniska problem, medan forskning och praktiskt-vetenskapliga undersökningar inom bostadshygienens område främst kräver erfarenhet inom tillämpad fysiologi och bostadshygien. Inrättande av en särskild avdelning vid institutet för klimat- och bostadshygien skulle vara ett betydelsefullt led mot den ökade specialisering, som numera erfordras inom hygien, samtidigt som det angelägna behovet av ökad forskning och av praktiska undersökningar inom klimat- och bostadshygien skulle tillgodoses. Med hänsyn härtill och till de nu berörda frågornas omfattning och skiftande karaktär, som medför att de icke kan

väntas få en tillfredsställande handläggning vid folkhälsoinstitutet utan en organisatorisk förändring, förordar utredningen att vid institutet inrättas en särskild bostadshygienisk avdelning för den fysiologiskt betonade delen av verksamheten vid nuvarande allmänhygieniska avdelningen. Sistnämnda avdelnings verksamhet i övrigt bör jämte nedan nämnda uppgifter omhändrivas av en ny allmänhygienisk avdelning.

Folkhälsoinstitutets arbete i vattenfrågor är f. n. uppdelat mellan allmänhygieniska och födoämneshygieniska avdelningarna i huvudsak så att utredningar rörande bad och andra spörsmål angående risker för smittoämnens överföring genom vatten handläggs vid förstnämnda avdelning, medan födoämneshygieniska avdelningens vattenlaboratorium huvudsakligen utför rutinanalyser å vatten och handlägger vissa tekniska vattenfrågor. Denna uppdelning är ur olika synpunkter mindre lycklig. För att vattenfrågorna vid folkhälsoinstitutet skall samlas till en avdelning föreslår utredningen, att personalen vid födoämneshygieniska avdelningens vattenlaboratorium skall överföras till den av utredningen föreslagna allmänhygieniska avdelningen.

I samband härmed torde en ytterligare nedskärning av befattningen med enkla rutinanalyser från utomstående uppdragsgivare böra genomföras. Härvid bör i första hand komma i fråga den vid laboratoriet nu utförda kontrollen av vatten från vissa vattenverk enligt förordningen om kontroll av vattenledningsvatten. Denna kontrollverksamhet kan utan olägenhet övertas av för uppgiften behöriga vattenundersökare utanför institutet. Vidare bör förhandlingar upptas med hälsovårdsnämnden i Stockholm om att befria institutet från de rutinmässiga undersökningar av vatten från inom- och utomhusbad, plaskdammar m. m., vilka nu utförs där men som borde kunna utföras antingen på stadens laboratorier eller av i staden liggande privata laboratorier. Utan olägenhet bör vidare en betydlig nedskärning av utifrån mottagna uppdrag rörande såväl dricks- och hushållsvatten som "övriga vatten" kunna komma till stånd.

Även om institutet i princip icke bör utföra enkla rutinmässiga undersökningar för utomstående uppdragsgivares räkning, behövs där — som förut nämnts — viss tillgång till prover för metodprovningar, för kontakt med de aktuella problemen och för undervisningsändamål. Införskaffandet av härför erforderliga prover bör genom åtgärder från institutets sida kunna mycket nära anpassas efter det aktuella behovet. I princip bör prov mottagas även från utomstående uppdragsgivare endast om undersökning därav är av speciellt intresse för institutet. Efter en successivt genomförd nedskärning av antalet utifrån inkommande prov enligt dessa riktlinjer torde man icke behöva räkna med att denna del av analysverksamheten kommer att omfatta mer än omkring 4 000 prov årligen, motsvarande cirka hälften av det nuvarande antalet.

Den nya allmänhygieniska avdelningens uppgifter inom den vattenhygieniska verksamheten torde i huvudsak komma att ligga inom fyra områden.

För det första är behovet av enhetliga normer för bedömning av resultaten av vattenundersökningar mycket stort. Utarbetandet av dylika normer är emellertid icke ett engångsarbete. Normerna måste ständigt anpassas efter vetenskapens och metodikens utveckling. En andra viktig och med den föregående nära sammanhängande uppgift är att pröva och utarbeta nya metoder för vattenundersökningar på såväl det bakteriologiska som kemiska området. Det är härvid bl.a. ett önskemål att om möjligt söka få fram förenklade undersökningsmetoder för preliminära undersökningar, särskilt avsedda för fältarbete eller för undersökare med begränsade laboratorieresurser. Som en tredje huvuduppgift kan nämnas utbildning av behöriga vattenundersökare. Den nuvarande utbildningen behöver nämligen förbättras såväl i teoretiskt som praktiskt hänseende. En ökning av antalet årligen utbildade behöriga vattenundersökare är även av behovet starkt påkallad. Slutligen skall laboratoriet omhändera sådana mera kvalificerade utredningar och undersökningar som anförtros detsamma av myndigheter.

Dessa förändringar medför även i personalhänseende vissa förändringar, vilka närmare behandlas i kap. IV. Här må endast framhållas att institutet genom den föreslagna laboratorsbefattningen i bakteriologi vid allmänhygieniska avdelningen skulle få möjlighet att för vattenhygieniskt arbete disponera högt kvalificerad sakkunskap på detta område. Då det även på det kemiska området krävs en högt utbildad ledare av verksamheten föreslås den nuvarande laboratorn i vattenkemi också skola ingå i laboratoriet.

I detta sammanhang aktualiseras även vissa frågor rörande den nu vid såväl allmänhygieniska som födoämneshygieniska avdelningen bedrivna beredningen av substrat för bakteriologiska undersökningar. Vid födoämneshygieniska avdelningen, som har behov av substrat dels för vattenundersökningarna, dels för den födoämneshygieniska verksamheten, finns anställda tre biträden i 6 och ett i 8 lönegraden. På allmänhygieniska avdelningen tas i anspråk för substratberedning två biträden i 6 och ett i 8 lönegraden. När vattenlaboratoriets verksamhet överförs till allmänhygieniska avdelningen minskar födoämneshygieniska avdelningens substratbehov kraftigt. Ur rationaliseringssynpunkt blir det då nödvändigt att samla all substratberedning till en avdelning, enligt utredningens förslag allmänhygieniska avdelningen. Härigenom torde antalet biträden kunna nedbringas avsevärt. Detta förutsätter emellertid att arbetet ledes och organiseras effektivt. Vidare måste beaktas verksamhetens utomordentliga betydelse i det bakteriologiska arbetet och mängden av olika substrat, vilkas sammansättning och beredning fortlöpande måste övervakas och kontrolleras. Den omedelbara ledningen av verksamheten måste därför anförtros en för ändamålet väl kvalificerad befattningshavare med erforderliga kunskaper i kemi. Eljest riskerar man att vetenskapligt utbildad personal måste belastas med detta övervaknings- och kontrollarbete.

Med hänsyn till den mångfald av arbetsuppgifter på olika områden inom yrkeshygienen som ankommer på institutet finner utredningen en avsevärd utökning av institutets möjligheter att lösa dessa uppgifter bära ske. Att förlägga den utökade yrkeshygieniska verksamheten till en avdelning inom institutet skulle medföra att denna avdelning bleve för stor för att kunna ledas på ett tillfredsställande sätt. Utredningen förordar därför att utöver den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen i Solna inrättas ytterligare en yrkeshygienisk avdelning, förlagd till Göteborg. Därjämte förordar utredningen att vissa yrkeshygieniska undersöknings- och forskningsarbeten, vilka direkt påkallas av arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet, skall överföras från institutet till ett yrkeshygieniskt laboratorium, vilket föreslås skola inrättas inom arbetarskyddsstyrelsen. Dessa förslag redovisas närmare i nästföljande avsnitt.

G. Vissa yrkeshygieniska frågor

1. Behovet av yrkeshygieniska undersökningar m. m.

En uppdragsgivare av särskild betydelse för institutets yrkeshygieniska avdelning är arbetarskyddsstyrelsen. Vid överläggningar med representanter för styrelsen har dessa uttalat i huvudsak följande.

Samarbetet mellan styrelsen och yrkesinspektionen, å ena, samt yrkeshygieniska avdelningen, å andra sidan, är tillfredsställande. Trots att styrelsen och inspektionen i egenskap av statliga myndigheter har företrädesrätt beträffande utförandet av yrkeshygieniska undersökningar, har dock deras behov av sådana undersökningar icke kunnat tillgodoses tillräckligt snabbt eller i tillräcklig omfattning. Arbetarskyddslagen kräver på åtskilliga punkter för sin tillämpning en kvalificerad yrkeshygienisk insats. De nuvarande svårigheterna att få praktiskt-vetenskapliga undersökningar utförda har medfört att yrkesinspektionen i stor utsträckning tvingats att avstå från att begära medverkan av folkhälsoinstitutet. Av betydelse i detta sammanhang är bl. a. 59 § arbetarskyddslagen, enligt vilken arbetsgivare är pliktig att på anmodan av arbetarskyddsstyrelsen eller yrkesinspektör föranstalta om undersökning av ämne eller material, som han använder eller framställer i sin verksamhet, till utrönande av huruvida detta innebär fara för att hos honom sysselsatt arbetstagare ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall, eller ock tillhandahålla erforderliga prov för sådan undersökning. För att denna bestämmelse skall kunna tillämpas i nödig omfattning fordras att landet förfogar över tillräckliga undersöknings- och utredningsorgan. En svaghet är även de nuvarande svårigheterna att ordna justering och kalibrering av yrkesinspektionens instrument, för vilka uppgifter fordras erfarna fackmän och kvalificerade laboratorieresurser. Behov föreligger av undervisning genom institutets försorg för befattningshavare inom arbetarskydds-

verket. Styrelsen önskar också bistånd från institutets sida vid sin upplysningsverksamhet. En delegering till styrelsen av praktiskt-vetenskapliga undersökningar (fältarbete) och analysarbete i viss omfattning kunde ske, om styrelsen finge ett tekniskt-kemiskt laboratorium. Om en yrkeshygienisk institution upprättades i Göteborg, skulle det vara möjligt att där handlägga en del ärenden av den art som de av styrelsen nu till folkhälsoinstitutet överlämnade. En förutsättning härför vore emellertid att göteborgsorganet ställdes under samma ledning som institutet i övrigt, så att enhetligheten i den yrkeshygieniska verksamheten icke äventyrades.

Vid ett sammanträde mellan utredningen och representanter för Landsorganisationens arbetarskyddskommitté framkom i huvudsak följande.

Kommittén har hos institutet hemställt om undersökning rörande skiftarbetets inverkan på arbetarnas hälsa samt tillsammans med Svenska arbetsgivareföreningen begärt att institutet skall anordna kurser för industri-läkare. Vidare har kommittén påyrkat undersökning av hälsoriskerna vid svetsning, rörande skador av trikloretylen, konsthartslim och cellulosa-preparat samt rörande yrkesskador till följd av bensolförgiftning, framför allt inom skoindustrin. Dessa undersökningar har i stor utsträckning redan påbörjats. Samarbetet mellan institutet och arbetarskyddskommittén har varit bra men kan dock göras bättre. Förhållandena inom arbetslivet ändras undan för undan genom tekniska ändringar, ändrade arbetsmetoder och nya ämnen i produktionen. Nya undersökningar behöver ständigt göras och härför erfordras en vetenskaplig insats med tillräckliga resurser. Kommittén anser, att den tekniska delen av den yrkeshygieniska avdelningen bör ges en starkare ställning än den för närvarande har. Institutets arbetsbelastning bör vidare minskas genom att mindre viktiga och enklare arbetsuppgifter övertas av andra organ. I detta syfte bör yrkesinspektionen förstärkas. Inspektionen bör som första instans kunna sortera ärendena och endast de viktigaste bör gå vidare till folkhälsoinstitutet. Vissa rutinundersökningar kan även utföras av vederbörande företag själva, om de har erforderliga resurser härför. Förutsättning härför är dock att undersökningarna sker i samförstånd med vederbörande säkerhetskommitté på platsen för att undanröja alla tvivel om undersökningarnas objektivitet. Tanken på att inrätta en ny yrkeshygienisk avdelning, exempelvis i Göteborg, stödes av kommittén. Inom fackföreningsrörelsen finns mycket stort intresse för upplysning i yrkeshygieniska frågor. Det vore önskvärt att man finge goda och vederhäftiga föreläsare. I upplysningssyfte skulle det vidare vara av värde, om man kunde ordna kurser inom institutet för fackförbundsombudsmän, som ägnar sig åt arbetarskyddsfrågor.

Professor Forssman har i egenskap av ledamot av utredningen haft en konferens med representanter för företagsledare, ingenjörer och industri-läkare särskilt inom järn-, stål- och verkstadsindustrierna, den kemisk-tekniska industrin samt gruvnäringen. Vid konferensen var även personal från

yrkeshygieniska avdelningen samt från yrkesmedicinska kliniker närvarande. Överläggningarna avsåg främst att klarlägga vilka krav på yrkeshygieniska undersökningar som ställs från industrihåll, samt vilka delar av det yrkeshygieniska arbetet som kan decentraliseras eller måste förläggas till en central institution för undersöknings- och forskningsarbete. Det framgick, att industrin har ett stort icke tillfredsställt behov av yrkeshygieniska undersökningar och att komplicerade problem måste bearbetas centralt. Därjämte underströks vikten av att inom landet finns ett yrkeshygieniskt väl kvalificerat organ, vars opartiskhet icke ifrågasätts vare sig från arbetsgivare- eller arbetstagersidan. Den medicinska delen av yrkeshygieniska avdelningens arbete ansågs relativt väl tillgodosedd. Vid arbetsplatsundersökningarna, som successivt blivit mera omfattande genom ökad tillgång på apparater för fältbruk, dominerar de medicinska undersökningarna och de teknisk-kemiska analyserna av luft, damm, biologiskt material osv. Där emot borde den tekniska delen av den yrkeshygieniska verksamheten vid folkhälsoinstitutet och annorstädes utvecklas, särskilt för att möjliggöra på yrkeshygieniska rön och erfarenheter grundade korrigerande och rådgivande insatser. Den tekniska kapaciteten vid avdelningen behövde förstärkas främst ur dessa synpunkter. Därjämte ansåge man inom näringslivet att avdelningen i mycket stor utsträckning borde ägna sig åt specialutbildning av olika personalgrupper vid företagen, bl. a. laboratoriebiträdena vid större industriers yrkeshygieniska laboratorier.

Beträffande den yrkeshygieniska verksamhetens decentralisering framhölls under konferensen, att undersökningar av yrkesskadade eller fall av misstänkt yrkesskada borde förläggas till de yrkesmedicinska klinikerna och även till centrallasarett utan sådana kliniker. Vissa analyser av biologiskt material kunde överföras till centrallasarettens kliniska laboratorier, förutsatt att analyserna förekomme i tillräcklig omfattning och något så när regelbundet. Andra yrkeshygieniska bedömningar, särskilt i fråga om tekniska problem och bedömning av expositionsrisiker med tekniska metoder, borde kunna övertagas av arbetarskyddsstyrelsen under förutsättning att styrelsen finge ett laboratorium med kompetent personal. Vissa undersökningar kunde decentraliseras till branschorganisationer, såsom för gruvorna. En decentralisering kunde också ske till enstaka företag, men vid konferensen bedömdes möjligheterna till en dylik decentralisering som relativt små, då man måste räkna med att sådan verksamhet endast kan bedrivas vid större företag med minst 500 å 1 000 anställda. Först vid denna storlek kunde man i regel räkna med tillgång på tillräckligt kvalificerad personal och tillräckliga laboratorieresurser för utförande av yrkeshygieniska undersökningar.

På begäran av utredningen har inom yrkeshygieniska avdelningen verkställts en beräkning av den tid avdelningen med nuvarande kapacitet skulle behöva för att slutföra nu aktuella större arbetsuppgifter. Härvid har anta-

gits, att inga nya uppdrag skulle tillkomma under tiden utöver löpande ärenden såsom rutinanalyser, remisser, utbildningskurser, enklare fältundersökningar etc., vilka ärenden beräknas taga i anspråk 25 å 50 % av avdelningens kapacitet. De större uppgifter som avdelningen härvid medräknat utgörs av utrednings- och forskningsuppgifter, i huvudsak sådana som återfinns på den av institutets styrelse godkända arbetsplanen. Den gjorda beräkningen visar att under angivna förutsättningar avdelningens personal skulle vara sysselsatt för en tid av 6 å 7 år framåt. Belastningen är något större för den kemiska och tekniska personalen, uppskattningsvis 9 år, medan på den medicinska personalen, innefattande avdelningsföreståndaren, laborator, laboratorieläkare m. fl., arbetsprogrammet är belagt 4 ½ å 5 år framåt.

En beräkning av detta slag blir givetvis approximativ, men även om man räknar med avsevärda felmarginaler är det uppenbart, att avdelningen är sysselsatt flera år framåt med redan påbörjade eller förutsedda uppgifter och för lång tid framåt icke kan påtaga sig nya uppgifter av nämnvärd omfattning utan att avstå från eller uppskjuta fullgörandet av andra. Det måste emellertid tilläggas, att det nu anförda ingalunda ger en uttömmande bild av landets behov av yrkeshygieniska undersökningar och yrkeshygienisk service. Som av det följande framgår måste man räkna med ytterligare avsevärda behov, vilka icke kommit fram i form av begäran om undersökning eller på annat sätt, därför att det är allmänt känt att avdelningen icke kan taga sig an nya uppgifter utan mycket lång väntetid, ofta så lång, att det ter sig som meningslöst att söka anlita avdelningen.

Den under utredningsarbetet framkomna bilden av de icke tillgodosedda behoven av kvalificerad yrkeshygienisk verksamhet visar, att endast de mest angelägna behoven kan fyllas även genom den mest omfattande utbyggnad av folkhälsoinstitutets yrkeshygieniska verksamhet som med hänsyn till tillgången på kvalificerad personal och tillgängliga resurser i övrigt kan räknas som praktiskt genomförbar. Detta förhållande har tagits till utgångspunkt för utredningens förslag, vilka åsyftar dels utbyggande av institutets möjligheter att utföra praktiskt-vetenskapliga undersökningar och forskning, och dels genomförande av åtgärder för att decentralisera och bredda den yrkeshygieniska verksamheten över huvud taget.

2. Riktlinjer för utbyggnaden av den yrkeshygieniska organisationen

Den nyss lämnade redogörelsen visar, att den yrkeshygieniska organisationen i vårt land icke på långt när har den kapacitet som verksamhetens humanitära och samhällsekonomiska betydelse motiverar. Vid övervägande av en utbyggnad av den statliga yrkeshygieniska verksamheten bör i första hand upptagas frågan om de statliga insatsernas art och omfattning. All-

mänt taget torde dessa problem böra lösas i anslutning till arbetarskyddslagens principiella linje, att ansvaret för yrkeshygienen, som utgör en del av arbetarskyddet vid företagen, i första hand är arbetsgivarens, även om lagen också förutsätter medverkan från arbetstagarnas sida. Utredningen har i enlighet härmed utgått från att de yrkeshygieniska insatserna från statens sida principiellt bör begränsas till kontrollverksamhet och till vissa andra uppgifter, vilka av olika skäl bör regelmässigt åvila statliga organ. Kontrollverksamheten, som står under arbetarskyddsstyrelsens ledning, och därmed sammanhängande problem faller utanför utredningens uppdrag. Övriga statliga uppgifter kan, om man bortser från den forskning beträffande yrkeshygieniska frågor, som bedrivs vid universitets- och liknande forskningsinstitutioner, sägas vara

att tillhandahålla resurser för företrädesvis kvalificerade praktiskt-vetenskapliga undersökningar på begäran av myndigheter och enskilda;

att utveckla metoder och hjälpmedel för den perifera yrkeshygienen;

att utbilda personal för den perifera yrkeshygienen samt

att meddela upplysning och rådgivning i yrkeshygieniska frågor.

Med perifer yrkeshygien avses i detta sammanhang yrkeshygieniskt arbete av olika slag utanför det eller de centrala yrkeshygieniska organen, dvs. vid vissa kliniker och laboratorier samt vid näringslivets yrkeshygieniska organ.

Att utredningen utgått från att ovan angivna uppgifter regelmässigt skall ankomma på statliga organ innebär givetvis icke någon negativ inställning till eventuella kommunala och enskilda initiativ inom detta område. Vissa sådana initiativ har tagits; bl. a. har arbetsgivareföreningen och landsorganisationen gemensamt genom arbetarskyddsnämnden ordnat en omfattande utbildning av skyddsombud, och arbetsgivareföreningen har tagit upp utbildning av skyddsingenjörer. Enligt utredningens mening är det med tanke på arbetsfältets storlek och mängden av problem i hög grad önskvärt att kommuner och enskilda träder in även på dessa delar av det yrkeshygieniska arbetet.

I fråga om kvalificerade undersökningar och forskning har landet nu icke andra resurser än folkhälsoinstitutets yrkeshygieniska avdelning — om man bortser från de egentliga forskningsinstitutionerna. Uppgifter av detta slag måste utföras vid organ, som är icke blott vetenskapligt väl kvalificerade utan även oberoende av enskilda intressen och kan endast i undantagsfall tänkas delegerade till näringslivets egna laboratorier eller till andra perifera organ. Tillkomsten av hygieniska institutioner vid universitet och högskolor innebär givetvis en utökning av den hygieniska forskningens kapacitet. Det är dock svårt att förutse huru stor betydelse detta kan få för yrkeshygienen. Enligt utredningens uppfattning bör man icke vara alltför optimistisk härvidlag. De ifrågavarande institutionerna bestämmer i praktiken själva sitt arbetsprogram och skall därjämte med sin forskningsverksamhet täcka hela det hygieniska området, av vilket yrkeshygienen endast är en del.

Man torde därför icke kunna räkna med att nuvarande och förutsedda forskningsinstitutioners insatser — i varje fall icke i fråga om praktiskt-vetenskapliga insatser — skall minska behovet av utbyggnad av folkhälsoinstitutets verksamhet på detta område.

Här bör nämnas att på två områden av yrkeshygienen forskningsverksamheten huvudsakligen sker på andra håll än vid folkhälsoinstitutet. Det ena avser vad som vanligen rubriceras såsom mentalhygien på arbetsplatsen — studier av psykologiska faktorer, som inverkar på de arbetandes förhållanden i arbetet, och anlitande av de psykologiska vetenskaperna vid försök att på olika vägar öka effektiviteten i arbetet bl. a. genom att söka placera arbetarna efter lämplighet och arbetets krav. Denna del av yrkeshygienen har i viss mån blivit föremål för forskningsinstitutionernas intresse. Därjämte har det inom arbetsgivareföreningen bildade personaladministrativa rådet tillskjutit betydande belopp för arbetspsykologisk forskning. Folkhälsoinstitutets insats på detta område har varit begränsad, och institutet saknar för närvarande speciellt utbildad personal härför. Det synes emellertid nödvändigt att hithörande problem åtminstone i någon omfattning blir föremål för kontinuerlig bearbetning vid folkhälsoinstitutet såsom det centrala organet för praktiskt-vetenskapliga undersökningar på yrkeshygienens område. Förslag i sådant syfte framläggs i det följande i samband med den planerade yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg. Det andra av nu ifrågasvarande områden utgör arbetsfysiologien. Folkhälsoinstitutet arbetar för närvarande icke i nämnvärd omfattning med enbart arbetsfysiologiska frågor. Anledningen härtill är närmast att denna del av yrkeshygienen bearbetas på andra håll, främst vid den fysiologiska institutionen vid gymnastiska centralinstitutet, där en speciell industrifysiologisk avdelning finns. Med hänsyn härtill anser utredningen att folkhälsoinstitutet, som icke är speciellt rustat härför i fråga om personal eller apparatur, i nuvarande läge icke bör taga upp arbetsfysiologiska frågor på sitt program.

Vid övervägande av en utbyggnad av folkhälsoinstitutets yrkeshygieniska verksamhet uppkommer frågan om man skall förutsätta, att större undersökningar och forskning inom yrkeshygienen för framtiden kommer att följa samma linjer som hittills eller få en ändrad allmän inriktning. Hittills har de vid yrkeshygieniska avdelningen behandlade problemen i stor utsträckning rört frågor med starkt medicinskt inslag, såsom yrkesskadors och yrkessjukdomars orsaker, uppkomst och förlopp samt försök att finna de gränsvärden för förekomst av farliga ämnen, som icke får överskridas med hänsyn till risker för arbetstagarnas hälsa. Många hithörande frågor återstår att behandla och nya sådana kan väntas uppkomma. Man har redan uppnått betydande resultat inom yrkeshygienens medicinska sektor och en del yrkesskador och yrkessjukdomar har klarlagts. Samtidigt har forskningen emellertid funnit nya yrkesrisker, i synnerhet sådana som tidigare förbisetts,

därför att konsekvenserna därav i form av sjukdom eller skada framträtt först efter lång tid. De inom yrkeshygienen verksamma läkarna har alltmer kommit att intressera sig för dessa långsiktiga risker och möjligheterna att upptäcka deras verkningar så tidigt som möjligt. Förefintligheten av dylika risker inverkar på den tekniska utformningen av skyddsåtgärder. Under institutets verksamhetstid har industrin undergått en snabb teknisk utveckling, som bl. a. medfört att de yrkeshygieniska problemen numera berör tekniskt mera komplicerade förhållanden än tidigare. Undan för undan har framträtt ett ökat behov av att genom korrigerande och rådgivning utnyttja den kannedom man fått om yrkesskador och yrkessjukdomar för att förebygga dem. Detta utgör ett stöd för det önskemål från industrin som omnämnts i det föregående, att verksamheten vid folkhälsoinstitutet på det yrkeshygieniska området skall ges en mera tekniskt betonad inriktning än nu. Syftet med ändringen bör bl. a. vara att kunna ge det erforderliga kunskapsunderlaget dels för förebyggande åtgärder i syfte att undanröja kända eller befarade risker och dels för en rådgivning åt industrier och andra arbetsgivare, så att de redan vid planering av ny verksamhet eller omläggning av driften kan beakta och förebygga yrkeshygieniska risker.

Vid yrkeshygieniska avdelningen finns nu, om 4 assistenter utan högskoleexamen medräknas, 6 tjänster för läkare (inklusive avdelningsföreståndaren) och 10 tjänster för kemister eller ingenjörer med kemiutbildning. Av personalen med högskoleexamen utgör läkarna hälften. De tidigare redovisade försöken att uppskatta arbetsbalansens fördelning mellan övervägande medicinska och övriga ärenden synes visa, att balansen för den förra gruppen visserligen är betydande men dock klart mindre än för den senare. Såsom förut nämnts anses också avdelningens service otillräcklig särskilt med avseende å den tekniska delen. Utredningen har med hänsyn till dessa förhållanden kommit till den slutsatsen att, inom den ram för förstärkningar som utredningen anser sig böra räkna med, förstärkningen av den med yrkeshygieniskt arbete sysselsatta högre personalen till övervägande del bör avse nya tjänster för teknisk och kemisk personal.

Därest de av utredningen i det följande omnämnda och i kap. IV i detalj redovisade förslagen angående förstärkning av den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen i Solna samt inrättande av en yrkeshygienisk avdelning i Göteborg och ett laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen genomförs, kommer, om avdelningsföreståndarna men icke konsulter inräknas, den högre personalen vid dessa tre organ, vilka bör jämföras med den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen, att bli den i tabell å nästa sida angivna.

Den totala ökningen om 13 befattningshavare fördelar sig sålunda på 11 i lönegrad 27 eller högre och 2 assistenttjänster. Av de högre tjänsterna utgörs 6 av de nya befattningarna för en avdelningsföreståndare och två laboratorer i Göteborg samt chefen, en förste avdelningsingenjör och en förste kemist

	Antal befattningshavare					
	nu, vid yrkeshygieniska avdeln.	enligt utredningens förslag vid			Summa	Ökning
		yrkeshyg. avd. i		arbetarskyddsstyrelsens laboratorium		
	Solna	Göteborg				
Lönegrad 27 och högre:						
Läkare	6	5	2	—	7	1
Ingenjörer	2	4	2	2	8	6
Kemister	2	3	2	1	6	4
Summa	10	12	6	3	21	11
Assistenter:						
Kemister och ingenjörer	6	6	1	1	8	2
Totalsumma	16	18	7	4	29	13

vid arbetarskyddsstyrelsens laboratorium. De 5 återstående avser en teknisk laborator, en förste avdelningsingenjör och en förste kemist vid yrkeshygieniska avdelningen i Solna samt en avdelningsingenjör och en förste kemist vid avdelningen i Göteborg. Utöver nu nämnda befattningar tillkommer övergångsvis en kemilaborator vid solnaavdelningen.

3. Den yrkeshygieniska avdelningen i Solna

Vid avvägningen av sina utbyggnadsförslag beträffande institutets yrkeshygieniska verksamhet har utredningen beaktat att den yrkeshygieniska avdelningen i Solna icke bör bli alltför stor, då avdelningsföreståndaren eljest icke kan utöva erforderlig ledning av personalens arbete. Utredningen anser att avdelningen bör organiseras så, att den — förutom avdelningsföreståndare och expedition — omfattar tre facksektioner: en medicinsk, en teknisk och en kemisk. Kemisektionen bör i princip tillhandagå de två förstnämnda sektionerna med kemiska analyser och biträda med den kemiska sakkunskap, som erfordras vid bedömningen av avdelningens ärenden. De medicinska och tekniska sektionerna bör ha vardera två laboratorstjänster; två sådan tjänster finns vid den nuvarande medicinska sektionen. Inrättandet av ytterligare en teknisk laboratorstjänst är enligt utredningens uppfattning erforderligt med hänsyn till att avdelningens möjligheter att lösa kvalificerade frågor av teknisk natur för närvarande är helt otillräckliga. Med hänsyn till det trängande behovet av ökade kemiska insatser, särskilt för att få fram metoder, lämpade för perifera laboratorier, föreslår utredningen att även kemiska sektionen övergångsvis får två laboratorer. Anhopningen av kemiska uppgifter är allvarlig men enligt utredningens bedömning i viss mån temporär. Till stor del beror den på att kvalificerad personal icke kunnat avdelas för vissa uppgifter och på att laboratorieresur-

serna är i hög grad otillfredsställande. Man kan därför beräkna att avdelningen, om den tillföres en ny tjänst för en laborator i kemi och dessutom får behålla den nuvarande laboratorstjänsten, så länge denna är besatt med nuvarande innehavaren, bör kunna lösa sina kemiska metodproblem i erforderlig takt. I övrigt har utredningen i fråga om den kemiska sektionen förutsett, att den skall omfatta en arbetsgrupp, huvudsakligen sysselsatt med metodfrågor och andra uppgifter av forskningskaraktär, samt en arbetsgrupp, huvudsakligen sysselsatt med analyser efter fastställda metoder.

Avdelningens behov av kemisk och teknisk sakkunskap kräver i stor utsträckning tillgång till specialister inom olika områden av dessa ämnen. Utredningen har emellertid ansett sig kunna begränsa utbyggnaden av avdelningen på sätt förut angivits, då utredningen anser att avdelningen i större omfattning än nu bör få möjlighet att för speciella frågor anlita utom institutet stående specialister, bl. a. vid de tekniska högskolorna, där angränsande problem ofta är aktuella.

4. Den yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg

En väsentlig förstärkning av folkhälsoinstitutets yrkeshygieniska kapacitet utöver den som kan erhållas genom utbyggnad av den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen i Solna är nödvändig och kan ernås endast genom att inrätta ytterligare en sådan avdelning. Utredningen har övervägt om den nya avdelningen bör förläggas i anslutning till den befintliga eller till annan ort. I det senare fallet uppkommer vissa olägenheter, främst genom de minskade möjligheterna till personlig kontakt med den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen i Solna och med övriga fackavdelningar där samt med institutets ledning. Utredningen har emellertid funnit, att en förläggning av en ny avdelning till Göteborg skulle innebära avsevärda fördelar i flera hänseenden, vilka skulle mer än väl uppväga nyssberörda olägenheter. För en förläggning till Göteborg talar i första hand de möjligheter, som därigenom skulle erhållas till en fortlöpande och nära kontakt i yrkeshygieniska frågor med näringslivet i landets västra delar och med universitetet i Göteborg, Chalmers tekniska högskola och den nordiska hälsovårdshögskola, som väntas bli inrättad i Göteborg. Den nordiska kommittén för hälsovårdsutbildning har i skrivelse till utredningen meddelat, att en yrkeshygienisk institution skulle bli av värde för vissa delar av undervisningen vid den planerade hälsovårdshögskolan samt att kommittén räknat med att en självständig yrkeshygienisk avdelning komme att inrättas i Göteborg och därför icke i sin preliminära plan upptagit någon egen institution för arbetshygien inom hälsovårdshögskolan. Vid förfrågningar från utredningens sida har framkommit, att hos industrier i Göteborg och dess närhet föreligger intresse för att få en yrkeshygienisk avdelning av folkhälsoinstitutet förlagd till Göteborg. Därvid har anförts, att den starka koncentrationen av varvs-, textil-, sten- och konservindustrierna till göteborgsdistriktet

och fiskerinäringens stora omfattning på västkusten kan väntas medföra, att en yrkeshygienisk enhet i Göteborg får nära förbindelse med dessa delar av näringslivet och på ett naturligt sätt i viss mån kommer att specialiseras på där förekommande yrkeshygieniska problem. För en förläggning till Göteborg talar därjämte, att utsikter synes föreligga att där på kort tid erhålla åtminstone under ett första skede för avdelningen lämpliga lokaler, varigenom verksamheten snart skulle kunna påbörjas.

Avdelningarna i Solna och Göteborg bör i kompetenshänseende vara fullt likställda. Om utredningens nedan närmare angivna förslag att till göteborgsavdelningen anknäta en central för industrihälsövård realiseras, kommer göteborgsavdelningen dock att delvis få en speciell karaktär. I övrigt måste fördelningen av arbetsuppgifter mellan de båda avdelningarna bli en praktisk fråga, vars ändamålsenliga lösning bör överlämnas åt institutets ledning och kan tänkas växla från tid till annan med sådana faktorer som personalens speciella kunskaper och erfarenhet, arbetsbelastningen vid avdelningarna etc.

Olika alternativ med avseende å göteborgsavdelningens administrativa ställning har diskuterats. I direktiven har berörts möjligheten att anknäta den till medicinska högskolan (nu fakulteten) i Göteborg. Utredningen ansluter sig emellertid av flera skäl helt till arbetarskyddsstyrelsens förut redovisade uppfattning, att göteborgsavdelningen bör stå under samma ledning som solnaavdelningen. Den bör sålunda inordnas i folkhälsoinstitutet.

De förslag beträffande den nya avdelningen som utredningen framlägger i nästföljande kapitel bör betraktas som en första etapp av avdelningens utbyggnad och har begränsats till vad som oundgängligen erfordras för att avdelningen skall bli funktionsduglig. Med hänsyn härtill har utredningen förutsatt, att avdelningen under de första åren i möjligaste mån skall ägna sig åt kvalificerade undersökningar och att mera rutinbetonade ärenden, främst vissa kemiska rutinanalyser, då skall hänvisas till annat håll eller till den yrkeshygieniska avdelningen i Solna. Utredningen är av den uppfattningen att, sedan göteborgsavdelningen hunnit organiseras och stabiliseras, en kraftig utbyggnad av avdelningen kommer att visa sig nödvändig. Huru denna framtida utbyggnad lämpligen bör ske, får avgöras med ledning av erfarenheterna, sedan den utvidgade yrkeshygieniska organisationen fungerat ett antal år.

För närvarande har yrkeshygieniska avdelningen i Solna ingen egen klinisk verksamhet. Det med yrkeshygienien förenade kliniska arbetet är förlagt till olika yrkesmedicinska kliniker, och avdelningen samarbetar härvidlag främst med yrkesmedicinska kliniken vid karolinska sjukhuset. På andra håll har yrkeshygieniska avdelningen motsvarande institutioner egen klinisk verksamhet, exempelvis i Finland, där det nya institutet för arbetshygien i huvudsak byggts upp på en omfattande klinisk verksamhet. Utred-

ningen har emellertid icke blivit övertygad om lämpligheten att vid folkhälsoinstitutet, vare sig vid yrkeshygieniska avdelningen eller vid någon av de andra avdelningarna, taga upp klinisk verksamhet. En yrkeshygienisk klinik i Solna synes med hänsyn till förefintligheten av den yrkesmedicinska kliniken vid karolinska sjukhuset icke erforderlig. Det är angeläget att det samband bibehålles som följer av att överläkaren vid nyssnämnda klinik nu är konsult vid folkhälsoinstitutet. Även för den blivande göteborgsavdelningen beräknas erforderlig kontakt med klinisk verksamhet kunna erhållas.

Under sitt arbete har utredningen emellertid fått ett starkt intryck av att folkhälsoinstitutets yrkeshygieniska verksamhet för att ge fullgoda resultat kräver en intim och ständig kontakt med de praktiska förhållandena inom industrin och de övriga näringsgrenar som behöver yrkeshygienisk service. Den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen har en omfattande kontakt med näringslivet, men denna kontakt kan av förklarliga skäl icke bli systematisk och än mindre kan den ske i de former som fordras för att avdelningens befattningshavare av olika kategorier skall få de för deras arbete i vissa hänseenden erforderliga praktiska erfarenheterna. Frågan är icke begränsad till den medicinska utan omfattar även den teknisk-kemiska sidan av yrkeshygienen. Utredningen har övervägt olika möjligheter att lösa denna fråga effektivt men samtidigt med minsta möjliga kostnader för statsverket och har därvid funnit den lämpligaste lösningen i princip innebära att folkhälsoinstitutet till sig anknuter ett försöksdistrikt inom industrin. Genom institutets försorg skulle till distriktet anslutna industrier och deras anställda tillförsäkras en tidsenlig och allsidig yrkeshygienisk service, samtidigt som institutet skulle tillgodogöra sig de erfarenheter därav, som kan vara av betydelse för den yrkeshygieniska forskningen vid institutet. I anslutning härtill framlägger utredningen följande förslag.

Till den yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg anslutes snarast möjligt en central för industrihälsovård. Centralens arbetsfält bör icke vara geografiskt bestämt utan bestå av ett antal frivilligt anslutna företag av växlande storlek och art. Verksamheten bör begränsas till att omfatta företag med sammanlagt högst 1 500 arbetstagare. Bland de företag som vill ansluta sig till centralen bör utväljas i första hand sådana, där en service åt företagen kan ge avdelningen en allsidig inblick i de yrkeshygieniska problemen vid industriföretag av olika karaktär. Företagen bör icke få någon särställning i förhållande till yrkesinspektionen eller andra myndigheter på grund av sin anslutning till centralen. Denna anslutning skall för företagen i princip icke innebära annat än att folkhälsoinstitutets personal svarar för det yrkeshygieniska arbetet vid företagen.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla, att ordnandet av yrkeshygienisk service för mindre företag är ett trängande och svårlöst problem. I många fall har mindre företag små och otjänliga lokaler med besvärliga arbetsförhållanden. Företagets ledning saknar ofta insikt om de med före-

kommande arbeten förenade riskerna för olycksfall eller yrkessjukdomar, och en del skyddsåtgärder, som vidtas vid större företag, är av ekonomiska skäl svårare att genomföra eller helt uteslutna. Denna kategori företag, som sysselsätter en mycket stor del av landets industriarbetare, är i själva verket det i nuvarande läge angelägnaste området för en intensifierad yrkeshygienisk insats. De mindre företagen kan icke ensamma hålla industri-läkare, industrisköterskor, skyddsingenjörer och laboratorier som god yrkeshygien numera kräver. Om icke samhället skall nödgas sörja för de mindre företagen i nu nämnda hänseenden, synes icke återstå annan utväg än att söka få till stånd ett samgående av sådana företag till tillräckligt stora enheter. Härför fordras praktiska erfarenheter, icke blott fackmässigt utan även ekonomiskt och organisatoriskt. Dylika erfarenheter har här i landet inhämtats endast i mycket ringa omfattning. Utredningen anser att en av den föreslagna serviceverksamhetens betydelsefullaste funktioner bör vara att ge underlag för allmänna riktlinjer för organiserandet av yrkeshygien vid de mindre företagen.

För yrkeshygienikerna synes det angelägnaste vara att få fortlöpande kontakt med ett antal arbetsplatser och få möjlighet att under längre perioder studera olika förhållanden vid arbetsplatserna, bl. a. för att få material för att klarlägga kostnaderna för och vinsterna med en rationellt driven yrkeshygien vid mindre företag.

Till göteborgsavdelningen bör knytas en särskild läkare, som i fråga om de till centralen för industrihälsovård anslutna företagen fullgör en industri-läkares åligganden och som därjämte till avdelningen systematiskt redovisar iakttagelser och erfarenheter från nämnda verksamhet. Han bör därjämte ha att medverka vid de speciella undersökningar av de anslutna företagens personal som avdelningen finner böra utföras. För hans verksamhet bör vid avdelningen ordnas en undersökningslokal. Företagen bör därjämte erhålla teknisk och kemisk service av avdelningens personal i övrigt, som därvid i första hand bör fullgöra en säkerhetsingenjörs uppgifter i fråga om yrkeshygien men därutöver utföra fortlöpande provtagningar och mätningar samt erforderligt tekniskt och kemiskt laboriearbete för yrkeshygieniska studier. Avdelningen bör söka intressera företagen att pröva olika metoder för eliminering av hälsorisker och följa dessa metoders användning såväl ur facksynpunkt som med hänsyn till de ekonomiska faktorerna. Utredningen utgår ifrån att de anslutna företagen skall erlägga avgifter motsvarande normala kostnader för en yrkeshygienisk verksamhet av ovan angiven art utom vad som belöper på åtgärder som betingas av verksamhetens forskningskaraktär.

Utredningen har i ett föregående avsnitt förordat, att vid folkhälsoinstitutet skall bedrivas forskning angående mentalhygien på arbetsplatserna. Då det synes lämpligt att bedriva denna forskning i samband med verksamheten vid industrihälsovårdscentralen, förordar utredningen att hithö-

rande frågor skall handläggas av göteborgsavdelningen. Till avdelningen bör för detta ändamål knytas en arvodesanställd psykiater och såsom assistent en psykolog.

5. *Arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium*

Arbetarskyddsstyrelsen har, såsom berörts i det föregående, funnit folkhälsoinstitutets bristande möjligheter att utföra undersökningar, som påkallas ur arbetarskyddets synpunkt, i erforderlig omfattning och inom rimlig tid innebära stora olägenheter för styrelsen och för yrkesinspektionen. Styrelsen har med hänsyn härtill anslutit sig till tanken på inrättande av ett yrkeshygieniskt laboratorium vid styrelsen. Utredningen anser, att vad styrelsen anfört och vad utredningens egna undersökningar av läget visar väl motiverar inrättandet av ett sådant laboratorium. Otvivelaktigt skulle det vara till gagn för arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet om styrelsen hade egna resurser att utföra mera rutinbetonade undersökningar, i första hand arbetsplatsundersökningar, som nu i allmänhet begärs av arbetsgivare, på eget initiativ eller efter begäran från yrkesinspektionen. Dessa undersökningar, som nu måste utföras av yrkeshygieniska avdelningen, tar en mycket stor del av dennas kapacitet i anspråk. De är därjämte i många fall av sådan art att de icke kan uppskjutas utan måste påbörjas och slutföras snarast, därför att situationen rimligen kan misstänkas innebära omedelbara risker för personalen på arbetsplatsen. Följden härav blir att avdelningens övriga arbete förryckes och splittras på ett sätt som i hög grad nedsätter arbetseffektiviteten. En överflyttning av en mera betydande del av dessa undersökningar till arbetarskyddsstyrelsen skulle därför innebära, att yrkeshygieniska avdelningens möjlighet att utföra övriga uppgifter ökades i högre grad än som direkt motsvarar det överflyttade arbetet. — Utredningen har även haft kontakt med arbetarskyddsutredningen, vilken därvid meddelat, att den för sin del anser förslaget om inrättande av ett yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen ägnat att öka effektiviteten i styrelsens och yrkesinspektionens arbete.

Av vad nu anförts har utredningen blivit övertygad om att inrättandet av ifrågakvarande laboratorium icke endast skulle innebära en ökning över huvud taget av kapaciteten på berörda områden utan också ge påtagligt större möjligheter att ekonomisera med den tillgängliga arbetskraften. Den avsedda effekten kan emellertid icke uppnås utan att det nya laboratoriet får en ur facksynpunkt betryggande kvalitet. Laboratoriets ställning skulle äventyras, om dess arbeten icke blir godtagna av berörda parter eller om dess undersökningar måste regelmässigt göras om, i de fall ärendet går vidare till folkhälsoinstitutet. Med hänsyn härtill måste laboratoriet vara så rekryterat och utrustat, att där utförda undersökningar blir ur facksynpunkt invändningsfria. Av särskild vikt är att laboratoriets chef är väl kvalificerad.

Utredningen föreslår sålunda inrättande av ett yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen. Detaljförslag härom framläggs i nästföljande kapitel. Vid utformningen därav har hänsyn tagits till de krav som utredningen enligt vad ovan nämnts anser ovillkorligen måste ställas på laboratoriet.

6. Utbildning i yrkeshygien för näringslivets behov

Det är praktiskt taget uteslutet att kunna bygga upp och vidmakthålla för vårt lands behov erforderlig kapacitet och standard på yrkeshygienens område utan att näringslivet självt påtager sig en stor del av detta arbete. Denna linje kräver emellertid att man inom näringslivet har tillgång till kvalificerad personal, som utöver sin egentliga fackutbildning erhållit speciell utbildning i yrkeshygien. Tillgång på sålunda utbildade krafter är en förutsättning för att näringslivets egna organ med framgång skall kunna anlitas inom yrkeshygien i större omfattning än nu. Den härför erforderliga specialutbildningen och fortbildning i anslutning därtill bör i vissa delar meddelas genom folkhälsoinstitutets försorg.

Utredningen finner med hänsyn härtill nödvändigt, att folkhälsoinstitutet bereds större möjlighet än hittills att ge specialundervisning i yrkeshygien åt inom näringslivet anställda industriläkare, industrisköterskor, skyddsenjörer och viss laboratoriepersonal. Angeläget är även att fackförenings- och liknande funktionärer som handhar arbetarskyddsfrågor bereds sådan utbildning vid institutet. Tilläggas må, att den specialutbildning av nu berört slag, som institutet bör bedriva, ingalunda minskar behovet av grundläggande utbildning i yrkeshygien i samband med fackutbildningen av hälsovårdspersonal samt av olika kategorier tekniker och andra arbetsledare.

H. Vissa frågor angående vitaminavdelningens organisation

De spörsmål, som avhandlas under detta avsnitt, sammanhänger med att vitaminavdelningens kontrollverksamhet jämte den forskningsverksamhet rörande analysmetoder, som erfordras för kontrollens utövande, numera kommit att ta en så stor del av avdelningens kapacitet i anspråk, att avdelningen endast i obetydlig omfattning har kunnat ägna sig åt arbetsuppgifter därutöver. De praktiskt-vetenskapliga undersökningar utan samband med kontrollen, vilka utförts vid avdelningen, har som förut nämnts i regel gällt frågor av mindre omfattning. Man har nämligen nödgats välja sådana uppgifter, vilkas bearbetning kunnat kombineras med det löpande kontrollarbetet. Avdelningen har saknat resurser för att engagera sig i några större systematiska undersökningar på folkhälsoområdet. De utförda undersökningarna har merendels bestått i speciellt aktuella inventeringar av vitaminhalten i olika slag av födoämnen. I en del fall har man därjämte sökt studera

olika faktorer, som inverkar på födoämnenas vitaminhalt, såsom sort, odlingsbetingelser, ras och utfodringsförhållanden, vidare hållbarheten vid lagring m. m. Även vitaminförlusterna vid tillredningen i köket av vissa färska födoämnen har undersökts liksom vitaminförlusterna vid vissa industriella beredningar av livsmedel. I samarbete med födoämneshygieniska avdelningen och en avdelning vid tandläkarhögskolan i Malmö har vissa tandkariesfrågor experimentellt studerats på djur.

Ehuru folkhälsoinstitutets kapacitet för utförande av annat arbete på vitaminområdet än det som sammanhänger med kontrollverksamheten i alltför hög grad inkräktats av den sistnämnda, visar den följande redogörelsen att ej heller kontrollverksamheten kunnat bedrivas i den utsträckning, som får anses erforderlig. Avdelningens personella och materiella resurser har varit otillräckliga.

Vid en översyn av folkhälsoinstitutets organisation måste den primära synpunkten vara att sätta institutet — dvs. i detta fall närmast vitaminavdelningen — i stånd att i tillräcklig omfattning kunna bearbeta problem av central betydelse för folkhälsan. Det är emellertid icke möjligt att diskutera, hur avdelningen bör vara uppbyggd, utan att taga ställning till frågan huruvida vitaminkontrollen fortfarande skall vara förlagd till folkhälsoinstitutet eller icke. I detta avsnitt har det för ett principiellt ståndpunktstagande beträffande avdelningens verksamhet och organisation aktuella utredningsmaterialet sammanställts, varjämte utredningens överväganden och förslag i dessa hänseenden redovisas.

1. Vitaminkontrollens nuvarande och förutsedda omfattning

De nu gällande författningar och andra bestämmelser, som reglerar vitaminkontrollen, har angivits i kap. II i samband med redogörelsen angående vitaminavdelningen.

Utredningen har för att få en bild av kontrollbehovets nuvarande och väntade omfattning i samarbete med avdelningen och respektive övervakande myndigheter gjort en undersökning för att få fram det minsta antal analyser, som får anses erforderligt för upprätthållande av vitaminkontrollen på olika områden. Resultatet av denna undersökning framgår av sammanställningen på nästa sida. I denna har det minsta antalet erforderliga analyser jämförts med antalet under kalenderåret 1954 verkställda analyser. Såväl erforderliga som verkställda analyser har härvid grupperats efter tillämpad analysmetod. Redovisning efter antalet analyser i stället för efter antalet prov har valts för att få en riktigare bild av belastningen ur arbetssynpunkt, eftersom antalet analyser per prov varierar starkt. I anslutning härtill må framhållas, att såväl jordbruksnämnden som farmaceutiska laboratoriet och apoteksinspektionen förklarat, att den nuvarande begränsade kapaciteten vid vitaminavdelningen medfört, att dessa myndigheter måst inskränka antalet prov långt under vad som kan anses erforderligt och försvarligt.

Beräkningen av antalet för den offentliga kontrollen erforderliga analyser har även nödvändiggjort en uppskattning av utvecklingen i fråga om antalet analyser, begärda från privat håll, dvs. från industrier, affärsföretag och enskilda. Erfarenheten har nämligen visat, att det föreligger ett direkt samband beträffande antalet analyser tillhörande nämnda två kategorier. Antalet privatbegärda analyser av olika slag har därför i stort sett beräknats komma att öka i samma proportion, som antalet analyser för den offentliga kontrollen. Beräkningen av antalet analyser av det senare slaget har också redovisats i nyssnämnda sammanställning.

Sammanställning

av det beräknade antalet *erforderliga* analyser av vitaminhalt enligt olika metoder och antalet *verkställda* sådana under kalenderåret 1954.

Övervakande myndighet m. m.; varuslag, beräknad provfrekvens m. m.	Analysmetod					
	Biologisk			Kemisk	Mikrobiol.	S:a
	A+D ₂	D ₃	S:a			
1	2	3	4	5	6	7
1. Statens institut för folkhälsan.						
Livsmedel enl. 34 § livsmedelsstadgan; 1 gång per år.						
Erforderliga analyser	51	—	51	177	81	309
Verkställda »	6	—	6	23	9	38
Privatbegärda.						
Erforderliga analyser	11	—	11	59	20	90
Verkställda »	—	—	—	18	2	20
2. Kommerskollegium.						
Vitaminerade livsmedel; 2 ggr per år + 1 gång, om något prov är otillfredsställande.						
Erforderliga analyser	35	—	35	162	114	311
Verkställda »	67	—	67	71	87	225
Privatbegärda.						
Erforderliga analyser	6	—	6	423	27	456
Verkställda »	6	—	6	407	27	440
3. Statens jordbruksnämnd.						
Vitaminfodermedel (även för förbrukning vid egen fabrikation av fodermedelsblandningar); 2 ggr per år.						
Erforderliga analyser	52	62	114	178	164	456
Verkställda »	22	28	50	81	62	193
Fodertran med A+D; 2 ggr per år hos varje importör.						
Erforderliga analyser	—	36	36	36	—	72
Verkställda »	—	6	6	18	—	24
Foderblandningar (244 för fjäderfä med A+D ₃ och 140 för svin m. fl. med A+D ₂); 1 gång vart 4. år för A- och D-vitamin, 1 gång vart 8. år för 3 st. B-vitaminer.						
Erforderliga analyser	35	60	95	145	100	340
Verkställda »	—	7	7	16	—	23
Privatbegärda.						
Erforderliga analyser	20	64	84	132	70	286
Verkställda »	3	34	37	56	18	111

Övervakande myndighet m. m.; varuslag, beräknad provfrekvens m. m.	Analysmetod					
	Biologisk			Kemisk	Mikrobiol.	S:a
	A+D ₂	D ₃	S:a			
1	2	3	4	5	6	7
4. Medicinalstyrelsen.						
Statens farmaceutiska laboratorium						
Farmaceutiska specialiteter; 1 gång vart 3. år.						
Erforderliga analyser	10	—	10	88	41	139
Verkställda »	4	—	4	31	28	63
Apoteksinspektionen						
Farmakopévaror samt apoteksberedningar inkl. ACO-preparat; 1 gång vart 3. år för ACO-preparat och andra centraltillverkade beredningar och c:a 10 prov per preparat och år för icke centraltillverkade beredningar.						
Erforderliga analyser	68	—	68	244	139	451
Verkställda »	2	—	2	53	10	65
Privatbegärda.						
Erforderliga analyser	23	—	23	37	15	75
Verkställda »	5	—	5	3	3	11
5. Övriga prov, ej hänförliga till 1.—4.						
Erforderliga analyser	—	—	—	986	276	1262
Verkställda »	—	—	—	520	103	623
Summa statsbegärda.						
Erforderliga analyser	251	158	409	1030	639	2078
Verkställda »	101	41	142	293	196	631
Summa privatbegärda.						
Erforderliga analyser	60	64	124	1637	408	2169
Verkställda »	14	34	48	1004	153	1205
Totalantal.						
Erforderliga analyser	311	222	533	2667	1047	4247
Verkställda »	115	75	190	1297	349	1836
Totalantal erforderliga analyser i % av totalantal verkställda	270	296	281	206	300	231

Beräkningen av de i sammanställningen angivna antalen prov har skett efter följande grunder.

Livsmedel enligt 34 § livsmedelsstadgan

Behovet har beräknats med ledning av uppgifter från vitaminavdelningen, som därvid utgått från de produkter, å vilka — såvitt avdelningen hade sig bekant — 34 § livsmedelsstadgan var tillämplig i mars 1955. Undersökningen har förutsatts begränsad till ett prov om året av varje produkt.

Under hand har från varudeklarationsnämnden inhämtats, att nämndens kontroll över VDN-märkta varor med vitamininnehåll avser produkter, som är hänförliga till 34 § livsmedelsstadgan eller står under kommerskollegiums kontroll jämlikt förordningen om vitaminerade livsmedel. Nämnden låter uttaga prov i allmänna handeln, vilka därefter insänds till vitaminavdel-

ningen. Nämndens kontroll är en oregelbunden stickprovskontroll, vilken anses kunna hållas relativt gles bl. a. med hänsyn till att en tillverkare för att få använda VDN-märket har att avge en särskild förbindelse att hålla varans innehåll i enlighet med deklarationen.

Det har ansetts möjligt att samordna denna kontroll med folkhälsoinstitutets kontrollverksamhet enligt 34 § livsmedelsstadgan och med kommerskollegiums kontroll över vitaminerade livsmedel på ett sådant sätt, att nämndens kontroll icke behöver innebära någon ökning av det eljest föreliggande totala kontrollbehovet. Motsvarande synpunkter har medfört, att icke heller apoteksinspektionens kontroll över på apotek saluförda varor, som faller under 34 § livsmedelsstadgan, beräknats medföra någon sådan ökning.

Vitaminerade livsmedel

Analysbehovet och antalet verkställda analyser av olika slag har uppgivits av kommerskollegium. Behovet har beräknats efter två prov per år för varje livsmedel och tillverkningsställe, dvs. det minimiantal som vitamineringsförordningen stadgar, och därutöver ytterligare ett, om något prov visat underhalt.

För vitaminering av mjölk med D-vitamin har kommerskollegium meddelat tillstånd åt sjuutton mejerier, av vilka dock endast tre mejerier företar vitaminering av mjölk. Innehavaren av tillståndet för de fjorton återstående mejerierna har på förfrågan upplyst, att någon vitaminering av mjölk från dessa mejerier med största sannolikhet ej kommer att företas. I beräkningarna har hänsyn därför icke tagits till de prov, som genomförandet av en vitaminering vid de återstående fjorton mejerierna skulle medföra.

Vitaminfodermedel och vitaminerade foderblandningar

Frågan om utformningen och omfattningen samt organisationen av kontrollen över handeln med fodermedel skall enligt Kungl. Maj:ts beslut utredas av lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd gemensamt. För närvarande omhänderhas kontrollen av nämnden.

De överläggningar, som utredningen haft med nämnda ämbetsverk, jämte uppgifter från vitaminavdelningen har lett till följande bild av behovsläget.

Den viktigaste kontrolluppgiften är att effektivt övervaka de egentliga vitaminfodermedlen, dvs. koncentrat avsedda för inblandning i foder av olika slag för att tillförsäkra djuren en viss vitamintillförsel. År 1954 fanns 72 märken av sådana fodermedel. Det anses nödvändigt, att kontrollen av dessa omfattar 2 prov per år. Med hänsyn till antalet i fodermedlen ingående vitaminer erfordras ca 450 undersökningar av dessa prov efter olika metoder.

Fodertran, som innehåller vitaminerna A och D₃, är att jämställa med vitaminfodermedel. Kontrollen har beräknats omfatta 2 prov om året hos varje importör och tillverkare.

Vitaminerade foderblandningar tillverkades och salufördes år 1954 i sådan omfattning att det skulle erfordras 244 prov av blandningar för fjäderfä och 140 prov av blandningar för svin m. fl. för att få ett prov från varje tillverkningsplats av alla saluförda blandningar. Vid överläggningarna med lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden har från utredningens sida framhållits, att det med hänsyn till de resurser som över huvud taget kan påräknas för kontrollanalyser å fodermedel är nödvändigt att begränsa antalet till ett minimum och använda kapaciteten i första hand till övervakningen av vitaminfodermedel och fodertran. I fråga om foderblandningarna borde övervakningen i möjligaste mån läggas på en kontroll av själva tillverkningen i avsikt att få garantier för att inblandning av vitamin verkligen sker. Ämbetsverken hade i mitten av maj 1956 ännu icke avgivit sitt förslag. Utredningen har för fodermedelsblandningar räknat med att i medeltal 1 prov vart 4:e år analyseras beträffande A- och D-vitamin och ca 1 prov vart 8:e år beträffande B-vitaminer (3 st B-vitaminer).

På förfrågan har styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök meddelat, att man där kan möta en ökning av antalet på kycklingar gjorda bestämningar av vitamin D₃ från 75 utförda 1954 till ca 200 om året. För ökningen erfordras endast en mindre utbyggnad av hönseriet vid Ultuna.

Läkemedel

Beträffande de *farmaceutiska specialiteterna* har i samråd med föreståndaren för statens farmaceutiska laboratorium behovet av provtagning beräknats till i genomsnitt 1 prov vart 3:e år.

I samråd med apoteksinspektionen har i fråga om *farmakopévaror* samt *centraltillverkade apoteksberedningar*, de sistnämnda inkluderande ACO-preparaten, räknats med 1 prov vart 3:e år liksom för specialiteterna. Av *icke centraltillverkade apoteksberedningar* har beräknats ca 150 prov per år. Härvid har apoteksinspektionen uppskattat, att antalet preparat multiplicerat med antalet tillverkare uppgår till drygt 2 100.

Övriga prov

I tablån har även upptagits en grupp prov, som ej är hänförliga till någon av de ovan redovisade fyra kategorierna. Det är här fråga om vitaminhaltsbestämningar i allehanda prover av livsmedel och fodermedel, som inlämnats till vitaminavdelningen av vissa statliga institutioner, industri- och affärsföretag och enskilda i syfte att erhålla officiellt utlåtande över provens vitamininnehåll.

Undersökningen visar sålunda, att det finns ett betydande icke tillgodosett behov av ökad vitaminkontroll. Med hänsyn till den högst varierande arbetsinsatsen vid olika analysmetoder har inom vitaminavdelningen beräknats de mot respektive provantal svarande analysavgifterna. Då dessa avgifter i princip avvägs så att de kan anses ge en bild av relationen mellan de erforderliga arbetsinsatserna för respektive analyser, bör en sådan beräkning ge en tillförlitligare uppfattning om den motsvarande erforderliga kapacitetsökningen än siffrorna för antalet analyser. Nedan har dessa beräkningar sammanställts med de i tablån framkomna summorna beträffande det uppskattade antalet erforderliga analyser och antalet under år 1954 verkställda analyser. I båda fallen har bestämningarna av vitamin D₂, som utförs av statens husdjursförsök vid Ultuna, frånräknats.

Analysmetod	Antal analyser			Avgifter (c:a) för analyser		
	verkställda 1954	erforderliga enl. beräkn.	ökning i %	verkställda 1954	erforderliga enl. beräkn.	ökning i %
Biologisk (A + D ₂)	115	311	170	68.000	185.000	172
Kemisk	1.297	2.667	106	91.000	208.000	129
Mikrobiologisk	349	1.047	200	60.000	180.000	200
Summa	1.761	4.025	129	219.000	573.000	162

2. Behovet av personal, lokaler m. m. vid olika alternativ för kontrollverksamhetens förläggning

Avdelningsföreståndaren har i skrivelse den 22 februari 1952 för utredningen framlagt förslag till personalorganisation enligt två alternativ och med skrivelse den 15 juni 1955 kompletterat och jämkat förslagen. Enligt det ena (*alternativ 1*) bibehåller man vid vitaminavdelningen kontrollverksamheten jämte erforderlig metodikutveckling — båda verksamheterna vederbörligen utökade för att tillfredsställa det förutsedda behovet — och samtidigt genomföres en viss utbyggnad för att sätta avdelningen i stånd att utföra praktiskt-vetenskapliga undersökningar och forskning av allmän folkhälsoinstitutskaraktär inom vitaminområdet. Enligt det andra alternativet (*alternativ 2*) skulle avdelningen organiseras uteslutande för sistnämnda uppgifter. Alternativ 2 förutsätter att vitaminkontrollen i sin helhet förlägges till annat håll. Den tänkbara möjligheten att åvägabringa en partiell avlastning av avdelningens kontrollverksamhet genom att vissa delar av densamma utbrytes och förlägges annorstädes, har av avdelningsföreståndaren avvisats. Han har därvid åberopat en motivering, som redan 1936 års folkhälsoinstitutssakkunniga anfört (prop. nr 1938: 139, s. 21—22), och framhållit att de synpunkter, som de sakkunniga då framförde, alltjämt äger giltighet.

Vid båda alternativen är det nödvändigt att söka klarlägga det för kontrollverksamheten erforderliga personal-, lokal- och apparatbehovet. I detta syfte har utredningen som expert anlitat laboratorn i analytisk kemi vid universitetet i Uppsala, filosofie doktorn F. Nydahl. — Det bör framhållas, att redan avdelningens nuvarande verksamhet i själva verket har sprängt ramen för nu tillgängliga lokaler. Avdelningens arbetsförhållanden är ur lokalsynpunkt helt otillfredsställande, och en lokalutvidgning med minst 25 fönsterenheter är sålunda redan nu nödvändig.

Alternativ 1, alltså med kontrollverksamheten alltså ansluten till vitaminavdelningen, skulle enligt avdelningsföreståndarens skrivelse till utredningen den 15 mars 1954 kräva en ökning av personalen — föreståndaren inräknad — från 37 till 78. Personal i 20 lönegraden och högre skulle öka från 5 till 14 och personal t. o. m. 19 lönegraden från 32 till 64. Lokalbehovet skulle öka från nuvarande 41 till 161 fönsterenheter, varvid ökningen i fråga om djurrum icke inräknats.

Det av föreståndaren enligt alternativ 2 uppgjorda förslaget omfattar sammanlagt 39 befattningshavare, varav 9 i 20 lönegraden och högre och 30 i högst 19 lönegraden. Detta alternativ förutsätter, att avdelningen uteslutande skulle ägna sig åt praktiskt-vetenskapliga undersökningar och därmed sammanhängande forskning samt att ett nytt organ för kontrollverksamheten och för denna nödvändig metodikforskning inrättas.

Lokalbehovet vid alternativ 2 har ej särskilt beräknats men kan (exklusive djurutrymmen) uppskattas till ca 600 m². Detta innebär en ungefärlig fördubbling av det nuvarande beståndet om 41 fönsterenheter.

Den av Nydahl verkställda utredningen är utförd i samarbete med avdelningens föreståndare och laborator och har i första hand inriktats på behovet av biträdespersonal och lokaler enligt alternativ 1. Det har uppgjorts under förutsättning att kontrollen omfattar i huvudsak det antal prover av olika slag, som enligt en i början av detta avsnitt intagen sammanställning beräknats vara erforderligt. För beräkning av biträdesbehovet har därvid gjorts en ingående undersökning av vilka vitaminer och vilka metoder som kan väntas komma i fråga vid en sålunda förutsedd utökning av kontrollen. För varje slag av analys har gjorts en beräkning av tidsåtgången enligt det nu tillämpade förfarandet. Beräkningarna har givit till resultat, att kontrollverksamheten skulle kräva 26 biträden för laboratoriearbetet. För praktiskt-vetenskapliga undersökningar och metodforskning har behovet uppskattningsvis angivits till 15 biträden. Det relativt höga antalet biträden har ansetts behövt med hänsyn till att såväl undersökningarna som metodforskningen kräver stora serier analyser, ofta efter komplicerade och tidsödande metoder. Nydahls utredning anger sålunda det erforderliga antalet biträden (exklusive diskbiträden) till 41, varvid personal i djurhuset icke medräknats. Avdelningsföreståndaren hade i sitt förslag den 15 mars 1954 ävenledes beräknat motsvarande biträdesbehov till 41. Vid en jämförelse bör

emellertid observeras, att i Nydahls utredning räknats med en icke oväsentligt större ökning av kontrollverksamheten än den avdelningsföreståndaren förutsatt.

En utbyggnad av vitaminavdelningen enligt alternativ 1 skulle enligt den av Nydahl gjorda utredningen totalt kräva en nettoyta av omkring 1 500 m². Avdelningens nuvarande lokalers nettoyta är (41 × 8,75 =) 358 m². Utrymmen för djurexperiment är här ej medräknade.

I samband med utredningen angående personal- och lokalbehoven enligt alternativ 1 har Nydahl även gjort en överslagsberäkning av kostnaderna för komplettering av apparatur och annan utrustning så, att det vid personalberäkningen förutsatta effektiva utnyttjandet av personal av alla kategorier kan förverkligas. Kostnaderna härför har uppskattats till omkring 300 000 kronor.

Utredningen har även i samråd med avdelningsföreståndaren och på basis av Nydahls beräkningar överslagsvis gjort en beräkning av personal- och lokalbehovet för en ur vitaminavdelningen utbruten kontrollorganisation, avvägd efter det i den ovan intagna sammanställningen beräknade behovet av verksamhetens omfattning med erforderlig metodikforskning. Personalen har i enlighet härmed beräknats på följande sätt.

1 Professor	Co 14
1 Laborator	Ca 31
1 Förste kemist	Ce 27
1 Mikrobiolog	Ce 27
1 Assistent (kemi)	Ce 23/25
1 Assistent (mikrobiologi)	Ce 23/25
1 Laboratorieassistent (djurbiologi)	Ce 19
1 Kanslibiträde ¹	Ce 11
1 Kontorsskrivare	Ce 15
1 Kontorsbiträde	Ce 8
1 Expeditionsvaktmästare	Ca 12
2 Förste laboratoriebiträden	Ce 15
4 Laboratoriebiträden	Ce 13
18 Laboratoriebiträden	Ce 11
10 Laboratoriebiträden	Ce 8
7 Disk- och städbiträden	Ce 6

Summa 52

Lokalbehovet har uppskattats till ca 650 m² tjänsterum, laboratorier och förråd m. m. samt 300 m² djurhus.

3. Utredningens ståndpunktstagande

Det anförda ger vid handen att, samtidigt som avdelningen till följd av den stora del av kapaciteten som åtgår för kontrollverksamheten icke i till-

¹ Uppgiften härom bortfallen i stencilupplagan av betänkandet men införd vid tryckningen.

räcklig omfattning kunnat fullgöra sina övriga arbetsuppgifter, kontrollverksamheten måste utbyggas till ungefär dubbla kapaciteten för att bli tillräcklig.

Även om utredningens förslag beträffande folkhälsoinstitutet till alla delar genomföres, är det klart att utvecklingen kommer att föra med sig nya anspråk på tillgodoseende av angelägna egentliga folkhälsouppgifter. Om institutet tar på sig eller bibehåller arbetsuppgifter, som ligger utanför denna ram, kommer institutet snart att överskrida den storlek som kan anses lämplig för en institution av detta slag. För att de egentliga arbetsuppgifterna skall kunna i möjligaste mån tillgodoses är det därför, som tidigare anförts, angeläget och på längre sikt ofrånkomligt att ur folkhälso-synpunkt sekundära uppgifter avlastas från institutet. Det torde med hänsyn härtill vara på sin plats att här något närmare gå in på arten av de praktiskt-vetenskapliga arbetsuppgifter av vitaminkaraktär som faller inom institutets egentliga arbetsområde.

Enligt sin instruktion skall folkhälsoinstitutet bestämma olika födoäm-nens värde ur folknäringsynpunkt. Häri inryms en mångfald arbetsupp-gifter avseende vitaminer. I första hand krävs en systematisk inventering av de oberoende födoämnenas halt av de olika vitaminerna. Denna inventering måste företas på bred bas för att lämna representativa genomsnittsvärden och ge kännedom om variationsbredden. Det måste vidare utrönas, huru mycket av födoämnenas vitaminer, som finns kvar i de tillagade produk-terna, ävensom i vilken grad dessa vitaminer utnyttjas i kroppen. Den alltmer ökade användningen av storindustriellt tillverkad färdiglagad mat måste särskilt beaktas. En ständig övervakning av dylika produkters sam-mansättning är av nöden, och därvid träder vitaminaspekterna i förgrunden, då många vitaminer lätt förstörs vid tillredningsprocessen. Liknande syn-punkter gäller beträffande den kollektiva bespisningen i form av skolmål-tider, måltider på arbetsplatser m. m., som i vårt nuvarande samhälle får en alltmer ökad betydelse. Även utspisningen inom försvaret och vid sjuk-hus och andra allmänna inrättningar kräver omfattande undersökningar med hänsyn till födans sammansättning särskilt i vitaminhänseende. Av största betydelse är vidare att studera befolkningens vitaminläge (vitamin-status), vilket sker bl. a. genom blod- och urinundersökningar. Sådana stu-dier har utförts bl. a. i USA och Canada men hittills icke i Sverige. Det gäller här icke blott att studera befolkningen i genomsnitt utan även att få en uppfattning om vitaminläget inom olika representativa grupper ev be-folkningen, t. ex. inom olika inkomstklasser, för olika åldrar, för olika regio-ner inom landet, för stadsbefolkning kontra lantbefolkningen etc. Systema-tiska undersökningar av vitaminstatus hos anställda vid industriföretag, där arbeten med giftiga ämnen bedrivs, är av stor betydelse ur yrkeshygie-nisk synpunkt. Nationalekonomiskt viktigt är att utreda frågan, huruvida den omfattande konsumtion av vitaminpreparat av allehanda slag, som

för närvarande äger rum, är ur näringssynpunkt påkallad. Det är förvisso stora belopp, som allmänheten årligen lägger ned på preparat av detta slag, och därtill kommer att de för preparatens framställning erforderliga vitaminerna måste importeras. — Vitaminavdelningen har även att verkställa sådana praktiskt-vetenskapliga utredningar av vitaminfrågor som kan påkallas av statliga myndigheter såsom medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, arméintendenturförvaltningen m. fl. Jämväl spörsmål, som har samband med planerade vitamineringar av livsmedel, t. ex. frågan om vitamineringarnas värde ur folknäringssynpunkt, skall utredas av avdelningen, som därvid tjänstgör som ifrågakommande tillsynsmyndighets — kommerskollegiums — expertorgan.

Den kontroll av vitaminhalten i prover av livsmedel, läkemedel och fodermedel som avdelningen har att verkställa jämlikt folkhälsoinstitutets instruktion är en rutinbetonad analysverksamhet av kvalificerad art. Den rör sig på komplicerade områden, där forskningen är stadd i snabb utveckling, och till densamma är ofta stora kommersiella intressen knutna. Kontrollens krav på resurser måste ovillkorligen tillgodoses, men det kan näppeligen göras gällande, att kontrollverksamheten har sin givna plats inom institutets ram vid sidan av den omfattande praktiskt-vetenskapliga verksamhet i övrigt på vitaminområdet som institutet skall bedriva. Kontrollverksamheten låter sig ej heller i längden utan allvarliga olägenheter förenas med den övriga verksamheten. Då kontrolluppgifterna vanligen är brådskande till sin natur, inträder nämligen enligt all erfarenhet förr eller senare den situationen att de gör anspråk på prioritet i fråga om de tillgängliga personella och materiella resurserna på bekostnad av folkhälsouppgifterna. Det finns därför berättigad anledning att befara, att, även om en förstärkning och omorganisation genomförs för det övriga vitaminarbetet, detta snart åter kommer att bli eftersatt vid en fortsatt förläggning tillsammans med vitaminkontrollen.

Vad ovan anförts är enligt utredningens mening i och för sig tillräckligt för att vitaminkontrollen skall räknas in bland de av folkhälsoinstitutets nuvarande uppgifter som kan ifrågakomma för bortflyttning från institutet. Därtill kommer att vitaminkontrollen förutom det omfattande analysarbetet och den därav föranledda metodforskningen innefattar ett betydande administrativt bestyr, bl. a. genom att institutet måste hålla kontakt med tillsynsmyndigheterna för att planera provtagningar och andra åtgärder i detta sammanhang. Även det ofrånkomliga internationella samarbetet inom kontrollområdet medför en avsevärd arbetsbelastning. Det är självklart att vitaminkontrollen, om den inom folkhälsoinstitutets ram utbygges till erforderlig storlek, kommer att medföra en ännu större belastning för institutet.

Utredningen har med hänsyn till vad nu anförts kommit till den bestämda uppfattningen, att folkhälsoinstitutet helt måste befrias från sin befattning med vitaminkontrollen. Med hänsyn till vitaminavdelningens eftersatta,

ytterst angelägna forskningsuppgifter på folkhälsoområdet är det nödvändigt, att en utbrytning av vitaminkontrollen ur institutet kommer till stånd med det snaraste.

En nödvändig förutsättning för att den avsedda utbrytningen av vitaminkontrollen skall kunna ske är dock att en fullgod lösning kan ges på frågan, hur den erforderliga vitaminkontrollen skall kunna åstadkommas utanför folkhälsoinstitutets ram. Utredningen har övervägt flera möjligheter till denna frågas lösning men anser sig för närvarande ej kunna avge något definitivt förslag till kontrollverksamhetens ordnande. Vitaminkontrollen har nära beröringspunkter med kontroll- och prövningsverksamheten inom vissa angränsande områden. Ett definitivt ställningstagande till denna fråga bör därför basera sig på ett motsvarande utredningsarbete även inom t. ex. jordbrukshögskoleutredningen, som inom sitt område, vilket ju även berör livsmedel och fodermedel, torde komma att taga ställning till frågor av denna art. Det torde med hänsyn till dessa förhållanden vara ofrånkomligt att vitaminkontrollen tills vidare ligger kvar vid folkhälsoinstitutets vitaminavdelning med i huvudsak oförändrade resurser, även om det i det föregående redovisade stora behovet av ökad vitaminkontroll därvid icke kommer att kunna tillgodoses under en övergångsperiod.

Ståndpunktstagandet i fråga om vitaminkontrollen har föranlett utredningen att i det följande framlägga förslag angående vitaminavdelningens organisation, sedan kontrollen avlyfts därifrån. Detta förslag bygger på avdelningsföreståndarens alternativ 2 men innebär en viss beskärning av detta. Då kontrollen under alla förhållanden måste beräknas bli kvar vid folkhälsoinstitutet under en till sin längd oviss övergångstid och det får anses synnerligen angeläget att vitaminavdelningen snarast sättes i stånd att åtminstone i begränsad omfattning taga upp egentliga folkhälsouppgifter på vitaminområdet, föreslås därjämte, att avdelningen omedelbart tillföres ett mindre antal tjänster för att bli i stånd att under övergångstiden taga upp praktiskt-vetenskapliga arbetsuppgifter.

FJÄRDE KAPITLET

Utredningens förslag

I detta kapitel framlägges dels de förslag angående folkhälsoinstitutets organisation m. m. som i huvudsak redovisats i samband med i kap. III framlagda principiella överväganden, dels ock vissa andra förslag, vilka icke berörts i nyssnämnda kapitel.

Utredningen vill framhålla, att den ansett sig i princip icke böra taga upp frågor om lönegrads- och löneplansplacering av befintliga tjänster samt att den i fråga om nya sådana anslutit placeringen till vad som gäller för befintliga motsvarande tjänster. I fråga om några personalgrupper har utredningen dock, som framgår under D nedan, av särskilda skäl gjort avsteg från denna princip.

A. Institutets styrelse

I anslutning till de ställningstaganden i fråga om styrelsens storlek och sammansättning m. m. som redovisats i nästföregående kapitel förordar utredningen, att instruktionen för institutet ändras så, att

- styrelsen skall bestå av 5 personer;
- institutets chef skall ingå som självskriven ledamot av styrelsen;
- icke-självskrivna ledamöter skall utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst fyra år;

suppleanter för sistnämnda ledamöter skall utses i samma ordning som de ordinarie ledamöterna;

Kungl. Maj:t skall bland ledamöterna utse en att vara ordförande och en att vara vice ordförande i styrelsen.

Enligt utredningens uppfattning bör arbetsgivare- och arbetstigareintresen samt den medicinskt-hygieniska sakkunskapen utom institutet vara representerade inom styrelsen.

Med hänsyn till minskningen av styrelseledamöternas antal måste instruktionens bestämmelser om beslutsmässighet ändras. För besluts fattande bör fordras att jämte tjänsteförrättande ordföranden minst två ledamöter eller suppleanter skall vara närvarande. Den nuvarande befogenheten för styrelsen att inom sig utse ett arbetsutskott för utövande av styrelsens beslutande-

rätt beträffande löpande ärenden eller angelägenheter av mindre vikt bör borttagas. I stället bör styrelsens ordförande bemyndigas att utöva styrelsens beslutanderätt i brådskande ärenden ävensom angelägenheter av mindre vikt. Sådana beslut bör anmälas vid nästkommande styrelsesammanträde.

För närvarande utgår ersättning till ordföranden med ett fast arvode av 1 000 kronor för år. Till sådana ledamöter och suppleanter som icke är självskrivna i styrelsen utgår arvode med 20 kronor per sammanträdesdag. Med hänsyn till den ökade insats från styrelsens och ordförandens sida som utredningen förutsätter komma till stånd efter institutets omorganisation föreslår utredningen att ordförandens arvode höjes till 1 800 kronor per år. För övriga styrelseledamöter och för suppleanter föreslås icke ändring i nuvarande arvodesföreskrifter.

B. Institutets chef

Av skäl, som framgår av kap. III, föreslår utredningen inrättande av en befattning såsom överdirektör och chef för institutet. Befattningen föreslås placerad i lönegrad Co 15. Den nuvarande arvodestjänsten såsom institutets föreståndare bör indragas.

Utredningen har icke ansett sig böra föreslå några särskilda kompetenskrav för överdirektörsbefattningen. Överdirektören torde i fråga om ställning och befogenheter böra i princip jämföras med vad som i allmänhet gäller för verkschefer.

C Kansli och övrig för institutet gemensam personal

Institutets föreståndare har på grund av sitt arbete såsom avdelningsföreståndare måst överlämna en betydande del av de administrativa ärendena till förste byråsekreteraren. Under föreståndarens överinseende leder denne arbetet för den för institutet i dess helhet gemensamma personalen (utom pressombudsmannen). Utredningen förutsätter att en överdirektör och chef kan ägna mera tid åt administrativa angelägenheter än institutets föreståndaren hunnit. Med hänsyn härtill anser sig utredningen icke böra föreslå en eljest nödvändig förstärkning av den högre administrativa personalen.

Överdirektörens behov av biträde för översättnings- och skrivarbete m. m. bör av skäl, som anges under D. 2. nedan, tillgodoses genom att vid kansliet inrättas en befattning såsom kansliskrivare i lönegrad Ce 15.

Underhålls- och reparationsarbeten avseende apparatur för institutets avdelningar samt nytillverkning av apparater, i den mån detta ur kostnads-, tids- eller andra synpunkter anses fördelaktigare än beställning på annat håll, utförs i viss utsträckning vid institutet. Liksom vid andra institutioner

har anspråken på verkstaden vuxit undan för undan och en effektivisering av dess arbete är i hög grad påkallad. Härför erfordras att verkstadsarbetet ställs under ledning och övervakning av en kunnig verkstadstekniker. En sådan kan även ge fackavdelningarna råd och assistens i tekniskt hänseende vid anskaffning och installation samt ny- och omkonstruktion av apparater och andra anordningar för laboratoriearbetet ävensom vid uppläggning av arbetsgången för vissa rutinarbeten. Institutet har nu ingen befattningshavare som kan biträda med lösande av interna rationaliseringsfrågor. Detta är bl. a. ur ekonomiska synpunkter otillfredsställande. Utredningen föreslår därför en befattning såsom verkstadsingenjör. Som kompetenskrav bör uppställas examen vid tekniskt läroverk eller däremot svarande utbildning samt praktisk erfarenhet av verksamhet inom industri eller hantverk. Tjänsten föreslås placerad i lönegrad Ce 23.

Folkhälsoinstitutet gemensamma administrativa personal (exkl. pressombudsmannen) den 1 juli 1956 och enligt utredningens förslag.

Befattning m. m.	Lönegrad	1/7 -56	Enl. U:s förslag
1. Överdirektör	Co 15	—	1
2. Institutets föreståndare	arvode	(1)	—
3. Förste byråsekreterare	Ca 29	1	1
Kansli och kassa			
4. Kassör	¹ Ce 15	1	1
5. Kansliskrivare	Ce 15	—	1
6. Kanslibitråde	Ce 11	1	1
7. Kontorsbiträde	Ce 8	2	2
8. Förste expeditivakt	Ca 11	1	1
9. Expeditivakt	Cg 10	1	1
10. Telefonist	Ce 8	1	1
Centralförråd			
11. Materialförvaltare	² Ca 14	1	1
12. Vaktmästare (förrådsbiträde)	Ce 10	1	1
13. » »	Cg 10	1	1
Verkstad			
14. Ingenjör	Ce 23	—	1
15. Instrumentmakare	³ Ca 14	1	1
16. Institutionsvaktmästare (finmekaniker)	Ce 12	1	1
17. Hantverkare (snickare)	Cg 12	2	2
Djurvård			
18. Stallförman	Ce 12	1	1
Fastighetsvård m.m.			
19. Förste reparatör	Ce 15	—	1
20. Maskinist	arvode (3: 50 kr/tim. c:a 5.400 kr/år)	1	—
Därtill kommer erforderlig städnings- och budsändningspersonal.	Summa	17 (18)	20

¹ Förordnad i Cg 17. ² Förordnad i Cg 16. ³ Förordnad i Cg 16.

För att man vid institutet skall kunna få smärre installations- och reparationsarbeten utförda utan onödig omgång och därav föranledda avbrott i verksamheten behövs en skicklig montör med behörighet att utföra elektriska installationsarbeten. Han bör utöver nu nämnda arbeten kunna öva löpande tillsyn över motorer och andra elektriska anläggningar samt vatten- och avloppsledningar m. m. Då en sådan montör nu icke finns vid institutet förordar utredningen att en befattning såsom förste reparatör i lönegrad Ce 15 inrättas med nyss angivna behörighet såsom kompetenskrav.

Med hänsyn till arbetsbelastningen för institutets expeditivsvakter bör institutet få möjlighet att arvodesanställa ett expeditivsbiträde för bud-sändningar och liknande enklare göromål.

Kansliets organisation och personal i nuvarande läge och efter genomförande av utredningens förslag framgår av tablå å föregående sida.

D. Fackavdelningarna

Innan utredningen framlägger sina förslag beträffande de särskilda fackavdelningarna m. m. bör redovisas skälen för vissa ställningstaganden i frågor om kompetens och lönegradsplacering som berör samtliga fackavdelningar.

Laboratorernas löneställning

Vid upprepade tillfällen har institutets styrelse i sina anslagsäskanden, senast för budgetåret 1957/58, framhållit, att den nuvarande lönegradsplaceringen för laboratorerna är ägnad att äventyra rekryteringen av vetenskapligt högt utbildad arbetskraft, samt understrukit olägenheterna av alltför täta ombyten på dessa tjänster. Styrelsen har därför föreslagit att laboratorbefattning, som innehas eller kommer att innehas av befattningshavare, som avlagt godkänt disputationssprov i ämne inom tjänstens arbetsområde, samt styrkt vetenskaplig skicklighet utöver vad som i regel erfordras för att antagas som docent vid universitet eller högskola, skall placeras i 34 lönegraden. För övriga laboratorer har däremot ingen ändring i den nuvarande lönegradsplaceringen begärts. Laboratorn och överläraren skulle som hittills vara placerad två lönegrader högre än den grupp laboratorer, till vilken han med hänsyn till vetenskaplig kompetens eljest skulle hänföras.

Vid folkhälsoinstitutet finnes nu en befattning som laborator och överlärare i 33 lönegraden samt 9 laboratorbefattningar i 31 lönegraden. Enligt instruktionen fordras för att komma i fråga som laborator och överlärare, förutom legitimation som läkare, god vetenskaplig utbildning i något av de ämnen, som tillhör den allmänhygieniska avdelningens verksamhetsområde,

och sökande bör därjämte ha ådagalagt särskild förtrogenhet med bostads-
hygienens problem. Angående laborator föreskrives, att han skall äga god
vetenskaplig utbildning och erfarenhet i det eller de ämnen, som tillhör
tjänstens arbetsområde. Tjänsten som laborator och överlärare innehas av en
medicine licentiat. De 9 lönegradsplacerade laboratorstjänsterna i Ce 31
innehas eller uppehållas i september 1956 av befattningshavare med följande
examina:

fil. doktor (docent)	1
med. doktor	1
fil. licentiat	3 (varav en även med. kand.)
med. licentiat	2
civilingenjör	2

Institutet har därjämte en arvodesanställd laborator. Denne är med. licen-
tiat.

De två laboratorbefattningarna för läkare vid yrkeshygieniska avdel-
ningen har under fem budgetår uppehållits av 9 olika läkare inberäknat en
av de på tjänsterna utnämnda. Den ena tjänsten har under de fem budget-
åren över huvud taget icke uppehållits av den därå utnämnde. En labora-
torsbefattning i kemi vid födoämneshygieniska avdelningen har haft tre
innehavare.

Den nu lämnade redogörelsen visar, att situationen beträffande rekryte-
ringen av laboratorstjänsterna är otillfredsställande. Ett sätt att säkerställa
hög vetenskaplig standard samt effektivitet och kontinuitet i avdelningarnas
arbete vore enligt utredningens uppfattning att vissa laboratorer i nyckel-
positioner placerades i högre lönegrad än nu. Laboratorernas lönegradsplace-
ring berör emellertid icke allenast folkhälsoinstitutet utan även andra prak-
tiskt-vetenskapliga institutioner, och frågan därom måste sålunda ses i ett
större sammanhang. Med hänsyn härtill anser utredningen det ej lämpligt
att i detta sammanhang föreslå inrättande av några laboratorbefattningar
i högre lönegrad. I de förslag som framläggs i det följande har i anslutning
härtill samtliga laboratorstjänster oförändrat placerats i lönegrad 31.

Vissa kansliskrivarejänster

På institutets kansli bör finnas en kansliskrivare i Ce 15 för biträde åt
överdirektören. Då överdirektören kommer att få omfattande utländska kon-
takter måste av kansliskrivaren, som skall vara kvalificerad stenograf, krä-
vas goda kunskaper i tyska, engelska och franska. På egen hand bör kansli-
skrivaren kunna i viss utsträckning dels sätta upp koncept till utgående
skrivelser på nyssnämnda främmande språk, dels ock göra översättningar
från och till dessa språk. I detta sammanhang må erinras om att den om-
fattande förekomsten av medicinska och tekniska facktermer inom institu-

tets verksamhetsområde erbjuder speciella översättningssvårigheter. I arbetsuppgifterna skall bl. a. också ingå att taga emot utländska besökande och sköta telefonpassning. Kansliskrivaren skall även kunna övertaga vissa administrativa uppgifter, som nu ankommer på förste byråsekreteraren, t. ex. i samband med uppgörande av årsberättelser. Kansliskrivaren skall även övervaka på kansliet förekommande diarietföring m. m.

Under utredningsarbetet har framförts yrkande om att var och en av de vid de nuvarande fyra fackavdelningarna placerade kontoristerna i Ce 13 (vid vitaminavdelningen i Cg 13), vilka huvudsakligen fullgör handsekretärargöremål, skulle utbytas mot kansliskrivare i Ce 15. Vid födoämneshygieniska avdelningen är kontoristen fr. o. m. den 1 juli 1953 förordnad som kansliskrivare i Cg 15. Som närmare framgår av andra delar av betänkandet föreslår utredningen bl. a., att sex fackavdelningar organiseras, nämligen en allmänhygienisk, en bostadshygienisk, en yrkeshygienisk avdelning i Solna och en sådan avdelning i Göteborg, en födoämneshygienisk och en vitaminavdelning. Antalet anställningshavare på dessa sex avdelningar, som vardera får en professor i Co 14 som chef, blir 25, 11, 51, 20, 62 respektive 32 (under en övergångstid 44).

Enligt utredningens mening bör kansliskrivartjänster nu inrättas vid de två största fackavdelningarna, nämligen yrkeshygieniska avdelningen i Solna och födoämneshygieniska avdelningen. Arbetsuppgifterna för dessa befattningshavare är så kvalificerade och självständiga att de nödvändiggör minst lika höga kompetenskrav i fråga om språk m. m. som i det föregående angivits för kansliskrivaren på kansliet. Utredningen föreslår därför, att kontoristbefattningarna vid yrkes- och födoämneshygieniska avdelningarna uppförs som kansliskrivare i Ce 15. Därvid indrages tjänsterna i Ce 13, varjämte förordnandet i Cg 15 för kontoristen vid födoämneshygieniska avdelningen skall upphöra. Till de nuvarande arbetsuppgifterna kan efter omorganisation av avdelningarna på de två kansliskrivarna överföras vissa arbetsuppgifter som nu ankommer på tjänstemän i högre löneställning. Som exempel härpå må beträffande yrkeshygieniska avdelningen nämnas dels uppläggandet och skötseln av kartoteket beträffande den yrkeshygieniska litteraturen, dels ock komplettering av vissa uppgifter i läkarjournaler. Vad angår födoämneshygieniska avdelningen skulle kansliskrivaren övertaga ansvaret för register över växtskyddsmedel, utföra vissa statistiska kalkyler i samband med avdelningens undersökningar samt delta i viss annonsgranskningsverksamhet.

Laboratoriebiträdens lönegradsplacering

Med hänsyn till den mängd olikartade arbetsuppgifter som förekommer vid folkhälsoinstitutets laboratorier måste arbetet uppdelas på i regel förhållandevis små grupper biträdespersonal. Detta förhållande påverkar på

ett avgörande sätt kraven på den arbetsledning, handledning och allmänna tillsyn, som i rationellt ordnad verksamhet måste vara av tillräcklig omfattning dels för att biträdespersonalen över huvud taget skall bli effektivt utnyttjad och dels för att de nu berörda uppgifterna icke skall falla på laboratorer och annan högskoleutbildad personal. Sistnämnda personalgrupp är uppenbart överkvalificerad för detta arbete och det skulle innebära en rationellare fördelning och en ökning av effektiviteten i laboratoriearbetet, om det vid varje sektion eller motsvarande arbetsgrupp funnes ett väl kvalificerat och erfaret biträde, som kunde icke blott leda den övriga biträdespersonalens arbete utan även självständigt utföra vissa av de arbetsuppgifter som fordrar större yrkeskunnighet och bättre insikter angående syftet med arbetet i fråga än som kan förutsättas hos tränad biträdespersonal i allmänhet. Utredningen har med beaktande av vad nu anförts funnit vägande praktiskt-organisatoriska skäl tala för att varje laboratoriesektion i princip bör tilldelas ett förste laboratoriebiträde i Ce 15.

Med anledning härav har folkhälsoinstitutsutredningen tagit kontakt med den inom civildepartementet arbetande utredningen angående vissa spörsmål, sammanhängande med inrättande och lönegradsplacering av tjänster för viss teknisk biträdespersonal, och därvid presenterat ett förslag till personalstat för biträdespersonalen vid institutets laboratorier, uppgjort med beaktande av vad ovan angivits. Från den sistnämnda utredningens sida framhölls emellertid, att förslaget i fråga innebure ett frångående av nu tillämpade principer för proportionerna mellan antalet laboratoriebiträden i olika lönegrader vid de praktiskt-vetenskapliga forskningsinstitutioner, till vilka folkhälsoinstitutet hör. Bland annat skulle antalet biträden i lönegrad 15 bli för stort i förhållande till antalet biträden i lägre lönegrader. Genom de lönegradsuppflyttningar beträffande vissa tjänster för biträdespersonal vid institutets laboratorier som skett fr. o. m. ingången av innevarande budgetår hade nåtts en proportion mellan antalet biträden i de olika lönegraderna som ansågs rimlig med hänsyn till motsvarande förhållanden vid liknande institut, närmast statens bakteriologiska laboratorium och veterinärmedicinska anstalten. Den ökning av antalet biträden i högre lönegrader som det framlagda förslaget skulle medföra innebure en väsentlig avvikelse från denna proportion.

Folkhälsoinstitutsutredningen har med hänsyn till nu refererade lönetekniska synpunkter ansett sig böra avstå från att föreslå någon ökning av antalet förste laboratoriebiträden i Ce 15, oaktat att därigenom vissa sektioner och arbetsgrupper som högsta placering för biträdespersonalen endast får tjänster i Ce 13. I den mån biträdespersonalen vid dessa sektioner framdeles ökas, vilket utredningen finner sannolikt, bör dock behovet av ledartjänster i lönegrad 15 tillgodoses. I nedanstående tablå har sammanställts laboratoriebiträdespersonalens fördelning på lönegraderna 8—15 nu och enligt utredningens förslag

Lönegrad	Antal befattningshavare		
	för närvarande	enligt utredningens förslag	
		slutligt	övergångsvis
15	7	7	(7)
13	14	13	(14)
11	38	25	(30)
8	41	39	(43)
Summa	100	84	(94)

Anm. Siffrorna inom parentes avser förhållandena under den tid, då vitaminkontrollen enligt utredningens förslag övergångsvis skall bibehållas vid vitaminavdelningen och samtidigt en provisorisk ökning av avdelningens personal för övriga arbetsuppgifter skall ske.

1. Allmänhygieniska avdelningen

Av skäl, som angivits i kap. III, föreslår utredningen att handläggningen av bostads- och klimathygieniska frågor skall överföras från allmänhygieniska avdelningen till en nyinrättad avdelning, i det följande benämnd bostadshygieniska avdelningen, ävensom att den på allmänhygieniska avdelningen nu ankommande särskilda befattningen med institutets undervisande verksamhet skall överföras på en ny utbildnings- och upplysningssektion. Efter dessa utbrytningar återstående delar av allmänhygieniska avdelningen föreslås skola ingå i en avdelning, som skall bibehålla namnet allmänhygieniska avdelningen. Till denna föreslås också skola överföras arbetsuppgifter och personal från det nu till födoämneshygieniska avdelningen hörande vattenlaboratoriet. Den nya allmänhygieniska avdelningens verksamhet kommer enligt förslaget att i huvudsak omfatta bakteriologisk-epidemiologisk hygien samt renhållningshygien.

Allmänhygieniska avdelningens personal efter omorganisation enligt utredningens förslag framgår av tablå å nästa sida.

I anslutning till det i tablå framlagda personalplansförslaget anföres följande.

Utredningen har i kap. III framhållit önskvärdheten av att den nuvarande samordningen mellan folkhälsoinstitutet och karolinska institutets hygieniska institution framdeles skall upphöra men icke ansett sig böra föreslå ett omedelbart upphörande av samordningen i fråga. Förslaget är därför byggt på att professorn i hälsovårdslära vid karolinska institutet även i fortsättningen skall vara avdelningsföreståndare vid institutet, och i förslaget till personalplan i detta kapitel har denne professor förutsatts vara föreståndare för den nya allmänhygieniska avdelningen. Skulle han i stället bli föreståndare för annan avdelning, kommer detta att föranleda vissa omflyttningar av tjänster mellan avdelningarna men ej någon ändring av personalens sammanlagda antal och fördelning på lönegrader etc.

Befattning	Lönegrad	Antal befattningshavare 1/7 -56 vid			Anm.
		allmän- hygie- niska avd.	vatten- labora- toriet	enl. utredn. för- slag	
1. Professor	(Arvode 1.500 kr.)	1	—	1	
2. Laborator	Ce 31	1	1	2	därav 1 med ställföreträd.- arvode å 1.008 kr/år
3. Laboratorieläkare	Ce 29	1	—	1	
4. Assistent	Ce 25	—	2	1	1 överförs till födoämnes- hyg. avd.
5. Assistent (med hälsovårdstills.m. utbildn.)	Ce 23	1	—	1	
6. Assistent (för vattenundersök- ningar)	Ce 21	—	2	1	
7. Laboratorieassistent	Ce 17	—	—	1	
8. Förste laboratoriebiträde	Ce 15	1	—	1	
9. Laboratoriebiträde	Ce 13	—	2	1	
10. Kanslibiträde	Ce 11	—	—	1	Överförs från födoämnes- hyg. avd.
11. Laboratoriebiträde	Ce 11	3	5	1	
12. Kontorsbiträde	Ce 8	12	—	1	
13. Laboratoriebiträde	Ce 8	1	8	9	
14. Substrat- och diskbiträden	Ce 6	4	3	2	
15. Djurvårdare	Ce 6	1	—	1	
		16	23	25	
		39			

Allm. anm. I tablån redovisas endast 16 av den nuvarande allmänhygieniska avdelningens befattningshavare; de övriga redovisas i motsvarande tablåer för bostadshygieniska avdelningen (6 st) samt för undervisnings- och upplysningssektionen (distrikts-sköterskeskolans 3 befattningshavare).

¹ Varav ett förordn. i Cg 11.

Föreståndaren för avdelningen måste ha professors ställning för att man skall kunna räkna med att erhålla en högt kvalificerad vetenskapsman. I hans meritering måste bakteriologi eller bakteriologisk hygien intaga en framstående plats. Såsom under kap. III anförts bör borttagas det nuvarande kravet att föreståndaren för allmänhygieniska avdelningen skall vara legitimerad läkare.

Med hänsyn till avdelningens arbetsområde föreslås att vid avdelningen skall finnas två laboratorer, den ene med utbildning i bakteriologi och den andre med motsvarande utbildning i kemi, helst med kompletterande insikter i vatten- och avloppsteknik. Då avdelningsföreståndarens tid till avsevärd del kommer att tagas i anspråk för undervisningen vid karolinska institutet är det nödvändigt att en av laboratorerna förordnas att vara avdel-

ningsföreståndarens ställföreträdare. För det härmed förenade arbetet bör han erhålla särskilt arvode, vilket föreslås skola uppgå till 1 008 kronor för år.

För avdelningens verksamhet fordras vidare en laboratorieläkare samt en assistent med utbildning och erfarenhet såsom hälsovårdstillsyningsman.

Den minskning av biträdespersonalen som förslaget till personalplan innebär har föranletts av att utredningen anser att antalet rutinmässiga vattenanalyser planmässigt och successivt bör reduceras till vad som är erforderligt för avdelningens verksamhet i övrigt samt för metodutveckling och praktisk utbildning i vattenanalys.

Den personal som överföres till avdelningen i samband med vattenlaboratoriets verksamhet förutsättes skola ingå i avdelningen utan att vara bunden till vattenundersökningar. Befattningshavare, som hittills arbetat med bakteriologiskt arbete vid vattenlaboratoriet, bör sålunda kunna sysselsättas med annat bakteriologiskt arbete eller med nya arbetsuppgifter. Av vattenlaboratoriets personal föreslås att en av de två assistenterna i 25 lönegraden överförs till födoämneshygieniska avdelningen. En ny befattning såsom laboratorieassistent i lönegrad Ce 17 ingår i förslaget. Det anses härigenom möjligt att reducera antalet assistenttjänster för vattenundersökningar i 21 lönegraden från 2 till 1.

För övriga avdelningar inom institutet föreslår utredningen en befattning såsom kansliskrivare eller kontorist för att avdelningsföreståndaren skall kunna erhålla tillräckligt kvalificerat biträde med ledningen av avdelningens expedition, översättnings- och skrivgöromål samt administrativt arbete i övrigt. Om professorn i hälsovårdslära såsom förutsatts blir chef för den nya allmänhygieniska avdelningen, kan man också förutsätta, att han för kvalificerat biträdesarbete av ovan angiven art kommer att anlita kontoristen vid karolinska institutets hygieniska institution. Utredningen har därför icke föreslagit någon befattning för kansliskrivare eller kontorist vid allmänhygieniska avdelningen. Det kan emellertid icke beräknas, att befattningshavare vid karolinska institutet skall kunna anlitas för registrerings- och andra kontorsgöromål för allmänhygieniska avdelningen. Utredningen anser det möjligt, åtminstone tills vidare, att sistnämnda göromål anförtros ett kansli- och ett kontorsbiträde och förordar därför inrättande av två sådana biträdesbefattningar vid avdelningen.

För skötsel av avdelningens försöksdjur erfordras en djurvårdare. I den mån det skulle visa sig att bostadshygieniska avdelningen behöver tillgång till försöksdjur, bör allmänhygieniska avdelningen kunna bistå i detta avseende.

2. Bostadshygieniska avdelningen

För att bostadshygieniska avdelningen skall få erforderlig vetenskaplig standard måste enligt utredningens uppfattning avdelningens föreståndare

få professors ställning. Det måste tillses att inom avdelningen finnes befattningshavare med sakkunskap inom humanfysiologi, och dessutom måste avdelningen tillföras personal med byggnadstekniska och bostadshygieniska insikter och erfarenhet.

Utredningens förslag till personalplan för bostadshygieniska avdelningen framgår av följande tablå.

Befattning	Lönegrad	1/7 -56	Enligt utredn. för- slag	Anm.
1. Professor	Co 14	—	1	
2. Laborator och överlärare	Ca 33	1	1	(på övergångsstat)
3. Laborator	Ce 31	—	(1)	(tjänsten ej tillsatt så länge laboratorn och överläraren är i tjänst)
4. Laborator	Ce 31	—	1	
5. Laborator	Ce 31 (Arvode 19.464 kr.)	1	—	
6. 1:e byråingenjör	Ce 29	—	1	
7. Assistent (med hälsovårdstills.m.- utbildning)	Ce 23	—	1	
8. Kontorist	Ce 13	1	1	
9. Laboratoriebiträde	Ce 13	1	1	
10. Kanslibiträde	Ce 11	—	1	
11. Laboratoriebiträde	Ce 11	1	2	
12. Laboratoriebiträde	Ce 8	1	1	
Summa		6	11 (+ 1 obesatt tjänst)	

Anmärkning. I tablåen redovisas såsom personal 1/7 -56 av nuvarande allmänhygieniska avdelningens befattningshavare 6 st; övriga har redovisats i avsnittet om den nya allmänhygieniska avdelningen.

Avdelningsföreståndarens närmaste man i fråga om verksamhetens fysiologiska sida måste besitta mycket god vetenskaplig utbildning, och utredningen föreslår därför att en laboratorstjänst i Ce 31 inrättas. Den på allmänhygieniska avdelningen nu tjänstgörande laboratorn och överläraren i Ca 33 får emellertid en avsevärd minskning av de arbetsuppgifter som nu ankommer på honom vid ett genomförande av utredningens förslag om inrättande av en tjänst som studierektor. Tjänsten såsom laborator och överlärare bör därför föras på övergångsstat. Den nuvarande innehavaren av tjänsten i fråga, vilken vid sidan av undervisningsverksamheten väsentligen sysslat med ärenden, som avses falla under bostadshygieniska avdelningen, föreslås skola överföras dit och förordnas att fullgöra de uppgifter, som avses falla på den nyss föreslagne laboratorn. Den nya laboratorstjänsten bör ej få besättas, så länge tjänsten i lönegrad 33 uppehålls. Detta arrangemang kan genomföras, då det i kompetensvillkoren för laborators- och överläraretjänsten ingår, att tjänstens innehavare bör vara förtrogen med bostadshygienens undersökningsmetoder och problem.

För att såväl fysiologi som teknik skall vara representerade inom avdelningens ledning erfordras ytterligare en laborator, vilken ävenledes bör placeras i Ce 31. I samband med inrättande av denna tjänst bör den nu vid allmänhygieniska avdelningen befintliga arvodestjänsten såsom laborator indragas. För att tillgodose behovet av teknisk sakkunskap bör därjämte vid avdelningen inrättas en tjänst som förste byråingenjör i Ce 29.

Därutöver bör vid denna avdelning liksom vid den allmänhygieniska avdelningen finnas en assistent med utbildning som hälsovårdstillsyningsman och med praktisk erfarenhet av bostadshygieniskt arbete. Härigenom skulle institutets behov av sådan personal för fältundersökningar och för undervisningen bli tillgodosett, vilket nu ej är fallet.

Behovet av kanslipersonal anses med hänsyn till avdelningens relativt ringa storlek kunna tills vidare tillgodoses genom inrättande av en kontorist- och en kanslibiträdesbefattning.

Av laboratoriebiträdespersonal synes tills vidare oundgängligen erfordras endast 1 biträde i 13 lönegraden, 2 i 11 och 1 i 8 lönegraden.

3. Yrkeshygieniska avdelningen i Solna

Under kap. III har utredningen närmare redovisat sina allmänna synpunkter på behovet av utbyggnad av den yrkeshygieniska organisationen och de principer, efter vilka detta behov bör tillgodoses. Åtgärderna bör i huvudsak innebära en omorganisation och en väsentligen kvalitativ förstärkning av den nuvarande avdelningen i Solna samt nyinrättande av en yrkeshygienisk avdelning i Göteborg och ett yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen.

Utan att taga ställning till de skäl, som föranlett den nuvarande, under kap. II redovisade organisationen av den yrkeshygieniska avdelningen i Solna, vill utredningen framhålla följande synpunkter. Att avdelningsföreståndaren utan biträde av laborator är chef för den till 13 personer uppgående personalen vid föreståndarens laboratorium, torde med nödvändighet i oproportionerligt hög grad inkräkta på den tid han kan ägna avdelningen i övrigt. Vidare innebär den nuvarande organisationen, att ärenden, som berör kemi och teknik, kan handläggas inom avdelningen utan att laboratorerna i dessa ämnen blir inkopplade eller ansvariga. Detta förhållande är ur principiell synpunkt ägnat att inge betänkligheter. Det må slutligen framhållas, att kemiska rutinanalyser nu förekommer icke endast vid kemiska specialsektionen utan också i avsevärd omfattning vid föreståndarens laboratorium.

Utredningen anser, att den rationellaste organisationen med nuvarande verksamhetsområde ernås genom att fördela personalen på de i personalförslaget upptagna grupperna: chef och gemensam personal samt en medicinsk, en kemisk och en teknisk sektion. Vid sektioner med två laboratorer

Befattning m. m.	Löne-grad	Enl, nu-läget	Enl. förslaget	Anm.
<i>Chef och gemensam personal</i>				
1. Professor	Co 14	1	1	
2. Statistikassistent	Ce 19	—	1	
3. Kansliskrivare	Ce 15	—	1	
4. Kontorist	Ce 13	1	—	
5. Kanslibitråde	Ce 11	1	1	
6. Djurvårdare	Ce 10	1	1	
7. Kontorsbiträden	Ce 8	3	3	
8. Djurvårdare	Ce 6	2	2	
Summa		9	10	
<i>Medicinska sektionen</i>				
9. Laborator	Ca 31	1	1	
10. Laborator	Ce 31	1	1	
11. Laboratorieläkare	Ce 29	3	2	
12. Förste lab.bitråde	Ce 15	1	1	
13. Laboratoriebiträde	Ce 13	2	1	
14. »	Ce 11	2	1	
15. »	Ce 8	4	3	
16. Sjuksköterska	Ce 14	1	—	
17. Diskbiträde	Ce 6	1	1	
18. Hudkonsult	Arvode	1	1	
Summa		17	12	6 tim/v.; arvodet, nu kr. 4.500:—, förordas höjt till kr. 7.200:—
<i>Kemiska sektionen</i>				
19. Laborator	Ce 31	—	1	
20. »	Ce 31	1	1	
21. Förste kemist	Ce 29	—	(1)	Vakant så länge 20 är tillsatt
22. »	Ce 27	1	1	
23. Assistent	Ce 25	1	1	
24. »	Ce 23	1	1	
25. »	Ce 21	2	2	
26. Laboratoriebiträde	Ce 13	2	2	
27. »	Ce 11	3	3	
28. »	Ce 8	5	5	
29. Diskbiträde	Ce 6	1	1	
Summa		17	18	
<i>Tekniska sektionen</i>				
30. Laborator	Ca 31	1	1	
31. »	Ce 31	—	1	
32. Förste avdeln.ingenjör	Ce 29	—	1	
33. Avdelningsingenjör	Ce 27	1	1	
34. Assistent	Ce 25	1	1	
35. »	Ce 21	—	1	
36. »	Cg 21	1	—	
37. Laboratoriebiträde	Ce 13	1	1	
38. »	Ce 11	3	3	
39. »	Ce 8	1	1	
Summa		9	11	
Summa yrkeshyg.avd., Solna		52	51	

bör den ene ansvara för sektionens arbete. Ärendena bör i princip fördelas till handläggning mellan sektionerna med hänsyn till huruvida tyngdpunkten i problemställningen ligger på den medicinska, kemiska eller tekniska sidan, och handläggningen bör ordnas så att den sektion, som får ärendet, samarbetar med de övriga i den omfattning, som är erforderlig för att garantera att avdelningens sakkunskap på dessa områden blir utnyttjad. Att ordna och övervaka detta samarbete bör vara en av avdelningsföreståndarens centrala uppgifter. Vad nu sagts om sektionsindelningen och principerna för ärendens fördelning och handläggning utesluter på intet sätt en fortsatt tillämpning av den nuvarande, ur praktisk synpunkt lämpliga metoden att för större frågor organisera tillfälliga samlingsgrupper med representanter för två eller alla tre ämnesområdena. Men även i dessa fall måste erforderlig kontakt med laboratorerna inom de berörda ämnesområdena upprätthållas.

Utredningens förslag till personalstat för avdelningen framgår av sammanställningen å föregående sida.

Utredningen har vid avvägningen av personalbehovet såväl vid yrkeshygieniska avdelningen i Solna som i fråga om göteborgsavdelningen utgått från att man för större specialutredningar liksom hittills skall kunna disponera tillfälligt anställd särskild personal och i viss utsträckning även anlita institutets expertanslag.

Chef och gemensam personal

Avdelningsföreståndaren bör liksom hittills vara professor och placerad i lönegrad Co 14. Beträffande utredningens ställningstagande i fråga om den nuvarande föreningen av denna befattning med befattningen som överläkare vid arbetarskyddsstyrelsen hänvisas till vad som sagts därom under avsnittet om avdelningsföreståndarna i kap. III, vari även uttalats att det nuvarande kravet på legitimation som läkare bör utgå i fråga om förevarande tjänst.

Av förut redovisade skäl bör kontoristtjänsten i Ce 13 utbytas mot en kansliskrivartjänst i Ce 15.

Första laboratoriebiträdet i Ce 15 är nu sysselsatt med räknearbeten och enklare statistiska uppgifter för hela avdelningens behov. För mera krävande statistiska bedömanden konsulterar yrkeshygieniska avdelningen liksom institutets övriga avdelningar kvalificerade statistiker. Men erfarenheten har visat, att avdelningens försök är av den art och omfattning att ett kontinuerligt behov av kvalificerad räknehjälp och biträde med enklare statistiska uppgifter finnes. De härvid ifrågakommande uppgifterna är av den art att de icke kan handhas av avdelningens fackutbildade personal, som i regel har otillräcklig statistisk erfarenhet. Det är tydligt, att utan den

nu ifrågavarande befattningshavaren dennes arbete måste fördelas mellan befattningshavare med annan och högre utbildning. Detta skulle medföra icke blott att alltför dyrbar arbetskraft skulle anlitas och hindras i sin egentliga verksamhet utan också att uppgifterna lades i händerna på orutinerade personer med därav följande osäkerhet och tidsspillan. Å andra sidan är en lägre statistisk utbildning tillräcklig, t. ex. betyg i statistik för fil. kand. Den nuvarande innehavaren av tjänsten har avlagt realexamen och även under ett läsår följt undervisningen i statistik för fil. kand. vid högskola. För avdelningen innebär det icke obetydliga olägenheter att en kvalificerad laboratoriebiträdestjänst på detta sätt blivit låst för statistiskt arbete. Utredningen föreslår därför inrättande av en tjänst som statistikassistent i Ce 19, varvid den nuvarande laboratoriebiträdestjänsten bör kvarstå vid medicinska sektionen.

Medicinska sektionen

En av laboratorerna bör vara ansvarig för verksamheten inom sektionen.

Med hänsyn till de föreslagna nya befattningarna för läkare vid göteborgs-avdelningen har det ansetts möjligt att minska solnaavdelningens medicinska sektion med en laboratorieläkare.

Beträffande den under denna sektion upptagna tjänsten för ett förste laboratoriebiträde i Ce 15 hänvisas till sista delen av ovan intagna avsnitt om avdelningens gemensamma personal.

Sjukskötersketjänsten har tillkommit bl. a. med hänsyn till numera avslutade undersökningar rörande minderårigas användande i arbete m. m. Då verksamheten vid avdelningen icke längre kan anses obetingat kräva tillgång till en sjuksköterska, föreslås att denna tjänst indrages.

Bland annat genom bortfallet av en laboratorieläkartjänst har det ansetts möjligt minska antalet laboratoriebiträden i Ce 8 från 4¹ till 3.

Avdelningens behov av hudkonsult kan anses vara tillgodosett med nuvarande tjänstgöringsskyldighet om 6 veckotimmar under förutsättning, att timantalet icke behöver användas som kompensation för tidsåtgång under tjänsteresor för arbetsplatsundersökningar. Konsulten måste redan i relativt stor utsträckning anlitas för sådana uppdrag och denna del av hans verksamhet kommer att öka. Hudkonsultens arvode bör i enlighet med styrelsens förslag ökas från 4 500 kronor till 7 200 kronor per år.

Kemiska sektionen

Avdelningens behov av en ökad kapacitet på det kemiska området under en tid framåt har redovisats ovan i kap. III. Såsom där framhållits bör frågan lösas genom en dubblering av laboratorstjänsten till dess nuvarande laboratorn avgår. En laboratorstjänst i Ce 31 bör därför nyinrättas.

¹ Felaktig siffra (5) i stencilupplagan av betänkandet rättad vid tryckningen.

Utredningen har övervägt att föreslå inrättande av ytterligare en laboratorstjänst vid sektionen såsom en permanent anordning. Ett stadigvarande behov av förstärkning av den kvalificerade arbetskraften föreligger nämligen. Emellertid bör med hänsyn till att denna sektion kan beräknas alltid ha en förhållandevis stor rutinverksamhet en förste kemisttjänst i 29 lönegraden vara tillräcklig. Härigenom kan man påräkna att sektionen får en kemist, som kan på ett godtagbart sätt vikariera för laboratorn och även med tillräcklig självständighet svara för så stor del av sektionens verksamhet att laboratorn får tillräcklig tid att ägna sig åt ledningen av sektionens arbete och samarbetet med avdelningen i övrigt. Så länge den nuvarande laboratorn kvarstår i tjänst, bör den nya kemisttjänsten icke tillsättas.

Antalet biträden vid kemiska sektionen är nu 10, vartill kommer ett diskbiträde. Det relativt stora antalet biträden är betingat av bl. a. rutinverksamhetens omfattning. Tillkomsten av ytterligare en kvalificerad kemist kommer att i avsevärd grad intensifiera sektionens verksamhet, i synnerhet i fråga om metodutvecklingsarbetet, varigenom behovet av såväl kvalificerad som enklare biträdeshjälp ökas. En i och för sig angelägen minskning av rutinverksamheten är en alltför osäker möjlighet för att man därför skall våga föreslå en minskning av nuvarande personal. Det nu anförda föranleder utredningen att föreslå bibehållande av den nuvarande biträdespersonalen i övrigt.

Tekniska sektionen

Med hänsyn till det särskilt stora behovet av ökad kapacitet på det tekniska området, vilket behov närmare berörts i kap. III, föreslås inrättande av ytterligare en laboratorstjänst i Ce 31 för den tekniska sektionen. En av laboratorerna bör ansvara för arbetet inom sektionen. Av samma skäl har utredningen funnit det nödvändigt föreslå inrättandet av en befattning såsom förste avdelningsingenjör i Ce 29.

Behovet av utredningar i dammfrågor (silikos m. m) är för närvarande mycket stort. Detta utredningsbehov, som måste väsentligen tillgodoses med tekniskt utbildad personal, torde emellertid efter genomförandet av vissa undersökningar av engångsnatur komma att minska om några år. Utredningen har därför ansett att det därav föranledda ytterligare personalbehovet bör tills vidare tillgodoses med tillfälligt anställda och har därför icke ansett sig nu böra föreslå någon permanent utbyggnad av tekniska sektionen med hänsyn till dammfrågorna. En under utredningsarbetet uppkommen fråga om särskilda anordningar för utredning av dammfrågor, speciellt registreringen av dammskadade, bör enligt utredningens mening behandlas i annan ordning.

Ett bestående behov av en assistent i lönegrad 21 föreligger, varför den nuvarande assistenttjänsten i Cg 21 bör utbytas mot en sådan tjänst i Ce 21.

I fråga om laboratoriebiträdena föreslås ingen ändring.

4. Yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg

I enlighet med de under kap. III anförda synpunkterna har utredningen kommit fram till följande förslag till personalplan för denna avdelning.

Befattning m. m.	Lönegrad	enl. nu-läget	enl. förslaget	Anm.
1. Professor	Co 14	—	1	
2. Laborator	Ce 31	—	2	
3. Laboratorieläkare	Ce 29	—	1	
4. Avdelningsingenjör	Ce 27	—	1	
5. Förste kemist	Ce 27	—	1	
6. Assistent	Ce 23—25	—	1	
7. Sjuksköterska	Ce 14	—	1	
8. Kontorist	Ce 13	—	1	
9. Laboratoriebiträde	Ce 13	—	1	
10. Institutionsvaktmästare	Ce 12	—	1	
11. Kanslibiträde	Ce 11	—	1	
12. Laboratoriebiträde	Ce 11	—	3	
13. »	Ce 8	—	1	
14. Industriläkare	15 vt. Arvode	—	1	
15. Psykiater	10 »	—	1	
16. Hudkonsult	6 »	—	1	
17. Konsult inv. medicin	3 »	—	1	
	Summa	—	20	

Vid den närmare utformningen av förslaget har utredningen särskilt beaktat angelägenheten av att den nya avdelningen inom en begränsad ram i fråga om personal och lokaler skall kunna snarast möjligt göra en insats med huvudvikten på det avsnitt, där behovet av ökade resurser är mest trängande, nämligen i fråga om mera kvalificerade undersökningar. I enlighet härmed har huvudvikten lagts på att få såväl den vetenskapligt utbildade som den övriga personalen väl kvalificerad.

Då anspråken på föreståndaren för den nya avdelningen icke kan sättas lägre än för institutets övriga avdelningsföreståndare, föreslås inrättandet av en tjänst för en professor i Co 14 såsom chef för avdelningen.

För att avdelningen skall få vetenskapligt tillräckligt kvalificerad personal inom alla tre ämnesområdena anser utredningen det ofrånkomligt med en laboratorstjänst för vardera av de områden, som icke företrädes av professorn. Utredningen föreslår därför två laboratorstjänster, vilka emellertid tills organisationen hunnit prövas bör upptagas som extra ordinarie.

För varje vetenskapsområde erfordras ytterligare en befattningshavare med god vetenskaplig underbyggnad. I enlighet härmed föreslås en laboratorieläkare i Ce 29, en avdelningsingenjör i Ce 27 och en förste kemist i Ce 27.

Den förutsatta arbetspsykologiska verksamheten fordrar att vid avdelningen anställs en arvodesavlönad psykiater för att biträda avdelningsföreståndaren vid ledningen av den arbetspsykologiska verksamheten och bear-

betningen av de därvid framkomna resultaten. För att denna verksamhet skall få effektivitet och stadga bör psykiaterns tjänstgöringsskyldighet bestämmas till lägst 10 veckotimmar.

Av kvalificerad heltidsanställd personal erfordras för den arbetspsykologiska verksamheten en assistent med fil. kand. eller motsvarande kunskaper i psykologi. Tjänsten bör efter för folkhälsoinstitutet gällande normer placeras i Ce 23/25.

För skötseln i medicinskt hänseende av den planerade centralen för industrihälsovård föreslås en arvodestjänst för en läkare. För att distriktet skall få lämplig storlek bör det omfatta ca 1 500 arbetstagare. Enligt normer, som används i fråga om privata företags industriläkare, beräknas en läkare behöva ägna en veckotimme åt hygieniska frågor och hälsokontroll per 100 arbetstagare. Den planerade verksamhetens art synes icke motivera något avsteg från dessa normer, i synnerhet som hälsovårdscentralens anknytning till avdelningen kommer att medföra en viss extra arbetsbörda i förhållande till den för en industriläkare vanliga. Den föreslagna arvodestjänsten bör därför förknippas med en tjänstgöringsskyldighet om 15 timmar i veckan. Därest denna befattningshavare samtidigt får tillfälle att utöva praktik och sjukvård i fråga om de till distriktet anslutna företagens personal i enlighet med praxis i fråga om industriläkare, kan man vänta sig att kunna rekrytera tjänsten med en tillräckligt kvalificerad läkare.

Till avdelningen bör vidare knytas en hudspecialist och en specialist på invärtes medicin, båda som konsulter. För den förre bör gälla en tjänstgörings-tid om 6 veckotimmar och för den senare 3 veckotimmar.

Arvodena för nu berörda arvodes- och konsultbefattningar bör i anslutning till de normer, som tillämpas för andra liknande befattningar, utgå med följande belopp per år:

Industriläkare	kr 22 500:—
Psykiater	„ 15 000:—
Hudkonsult	„ 7 200:—
Konsult för invärtes medicin	„ 3 600:—

Avdelningens biträdes- och motsvarande personal har, med tanke på att någon rutinverksamhet av större omfattning icke bör förekomma, ansetts kunna begränsas på sätt framgår av personalförslaget. Sjuksköterskan erfordras för hälsokontrollen vid hälsovårdscentralen och bör för övrigt biträda med laboratoriearbete. Särskilt diskbiträde har icke ansetts erforderligt. I den mån diskarbetet ej medhinnes av den anställda personalen torde åtminstone tills vidare detta arbete kunna utföras av tillfällig arbetskraft.

Av kontorspersonal föreslås en kontorist i Ce 13 för diarie- och registerföring och den personal- och medelsredovisning, som måste förekomma vid avdelningen, samt handsekreterargöromål åt professorn. Därutöver erfordras ett kanslibiträde i Ce 11.

Slutligen måste vid avdelningen finnas en institutionsvaktmästare i Ce 12 för vanliga vaktmästargöromål, mindre reparationsarbeten samt skötsel av avdelningens försöksdjur.

Avdelningen bör kontinuerligt stå i kontakt med folkhälsoinstitutets ledning och med övriga avdelningar inom institutet, närmast med den yrkeshygieniska avdelningen i Solna. Avdelningsföreståndaren bör närvara vid styrelsens behandling av frågor som berör avdelningens verksamhet.

Med hänsyn till förläggningen på annan ort än institutet i övrigt bör avdelningen i erforderlig utsträckning få egen kassarörelse. Närmare föreskrifter härom och om andra praktiska detaljer som sammanhänger med avdelningens förläggning bör utarbetas genom institutsledningens försorg.

5. Arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium

Detta laboratoriums allmänna arbetsuppgifter och avgränsningen av dess verksamhet i förhållande till folkhälsoinstitutet har berörts under kap. III.

Beträffande laboratoriets ställning inom arbetarskyddsstyrelsen har utredningen kommit till den uppfattningen, att det bör inordnas under styrelsens tekniska byrå och utgöra en särskild sektion inom byrån. Övervägande skäl talar för att laboratoriet icke underställes någon av styrelsens läkare. Där emot förutsätter utredningen, att styrelsens läkare regelmässigt skall samarbeta med laboratoriet och svara för den medicinska bedömningen av de resultat laboratoriet kommit till vid sina arbetsplatsundersökningar eller eljest.

Utredningens förslag angående personal för laboratoriet framgår av följande sammanställning.

Befattning	Lönegrad	1/7 -56	enligt förslaget
1. Byrådirektör	Ce 31	—	1
2. Förste avdeln.ingenjör	Ce 29	—	1
3. Förste kemist	Ce 27	—	1
4. Assistent	Ce 21	—	1
5. Förste lab.bitråde	Ce 15	—	1
6. Kanslibitråde	Ce 11	—	1
7. Laboratoriebitråde	Ce 11	—	1
	Summa	—	7

Med hänsyn till vad i kap. III anförts angående kraven på laboratoriets standard och även med beaktande av laboratoriets vetenskapligt självständiga ställning och det ansvar, som därigenom blir förenat med chefsbefattningen, föreslår utredningen att chefen för laboratoriet skall vara byrådirektör i Ce 31. Han bör vara vetenskapligt väl meriterad tekniker eller kemist och ha yrkeshygienisk erfarenhet.

Som laboratoriechefens närmaste man bör finnas en förste byråingenjör i Ce 29. På denne bör sättas i stort sett samma krav som på laboratoriechefen. Hans kompetens bör helst avse den gren av verksamheten som ej representeras av chefen.

För att ansvara för laboratoriets kemiska verksamhet i samband med arbetsplatsundersökningar och eljest fordras tillgång till en kemist. Den kemi som ifrågakommer i dessa sammanhang kommer att till övervägande delen avse tillämpning av standardiserade metoder, men deras tillämpning förutsätter gott omdöme och stor erfarenhet. Med hänsyn härtill och till att innehavaren av denna tjänst beräknas komma att bära ansvaret för viss apparatjustering åt yrkesinspektionen torde en ingenjör med högre kemisk utbildning vara lämpligast. På innehavaren måste ställas så höga kompetenskrav att tjänsten bör uppföras som förste kemist i Ce 27.

För att möjliggöra viss avlastning av de högre befattningshavarna, särskilt för att i stort sett självständigt utföra arbetsplatsundersökningarna, erfordras såsom assistent en ingenjör, vilken med hänsyn till de krav på skicklighet och noggrannhet som måste fyllas av honom vid laboratoriearbete och ovan nämnda fältundersökningar, bör vara minst läroverksingenjör och placeras i Ce 21.

För verksamhetens direkta laboratorieuppgifter bör finnas ett förste laboratoriebiträde i Ce 15 och ett laboratoriebiträde i Ce 11.

Laboratoriets skriv- och övriga kontorsgöromål beräknas kräva ett kansli-biträde i Ce 11.

6. Födoämneshygieniska avdelningen

Utredningen har i kap. III framfört vissa allmänna synpunkter på spörsmål inom födoämneshygieniska avdelningens verksamhetsområde. I huvudsak har härvid framhållits, att folkhälsoinstitutets resurser på födoämneshygienens område måste förstärkas, alldeles oavsett om näringsforskningen bygges ut vid andra institutioner. Utredningens förslag i fråga om födoämneshygieniska avdelningen framgår av uppställningen å nästa sida:

I anslutning till uppställningen må beträffande de olika underavdelningarna anföras följande.

Chef och gemensam personal

Genom det tidigare framlagda förslaget om inrättande av särskild chefs-tjänst för institutet kommer föreståndaren för denna avdelning att kunna i betydligt större omfattning än hittills ägna sig åt avdelningens skötsel och åt egen forskning. Inrättandet av ett toxikologiskt laboratorium kommer att verka i samma riktning. Utredningen anser, att man genom att på detta sätt befria avdelningsföreståndaren från andra uppgifter än de med föreståndar-

Befattning m. m.	Löne-grad	enl. nu-läget	enl. för-slaget	Anm.
Chef och gemensam personal				
1. Professor	Co 14	1	1	
2. Laboratorieläkare	Ce 29	1	1	Från bakt.lab.
3. Assistent	Ce 21	1	1	
4. Kansliskrivare	Ce 15	—	1	
5. Kontorist	Ce 13	1 ¹	—	
6. Kanslbiträde	Ce 11	3	2	1 kanslbitr. följer vat- tenlaboratoriet
7. Kontorsbiträde	Ce 8	3	2	1 tjänst indrages
8. Laboratoriebiträde	Ce 8	—	1	För djurhållningen
9. Djurvårdare	Ce 6	—	2	» »
10. Diskbiträde	Ce 6	—	1	» »
Summa		10	12	
Toxikologiska sektionen				
11. Laborator	Ce 31	—	1	
12. Assistent	Ce 27	—	1	
13. Förste laboratoriebiträde	Ce 15	1	1	
14. Laboratoriebiträde	Ce 11	2	3	
15. »	Ce 8	1	1	
Summa		4	7	
Livsmedelskemiska sektionen				
16. Laborator	Ca 31	1	1	
17. Assistent	Ce 27	1	1	
18. Förste kemist	Ce 27	1	1	
19. Assistent	Ce 25 ²	1	1	
20. Förste laboratoriebiträde	Ce 15	1	1	
21. Laboratoriebiträde	Ce 13	2	2	
22. »	Ce 11	6	6	
23. »	Ce 8	6	6	
24. Diskbiträde	Ce 6	2	2	
Summa		21	21	
Biologiska sektionen				
25. Laborator	Ca 31	1	1	Övergångsstat
26. Laborator	Ce 31	—	1	Bakteriolog
27. Assistent	Ce 25	1	2	därför 1 överförs från vattenlaboratoriet
28. Förste laboratoriebiträde	Ce 15	1	1	
29. Laboratoriebiträde	Ce 13	1	1	
30. »	Ce 11	3	3	
31. »	Ce 8	5	5	1 substratbitr.
32. Diskbiträde	Ce 6	6	6	3 »
Summa		18	20	
Kostassistenter				
33. Kostassistent	Ce 25	1	1	
34. Biträdande kostassistent	Ce 21	1	1	
Summa		2	2	
Totalt		55	62	
Vattenlaboratoriet	—	23	—	
Summa summarum		78	62	

¹ Nu förordnad i Cg 15.

² Felaktig siffra (27) i stencilupplagan av betänkandet rättad vid tryckningen.

skapet direkt förbundna kommer att avsevärt öka avdelningens kapacitet i fråga om kvalificerade utrednings- och forskningsuppgifter.

Den nu under biologiska laboratoriet redovisade laboratorieläkartjänsten bör såsom hittills vara rörlig inom avdelningen och har därför redovisats bland gemensam personal.

En assistenttjänst i Ce 21 överförs hit från kemiska laboratoriet, då det är önskvärt att innehavaren därav kan disponeras för avdelningens gemensamma verksamhet.

Kontoristbefattningen bör av förut anförda skäl utbytas mot en kansli-skrivartjänst i Ce 15. En kanslibiträdestjänst frångår födoämneshygieniska avdelningen med vattenlaboratoriet. En kontorsbiträdestjänst har ansetts kunna indragas, bl. a. med hänsyn till vad som föreslås angående personal för biblioteket (se avsnittet om undervisnings- och upplysningssektionen i det följande).

För skötseln av avdelningens djurbestand har beräknats åtgå minst 1 laboratoriebiträde, 2 djurvårdare och 1 diskbiträde såsom gemensam personal. Djurförsök erfordras i första hand vid toxikologiska laboratoriet. Utredningen har förutsatt, att avdelningens djurförsök liksom hittills skall bedrivas i samarbete med vitaminavdelningen, så att personal och lokaler utnyttjas på lämpligaste sätt.

Toxikologiska sektionen

Till denna sektion skall samlas det toxikologiska arbete, som nu utföres vid föreståndarens laboratorium samt vid livsmedelskemiska och biologiska laboratorier. Detta arbete syftar till att klarlägga bl. a., huruvida i livsmedel förekommande tillsatser, såsom färgämnen och konserveringsmedel, rester av växtskyddsmedel och gödningsmedel samt ämnen, som ingår i livsmedelsemballage av olika slag, är skadliga. Utvecklingen på området går snabbt, och de nuvarande möjligheterna att göra erforderliga undersökningar på framkommande nya ämnen är otillräckliga. Den nu tillämpade metoden att för dessa frågor organisera ett direkt under avdelningsföreståndaren lydande laboratorium är ett provisorium. Det måste anses angeläget, att avdelningen får en sådan organisation, att den utan onödig omgång kan taga upp till undersökning i vad mån nya medel, som på olika sätt och av skilda anledningar tillförs våra livsmedel, kan orsaka akut förgiftning eller åstadkomma skador, om de under längre tid tillförs människokroppen.

Utredningen föreslår därför, att en toxikologisk sektion organiseras inom födoämneshygieniska avdelningen.

Den föreslagna sektionen är främst avsedd för djurförsök, i huvudsak av samma art som vid farmakologiskt arbete. De kemiska analyser, som erfordras i samband härmed, förutsättes bli utförda vid livsmedelskemiska sektionen. Därjämte skall denna närmast svara för den granskning av påskrifter på växtskyddsmedelsförpackningar som skall ske enligt bestäm-

melserna om registrering av växtskyddsmedel. Denna arbetsuppgift åvilar det nuvarande biologiska laboratoriet och avdelningsföreståndaren.

Med hänsyn till den ökning av djurförsöken vid avdelningen som kommer att ske främst för den toxikologiska sektionens verksamhet har dessutom, under gruppen för avdelningen gemensam personal, i förslaget upptagits fyra nya tjänster, 1 för ett laboratoriebiträde i Ce 8, 2 för djurvårdare i Ce 6 och 1 för diskbiträde i Ce 6.

Den vetenskapligt utbildade personalen bör till en början begränsas till en laborator i Ce 31 och en assistent i Ce 27. Den föreslagna biträdespersonalen motsvarar den, som nu tillhör föreståndarens laboratorium, ökad med ett laboratoriebiträde i Ce 11. Ökningen erfordras för att möta den ökade arbetsmängd för biträdespersonalen som blir följderna av att två nya vetenskapliga tjänster tillkommer.

Kostassistenter

Denna arbetsgrupp bör bibehållas oförändrad såväl i fråga om personal som arbetsuppgifter.

Livsmedelskemiska sektionen

Denna sektion bör bibehållas oförändrad med undantag att en assistenttjänst i Ce 21 som tidigare nämnts överförs till gemensam personal.

Biologiska sektionen

Såsom förut angivits drives vid den biologiska sektionen mikrobiologisk, zoologisk och botanisk verksamhet. Inom alla tre grenarna har successivt skett en kraftig ökning av arbetsuppgifterna, men numera framstår den mikrobiologiska verksamheten såsom den viktigaste och ur olika synpunkter angelägnaste. Den omfattar t. ex. utredning av matförgiftningsfall samt inspektion av lokaler för livsmedels tillredning, förvaring och försäljning. De undan för undan samlade erfarenheterna visar, att arbetet med nu exemplifierade och andra liknande frågor kräver human- eller veterinärbakteriologisk utbildning. I detta sammanhang må påpekas, att från veterinärt håll tidigare begärts, att med hänsyn till de animala livsmedlens betydelse födoämneshygieniska avdelningen skall tillföras en veterinärutbildad laborator.

Den nuvarande laboratorn har övergått till institutet från Stockholms stads hälsovårdsnämnds laboratorium. Han är fil. mag. med ämnena botanik, zoologi och kemi i sin examen samt fil. lic. i botanik. Då han saknar human- eller veterinärmedicinsk utbildning, är innehavaren av den till avdelningen knutna laboratorieläkartjänsten avdelningens högsta sakkunskap i fråga om human och veterinär bakteriologi. Med de anspråk, som måste kunna ställas på ett centralt undersökningsorgan på födoämneshygienens område i fråga om human- och veterinärbakteriologiskt kunnande, synes det ofrånkomligt, att en ändring vidtages, så att födoämneshygieniska avdelningen kan förfoga

över en laborator med grundlig vetenskaplig utbildning inom human eller veterinär bakteriologi. Det synes emellertid icke lämpligt att, såsom ovanberörda förslag om tillsättande av en veterinär laborator förutsätter, bygga upp avdelningens interna organisation med hänsyn till livsmedlens art. I stället bör den såsom hittills utformas med hänsyn till använda undersökningsmetoder. Utredningen anser därför att avdelningen omedelbart behöver en kvalificerad human- eller veterinärbakteriolog i laboratorställning. Härigenom torde även de från veterinärt håll framförda synpunkterna, i vad de avser krav på hög bakteriologisk kompetens inom avdelningen, bli tillgodosedda.

Utredningen har vid övervägande av den sålunda föreliggande situationen bl. a. beaktat den långa tid, som återstår till den nuvarande laboratorns pensionsavgång. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, dels att en ny laboratorstjänst i Ce 31 inrättas och dels att den nuvarande laboratorstjänsten föres på övergångsstat. Som ovan nämnts har de botaniska och zoologiska spörsmålen redan fått alltmera ökad omfattning och ytterligare verksamhet i fråga om dessa problem erfordras särskilt med anledning av den i livsmedelsstadgan förutsatta kontrollen, vilken hittills icke kunnat ske i tillräcklig omfattning. Den på övergångsstat förda tjänsten torde i sinom tid kunna ersättas med en kvalificerad assistenttjänst för den zoologiska och botaniska delen av laboratoriets verksamhet. Det har emellertid icke ansetts påkallat, att redan i nuvarande läge föreslå, att en sådan tjänst uppföres i staten med anmärkning, att befattningen icke får tillsättas förrän den på övergångsstat förda laboratorstjänsten blivit ledig, då utredningen förutsätter att den på övergångsstat förde laboratorn kommer att handha dessa arbetsuppgifter. — Assistenten i Ce 25 bör kvarstå för zoologiska och botaniska arbeten.

Den slutliga lösningen av sektionens assistentfråga i vad angår den mikrobiologiska verksamheten bör anstå till dess erfarenhet vunnits av personalbehovet i denna del. Den för avdelningen gemensamma laboratorieläkaren bör till en början kunna i ganska betydande omfattning avdelas att biträda bakteriologlaboratorn. Därjämte föreslår utredningen, att en av assistenttjänsterna vid vattenlaboratoriet överföres till biologiska sektionen för den närmaste ledningen av bakteriologiska rutinprov.

Som framgår av sammanställningen över utredningens förslag minskas antalet befattningshavare vid födoämneshygieniska avdelningen från 78 till 62.

7. Vitaminavdelningen

Som förut angivits har utredningen funnit sig böra föreslå, att vitaminkontrollen i sin helhet snarast skall utbrytas ur folkhälsoinstitutet. Utredningens i det följande framlagda förslag avser sålunda vitaminavdelningen

sådan denna bör vara organiserad, sedan den helt befriats från sin befattning med vitaminkontrollen. Utredningen har vid avvägningen av sitt förslag beaktat, att vitaminavdelningen hittills haft endast obetydlig resurser för att vid sidan av kontrollarbetet och det därmed sammanhängande metodforskningsarbetet upptaga egentliga folkhälsouppgifter och att det därför nu föreligger ett sedan länge eftersatt behov av kapacitet på detta senare område.

De i kap. III omnämnda egentliga folkhälsouppgifterna på vitaminområdet är enligt utredningens uppfattning både ur näringshygieniska och ekonomiska synpunkter synnerligen angelägna. I betraktande av institutets trängande arbetsuppgifter på andra områden har utredningen i fråga om vitaminavdelningen dock sett sig nödsakad att begränsa sitt förslag om avdelningens slutliga utformning till vad som kan anses som ofrånkomligen nödvändigt för att avdelningen efter kontrollens bortlyftande skall kunna gripa sig an de väntande uppgifterna med vad som med hänsyn till vitaminområdets betydelse ur folkhälsosynpunkt får anses som ett minimum av kapacitet. Vid bedömningen av utredningens förslag i fråga om personal av olika kategorier måste beaktas, att det icke är möjligt att med utsikt till ett fullgott resultat bearbeta vitaminproblem utan tillgång till dels personal med vetenskaplig utbildning inom såväl kemi och mikrobiologi som medicin och dels tillräcklig biträdespersonal för det vidlyftiga analysarbete, som erfordras på detta område särskilt med hänsyn till att de praktiskt-vetenskapliga undersökningarna kräver stora analysserier för inventeringsarbeten av olika slag och för studier rörande de speciella analysmetoder som används för undersökningarna.

Utredningens förslag till personal för vitaminavdelningens *slutliga organisation*, dvs. organisationen sedan kontrollen frånskilts, har i följande tablå sammanställts med personalläget den 1 juli 1956 och med det läge, som inträder sedan de av utredningen nedan föreslagna *provisoriska förstärkningarna* tillförts avdelningen.

I anslutning till tablåen får utredningen först anföra följande angående de olika *tjänsterna i den slutliga organisationen*.

Chef och gemensam personal

Avdelningsföreståndaren bör vara professor i Co 14 liksom cheferna för institutets övriga avdelningar.

Avdelningen äger för närvarande ej tillgång till personal med läkarutbildning. Så snart avdelningen i nämnvärd omfattning kan börja bearbeta folkhälsouppgifter erfordras emellertid, att till avdelningen knytes en läkare för att omhänderha bedömningen av medicinska spörsmål och biträda med sådan utredningar, som kräver medicinsk sakkunskap. Behovet av en laboratorieläkare är uppenbart. Tjänsten bör även fungera som utbildningstjänst med hänsyn till behovet av läkare med speciell erfarenhet av vitamin-

Befattning m. m.	Löne-grad	1/7-56	under en övergångstid	vid den slutliga organisationen
Chef och gemensam personal				
1. Professor	Co 14	1	1	1
2. Laboratorieläkare	Ce 29	—	1	1
3. Kontorist	Ce 13	—	1	1
4. Kanslibitråde	Ce 11	1 ¹	1	1
	Summa	2	4	4
Kemisk-mikrobiologisk sektion				
5. Laborator	Ce 31	1	1	1
a) Kemisk arbetsgrupp:				
6. Förste kemist	Ce 27	—	1	—
7. Assistent 25/27	Ce 27	1	1	1
8. » 23/25	Ce 25	—	—	1
9. » 21/23	Ce 23	1	1	—
10. Förste laboratoriebiträde	Ce 15	1	1	1
11. Laboratoriebiträde	Ce 13	1	1	1
12. »	Ce 11	6	7	4
13. »	Cg 11	1	1	—
14. »	Ce 8	1	2	1
15. Diskbiträde	Ce 6	2	2	2
	Summa	15	18	12
b) Mikrobiologisk arbetsgrupp:				
16. Assistent 21/23	Ce 23	—	1	1
17. »	Cg 21	1	—	—
18. Förste laboratoriebiträde	Cg 15	1	1	1
19. Laboratoriebiträde	Ce 13	1	2	1
20. »	Ce 11	1	2	2
21. »	Cg 11	1	1	—
22. »	Ce 8	—	—	1
23. »	Cg 8	1	1	—
24. Diskbiträde	Ce 6	1	1	1
	Summa	7	9	7
Djurbiologiska sektionen				
25. Laboratorieassistent	Ca 19	1	1	1
26. Laboratoriebiträde	Ce 13	1	1	1
27. »	Ce 11	1	1	1
28. »	Ce 8	7	7	4
29. Diskbiträde	Ce 6	3	3	2
	Summa	13	13	9
	Totalsumma	37	44	32

¹ Förordnad i Cg 13.

frågor. Utredningen föreslår därför inrättande av en tjänst för en laboratorieläkare i Ce 29. Läkaren redovisas bland den gemensamma personalen.

Bland denna bör även upptagas en kontorist i Ce 13 och ett kanslibitråde i Ce 11 för att tillgodose behovet av expeditions- och handsekreterarpersonal samt skrivhjälp.

Kemisk-mikrobiologiska sektionen

Det kemiska och det mikrobiologiska laboratoriearbetet förutsättes bli samlat till en sektion. Närmaste chef för denna bör vara en laborator.

Sektionens övriga personal förutsättes bli indelad på en kemisk och en mikrobiologisk arbetsgrupp. Den av utredningen föreslagna fördelningen av personalen mellan dessa grupper framgår av tablån.

Som närmaste ledare för den kemiska gruppen men med arbetets tyngdpunkt förlagd till uppgifter i samband med metodutveckling erfordras en assistent i Ce 25/27 med vetenskaplig utbildning i kemi. Tjänsten bör betraktas som utbildningstjänst liksom fallet är med den motsvarande tjänst som för närvarande finnes vid avdelningen. Därjämte krävs en assistent med goda insikter i kemi och grundlig erfarenhet av kemiskt analysarbete. Denna tjänst bör placeras i Ce 23/25. Den främsta arbetsuppgiften för denne assistent förutsättes bli övervakning och tillsyn av gruppens rutinverksamhet med serieanalyser o. d.

Av laboratoriebiträden erfordras för den kemiska arbetsgruppen ett i Ce 15 och ett i Ce 13 för arbetsledande eller andra mera krävande och kvalificerade arbetsuppgifter. Med hänsyn till behovet av stora analysserier kan behovet av övrig biträdespersonal icke sättas lägre än 4 laboratoriebiträden i Ce 11 och 1 i Ce 8. Slutligen beräknas med hänsyn till arbetets art behövas tillgång till 2 diskbiträden.

Vid den mikrobiologiska arbetsgruppen bör den kvalificerade personalen begränsas till en assistent i Ce 21/23 till dess närmare erfarenhet vunnits angående avdelningens behov av särskild personal med vetenskaplig utbildning i mikrobiologi.

Biträdesbehovet är förhållandevis stort även vid den mikrobiologiska arbetsgruppen, där stora analysserier erfordras. Utredningen föreslår därför, att arbetsgruppen skall ha 1 laboratoriebiträde i lönegrad 15 och 1 laboratoriebiträde i Ce 13 för arbetsledning och kvalificerade uppgifter samt 2 laboratoriebiträden i Ce 11 och 1 laboratoriebiträde i Ce 8. Därjämte erfordras 1 diskbiträde.

Djurbiologiska sektionen

Vid denna sektion skall utföras försök med djur, företrädesvis råttor. Sektionen måste liksom nu ha egen avel av försöksdjur i sådan omfattning, att sektionens behov täckes. Det är nödvändigt att ha fullständig kontroll över avelsdjurens härstamning och kostförhållanden för att djurförsök på detta område över huvud skall kunna utföras. Djurförsök erfordras för att bestämma vissa vitaminer, som ej analyseras kemiskt eller mikrobiologiskt, ävensom för att utröna i vad mån de kemiska och mikrobiologiska bestämningsmetoderna har tillfredsställande specificitet i olika fall. Genom djurförsök fastställes också i vilken grad det på kemisk eller mikrobiolo-

gisk väg bestämda vitamininnehållet i t. ex. ett födoämne kan utnyttjas i organismen. Genom långtidsförsök på djur, ofta under flera generationer, utrönes om en viss kostform är fullvärdig ur vitaminsynpunkt. Det är sålunda uppenbart, att vitaminavdelningen, även sedan kontrollen flyttats därifrån, stadigvarande behöver tillfredsställande resurser för djurförsök.

Som närmaste ledare för djurförsöken bör liksom nu finnas en laboratorieassistent i Ca 19. Biträdespersonalen bör omfatta ett laboratoriebiträde i Ce 13 och ett i Ce 11 samt 4 i Ce 8. Av de senare beräknas 2 erfordras enbart för skötseln av avelsdjuren. Diskpersonalen torde kunna begränsas till 2 biträden i Ce 6. För erforderlig städhjälp i djurhuset synes böra anlitas kollektivavtalsanställd personal liksom fallet är vid institutet i övrigt.

Vad därefter angår den *provisoriska personalförstärkningen*, som bör ske i avvaktan på att frågan om vitaminkontrollens förläggning löses, har utredningen funnit sig böra föreslå följande såsom bäst ägnat att möjliggöra ett snart upptagande av de mest trängande folkhälsouppgifterna på vitaminområdet.

Den nuvarande vetenskapliga assistenten i Ce 25/27 är kemist. Han har hittills huvudsakligen ägnat sig åt metodforskningsarbetet. Det har därför varit ofrånkomligt, att laboratorn i mycket stor utsträckning måst fungera som närmaste ledare av det kemiska analysarbetet för kontrollen. Med en dylik anordning blir emellertid laboratorns möjligheter att verksamt delta i praktiskt-vetenskapligt arbete av folkhälsokaraktär ringa, i all synnerhet som han även måste i icke oväsentlig omfattning direkt leda och övervaka de mikrobiologiska analyserna i samband med kontrollen. Med hänsyn till vad nu sagts har utredningen funnit, att den effektivaste anordningen för att under en övergångsperiod i tillräcklig utsträckning frigöra laboratorn för nya uppgifter är att tillföra avdelningen en tjänst som förste kemist i Ce 27. Innehavaren av denna tjänst avses skola som sin huvudsakliga uppgift övertaga från laboratorn den omedelbara ledningen av arbetet med de kemiska analyserna för vitaminkontrollen. Den nu föreslagna tjänsten är icke upptagen i utredningens förslag till vitaminavdelningens slutliga organisation. En sådant tjänst måste emellertid ingå i den blivande organisationen för vitaminkontrollen. Ett ytterligare stöd för förslagen i denna del är angelägenheten att i god tid före en blivande utbrytning av vitaminkontrollen sörja för att utbildad ledande personal finnes tillgänglig för det nya organet.

Vidare bör den ovan föreslagna laboratorieläkaretjänsten finnas även under provisoriet, då tillgång till medicinsk personal får betraktas som en förutsättning för att avdelningen skall kunna bearbeta folkhälsouppgifterna med medicinska aspekter.

Av de i den slutliga organisationen ingående lägre tjänsterna bör redan under övergångstiden inrättas dels kontoristtjänsten och dels följande tjän-

ster för laboratoriebiträden, nämligen 1 i Ce 13, 2 i Ce 11 och 1 i Ce 8. Tjänsten i Ce 13 erfordras med hänsyn till att den nuvarande kvalificerade biträdespersonalen är helt upptagen av arbete i samband med kontrollen och att avdelningen därför utan den nu föreslagna tjänsten icke skulle ha något kvalificerat biträde disponibelt för de nya uppgifterna.

Under övergångsperioden kommer vitaminavdelningen sålunda att ha ett visst överskott av personal i förhållande till antalet anställda i den slutliga organisationen. Detta överskott kommer emellertid att elimineras i och med att personal överföres till det organ, som skall omhänderha vitaminkontrollen.

E. Undervisnings- och upplysningssektionen

Utredningens i kap. III redovisade överväganden angående folkhälsoinstitutets undervisnings- och upplysningsverksamhet kan sammanfattas enligt följande.

1. Undervisningsverksamheten bör tills vidare avse kurser för i praktisk hygienisk verksamhet arbetande av samma slag som nu ehuru i vissa fall i ökad omfattning, men därtill bör komma upplysningskurser för personer inom andra yrkesgrupper än de som fackkurserna nu avser.

2. Institutets allmänhygieniska avdelning bör befrias från de åligganden beträffande kursers anordnande och bedrivande som avdelningen nu har vid sidan av sina arbetsuppgifter i övrigt.

3. Ledningen av undervisningsverksamheten bör anförtros åt en befattningshavare med pedagogisk utbildning och erfarenhet.

4. Upplysningsverksamheten bör intensifieras.

5. Utbildningsverksamheten och upplysningsverksamheten bör organisatoriskt samordnas genom upprättande av en från avdelningsindelningen fristående sektion.

6. Institutets bibliotek bör inordnas i den nya sektionen.

Dessa överväganden föranleder utredningen att föreslå inrättande av en fristående undervisnings- och upplysningssektion. Vid denna sektion avses — förutom lärarkrafter inom och utom institutet — skola tjänstgöra befattningshavare enligt vad som anges i tabellen på nästa sida.

Angående placering av den nuvarande innehavaren av tjänsten såsom laborator och överlärare vid allmänhygieniska avdelningen hänvisas till avsnittet om nämnda avdelning.

En ny befattning med tjänstebenenämningen studierektor föreslås för chefen för *undervisnings- och upplysningssektionen*. Han bör i vad avser undervisningen särskilt ha till arbetsuppgift

att vid kursverksamhetens planering och genomförande tillse, att pedagogiska rön och erfarenheter samt för undervisningens bedrivande lämpliga

Befattning m. m.	Lönegrad	1/7-56	enligt förslaget
1. Studierektor	Ce 29	—	1
2. Pressombudsman med $\frac{1}{4}$ -tidsarbete	(Arvode 7.404 kr.)	1	—
3. Pressombudsman med $\frac{1}{2}$ -tidsarbete	(Arvode 14.808 kr.)	—	1
4. Kontorist	Ce 13	—	1
5. Kanslibitråde	Ce 11	—	1
6. Kontorsbiträde	Ce 8	—	1
Statens distriktssköterskeskola			
7. Föreståndare	Ca 23	1	1
8. Biträdande föreståndare	Ce 20	1	1
9. Kanslibitråde	Ce 11	1	1
	Summa	4	8

¹ Förordnad i Cg 13.

hjälpmedel och metoder kommer till användning i syfte att uppnå ett fullgott undervisningsresultat;

att i den utsträckning, som kan bli vederbörligen fastställd, meddela undervisning vid de av institutet anordnade kurserna;

att samordna de kurser, som anordnas vid institutet, med hänsyn till möjligheterna att erhålla lärare och disponera undervisningslokaler;

att — utom i vad angår distriktssköterskeskolan — ombesörja tillkännagivanden angående kurserna, mottaga och granska ansökningar om deltagande i kurs samt föredraga ansökningsärenden avseende kursdeltagande inför överdirektören;

att i samråd med avdelningsföreståndarna ombesörja att lämpliga befattningshavare vid institutet ställs till förfogande som lärare vid kurserna;

att — om och i den mån lämpliga lärarkrafter inom institutet ej står till förfogande eller med hänsyn till andra aktuella arbetsuppgifter inom institutet anses icke böra tagas i anspråk såsom lärare — i den omfattning som erfordras för kursernas bedrivande söka ombesörja att lämpliga lärarkrafter utom institutet ställs till förfogande;

att i mån av behov framlägga förslag till kursplaner eller ändring av sådan plan ävensom förslag till utökning av kursverksamheten;

att ombesörja dispositionen av kurslokaler och undervisningsmateriel samt — utom i vad angår distriktssköterskeskolan — svara för expeditjonsarbetet i samband med undervisningsverksamheten;

att å institutets vägnar underteckna intyg och betyg angående genomgång av andra kurser vid institutet än distriktssköterskeskolans samt

att i övrigt verka för att vid institutet bedriven kursverksamhet leder till avsett mål.

Institutets bibliotek föreslås skola omhänderhas av undervisnings- och upplysningssektionen.

Med hänsyn till de arbetsuppgifter som skall åvila studierektorn bör som kompetenskrav för denna befattning uppställas pedagogisk vetenskaplig utbildning och praktisk erfarenhet av undervisningsverksamhet av liknande art. Vid bedömningen av studierektorns löneställning bör beaktas, att han icke enbart skall sörja för en pedagogiskt fullgod undervisning samt administrera kursverksamheten. Den stora belastning kursundervisningen nu utgör för institutets vetenskapliga personal medför att man måste eftersträva att studierektorn själv skall åtaga sig undervisning. Härför erfordras helst naturvetenskaplig utbildning i något ämne inom institutets arbetsområde.

För att kunna påräkna en fullgod rekrytering för denna betydelsefulla tjänst, vilken torde komma att betraktas som en sluttjänst, bör befattningen placeras i lönegrad Ce 29.

Pressombudsmannen föreslås placerad vid sektionen. I vad avser notiser till dagspressen och periodiska tidskrifter angående förhållanden, som sammanhänger med institutets verksamhet, bör han emellertid, oavsett sektionstillhörigheten, direkt lyda under överdirektören. Hans tjänstgöring hos institutet föreslås skola utökas till halvtidstjänstgöring och hans arvode ökas i motsvarande mån.

För statens distriktssköterskeskola föreslås — med hänsyn bl. a. till utredningens tidigare redovisade principiella uppfattning om lämpligheten av skolans utbrytande ur institutet — under nuvarande förhållanden ingen annan organisatorisk ändring än att studierektorn skall inträda i laboratorns och överlärarens ställe i vad avser kontakten mellan skolan och institutet i övrigt. Genom tillkomsten av studierektorsbefattningen bör skolans föreståndare och biträdande föreståndare få större möjlighet än nu att kortare tider lämna skolans direkta ledning för att inspektera praktikantverksamheten för skolans elever. En ifrågasatt ny befattning såsom särskild inspekterande för denna praktikantverksamhet anses därför icke vara erforderlig.

Utöver studierektorn, pressombudsmannen och personalen vid distriktssköterskeskolan erfordras för sektionen biträdespersonal för expeditiions- och skrivgöromål samt för skötseln av biblioteket. Kontoristen å födoämneshygieniska avdelningen svarar nu för biblioteksgöromålen och har till förfogande härför ett halvtidsanställt kontorsbiträde. För att biblioteket skall bli tillfredsställande skött bör det närmaste ansvaret åvila en kontorist i Ce 13. Denna befattningshavare bör tillika förestå sektionens expedition. Huruvida expeditionen bör vara gemensam för hela sektionen och alltså även för distriktssköterskeskolan, där det redan finns en kanslibitträdestjänst, är en praktisk fråga, vars lösande bör ankomma på institutets ledning.

F. Apparaturutrustning för fackavdelningarna m. m.

Det vetenskapliga arbetet och undersökningsverksamheten förutsätter tillgång till en fullgod instrument- och apparaturutrustning. Med hänsyn till institutets ställning som centralt forsknings- och undersökningsorgan på hälsovårdsområdet är det nödvändigt att institutet sätts i stånd att i erforderlig utsträckning tillgodogöra sig utvecklingen på området. Därtill kommer att nya forskningsuppgifter ofta kräver tillgång till ny apparatur. Institutets möjligheter att uppta eller åta sig angelägna forsknings- och undersökningsuppgifter bör ej begränsas av otillräcklig utrustning. Tillgång till en modern utrustning har emellertid ej blott betydelse ur undersökningssynpunkt utan även därför att den medger att arbetet kan bedrivas mera rationellt och att antalet undersökningar per tjänsteman kan ökas.

Under tidigare år har de beviljade anslagen i stort sett varit tillräckliga för att tillgodose det nödvändigaste behovet av vetenskaplig utrustning. Under de senare åren har dock en viss eftersläpning kunnat konstateras. Därjämte har äldre apparatur numera i vissa fall blivit så försliten eller omodern att den bör ersättas eller kompletteras.

Utredningen har därför funnit att den organisatoriska och personella upp- rustning av institutet, som föreslagits i det föregående, för att få full effekt måste åtföljas av en komplettering av fackavdelningarnas apparaturutrustning m. m.

Yrkeshygieniska avdelningens föreståndare har för sin avdelning fram- lagt

a) en förteckning å önskvärda apparater för fältundersökningar och där- med sammanhängande arbeten för en total kostnad av 114 350 kronor,

b) en förteckning å erforderlig större stationär laboratorieutrustning för en beräknad kostnad av 145 000 kronor, däribland röntgendifraktionsutrustning för 50 000 kronor, en spektrograf (Hilgers stora) för 33 000 kronor och en expositions-kammare för 35 000 kronor. Han har vidare meddelat att från laboratorerna på avdelningen anmälts önskemål om inköp där- utöver av två spektrofotometrar, en spektrograf, Geiger-Müller-mätare och ett elektronmikroskop för sammanlagt 252 000 kronor.

Födoämneshygieniska avdelningen har redovisat önskemål om apparatur för 111 500 kronor, varav den största posten (25 750 kronor) avser utrustning för automatisk mätning av radioaktivitet.

Vidare har anmälts behov för vattenlaboratoriet av en spektrograf för 4 500 kronor.

Vitaminavdelningens föreståndare har begärt apparatur för avdelningens eget behov för sammanlagt 78 095 kronor och dessutom som gemensamma för hela institutet en registrerande spektrofotometer med tillsats för upp- tagning av fluorescensspektrum samt en spänningsregulator för tillhoppa 55 500 kronor.

Dessutom har utredningsledamoten professor Forssman beräknat utrustningsbehovet under de första verksamhetsåren för den nya yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg och för arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium och funnit kostnaderna för utrustning böra upptagas till

1. för göteborgsavdelningen	
a) laboratorietrustning	ca 207 000:— kr.
b) klinisk utrustning	48 000:— „
	<hr/>
Summa	255 000:— „
2. för arbetarskyddsstyrelsens laboratorium	50 000:— „

Utredningen har granskat de från avdelningarna erhållna förteckningarna. Inklusivt de av professor Forssman enligt ovanstående anmälda behoven för göteborgsavdelningen och arbetarskyddsstyrelsens laboratorium upptager de önskemål om utrustning för ca 1 065 000 kronor. Däri ingår emellertid dels den förut nämnda expositions-kammaren, vilkens anordnande kan ingå i byggnadsarbetena för institutet, dels möbler och kontorsutrustning, som bör upptagas i annat sammanhang. De för dessa ändamål upptagna posterna, sammanlagt ca 43 000 kronor, bör dragas från ovan angivna totalkostnad.

Vid sin granskning av de från avdelningarna lämnade förslagen har utredningen funnit, att i en del fall dyrbar utrustning, som föreslagits, bör kunna ersättas med billigare sådan, samt att man i avsevärt större omfattning än avdelningsföreståndarna gjort bör räkna med att samarbeta med andra avdelningar och utomstående institutioner med avseende åt utnyttjande av särskilt dyrbara apparater och på så sätt minska anskaffningsbehovet.

Utbyggnaden av institutet kommer att ske under en följd av flera budgetår. Vad som nu anmälts som trängande behov av apparaturutrustning kan under denna tid bli inaktuellt eller böra stå i efterhand i förhållande till nya önskemål. Utredningen har därför ansett sig icke böra framlägga någon specificerad uppgift angående erforderlig utrustning i förevarande hänseende utan har ansett att institutets styrelse bör få medel till sitt förfogande för att tillgodose de mest trängande behoven, vilka utredningen uppskattar till ca 550 000 kronor. Med tanke på göteborgsavdelningen, som måste utrustas från början, och till de mest aktuella behoven för institutet i övrigt beträffande viss större apparatur samt till den långa leveranstid, som kan emotses, föreslår utredningen att för omorganisationens första budgetår av institutets omkostnadsanslag delposten för inköp och underhåll av inventarier med hänsyn till behovet av komplettering av institutets apparaturutrustning tillfälligt ökas med 200 000 kronor. Även under de närmast följande budgetåren erfordras en tillfällig förstärkning av nämnda post. Med hänsyn till

institutets utökning med nya avdelningar bör emellertid även en bestående höjning därav ske.

Arbetskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium kan icke beräknas börja sin verksamhet förrän in på omorganisationens andra budgetår. Utredningen framlägger därför intet förslag om medel till laboratoriets utrustning utan detta bör upptagas i arbetskyddsstyrelsens statframställning för det andra budgetåret.

Utöver apparatur fordras vid omorganisationen nyanskaffning av möbler, kontorsmaskiner och andra kontorsutensilier samt verkstadsutrustning m. m. Någon beräkning av den totala kostnaden härför har utredningen ej verkställt. För det första budgetåret synes utöver unppsättandet av göteborgsavdelningen möbler etc. endast erfordras för de nya befattningar i övrigt som beräknas tillkomma under detta budgetår; se härom i avsnittet angående omorganisationens genomförande. Detta bör enligt utredningens åsikt möjliggöras genom en tillfällig höjning av omkostnadsanslagets förenämnda post för inköp och underhåll av inventarier. I denna del synes en höjning av nyssnämnda post för det första budgetåret böra ske med 37 000 kronor. Även i denna del bör höjningen betecknas såsom tillfällig. I den mån de föreslagna nya lokalerna färdigställs under de därpå närmast följande åren kommer även då behov av tillfällig förstärkning av förevarande post för inköp av möbler etc. att erfordras.

G. Lokaler

Såsom förut nämnts är folkhälsoinstitutets nuvarande lokaler otillräckliga redan med nuvarande personal och verksamhet. Det nytillskott av lokaler som, enligt vad utredningen kunnat konstatera, är erforderligt för att avhjälpa denna brist och för att tillgodose det ytterligare lokalbehov som uppkommer i samband med omorganisationen framgår av nedanstående redogörelse, i vilken behovet angetts i antal fönsterenheter för laboratorier (L), för tjänsterum (T) och för diverse utrymmen såsom bibliotek, förråd, verkstäder m. m. (D).

A. Först redogörs för lokalbehovet vid institutets byggnader i Solna.

1. Som *lokal för styrelsens sammanträden* och för andra konferenser används nu 4 enheter av det 11 enheter stora biblioteket. Denna anordning har visat sig olämplig. Genom omdisposition bör ordnas ett särskilt sammanträdesrum om 4 enheter.

2. För *överdirektören* erfordras ett tjänsterum om 4 enheter och för hans expedition ett rum om 2 enheter.

3. För *kansli och övriga gemensamma organ* disponeras nu 45 fönster-

enheter (8 T + 37 D). Redan i nuvarande läge erfordras ett tillskott av 21 enheter (3 T + 18 D). Efter omorganisationen behövs därutöver ett tjänsterum om 2 enheter för verkstadsingenjören och ett utrymme om 1 enhet (1 D) för den nya reparatören. Lokalbehovet skulle sålunda sammanlagt uppgå till 69 enheter (13 T + 56 D).

4. De delar av den nuvarande *allmänhygieniska avdelningen* som sysslar med arbetsuppgifter, vilka avses överförda till den nya avdelningen med samma namn, har för närvarande till sitt förfogande ett utrymme av 40 fönsterenheter (19 L + 12 T + 9 D). För denna del föreligger en utrymmesbrist i förhållande till det aktuella behovet på 9 enheter.

Enligt förslaget skulle emellertid vissa arbetsuppgifter avlastas från den allmänhygieniska avdelningen. Därigenom skulle avdelningens lokalbehov reduceras med 11 till 38 fönsterenheter (22 L + 12 T + 4 D).

Därtill kommer utrymmesbehovet för vattenlaboratoriets verksamhet. För denna disponeras nu på födoämneshygieniska avdelningen 29 ½ fönsterenheter. Den avsedda minskningen av vattenproverna anses medföra en minskning av det härför erforderliga utrymmet med 8 enheter till 21 ½ enheter (12 L + 6 T + 3 ½ D).

Vidare föreslås att disk- och substratberedning skall utföras gemensamt för allmänhygieniska och födoämneshygieniska avdelningarna och anknytas till förstnämnda avdelning. Därför erfordras 10 fönsterenheter (10 D).

Sammanlagt beräknas alltså det för den nya allmänhygieniska avdelningen behövliga utrymmet uppgå till 59 ½ fönsterenheter (34 L + 18 T + 17 ½ D).

5. Den nya *bostadshygieniska avdelningen* avses övertaga de utrymmen som den nuvarande allmänhygieniska avdelningen använder för verksamhet, som skall ankomma på bostadshygieniska avdelningen, och vilka uppgår till 15 enheter (8 L + 6 T + 1 D). Ett aktuellt underskott å 3 enheter (3 L) föreligger med avseende å dessa utrymmen. För den nya avdelningen erfordras därutöver 27 enheter (8 L + 9 T + 10 D). Sammanlagt skulle bostadshygieniska avdelningen alltså förfoga över 45 enheters utrymme (19 L + 15 T + 11 D).

6. Vid *yrkeshygieniska avdelningen i Solna* beräknas ett ökat behov av lokaler för nuvarande verksamhet om 38 enheter (28 L + 8 T + 2 D) och för avdelningen efter omorganisationen därutöver 6 enheter (6 T). Avdelningen disponerar nu 72 enheter och skulle efter omorganisationen förfoga över sammanlagt 116 enheter (67 L + 45 T + 4 D).

7. *Födoämneshygieniska avdelningen* har nu ett utrymme av 125 enheter (72 L + 30 T + 23 D). Genom utbrytandet av vattenlaboratoriet samt disk- och substratberedning skulle lokalbehovet minska med 29 ½ + 10 enheter (jfr ovan under 4). Å andra sidan medför den föreslagna utökningen av den biologiska sektionen samt tillkomsten av en toxikologisk sektion ett behov av 21 fönsterenheter. Nettoresultatet av dessa förändringar blir ett utrymmes-

behov för födoämneshygieniska avdelningen efter omorganisationen av 106 1/2 fönsterenheter (67 L + 30 T + 9 1/2 D).

8. *Vitaminavdelningen* disponerar nu 40 fönsterenheter (33 1/2 L + 5 T + 1 1/2 D). Här föreligger en aktuell brist på 27 enheter (12 1/2 L + 8 T + 6 1/2 D). Vid bibehållen vitaminkontroll och föreslagen förstärkning av avdelningen i övrigt tillkommer ett ytterligare behov av 8 enheter (8 T). Sammanlagt behövs då för avdelningen 75 fönsterenheter (46 L + 21 T + 8 D).

9. För institutets *undervisningsverksamhet* utnyttjas nu 26 fönsterenheter (12 L + 6 T + 8 D), varav 6 enheter (T) för tjänsterum åt distrikts-sköterskeskolans föreståndare och skolans expedition. Här föreligger ett betydande underskott i förhållande till det aktuella behovet. Enbart distrikts-sköterskeskolan skulle för att få tillfredsställande lokalförhållanden behöva de nu disponerade lokalerna och därutöver 16 fönsterenheter (D). För undervisningsverksamheten i övrigt behövs 16 enheter (D) för undervisningslokaler och elevernas samlingsrum etc. Därtill kommer efter omorganisationen behovet av tjänsterum för studierektorn och undervisnings- och upplysningssektionens expedition samt för biblioteket, vilket skall omhänderhas av denna sektion. För biblioteket erfordras 9 enheter (2 T + 7 D), därav 2 för ett expeditjonsrum.

För undervisnings- och upplysningssektionen erfordras sålunda

a) för sektionen exklusive statens distriktssköterskeskola 32 enheter (9 T + 23 D);

b) för distriktssköterskeskolan 42 enheter.

Att distriktssköterskeskolan redovisas separat sammanhänger med utredningens uppfattning om lämpligheten av att skolan skall avskiljas från institutet.

10. De *lunch- och omklädningslokaler* som nu finns vid institutet är otillräckliga i förhållande till personalstyrkan. Sålunda finns endast ett lunchrum om 4 fönsterenheter. Även om en del av personalen brukar intaga sin lunch utom institutet, är utrymmet för litet för den övriga personalen. Några omklädningsrum utöver små utrymmen i förrum till en del toaletter finns för närvarande inte. Utredningen beräknar att för tre lunchrum, förlagda till olika delar av institutets byggnadskomplex, erfordras sammanlagt 12 fönsterenheter, alltså en ökning med 8 enheter, samt att för omklädningsrum behövs 15 enheter. Det sammanlagda utrymmesbehovet för lunchrum och omklädningsrum beräknas sålunda uppgå till 27 enheter (D).

11. Under punkt 3 här ovan har räknats med *arkiv- och förrådsutrymmen* för den närmaste framtiden. På längre sikt erfordras emellertid ytterligare utrymmen för nämnda ändamål. Någon kalkyl angående storleken av förevarande behov har icke gjorts, då erforderliga utrymmen beräknas kunna erhållas och iordningställas i källare etc. i samband med den kommande utbyggnaden av institutets lokaler.

12. Institutet disponerar nu en del utrymmen, vilka enligt särskild uppgörelse avsetts för *karolinska institutets hygieniska institution*, sammanlagt 13 enheter (9 L + 4 T). Man måste emellertid räkna med att nämnda institution blir i behov av dessa lokaler. I ett utbyggnadsprogram bör därför, utöver de under förestående punkter angivna behoven, institutets lokalutrymmen ökas med dessa 13 enheter.

Vad som angivits under 1.—12. här ovan kan sammanfattas sålunda:

Avdelning m. m.	Nuvarande utrymme				Föreslaget utrymme			
	L	T	D	S:a	L	T	D	S:a
1. Sammanträdesrum	—	—	4	4	—	—	4	4
2. Överdirektören och hans expedition	—	—	—	—	—	6	—	6
3. Kansli m. m.	—	8	37	45	—	13	56	69
4. Allmänhygieniska avdelningen (nya)	19	12	9	40	34	18	17½	69½
5. Bostadshygieniska avdelningen	8	6	1	15	19	15	11	45
6. Yrkeshygieniska avdelningen i Solna	39	31	2	72	67	45	4	116
7. Födoämneshygieniska avdelningen	72	30	23	125	67	30	9½	106½
8. Vitaminavdelningen	33½	5	1½	40	46	21	8	75
9. Undervisnings- och upplysningssektionen								
a) sektionen exkl. distrikts-sköterskeskolan	—	—	—	—	—	9	23	32
b) distriktssköterskeskolan	12	6	8	26	12	6	24	42
10. Lunch- och omklädningsrum	—	—	4	4	—	—	27	27
11. Förråds- och arkivutrymmen för framtida behov	—	—	—	—
12. Lokaler avsedda för karolinska institutets hygieniska institution men använda av folkhälsoinstitutet; ersättningsbehov	—	—	—	—	9	4	—	13
Summa	183½	98	89½	371	254	167	184	605
					183½	98	89½	371
				Differens	70½	69	94½	234

Då distriktssköterskeskolan enligt utredningens förut redovisade uppfattning bör brytas ut ur institutet anser utredningen att skolans behov av ökade lokaler (16 D) icke bör medräknas vid fastställandet av institutets utbyggnadsbehov — en lättnad i skolans lokalsvårigheter vinnes för övrigt genom att lokaler anskaffas för övrig undervisning vid institutet. *Nettobehovet för institutet* upptages med anledning härav till (70 ½ L + 69 T + 78 ½ D =) 218 *fönsterenheter*.

Därtill kommer utbyggnadsbehovet beträffande *institutets djurhus*. Vita-

samhet har utredningen undersökt möjligheterna att förlägga avdelningen under dess första verksamhetstid till någon befintlig byggnad. Utredningen har därvid funnit att det skulle vara möjligt att provisoriskt förlägga avdelningen till lokaler i jordvåningen i Svenska institutets för konserveringsforskning byggnad i Göteborg och att de ändrings- och inredningsarbeten som därvid skulle erfordras kunde utföras för relativt ringa kostnader. Utrymmena i fråga står för närvarande till större delen utnyttjade. Vid kontakt med styrelsen för konserveringsinstitutet har utredningen erfarit, att styrelsen har för avsikt att successivt taga större delen av utrymmena i anspråk för arkiv m. m. Då lokalerna emellertid lämpar sig för den planerade avdelningens verksamhet avsevärt bättre än andra lokaler i Göteborg som undersökts — bl. a. finns varmvatten, ånga, tryckluft, gasolanläggning samt värme, vatten och avlopp av tillräcklig kapacitet i byggnaden — förordar utredningen att det uppdrages åt byggnadsstyrelsen att söka få lokalerna i fråga disponibla för folkhälsoinstitutets göteborgsavdelning eller att på annat sätt snarast möjligt få till stånd en provisorisk lösning på avdelningens lokalfråga.

För den planerade *utbyggnaden av institutets lokaler i Solna* har utredningen, på basis av det ovan såsom erforderligt angivna utrymmesbehovet och gängse à-priser preliminärt beräknat *byggnadskostnaden* till i det närmaste 3 miljoner kronor. Däri inkluderas kostnaderna för djurhusets utbyggnad och för inrymmande i institutets byggnader av lokaler för det yrkeshygieniska laboratoriet vid arbetarskyddsstyrelsen men däremot icke de byggnadskostnader som ett tillgodoseende av distriktssköterskeskolans behov av ökade lokaler skulle medföra.

Utöver byggnadskostnaderna kan utbyggnaden väntas medföra en del kostnader för ändrings- och reparationsarbeten i befintliga byggnader i samband med tillbyggnader och omdisposition av lokaler samt för yttre arbeten på området. Utredningen har icke kunnat göra någon kalkyl angående storleken av dessa kostnader.

Utredningen utgår från att det skall bli möjligt att få disponera förut nämnda lokaler i jordvåningen vid Svenska institutet för konserveringsforskning som provisoriska lokaler för den *yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg*. Kostnaderna för dessa lokalers *iordningställande* för det avsedda ändamålet har beräknats uppgå till ca 200 000 kronor.

Från folkhälsoinstitutet har i utredningens slutskede framförts önskemål om att ett mindre växthus måtte uppföras för institutets räkning. Därvid har framhållits, att för vissa försök erforderliga växtodlingar hittills skett på frijord men visat sig svåra att genomföra på så sätt, bl. a. beroende på dålig jordmån på institutets område. Utredningen förordar att byggnads-

styrelsen erhåller i uppdrag att i samband med sitt projekteringsarbete beträffande institutet i övrigt undersöka möjligheterna att anordna ett växt-hus för institutets räkning samt de kostnader detta skulle betinga.

H. Omorganisationens genomförande

Utredningens förslag åsyftar främst att avlasta folkhälsoinstitutet vissa med institutets väsentliga uppgifter icke nödvändigt sammanhängande ålig-ganden — bl. a. en del rutinanalyser och viss undervisningsverksamhet — samt att öka möjligheterna att effektivt lösa de uppgifter som alltjämt bör ankomma på institutet.

Avlastningen av rutinanalyser, närmast vattenanalyser, synes kunna på-börjas omedelbart men måste ske successivt. Man får räkna med att det tar avsevärd tid, innan andra laboratorier är beredda åtaga sig vatten- och andra rutinanalyser i den omfattning som erfordras för en tillfredsställande avlastning av folkhälsoinstitutets arbete. Tid måste också beräknas för de underhandlingar institutet måste upptaga med ifrågakommande laboratorier samt med allmänna institutioner och enskilda sammanslutningar som i större utsträckning brukar begära rutinprover hos institutet. Vidare måste förberedas erforderliga åtgärder, i den mån slopande av rutinkontroll eller minskning i dess nuvarande omfattning kräver ändrade författningsbestäm-melser eller ändring i kontrollmyndighets krav med avseende å provtag-ningsfrekvens etc. Dessa underhandlingar och förberedande åtgärder kom-mer att kräva en betydande insats från institutsledningens och närmast överdirektörens sida.

Den avlastning från yrkeshygieniska avdelningen av utredningar, begärda av yrkesinspektionen eller eljest sammanhängande med tillsynen över arbe-tarskyddet, som avses med förslaget om inrättande av ett yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen kan ej ske förrän lokaler erhållits för laboratoriet i fråga. Utredningen har sökt finna provisoriska lokaler för detta laboratorium men icke lyckats därmed, varför man måste räkna med att laboratoriets verksamhet ej kan påbörjas förrän tidigast under omorga-nisationens andra budgetår.

Beträffande vitaminkontrollen måste man utgå från att det dröjer avse-värd tid innan institutets uppgifter kan överföras på något annat organ.

I fråga om undervisningsverksamheten avser den förordade avlastningen statens distriktssköterskeskola. Då ett utbrytande därav ur institutet måste göras till föremål för särskilda undersökningar, räknar utredningen med att distriktssköterskeskolan under alla förhållanden kommer att kvarligga inom institutet åtminstone under de närmaste budgetåren.

En viktig roll med avseende å omorganisationens realiserande spelar lokal-frågan. Under det första budgetåret efter ett beslut om genomförande av

omorganisationen kan ytterligare lokaler för verksamheten vid institutets byggnader i Solna icke påräknas. I den mån tjänster där utöver de nuvarande inrättas och tillsätts under det första budgetåret måste plats för deras innehavare beredas inom nuvarande utrymme. Detta kan ske endast i mycket begränsad omfattning, och ökningen av personalen måste därför, särskilt beträffande högre tjänster, inskränkas till att i huvudsak avse vissa tjänstemän, som skall förbereda och detaljplanera omorganisationens fullständiga genomförande.

För den yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg beräknar utredningen, såsom framgår av ett föregående avsnitt i detta kapitel, att provisoriska lokaler skall kunna erhållas och inredas så att de kan tagas i bruk redan under det första budgetåret. För denna avdelning föreslår utredningen därför tillsättande av nya befattningar under nämnda budgetår i förhållandevis större utsträckning än för institutet i övrigt. Den klinik för industrihälsovård som avses skola anknytas till denna avdelning torde emellertid ej kunna börja sin verksamhet förrän under loppet av det andra budgetåret.

Med hänsyn till ovan angivna faktorer anser utredningen att av de föreslagna nya befattningarna endast de i nedanstående tablå angivna bör tillföras institutet under omorganisationens första år, vilket utredningen beräknar bli budgetåret 1957/58.

Avdelning etc. Befattning	Löne- grad	Antal befatt- nings- havare	Tjänsten beräknas tillsatt fr. o. m.	Kostnad under 1957/58
<i>Administration</i>				
Överdirektör	Co 15	1	1/7 1957	35.760:—
Kansliskrivare	Ce 15	1	1/8 1957	11.242:—
Ingenjör	Ce 23	1	1/8 1957	16.951:—
Förste reparatör	Ce 15	1	1/8 1957	11.242:—
<i>Bostadshygieniska avdelningen</i>				
Professor	Co 14	1	1/1 1958	17.256:—
Assistent	Ce 23	1	1/8 1957	16.951:—
<i>Yrkeshygieniska avdelningen i Solna</i>				
Kansliskrivare	Ce 15	1	1/8 1957	11.242:—
Hudkonsult (arvodesökn.)				2.700:—
<i>Yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg</i>				
Professor	Co 14	1	1/1 1958	17.256:—
Laborator	Ce 31	2	1/3 1958	17.704:—
Laboratorieläkare	Ce 29	1	1/3 1958	8.232:—
Avdelningsingenjör	Ce 27	1	1/3 1958	7.544:—
Förste kemist	Ce 27	1	1/3 1958	7.544:—
Assistent	Ce 23—25	1	1/3 1958	6.844:—
Kontorist	Ce 13	1	1/2 1958	4.755:—
Laboratoriebiträde	Ce 13	1	1/3 1958	3.804:—
Institutionsvaktmästare	Ce 12	1	1/2 1958	4.575:—
Kanslibiträde	Ce 11	1	1/2 1958	4.435:—
Laboratoriebiträde	Ce 11	3	1/3 1958	10.644:—
»	Ce 8	1	1/3 1958	3.176:—
		trpt. 22		219.857:—

Avdelning etc. Befattning	Löne- grad	Antal befatt- nings- havare	Tjänsten beräknas tillsatt fr. o. m.	Kostnad under 1957/58
	trpt.	22		219.857: —
<i>Födoämneshygieniska avdelningen</i>				
Kansliskrivare	Ce 15	1	1/8 1957	11.242: —
<i>Vitaminavdelningen</i>				
Kontorist	Ce 13	1	1/8 1957	10.461: —
Laboratoriebiträde	Ce 13	1	1/8 1957	10.461: —
<i>Undervisnings- och upplysningssektionen</i>				
Pressombudsman (½-tidstjänstgörande)	arvode	1	1/7 1957	14.808: —
	Summa	26		266.829: —

Under samma budgetår föreslås nedan angivna befattningar skola indragas.

Avdelning etc. Befattning	Löne- grad	Antal befatt- nings- havare	Befattning beräknas indragen fr. o. m.	Kostnads- besparing 1957/58
<i>Administration</i>				
Institutets föreståndare	arvode	1	1/7 1957	1.500: —
Pressombudsman	»	1	1/7 1957	7.404: —
Maskinist	»	1	1/8 1957	4.950: —
<i>Yrkeshygieniska avdelningen i Solna</i>				
Kontorist	Ce 13	1	1/8 1957	10.461: —
<i>Födoämneshygieniska avdelningen</i>				
Kontorist	Ce 13 Cg 15	1	1/8 1957	11.242: —
	Summa	5		35.557: —

Antalet befattningar vid institutet kommer enligt detta förslag under det första budgetåret att öka med 21 och den "teoretiska lönekostnaden" med (226 829 — 35 557 =) 231 272 kronor. 15 av de nya befattningarna inrättas vid avdelningen i Göteborg.

Angående vissa detaljer i tabellerna vill utredningen framhålla följande.

För att omorganisationen skall kunna genomföras snabbt och systematiskt bör den nya styrelsen samt överdirektören träda i funktion redan från början av det första budgetåret. Snarast möjligt därefter bör den av utredningen föreslagne ingenjören vid institutets verkstad tillsättas. Med hänsyn till det tidskrävande tillsättningsförfarandet bör befattningarna som avdelningsföreståndare för bostadshygieniska avdelningen och för yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg ledigförklaras vid ingången av det första bud-

getåret. Dessa befattningar beräknas i så fall kunna besättas under tredje kvartalet av budgetåret i fråga, dvs. januari—mars 1958. Föreståndaren för göteborgsavdelningen bör under den från hans utnämning återstående delen av första budgetåret förbereda påbörjandet av avdelningens verksamhet, vilket utredningen beräknar kunna ske vid ingången av det andra budgetåret. Snarast efter det avdelningsföreståndaren trätt i tjänst bör tillsättas några av de övriga tjänsterna vid avdelningen, nämligen laboratorstjänsterna samt befattningarna såsom kontorist och institutionsvaktmästare. Övriga tjänsters besättande beräknas kunna ske under april—junikvartalet av det första budgetåret. Dock bör de befattningar, som närmast sammanhänger med den föreslagna centralen för industrihälsovård, nämligen industriläkaren, konsulterna och sjuksköterskan, tillsättas först under budgetåret 1958/59. Den bostadshygieniska avdelningen bör organiseras så snart avdelningsföreståndaren tillträtt sin tjänst; de vid nuvarande allmänhygieniska avdelningen tjänstgörande befattningshavare, som huvudsakligen sysslar med bostads- och klimathygieniska ärenden, bör då överföras till den nya avdelningen. De nya tjänster, som föreslagits för bostadshygieniska avdelningen, bör däremot med undantag för en assistentbefattning tillsättas först då ytterligare lokalutrymmen blir disponibla. Nyssnämnda assistenttjänst, vars innehavare förutsatts vara hälsovårdstillsyningsman, bör tillsättas i början av första budgetåret, då det särskilt för undervisningen är angeläget att tjänsten tillsätts snarast möjligt. Intill dess bostadshygieniska avdelningens organiserats, bör innehavaren av denna tjänst placeras vid den nuvarande allmänhygieniska avdelningen.

Med hänsyn främst till den nuvarande lokalbristen och den tid, som beräknas åtgå för de omfattande byggnadsarbeten utredningen föreslagit, beräknas flertalet av nu ej särskilt nämnda nya befattningar vid institutet kunna tillsättas först under det andra budgetåret, eventuellt senare. Personalen vid arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium bör, med hänsyn till att lokalfrågan för laboratoriet icke torde kunna lösas under första budgetåret, beräknas bli tillsatt först under det andra budgetåret.

I den mån befattningar föreslagits skola indragas eller föras på övergångsstat i samband med omorganisationen bör detta ske å sådana tider, att det korresponderar med tillsättandet av motsvarande nya befattningar. Exempelvis måste arvodestjänsten såsom institutets föreståndare upphöra samtidigt som överdirektören skall tillträda sin tjänst.

Utredningen hemställer att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens medgivande att vidtaga de särskilda övergångsanordningar med avseende å tjänsters tillsättande och indragande etc. som kan betingas av skäligen hänsyn till nuvarande befattningshavare.

I. Anslagsbehov m. m.

Huru omorganisationens genomförande beräknas komma att påverka anslagsbehoven för folkhälsoinstitutets verksamhet belyses av nedanstående sammanställning med därtill fogade kommentarer. I sammanställningen har upptagits rubrikerna för de anslag som nu utgår samt redovisats dels utredningens förslag till ändringar i medelsanvisningen för det budgetår, under vilket omorganisationen påbörjas, dels beräknande förändringar i förhållande till nuvarande anslag för ett senare budgetår, under vilket omorganisationen antages vara genomförd i sin helhet med undantag för utbrytningarna ur institutet av vitaminkontrollen och statens distriktssköterskeskola.

Anslag	Ökning (+) eller minskning (—) av nuvarande anslagsbelopp under	
	första bud- getåret	ett senare budgetår
<i>Statens institut för folkhälsan:</i>		
<i>Avlöningar</i>		
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän	+ 54.110: —	+ 80.684: —
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t		
a) ersättningar till ordförande och ledamöter i institutets styrelse	+ 700: —	+ 700: —
b) arvode till institutets föreståndare (denna post utgår)	— 1.200: —	— 1.200: —
c) arvode till en avdelningsföreståndare	oförändr.	oförändr.
d) arvode till en laborator (denna post utgår)	oförändr.	— 18.456: —
e) arvode till en pressombudsman	+ 7.404: —	+ 7.404: —
f) ersättningar till vikarier för (institutets föreståndare och) en avdelningsföreståndare	— 150: —	— 150: —
3. Avlöningar till speciallärare, experter och tillfälliga biträden		
a) arvoden till speciallärare	+ 10.000: —	+ 35.000: —
b) ersättning för hospitering av distriktssköterskeskolans elever	oförändr.	oförändr.
c) ersättning för hospitering av elever i nybörjarkurs för hälsovårdstillsyningsmän	oförändr.	oförändr.
d) ersättningar till experter och tillfälliga biträden	+ 2.700: —	+ 70.000: —
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	+ 116.207: —	+ 410.201: —
5. Rörligt tillägg	+ 52.351: —	+ 146.627: —
Summa	+ 242.122: —	+ 730.730: —
<i>Statens institut för folkhälsan:</i>		
<i>Omkostnader</i>		
1. Sjukvård m. m.	+ 1.200: —	+ 3.500: —
2. Reseersättningar	+ 3.500: —	+ 10.000: —
3. Expenser	+ 14.000: —	+ 50.000: —
4. Publikationstryck	oförändr.	oförändr.
5. Övriga utgifter:		
a. inköp och underhåll av inventarier	+ 237.000: —	+ 25.000: —
b. inköp och underhåll av djur	oförändr.	+ 12.000: —
c. inköp av förbrukningsartiklar	+ 25.000: —	+ 65.000: —
d. inköp av undervisningsmateriel	oförändr.	+ 1.000: —
e. inköp av böcker	+ 3.000: —	+ 3.000: —
f. stipendier till deltagare i tjänsteläkarekurs	oförändr.	oförändr.
g. stipendier till tjänstemän vid institutet för deltagande i specialkurser (ny post)	+ 1.500: —	+ 1.500: —
h. yttre renhållning och underhåll av planteringar m. m.	+ 1.000: —	+ 2.000: —
i. diverse utgifter	+ 700: —	+ 1.800: —
Summa	+ 286.900: —	+ 174.800: —

I anslutning härtill må nämnas följande.

Avlöningsanslaget

Detta anslag uppgår för innevarande budgetår till 2 593 000 kronor och skulle enligt utredningens förslag för det budgetår, varunder institutets omorganisation påbörjas, ökas med 242 122 kronor till 2 835 122 kronor. För ett efter omorganisationens genomförande infallande budgetår räknas med en ökning av nu utgående anslag med 730 730 kronor till 3 323 730 kronor. Beräkningarna är gjorda under förutsättning av oförändrade grunder för befattningshavarnas avlöande.

Beträffande beräkningen av delposterna i anslaget kan nämnas följande.

Utredningen har ansett sig icke böra föreslå ordinariesättning av andra tjänster än överdirektörstjänsten och de två nya professorstjänsterna för avdelningsföreståndarna vid bostadshygieniska avdelningen och vid yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg. Under delposten för avlöningar till ordinarie tjänstemän har upptagits grundbeloppen för deras löner, därvid för det första budgetåret beträffande avdelningsföreståndarna räknats lön endast för senare hälften av budgetåret.

Anslagsbehovet för ersättningar till ordförande och styrelseledamöter påverkas av den föreslagna ökningen av ordförandearvodet, av minskningen av antalet styrelseledamöter samt av utredningens antagande att styrelsen mera kontinuerligt än nu skall taga del av institutets verksamhet.

Arvodet till institutets föreståndare bortfaller.

Den arvodesavlönade laboratorstjänsten föreslås skola indragas. Däremot föreslås att en laborator vid allmänhygieniska avdelningen skall förordnas att vara avdelningsföreståndarens ställföreträdare samt härför uppbära ett årligt arvode av 1 008 kronor. Delposten för arvode till en laborator bör till följd härav reduceras med (19 464 — 1 008 =) 18 456 kronor.

Arvodet till pressombudsmannen bör vid den föreslagna fördubblingen av hans arbetstid ökas i motsvarande mån.

Delposten för ersättningar till vikarier för institutets föreståndare och en avdelningsföreståndare bör ändras till att avse endast vikarie för den sistnämnde samt minskas i motsvarande mån.

En höjning av delposten för arvoden till speciallärare, vilken nu är uppförd med 65 000 kronor, bör ske för att möjliggöra dels en minskning av den tid, varunder fackavdelningarnas befattningshavare är upptagna av undervisningsverksamhet, dels anordnande av undervisning i ökad omfattning. Utredningen föreslår att posten i fråga höjs med 10 000 kronor under det första budgetåret — ökat lokalutrymme för undervisningen kan ej beräknas stå till förfogande under detta år — samt med 35 000 kronor för budgetåren efter omorganisationens genomförande.

Även delposten för ersättning till experter och tillfälliga biträden bör höjas. Höjningen betingas av den föreslagna ökningen av arvodet åt hud-

konsulten vid yrkeshygieniska avdelningen i Solna med 2 700 kronor samt av de nya konsulttjänsterna i Göteborg ävensom av institutets behov att i ökad utsträckning kunna tillfälligt anlita expertis utom institutet för särskilda undersökningar. Posten föreslås fortsättningsvis höjd från 142 200 med 70 000 till 212 200 kronor; för omorganisationens första budgetår räknas emellertid endast med förstnämnda ökning, 2 700 kronor.

Posten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal kommer att undergå en avsevärd höjning vid omorganisation enligt utredningens förslag. Inklusivt rörligt tillägg beräknas lönesumman för ifrågavarande befattningshavare efter omorganisationens genomförande ökas med 532 728 kronor; i sammanställningen har detta belopp fördelats på förevarande post med 410 201 kronor och på posten rörligt tillägg med 122 527 kronor. För det första budgetåret, varunder endast ett mindre antal nya befattningar föreslås skola tillsättas, beräknas ökningen till inalles 152 396 kronor, vilket fördelats på förevarande post med 116 207 kronor och på posten rörligt tillägg med 36 189 kronor.

Sammanlagt beräknas posten rörligt tillägg öka, under första budgetåret med (16 162 kronor för ordinarie och 36 189 kronor för övrig personal och sammanlagt) 52 351 kronor samt för ett budgetår efter det omorganisationen genomförts med (24 100 + 122 527 =) 146 627 kronor. I detta sammanhang bör nämnas, att löneökningarna primärt beräknats på bruttolöner samt att kostnadernas uppdelning i sammanställningen på grundlöner och rörliga tillägg endast är approximativ (67 resp. 23 %). Vidare bör nämnas att samtliga löneberäkningar grundats på lönerna i respektive lönegraders näst högsta löneklasser.

Omkostnadsanslaget

Detta anslag uppgår för innevarande budgetår till 667 200 kronor.

Uppräkningen av posten sjukvård m. m. svarar i stort sett mot ökningen av institutets personal under respektive budgetår.

I fråga om resekostnader bör beaktas att tillkomsten av en avdelning på annan ort kommer att medföra ökade resor, särskilt under de år, under vilka omorganisationen skall genomföras, men även i fortsättningen.

Angående posten för inköp och underhåll av inventarier hänvisas till vad som nämnts i avsnittet om apparatutrustning för fackavdelningarna m. m.

Föreslagen ökning av delposten för inköp och underhåll av djur beror på den ökning av djurförsöken som beräknats komma att ske och som även motiverat förslaget om en tillbyggnad av djurhuset. Innan denna tillbyggnad skett, erfordras ingen ökning av denna post.

Uppräkningen av posten för inköp av förbrukningsartiklar baseras i stort sett på personalökningen.

En viss ökning i inköpen av undervisningsmateriel och böcker anses erforderlig.

En ny delpost å 1 500 kronor föreslås tillkomma för att institutet skall kunna, utan särskild framställning till Kungl. Maj:t i varje enskilt fall, lämna bidrag i begränsad omfattning till kostnader för befattningshavares deltagande i specialkurser, där ett sådant deltagande anses av värde för institutets arbete men storleken av kursavgifter och liknande kostnader kan antagas minska befattningshavarnas villighet att utan sådant bidrag delta i kurserna.

I anslutning till vad nu angivits förordar utredningen en höjning av omkostnadsanslaget med 286 900 kronor för omorganisationens första budgetår. Efter omorganisationens genomförande beräknas det erforderliga anslaget vara 174 800 kronor större än för närvarande.

Den utbyggnad av institutets lokaler i Solna som erfordras för genomförandet av omorganisationen har, som tidigare nämnts, beräknats komma att kosta i det närmaste 3 miljoner kronor inklusive lokaler för arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium. Byggnadsarbetena kan emellertid ej beräknas komma att påbörjas under omorganisationens första budgetår. Utredningen föreslår därför i detta sammanhang endast att för nämnda budgetår anvisas ett belopp av 100 000 kronor för projektering och andra förberedande arbeten genom byggnadsstyrelsens försorg.

För institutets avdelning i Göteborg har utredningen räknat med att vissa lokaler skall kunna disponeras såsom ett provisorium. För bestridande av kostnaderna för inredande av dessa lokaler för institutets räkning förordas för det första budgetåret ett reservationsanslag å 200 000 kronor.

Arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium

Då utredningen icke lyckats i sina försök att finna åtminstone provisoriska lokaler för detta laboratorium, så att dess verksamhet skulle ha kunnat påbörjas under omorganisationens första budgetår, framställs icke något yrkande om anslag till laboratoriet för nämnda år. Sedan verksamheten kommit i gång och laboratoriet erhållit personal i enlighet med förslag i ett tidigare avsnitt av detta kapitel, beräknas kostnaden för avlöningar komma att uppgå till 125 928 kronor per år. Laboratoriets utrustande med apparatur beräknas medföra en engångskostnad av 50 000 kronor. Vidare måste möbler och kontorsutrustning anskaffas, och även i övrigt kommer laboratoriet givetvis att innebära en ökning av arbetarskyddsstyrelsens omkostnader.

Sammanfattning

I inledningskapitlet redogörs för folkhälsoinstitutets tillkomst, för tillkallandet av sakkunniga för översyn av institutets arbetsuppgifter och organisation samt för folkhälsoinstitutets utredningens direktiv.

I andra kapitlet redogörs för folkhälsoinstitutets nuvarande organisation. De lämnade uppgifterna avser i regel läget i juli 1956.

Institutet står under ledning av en styrelse, bestående av 10—12 ledamöter (f. n. 11). Av ledamöterna är 5 självskrivna, nämligen cheferna för medicinalstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och arbetarskyddsstyrelsen samt en av karolinska institutets lärarkollegium utsedd ledamot ävensom institutets föreståndare. Övriga ledamöter utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst fyra år, därav fem efter förslag av vissa statliga och kommunala organ.

Närmast under styrelsen är institutets föreståndare ansvarig för arbetet och ordningen inom institutet. Han utses bland avdelningsföreståndarna och förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av högst 6 år. Den direkta ledningen av institutets gemensamma administrativa personal för kansli och kassa, centralförråd, verkstad, djurvård och fastighetsvård ankommer på en förste byråsekreterare. Till gemensam personal hör även institutets pressombudsman, vilken dock sorterar direkt under institutets föreståndare.

I övrigt är arbetet inom institutet uppdelat på fyra fackavdelningar, nämligen

allmänhygieniska avdelningen

yrkeshygieniska avdelningen

födoämneshygieniska avdelningen

och vitaminavdelningen.

Till institutet hör också statens distriktssköterskeskola. Enligt instruktionen utgör institutet tillika karolinska institutets hygieniska institution.

För varje avdelning finns en avdelningsföreståndare i professors ställning, placerad i lönegrad Co 14. En av dessa avdelningsföreståndare är professorn i hälsovårdslära vid karolinska institutet. Därest Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar skall han förestå den allmänhygieniska avdelningen. Tillsättande av avdelningsföreståndare sker efter prövning genom särskilda sakkunniga av de sökandes kompetens.

I fortsättningen av detta kapitel lämnas för varje avdelning en redogörelse för avdelningens personal och arbetsuppgifter.

I kap. III redovisas de allmänna synpunkter, som i anledning av utredningsdirektiven eller av vad som framkommit under utredningsarbetet varit bestämmande för utredningens förslag. Innehållet däri kan sammanfattas på följande sätt.

Utredningen har icke funnit någon förändring påkallad i fråga om den allmänna gränsdragningen för institutets arbetsområde eller för institutets kompetens i förhållande till andra myndigheter och institutioner. Däremot har utredningen funnit det nödvändigt att föreslå en rad åtgärder för förstärkning av institutets kapacitet med avseende å forskningsverksamheten samt den undervisnings- och upplysningsverksamhet som ankommer på institutet.

För att vinna en mera rationell inre organisation av institutet föreslår utredningen vissa åtgärder, vilka främst avser omorganisation av institutets ledning, avlastning av en del av den vetenskapligt utbildade personalens arbetsbörda och förbättrade lokalförhållanden.

Den nuvarande styrelsen är enligt utredningens uppfattning för stor för att kunna göra en tillräckligt aktiv insats i institutets verksamhet. Vidare anses representationen i styrelsen för andra myndigheter och organisationer, vilka direkt berörs av samma frågor i sin egen verksamhet som de, vilka kommer före i institutets styrelse, mindre lämplig och ledande till att ett uttalande av institutets styrelse ofta blir en kompromisslösning, avvägd i första hand så, att den icke innehåller något som icke kan accepteras av något av de i styrelsen representerade intressena. Institutet bör få en mindre och i första hand med hänsyn till institutets egna intressen och behov sammansatt styrelse.

I detta sammanhang diskuteras ett uppslag att vid styrelsens sida inrätta ett rådsorgan med representanter för av institutets verksamhet berörda offentliga institutioner och enskilda organisationer. Uppslaget anses emellertid, åtminstone för närvarande, inte böra realiseras.

Den nuvarande anordningen att föreståndaren för en av fackavdelningarna tillika fungerar såsom institutets föreståndare finner utredningen ur flera synpunkter otillfredsställande. Det anses uppenbart att institutet bör ha en chef, som företräder hela institutet och icke har särskild anslutning till någon av institutets avdelningar. Erhålles en sådan chef, kan viss avlastning av avdelningsföreståndarnas administrativa arbetsbörda ske. Vidare kan en särskild verkschef, genom den ökade inblick i hela institutets verksamhet som han kan få, bättre samordna avdelningarnas arbete och få till stånd ett ändamålsenligt utnyttjande av institutets resurser. Särskilt vid en så betydande utökning av institutet som utredningen föreslår anses inrättandet av en fristående chefsbefattning utgöra en nödvändig förutsättning för en effektivisering och rationalisering av institutets verksamhet.

I samband med den i direktiven berörda frågan om en minskning av högre tjänstemäns arbetsbörda behandlar utredningen två omständigheter av betydelse för avdelningsföreståndarnas arbetsbörda. Det ena avser avdelningarnas storlek. Blir en avdelning för stor, minskas avdelningsföreståndarens möjlighet att leda och överblicka verksamheten i så hög grad att effektiviteten i arbetet nedgår. Bland annat i syfte att motverka en sådan utveckling föreslås en uppdelning av verksamheten på flera avdelningar samt utbrytning av viss kontrollverksamhet från institutet.

Det andra förhållande som nyss berörts gäller tre avdelningsföreståndares engagemang utanför respektive avdelningar. Föreståndaren för födoämneshygieniska avdelningen är tillika institutets föreståndare, föreståndaren för allmänhygieniska avdelningen är samtidigt professor vid karolinska institutet och föreståndaren för yrkeshygieniska avdelningen är tillika arbetarskyddsstyrelsens överläkare. Om en särskild befattning som chef för folkhälsoinstitutet inrättas enligt utredningens förslag, upphör ett av ovan nämnda dubbelengagemang. Beträffande samordningen med karolinska institutet har utredningen ansett den nuvarande anordningen tills vidare kunna godtagas, då olägenheterna därav skulle begränsas enligt utredningens förslag att uppdelna den nuvarande allmänhygieniska avdelningen på två avdelningar. Utredningen räknar emellertid med att anordningen i fråga framdeles skall upphöra. Att föreståndaren för yrkeshygieniska avdelningen tillika är överläkare vid arbetarskyddsstyrelsen är i vissa avseenden av värde för institutet, och utredningen föreslår nu ingen ändring därvidlag men uttalar, att det på längre sikt skulle vara till övervägande fördel för institutet, om denna personalunion upphörde.

Beträffande avdelningsföreståndarnas administrativa arbetsbörda räknar utredningen med en minskning genom tillkomsten av en chef för institutet och genom förstärkning av den gemensamma administrativa personalen. I övrigt synes en minskning av avdelningsföreståndarnas och övriga högre utbildade befattningshavares befattning med ärenden som icke kräver högre vetenskaplig utbildning kunna vinnas genom att varje kategori av ärenden fortlöpande och systematiskt granskas i syfte att i möjligaste mån delegera ansvaret för enklare ärenden till lägre personal.

I detta sammanhang diskuteras arbetsfördelningen mellan styrelsen och institutchefen, å ena, samt avdelningsföreståndarna, å andra sidan. Den nuvarande regleringen av avdelningsföreståndarnas ställning synes icke tillfredsställande. Övervakningen av verksamheten och befogenheten att ge föreskrifter om arbetets planläggning och bedrivande ankommer på styrelsen, vars praktiska möjligheter härvidlag givetvis är begränsade. Den ledande och övervakande verksamhet som institutets föreståndare skall utöva är nu uttryckligen inskränkt till institutets gemensamma ärenden. Utredningen föreslår att urvalet i stort av arbetsuppgifter och avvägningen av arbetskapacitetens fördelning mellan praktiskt-vetenskapliga undersök-

ningar och uppgifter, som tas upp efter initiativ inom institutet, samt den ordning, i vilken arbetsuppgifterna skall behandlas, skall ankomma på styrelsen och institutchefen och böra ske i intimt samarbete med avdelningsföreståndarna. Däremot bör det vara avdelningsföreståndarnas sak att bestämma hur föreliggande uppgifter skall lösas och att se till att arbetet icke görs vidlyftigare än som erfordras. De skall sålunda bära ansvaret för att ärendena får en ur fackliga synpunkter riktig behandling.

Den nuvarande undervisningsverksamheten vid institutet har ansetts otillräcklig i förhållande till nu föreliggande behov, och dessa behov beräknas framdeles komma att öka avsevärt. Undervisningen bör även i fortsättningen vara förlagd till institutet, beträffande den del som avser undervisningen för distriktssköterskor dock endast tills vidare (jfr nedan). Den personal vid institutet som utför vetenskapligt arbete bör emellertid i mindre omfattning än nu disponeras såsom ledare och lärare vid undervisningsverksamheten. Ledningen för undervisningsverksamheten bör anförtros en kunnig pedagog, vilken bör kunna bistå de som lärare anlidade experterna vid och utom institutet med pedagogisk handledning och även svara för organisatoriska och administrativa uppgifter med avseende å undervisningsverksamheten. Organisatoriskt bör undervisningsverksamheten och institutets upplysningsverksamhet samordnas. Utredningen föreslår inrättande av en fristående undervisnings- och upplysningssektion.

Huruvida distriktssköterskeskolan i framtiden skall vara förlagd till institutet eller ej bör enligt utredningen göras till föremål för fortsatta överväganden. Ett förslag om att med distriktssköterskeskolan skulle samordnas de kurser i social barnavård, som för närvarande anordnas vid karolinska sjukhusets barnklinik, anser sig utredningen böra bestämt avstyrka så länge distriktssköterskeskolan fortfarande utgör en del av folkhälsoinstitutet.

Upplysningsverksamheten, vilken som ovan nämnts föreslås samordnad med undervisningsverksamheten, anses böra intensifieras. I detta syfte föreslås bl. a. att pressombudsmannen anställas vid institutet med dubbelt så omfattande tjänstgöringsskyldighet som för närvarande.

Ett effektivt utnyttjande av personal och resurser hindras nu av lokalbrist, icke blott med avseende å laboratorier och tjänsterum etc. utan även i fråga om arkiv- och förråds- och liknande lokaler. Utredningen förordar åtgärder för avhjälpande av denna brist.

Utredningen behandlar därefter frågan om i vilken utsträckning målforskning och mera abstrakt vetenskaplig forskning skall bedrivas vid folkhälsoinstitutet samt avvägningen mellan de olika vetenskapliga uppgifter som institutet bör ägna sig åt. Enligt utredningens mening bör den vetenskapliga verksamheten vid institutet inriktas på frågor av direkt och aktuell betydelse för arbetet vid institutet. Detta innebär emellertid i och för sig intet hinder för att vid institutet även bedrivs grundforskning, där så erfordras för att genomföra institutets instruktionsenliga verksamhet.

Det anges vidare vara av vikt att institutet ej endast skall utföra från annat håll begärda praktiskt-vetenskapliga undersökningar utan även skall ha möjlighet att på eget initiativ taga upp olika arbetsuppgifter. Bland sådana nämns bl. a. frågor som måste lösas för att institutet på längre sikt skall kunna fylla sin uppgift som centralt undersökningsorgan eller för att vissa ärenden skall kunna decentraliseras från institutet — metodforskning m. m.

Utredningen berör därefter frågan, hur långt en utifrån begärd praktiskt-vetenskaplig undersökning skall drivas, och framhåller att huvudregeln bör vara, att en sådan undersökning icke får göras vidlyftigare än vad som erfordras för att besvara den aktuella problemställningen. I vissa fall kan dock ett fortsatt forskningsarbete vara befogat. Det måste ankomma på institutets ledning att från fall till fall taga ställning till avvägningsfrågor i detta hänseende.

Utredningen behandlar i samband härmed frågor om möjlighet för befattningshavare att bedriva självständig forskning och om behovet av att verksamheten vid institutet också omfattar viss utbildning av forskare.

I övrigt kvarstår som möjliga delegeringsobjekt vissa grupper av ärenden av mer eller minde utpräglad rutinkaraktär. I allmänhet avser dessa enbart analysarbete och eventuella åtgärder med anledning av analysresultaten, men det gäller även ett par grupper praktiskt-vetenskapliga undersökningar, nämligen vissa utredningar i vatten- och avloppsärenden samt yrkeshygieniska undersökningar om förhållanden på arbetsplatser. Dessa två grupper borde kunna delegeras till den föreslagna vattenvårdsinspektionen respektive arbetarskyddsstyrelsen.

Även vid ett realiserande av utredningens förslag att öka institutets personal och dess resurser i övrigt kan institutet icke tillgodose andra än mycket angelägna anspråk på undersökningar inom institutets arbetsområde. En decentralisering är därför behövlig. Utredningen har icke kunnat taga upp och bearbeta olika uppslag till decentralisering så, att utformade förslag kan framläggas. I två viktiga hänseenden föreslås dock en avlastning av arbetsuppgifter, nämligen i fråga om vissa yrkeshygieniska undersökningar och vitaminkontrollen (se nedan). Vidare framhålls, att kvalificerade vetenskapliga undersökningar med avseende å ur folkhälsosynpunkt aktuella problem i vissa fall bör utföras av de egentliga forskningsinstitutionerna.

Av de undersökningar, vilka uteslutande eller så gott som helt innefattar en eller flera analyser, kan vissa på grund av sin svårighetsgrad eller ovanlighet icke beräknas bli överförda till andra laboratorier. En annan grupp omfattar analyser, vilka utförs eller kan utföras vid andra laboratorier. Här kan en delegering ske, och på senare år har antalet analyser av detta slag vid institutet redan kunnat avsevärt begränsas.

Vissa av nu berörda analyser skall enligt författningar utföras av folk-

hälsoinstitutet. Då även en relativt begränsad skyldighet att utföra sådana analyser visat sig kunna allvarligt inkräkta på laboratorieresurserna för övrig verksamhet, anser utredningen nödvändigt att institutets skyldigheter i detta hänseende minskas.

En mera omfattande delegering hindras av brist på laboratorieresurser på annat håll. Delegeringen skulle emellertid lättare kunna genomföras, om enkla och tillförlitliga metoder för analyser av ifrågavarande art utarbetas vid institutet och om institutet kan taga emot utomstående personal för utbildning i analysarbete. Institutet bör övervaka arbetet vid laboratorier, dit delegering sker; möjligen bör institutet få formell befogenhet att utöva kontroll över verksamheten vid sådana laboratorier. Delegeringen medför många problem om analysmetoder, övervakning, ersättning för analysernas utförande m. m., vilkas lösande kräver betydande insatser av institutets ledning.

Utredningen övergår därefter till frågan om verksamhetens fördelning på fackavdelningar.

Den nuvarande anordningen med en allmänhygienisk avdelning, som skall svara för såväl frågor inom fysiologisk hygien som frågor med övervägande bakteriologisk-epidemiologiska aspekter, anser utredningen icke vara tillfredsställande. Utredningen förordar därför en uppdelning av avdelningen i fråga på två avdelningar, varav den ena skulle behandla bostads- och klimat-hygieniska frågor och den andra övriga frågor, som faller inom ramen för den nuvarande allmänhygieniska avdelningens arbetsområde. Till den senare avdelningen föreslås därjämte skola samlas institutets arbete inom den vattenhygieniska verksamheten, som nu omhänderhas delvis av allmänhygieniska avdelningen och delvis av födoämneshygieniska avdelningen. Till den nya allmänhygieniska avdelningen föreslås även skola koncentreras all substratberedning.

Den yrkeshygieniska avdelningen vid institutet är synnerligen arbetsbelastad. Från olika håll har anförts klagomål över denna avdelnings bristande kapacitet. Sålunda har från arbetarskyddsstyrelsen anförts, att yrkesinspektionens och styrelsens framställningar till institutet om yrkeshygieniska undersökningar icke kunnat tillgodoses tillräckligt snabbt eller i tillräcklig omfattning. Representanter för landsorganisationens arbetarskyddskommitté har yrkat på att den tekniska delen av yrkeshygieniska avdelningen skall förstärkas. Från industriellt håll har framhållits att industrin har ett stort otillfredsställt behov av yrkeshygieniska undersökningar samt att det är viktigt att inom landet finns ett yrkeshygieniskt väl kvalificerat organ, vars opartiskhet icke ifrågasätts.

På begäran av utredningen har beräknats den tid avdelningen med nuvarande kapacitet skulle behöva för att slutföra nu aktuella större arbetsuppgifter. Enligt beräkningen skulle avdelningens personal vara sysselsatt därmed för en tid av sex å sju år framåt. Även om man räkna med avsevärda

felmarginaler är det uppenbart att avdelningen för lång tid framåt icke kan påtaga sig nya uppgifter av nämnvärd omfattning utan att avstå från eller uppskjuta fullgörandet av andra.

Utredningen anser att dessa förhållanden motiverar att institutets möjligheter att utföra praktiskt-vetenskapliga undersökningar och forskning inom yrkeshygienen ökas samt att den yrkeshygieniska verksamheten decentraliseras. Vidare bör institutet i avsevärd högre grad än hittills ägna sig åt viss arbetspsykologisk forskning, närmast avseende mentalhygien på arbetsplatsen. Dessutom bör institutets verksamhet på det yrkeshygieniska området ges en mera tekniskt betonad inriktning än nu.

Med hänsyn bl. a. till storleken av den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen föreslår utredningen att jämte denna avdelning skall upprättas ytterligare en yrkeshygienisk avdelning och därjämte att inom arbetarskyddsstyrelsen skall upprättas ett yrkeshygieniskt laboratorium.

Den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen i Solna bör enligt utredningen förstärkas särskilt med avseende å möjligheterna att lösa kvalificerade frågor av teknisk natur. Utredningen föreslår härvidlag bl. a. inrättande av en teknisk laboratorstjänst utöver den som redan finns. Vidare föreslås att avdelningen även på det kemiska området skall få två laboratorer. Då anhopningen av kemiska uppgifter i viss mån är temporär, bör den nya laboratorstjänsten i kemi dock finnas endast under en övergångstid.

Den nya yrkeshygieniska avdelning, som utredningen anser erforderlig, föreslås skola förläggas till Göteborg. Fördelarna med en sådan förläggning anses så stora, att de överväger de olägenheter, som en uppdelning av institutet på olika orter kan medföra. De båda yrkeshygieniska avdelningarna bör i kompetenshänseende vara fullt likställda, och göteborgsavdelningen bör administrativt inordnas i folkhälsoinstitutet. Göteborgsavdelningen får dock en i viss mån speciell karaktär enligt utredningens förslag att till denna avdelning skall anknytas en central för industrihälsovård vid ett försöksdistrikt, bestående av till centralen frivilligt anslutna industriföretag. Genom avdelningen skulle de anslutna industrierna och deras personal tillförsäkras en tidsenlig och allsidig yrkeshygienisk service, samtidigt som institutet skulle tillgodogöra sig de erfarenheter därav som kan vara av betydelse för den yrkeshygieniska forskningen vid institutet.

Det föreslagna yrkeshygieniska laboratoriet vid arbetarskyddsstyrelsen avses skola övertaga mera rutinbetonade undersökningar, i första hand arbetsplatsundersökningar, som påkallas ur arbetarskyddets synpunkt.

Utredningen framhåller vidare att folkhälsoinstitutet bör erhålla större möjlighet att ge specialundervisning i yrkeshygien för vissa funktionärer vid företagen samt för personalfunktionärer som ägnar sig åt arbetarskyddsfrågor.

Vitaminavdelningens kapacitet tas nu till så stor del i anspråk för avdelningens kontrollverksamhet att avdelningen endast i obetydlig omfattning

kan ägna sig åt problem av central betydelse för folkhälsan. Ej heller kontrollverksamheten har kunnat bedrivas i erforderlig utsträckning. Utredningen har därför undersökt möjligheterna att öka kapaciteten på båda dessa områden. Därvid har diskuterats olika alternativ. Enligt ett alternativ skulle avdelningens kapacitet avsevärt ökas beträffande såväl kontrollverksamhet som övriga uppgifter. Enligt ett annat alternativ skulle avdelningen organiseras uteslutande för sistnämnda uppgifter och kontrollverksamheten icke längre ombesörjas av avdelningen eller folkhälsoinstitutet. Utredningen finner för sin del nödvändigt att vitaminkontrollen snarast utbryts ur institutet. Då något organ, till vilket vitaminkontrollen lämpligen kan överföras, nu icke finns, anser utredningen dock ofrånkomligt att vitaminkontrollen under en övergångstid fortfarande skall ombesörjas av institutet. Någon utökning av resurserna därför bör dock icke ske under denna övergångstid, oaktat ett stort behov av ökad vitaminkontroll visats föreligga. Däremot bör vitaminavdelningen under övergångstiden tillföras ett mindre antal nya tjänster för att kunna åtminstone i begränsad omfattning taga upp egentliga folkhälsouppgifter på vitaminområdet.

I kap. IV redovisas utredningens förslag i detalj.

Institutets styrelse föreslås skola bestå av fem personer, däribland institutets chef. Utredningen uttalar att arbetsgivare- och arbetstagarintressen samt den medicinsk-hygieniska sakkunskapen utom institutet bör vara representerade i styrelsen.

Vidare föreslås inrättande av en tjänst som överdirektör och chef för institutet, placerad i lönegrad Co 15.

Med avseende å kansli och övrig gemensam personal föreslås tre nya befattningar: en ingenjör, en kansliskrivare och en förste reparatör. Ingenjören avses som ledare för arbetet vid institutets verkstad samt såsom teknisk rådgivare åt fackavdelningarna vid anskaffning och installation samt ny- och omkonstruktion av maskiner och andra apparater för laboratoriearbetet.

Med avseende å fackavdelningarna nämns inledningsvis att av principiella skäl uppflyttning i högre lönegrad av befattningar vid institutet förordats endast i två undantagsfall.

Vid institutet skall enligt förslaget utöver kansli och övriga gemensamma organ finnas sex fackavdelningar samt en fristående undervisnings- och upplysningssektion. Fackavdelningarna är

- allmänhygieniska avdelningen
- bostadshygieniska avdelningen
- yrkeshygieniska avdelningen i Solna
- yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg
- födoämneshygieniska avdelningen
- vitaminavdelningen.

Avdelningarnas antal ökas sålunda från fyra till sex. Den nuvarande allmänhygieniska avdelningen uppdelas i två, en ny allmänhygienisk avdelning och en bostadshygienisk avdelning, och en ny, till Göteborg förlagd yrkeshygienisk avdelning inrättas vid sidan av den nuvarande yrkeshygieniska avdelningen.

Den nya allmänhygieniska avdelningens verksamhet föreslås i huvudsak skola omfatta bakteriologisk-epidemiologisk hygien samt renhållningshygien. Till avdelningen överförs arbetsuppgifter och personal från det nu till födoämneshygieniska avdelningen hörande vattenlaboratoriet. Personalbehovet har dock kunnat begränsas med hänsyn till den avsedda reduceringen av antalet rutinmässiga vattenanalyser.

Vid den bostadshygieniska avdelningen, som även skall syssla med klimat-hygien, måste finnas sakkunskap inom humanfysiologi, byggnadsteknik och bostadshygien. Liksom övriga avdelningsföreståndare vid institutet bör föreståndaren för denna avdelning ha professors ställning.

Utredningen finner den nuvarande organisationen av den yrkeshygieniska avdelningen i Solna ägnad att inge vissa betänkligheter och uttalar, att den rationellaste organisationen med nuvarande verksamhetsområde vinnes genom att fördela personalen på chef och gemensam personal samt en medicinsk, en kemisk och en teknisk sektion. Sektionerna bör samarbeta i den omfattning som erfordras för att avdelningens samlade sakkunskap skall bli utnyttjad, och det bör vara en av avdelningsföreståndarens centrala uppgifter att ordna och övervaka detta samarbete.

För den nya yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg föreslås en personal av 20 befattningshavare, däribland en avdelningsföreståndare i professors ställning, två laboratorer, en laboratorieläkare, en avdelningsingenjör och en förste kemist samt flera konsulter, bl. a. för arbetspsykologiska undersökningar. Till avdelningen föreslås skola anknytas en central för industrihälsövård under ledning av en industriläkare.

I samband med de yrkeshygieniska avdelningarna framläggs förslag angående inrättande av ett yrkeshygieniskt laboratorium vid arbetarskyddsstyrelsen. Vid laboratoriet skall finnas en chef, placerad såsom byrådirektör i Ce 31, och bland övrig personal nämns en förste avdelningsingenjör och en förste kemist.

Den födoämneshygieniska avdelningen föreslås förutom chef och gemensam personal ha en toxikologisk, en livsmedelskemisk och en biologisk sektion. Därjämte skall liksom hittills finnas två kostassistenter. Till den toxikologiska sektionen, som saknar motsvarighet i nuvarande organisation, samlas det toxikologiska arbete, som förut utförts vid olika laboratorier inom avdelningen och som bl. a. åsyftar att klarlägga, huruvida i livsmedel förekommande tillsatser samt ämnen som ingår i olika livsmedelsemballage är skadliga. Vid den biologiska sektionen bedrivs mikrobiologisk, zoologisk och botanisk verksamhet. Den mikrobiologiska verksamheten anses numera

som den ur olika synpunkter angelägnaste. Den omfattar t. ex. utredning av matförgiftningsfall samt inspektion av lokaler för livsmedels förvaring, tillredning och försäljning. Med hänsyn härtill föreslår utredningen en förstärkning av sektionen med en laborator med sakkunskap inom human eller veterinär bakteriologi.

I fråga om vitaminavdelningen bygger utredningen sitt förslag på att vitaminkontrollen i sin helhet snarast skall utbrytas ur folkhälsoinstitutet. Då något organ, till vilket vitaminkontrollen anses kunna överflyttas, nu icke finns, nödgas utredningen emellertid att såsom det för närvarande aktuella framlägga ett förslag, vari vitaminkontrollen bibehålls inom institutet men de egentliga folkhälsouppgifterna på vitaminområdet tillgodoses bättre än nu, om än i begränsad omfattning. Detta senare förslag innebär en förstärkning av vitaminavdelningens personal med bl. a. en laboratorieläkare, en förste kemist och viss biträdespersonal. Utredningen understryker också vikten av att vitaminavdelningen får tillfredsställande resurser för djurförsök.

För att möjliggöra en ökning av undervisningen vid institutet samt en intensivare upplysningsverksamhet ävensom en minskning av den arbetsbörda med avseende å undervisningens administration och direkta utövande som nu vilar på fackavdelningarnas tjänstemän föreslår utredningen inrättande av en fristående undervisnings- och upplysningssektion med en studierektor som chef. Studierektorn, som förutsätts ha pedagogisk vetenskaplig utbildning och praktisk erfarenhet av undervisningsverksamhet, föreslås placerad i Ce 29. Pressombudsmannen föreslås skola placeras vid sektionen men i vissa frågor lyda direkt under överdirektören. Hans tjänstgöring hos institutet föreslås skola ökas.

För att utöver vad ovan anförts summariskt redovisa utredningens i personalplanerna för institutets olika enheter framlagda förslag angående personalbehovet lämnas i tablå å nästa sida en sammanställning av personalens antal och fördelning på "högre" och "lägre" befattningar i juli 1956 och efter ett genomförande av utredningens förslag. Med "högre" befattningshavare avses i tablån sådana befattningshavare, som tillhör 19 eller högre lönegrad, samt vissa arvodesavlönade befattningshavare. I tablån redovisas även personalen vid det yrkeshygieniska laboratorium som föreslås skola inrättas vid arbetarskyddsstyrelsen.

Enligt utredningens uppfattning måste den organisatoriska och personella upprustning av institutet som föreslagits för att få full effekt åtföljas av en komplettering av fackavdelningarnas apparatutrustning m. m. Institutets styrelse bör få medel till sitt förfogande för att tillgodose de mest trängande behoven härvidlag, vilka utredningen uppskattat till ca 550 000 kronor. Därav bör för omorganisationens första budgetår anvisas 200 000 kronor. Därjämte erfordras anvisande av medel för inköp av möbler och kontorsutrustning.

Folkhälsoinstitutets personal i juli 1956 och efter genomförandet av utredningens förslag i övrigt men med bibehållande inom institutet av vitaminkontrollen och statens distriktssköterskeskola.

Avdelningar m. m.	Antal befattningshavare		
	Högre	Lägre	Summa
A. Läget i juli 1956.			
Administrativ personal	3	16	19
Allmänhygieniska avdeln.	8	17	25
Yrkeshygieniska avdeln.	17	35	52
Födoämneshygieniska avdeln.	16	62	78
Vitaminavdelningen	6	31	37
Summa	50	161	211
B. Läget efter genomförandet av utredningens förslag.			
Administrativ personal	3	17	20
Allmänhygieniska avdeln.	7	18	25
Bostadshygieniska avdeln.	5	6	11
Yrkeshygieniska avdeln. i Solna	20	31	51
Yrkeshygieniska avdeln. i Göteborg	11	9	20
Födoämneshygieniska avd.	15	47	62
Vitaminavdelningen	8	36	44
Undervisnings- och upplysningssektionen	4	4	8
Summa	73	168	241
Arbetskyddsstyrelsens yrkeshygien. laboratorium	4	3	7
Totalsumma	77	171	248
Total ökning	+27	+10	+37

Institutets lokaler är otillräckliga redan med nuvarande personal och verksamhet. Utredningen redogör för det nytillskott av lokaler som erfordras för att avhjälpa denna brist och för att tillgodose det ytterligare lokalbehov som uppkommer i samband med omorganisationen. Utöver nuvarande lokaler för institutet erfordras 218 fönsterenheter (1 fönsterenhet = 8,75 m² rumsyta), varav 70 1/2 enheter för laboratorier, 69 enheter för tjänsterum och återstoden för sammanträdesrum, bibliotek, lunchrum, verkstäder, förråd m. m.

Med hänsyn till det ökade behov av djurförsök som föreligger beräknas institutets djurhus behöva ökas med ca 500 m².

Arbetskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium synes av flera skäl lokalt böra förläggas till folkhälsoinstitutets byggnader i Solna. Lokalbehovet härför uppskattas till 21 fönsterenheter.

Institutets lokalbehov i Solna beräknas delvis kunna täckas genom påbyggnad av vissa av de befintliga byggnaderna.

För den föreslagna avdelningen i Göteborg har utredningen funnit som ett provisorium lämpliga lokaler i jordvåningen i en byggnad, som tillhör Svenska institutet för konserveringsforskning. Sistnämnda instituts styrelse har för avsikt att disponera dessa lokaler för arkiv, men med hänsyn bl. a. till lokalernas särskilda lämplighet för ett forskningslaboratorium föreslår utredningen att byggnadsstyrelsen får i uppdrag att söka få lokalerna disponibla för institutets göteborgsavdelning.

Byggnadskostnaden för den planerade utbyggnaden av institutets lokaler i Solna har preliminärt beräknats ej överstiga 3 miljoner kronor. Iordningställandet för den yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg av ovannämnda lokaler där beräknas kosta ca 200 000 kronor.

Omorganisationens genomförande beräknas kräva flera år. Flera förhållanden samverkar härvidlag, främst det, att utbyggnaden av lokalerna i Solna icke kan beräknas bli påbörjad under det första året av omorganisationen. För göteborgsavdelningen räknar utredningen däremot med att lokaler skall kunna ställas till disposition redan under första budgetåret.

Med hänsyn härtill räknar utredningen med att antalet befattningar vid institutets i Solna belägna delar under det första budgetåret skall kunna ökas endast med 6, däribland överdirektören samt föreståndaren för den nya bostadshygieniska avdelningen. Vid göteborgsavdelningen beräknas 15 befattningar bli tillsatta under samma budgetår. Den nya styrelsen bör liksom överdirektören träda i funktion redan från början av det första budgetåret för att omorganisationen skall kunna genomföras snabbt och systematiskt.

Personalen vid arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium beräknas bli tillsatt först under det andra budgetåret.

Kostnaderna för omorganisationen enligt utredningens kalkyler har i huvudsak redovisats genom en jämförelse mellan posterna i nu till institutets verksamhet utgående anslag och den beräknade storleken därav dels under det budgetår, varunder omorganisationen börjas, dels under ett budgetår efter omorganisationens genomförande.

Med ledning av dessa kalkyler föreslår utredningen, att för det första budgetåret anslagen till institutets verksamhet höjs, avlöningsanslaget med 242 122 kronor och omkostnadsanslaget med 286 900 kronor. Av höjningen beträffande sistnämnda anslag betecknas en del, som avser engångsanskaffning av apparatur och möbler m. m. för 237 000 kronor, såsom tillfällig. Dessutom föreslås ett särskilt reservationsanslag å 200 000 kronor för inredande av lokaler för den yrkeshygieniska avdelningen i Göteborg samt anvisande av 100 000 kronor för projektering och andra förberedande arbeten för de nya byggnaderna för institutet.

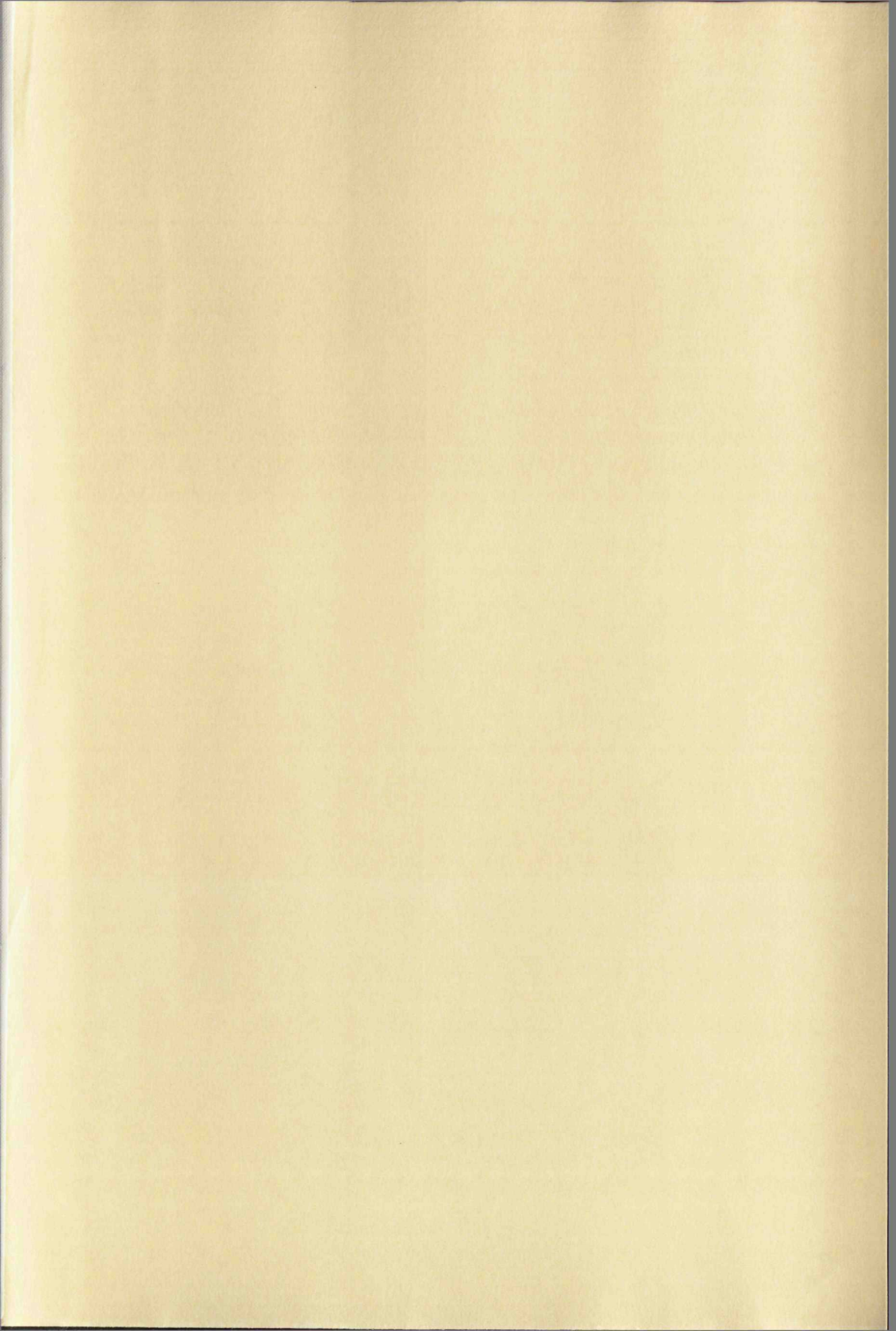
Efter omorganisationens genomförande — utom i vad avser vitaminkon-

trollens och distriktssköterskeskolans utbrytande ur institutet — beräknas för institutets verksamhet utöver nu utgående avlönings- och omkostnadsanslag erfordras respektive 730 730 och 174 800 kronor.

För det första året av omorganisationen erfordras ingen medelsanvisning för arbetarskyddsstyrelsens yrkeshygieniska laboratorium. Av de kostnader, som fortsättningsvis kommer att orsakas av laboratoriets verksamhet, beräknas personalens avlönande medföra en årlig kostnad av 125 000 kronor.

Förhållanden och utvecklingsförhållanden vid utskottet för
för utskottets verksamhet för en riksdags session. För utskottets
anslag för 1957 är 1 700 000 kronor.
För utskottet är en egen verksamhet utskottets verksamhet
för utskottets verksamhet för en riksdags session. För utskottets
som förhållanden för en riksdags session. För utskottets
utskottets verksamhet för en riksdags session. För utskottets

KUNGL. BIBL.
14 FEB 1957
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1957

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

JO och kommunerna. [2]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Statens instituts för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation. [6]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Fullföljdsbegränsning i skattemål. [3]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Hälsa- och sjukvård.

Nordiskt samarbete inom näringsforskningen. [1]

Allmänt näringsväsen.

Oljelagring. [4]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Krigsstada å egendom. [5]

Kyrkoväsen; Undervisningsväsen;
Andlig odling i övrigt.

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.